T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

ELEKTRİK PİYASASI VE TARİFELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Efe TÜRKMEN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet ERDEM

EYLÜL 2014

T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

ELEKTRİK PİYASASI VE TARİFELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Efe TÜRKMEN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet ERDEM

EYLÜL 2014

ÖNSÖZ

Tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Mehmet Erdem'e ve de özellikle uygulamaya ilişkin bilgileri benimle çekinmeden paylaşan Sayın Bülent Ülkü'ye teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **ii**

İÇİNDEKİLER ..... **iii**

KISALTMALAR ..... **xii**

TABLO LİSTESİ ..... **xvii**

RESUME ..... **xviii**

ABSTRACT ..... **xxiii**

ÖZET ..... **xviii**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

HUKUKİ YÖNLERİYLE ELEKTRİK PİYASASI

I. Elektrik ile Elektrik Enerjisine İlişkin Kavramlar ve Elektriğin Nitelikleri **6**

A. Elektrik Enerjisi Kavramı ve Hukuki Niteliği 6

1. Genel Olarak 6

2. Elektriğin Özellikleri ve Hukuki Niteliği 7

B. Elektrik Piyasası Faaliyetlerinin Kamu Hizmeti Niteliğine Dair Tartışmalar 12

1. Elektrik Piyasası Faaliyetlerinin Doğal Tekel Niteliğinde Olup Olmadığı Sorunu 12

2. Elektrik Piyasası Faaliyetlerinin Kamu Hizmeti Niteliğini Haiz Olup Olmadığı Sorunu 14

II. Türk Hukukunda Elektrik Piyasasına İlişkin Hukuki Düzenlemelerin ve Düzenleyici İdari İşlemlerin Tarihi Gelişimi 18

A. Genel Olarak 18

B. 20.02.2001 Tarihli ve 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu Öncesi Durum 19

1. 04.12.1984 Tarihli ve 3096 Sayılı Kanuna Kadar Olan Dönem . 19
2. 04.12.1984 Tarihli ve 3096 Sayılı Kanun ve Sonraki Dönem 22
   a. 04.12.1984 Tarihli ve 3096 Sayılı Kanun 23
   b. 08.06.1994 Tarihli ve 3996 Sayılı Kanun 25
   c. 24.11.1994 Tarihli ve 4046 Sayılı Kanun 26
   d. 16.07.1997 Tarihli ve 4283 Sayılı Kanun 27
   e. Yİ, YİD ve İHD Sözleşmelerinin Etkileri 28

C. Elektrik Piyasasında Reform ve 20.02.2001 Tarihli ve 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu 29

1. 4628 Sayılı EskiEPK'ya Geçiş Süreci 29
2. 4628 Sayılı EskiEPK Dönemi 30
   a. 4628 Sayılı EskiEPK'nın Amacı 30
   b. 4628 Sayılı EskiEPK ile Amaçlanan Ayrıştırma Kavramı ... 32
   c. Düzenleyici ve Denetleyici Kurum Olarak EPDK 35
      (1) EPDK'nın Yapısı ve Görevleri 35
      (2) Bağımsız İdari Otorite Kavramı ve EPDK'nın Bağımsız İdari Otorite Olup Olmadığı Sorunu 36
      (3) Regülasyon Kavramı 39
   d. 17.3.2004 Tarihli ve 2004/3 Sayılı YPK Kararı: Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Stratejisi Belgesi 41
   e. 18.05.2009 Tarihli ve 2009/11 Sayılı YPK Kararı: Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Strateji Belgesi 43

f. Dağıtım ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Ayrıştırılmasına Dair EPDK Kararı 44

D. 14.03.2013 Tarihli ve 6446 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu 44

1. Kanunun Kabul Edilmesinin Nedenleri 44

2. EskiEPK'ya Etkisi 45

III. Elektrik Piyasasındaki Sistemin Temel Hatlarıyla İşleyişi ve EPK'da Düzenlenmiş Piyasa Faaliyetleri 46

A. Elektrik Piyasasındaki Sistemin Temel Hatlarıyla İşleyişi 46

B. EPK'da Düzenlenmiş Piyasa Faaliyetleri 48

1. Üretim Faaliyeti 48

a. Genel Olarak 48

b. Üretim Faaliyetinde Bulunabilecek Kişiler ve Bu Kişilerin Hak ve Yükümlülükleri 49

(1) EÜAŞ 49

i. Genel Olarak 49

ii. Geçiş Dönemi Uygulamaları 51

(2) Özel Sektör Üretim Şirketleri 53

(3) Otoprodüktör ve Otoprodüktör Grupları 54

2. İletim Faaliyeti 54

a. İletim ve İletim Faaliyetinin Doğal Tekel Niteliği 54

b. TEİAŞ 55

c. Dengeleme ve Uzlaştırma Sistemi 57

(1) Sistemin Varlık Nedenleri 57

(2) DUY ve Sistemdeki Birimler 59

i. Genel Olarak 59

ii. Sistemdeki Birimler 60

aa. Sistem İşletmecisi 60

bb. Piyasa İşletmecisi 60

iii. Yük Alma ve Yük Atma Talimatları 63

(3) Gün Öncesi Dengeleme-Planlama ve Gerçek Zamanlı Dengeleme 64

(4) Uzlaştırma 64

3. Dağıtım Faaliyeti 65

a. Genel Olarak 65

b. Doğal Tekel Özelliği ve 21 Bölgeye Ayırma 66

4. Arz Faaliyeti (Toptan Satış - Perakende Satış Faaliyeti) 69

a. Genel Olarak 69

b. Toptan Satış Faaliyeti 69

(1) TETAŞ 70

(2) Özel Sektör Toptan Satış Şirketleri 71

c. Perakende Satış Faaliyeti 71

d. Dağıtım ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Ayrıştırılmasına Dair EPDK Kararı 74

(1) Dağıtım / İletim ile Perakende Satış / Toptan Satış Faaliyetlerinin Ayrıştırılmasının Gerekçeleri 74

(2) Dağıtım ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Ayrıştırılmasına Dair EPDK Kararı 77

5. İthalat - İhracat Faaliyeti 78

6. Piyasa İşletim Faaliyeti 79

IV. Önlisans – Lisans Kavramı ve Önlisans – Lisans Alma Yükümlülüğü 80

A. Önlisans - Lisans Kavramı 80

B. Önlisans – Lisans Alma Yükümlülüğü 81

V. TKHK ve EPK Kapsamında Tüketici Kavramı 81

A. Tüketici Kavramı 81

B. Tüketici Kavramı Açısından TKHK ve EPK Arasındaki Farklar 83

C. Serbest - Serbest Olmayan Tüketici 84

1. Genel Olarak 84

2. Serbest Tüketici Kavramının Kapsamı 85

3. Son Kaynak Tedariki 86

İKİNCİ BÖLÜM
HUKUKİ YÖNLERİYLE ELEKTRİK PİYASASINDA TARİFELER ve BU TARİFELER BAĞLAMINDA TÜKETİCİLERİN HAKLARI İLE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I. Tarife Kavramı ve Tarifelerin Varlık Nedenleri 88

A. Tarife Kavramının Tanımlanması ve Hukuki Niteliği 88

B. Tarifelerin Varlık Nedenleri 89

II. Tarifelere Dair Ortak Unsurlar 92

A. İlgili Şirket Tarafından Hazırlanıp EPDK Tarafından Onaylanması 92

1. Tarifelerin Onaylanma Süreci ve Sürecin İşleyişi 92

2. Tarifelerin İlgili Şirket Tarafından Hazırlanıp EPDK Tarafından Onaylanmasına Dair Eleştiriler 93

B. Eşitler Arasında Ayrım Gözetmeksizin Uygulanması 95

C. Bağlayıcı Olması 97

D. Fiyat Yapısında Piyasa Faaliyetleri ile İlgili Olmayan Hiçbir Unsurun Yer Almaması 97

E. Gelecek Yıla Ait Olması 98

F. Maliyetleri Yansıtması 99

III. Düzenlemeye Tabi Tarife Türleri ve Bu Tarifelerin Hazırlanması ile Hesaplanması 99

A. Genel Olarak 99

B. Tarifelerin Hesaplanmasında Esas Alınan Maliyetler ve Gelir ile Fiyat Tavanları 100

1. Gelir Düzenleme Esasları 100

a. Gelir Düzenleme Kavramı 100

b. İkinci Uygulama Dönemi ve Revizyonlar 101

c. Tarife Önerilerinin Yapılması 103

2. Gelir Tavanı 104

a. Genel Olarak 104

b. Sabit ve Değişken Maliyetler 106

c. Düzeltme Bileşeni 106

3. Fiyat Tavanı 107

C. Düzenlemeye Tabi Tarife Türleri 109

1. İletim Tarifesi 109

a. Çeşitli Tanımlar 109

b. Tarifenin Amacı 109

c. Tarifenin Hesaplanması 110

(1) Genel Olarak 110

(2) İletim Sistemi Geliri ve İletim Sistemi Kullanım Fiyatı 111

(3) İletim Sistemi İşletim Geliri ve İletim Sistemi İşletim Fiyatı 111

(4) Piyasa İşletim Geliri ve Piyasa İşletim Ücreti 112

2. Dağıtım Tarifeleri 113

a. Çeşitli Tanımlar 113

b. Tarifenin Amacı 113

c. Tarifenin Hesaplanması 114

3. Bağlantı Tarifeleri 115

a. Çeşitli Tanımlar 115
b. Tarifenin Amacı 116
c. Tarifenin Hesaplanması 117
4. Perakende Satış Tarifesi ve Perakende Satış Hizmet Tarifesi . 117
a. Çeşitli Tanımlar 117
b. Tarifenin Amacı 119
c. Tarifenin Hesaplanması 120
(1) Genel Olarak 120
(2) Perakende Satış Hizmet Geliri 120
(3) Sayaç Okuma Bedeli 121
(4) Perakende Enerji Satış Fiyatı 122
5. TETAŞ'ın Toptan Satış Tarifesi 123
6. Piyasa İşletim Tarifesi 124
7. Son Kaynak Tedariki Tarifesi 125
D. Abone Grupları ve Tarifeler ile Tüketicilere Uygulanan Faturalardaki Nihai Bedellere İlişkin Özellik Arz Eden Durumlar 126
1. Abone Grupları 126
2. Tüketicilerin Sisteme Farklı Hatlardan Bağlanması 128
3. Reaktif Enerji 130
4. Çift Terimli – Tek Terimli Tarife 131
a. Çift Terimli Tarife 131
b. Tek Terimli Tarife 132
c. Çift Terimli – Tek Terimli Tarifeler Arasındaki Farklar ... 132
5. Tek Zamanlı – Çok Zamanlı Tarife 133
6. Emre Amade Kapasite Bedeli 133

7. Abone Grupları ve Tarifeler ile Tüketicilere Uygulanan Faturalardaki Nihai Bedellere İlişkin Olarak Özellik Arz Eden Diğer Durumlar 135

a. TRT Payı 135

b. Enerji Fonu 138

c. Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi 139

d. Katma Değer Vergisi 140

IV. Sözleşme Yapma Zorunluluğu 140

V. Tüketicinin Korunması Bağlamında Perakende Satış Sözleşmesi ile Abonelik Sözleşmesi ve Bu Sözleşmelerin Tarifelerle İlişkisi 143

A. Tüketicinin Korunması Bağlamında Perakende Satış Sözleşmesi ve Bu Sözleşmenin Tarifelerle İlişkisi 143

1. Perakende Satış Sözleşmesinin Tanımı ve Tarafları 143

2. Perakende Satış Sözleşmesinin Tarifelerle ve İkili Anlaşmalarla İlişkisi 144

a. Genel Olarak 144

b. İltihaki Sözleşmeler 147

c. Genel İşlem Şartları ve Haksız Şartlar 149

(1) Genel İşlem Şartları ile Haksız Şartların Tanımı ve Unsurları 149

(2) Perakende Satış Sözleşmesinin Genel İşlem Şartları ve Haksız Şartlar Bakımından Değerlendirilmesi 152

B. Tüketicinin Korunması Bağlamında Abonelik Sözleşmesi ve Bu Sözleşmenin Tarifelerle İlişkisi 158

VI. Ulusal Tarife ve Fiyat Eşitleme Mekanizması 162

A. Genel Olarak 162

B. Kayıp – Kaçak Elektrik Tüketimi 163

1. Genel Olarak Kayıp – Kaçak Elektrik Tüketimi ve Çeşitli Tanımlar 163

a. Genel Olarak 163

b. Kayıp - Kaçak Elektriğe Dair Çeşitli Tanımlar ve Nitelikler 164

2. Kaçak Elektrik Kullanımının Sonuçları 165

3. Kayıp – Kaçak Elektrik Bedelinin Hesaplanması 169

4. Kayıp – Kaçak Elektrik Bedelinin Faturaya Yansıması ve Hukuka Uygunluğu Konusunda Görüşler 171

C. Ulusal Tarife Kavramı ve Ulusal Tarife ile Amaçlananlar 179

1. Bölgesel Tarife – Ulusal Tarife Kavramları 179

2. Geçiş Dönemi ve Tarifelere Etkisi 182

3. Çapraz Sübvansiyonlar 184

a. Kavram ve Çapraz Sübvansiyonların Gerekçeleri 184

b. Çapraz Sübvansiyonların Çeşitleri, Etkileri ve Sonuçları . 186

4. Tüketicilerin Korunması Meselesinin Kaçak Elektrik Kullanımı ve Ulusal Tarife Kapsamında İncelenmesi 188

D. Fiyat Eşitleme Mekanizması 190

1. Genel Olarak 190

2. Destek Tutarlarının Hesaplanması 191

a. Dağıtım Şirketleri İçin Destek Tutarının Hesaplanması 191

b. Tedarik Şirketleri İçin Destek Tutarının Hesaplanması 192

3. Fiyat Eşitleme Mekanizmasının İşlemesi 192

SONUÇ **195**

KAYNAKÇA **203**

ÖZGEÇMİŞ **209**

KISALTMALAR

2004 Strateji Belgesi	:17.3.2004 Tarih ve 2004/3 Sayılı YPK Kararı, Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Stratejisi Belgesi
2009 Strateji Belgesi	:18.05.2009 Tarih ve 2009/11 Sayılı YPK Kararı, Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Strateji Belgesi
AG	:Alçak Gerilim
AB	:Avrupa Birliği
Anayasa Mah.	:Anayasa Mahkemesi
BK	:29.04.1926 Tarihli ve 359 Sayılı RG'de yayınlanan 808 Sayılı Borçlar Kanunu
BKM	:Brüt Kar Marjı
BKMT	:Brüt Kar Marjı Tavanı
Bkz.	:Bakınız
BGK	:29.05.1981 Tarihli ve 17354 Sayılı RG'de Yayınlanan 2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu
C	:Cilt
ÇEAŞ	:Çukurova Elektrik Anonim Şirketi
DGT	:11.08.2002 Tarihli ve 24843 Sayılı RG'de Yayınlanan Dağıtım Sistemi Gelirinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ
DFEM	:21.12.2006 Tarihli ve 26383 Sayılı RG'de Yayınlanan Elektrik Dağıtım Bölgelerinde Uygulanacak Fiyat Eşitleme Mekanizması Hakkında Tebliğ
DSİ	:Devlet Su İşleri
DSGTT	:Dağıtım Sistemi Gelir Tavanı
DTÖ	:Dünya Ticaret Örgütü
E.	:Esas

EEPDY	:19.02.2003 Tarihli ve 25025 Sayılı RG'de Yayınlanan Eski Elektrik Piyasası Dağıtım Yönetmeliği
EİE	:Elektrik İşleri Etüt İdaresi
EPBSKY	:28.01.2014 Tarihli ve 28896 Sayılı RG'de Yayınlanan Elektrik Piyasası Bağlantı ve Sistem Kullanım Yönetmeliği
EPDK	:Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
EPDKKurulu	:Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu
EPDY	:02.01.2014 Tarihli ve 28870 Sayılı RG'de Yayınlanan Elektrik Piyasası Dağıtım Yönetmeliği
EPK	:30.03.2013 Tarihli ve 28603 Sayılı RG'de Yayınlanan 6446 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu
EPLY	:02.11.2013 Tarihli ve 28809 Sayılı RG'de Yayınlanan Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği
EPMHY	:25.09.2002 Tarihli ve 24887 Sayılı RG'de Yayınlanan Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliği
EPŞY	:28.05.2014 Tarihli ve 29013 Sayılı RG'de Yayınlanan Elektrik Piyasası Şebeke Yönetmeliği
EPTY	:11.08.2002 Tarihli ve 24843 Sayılı RG'de Yayınlanan Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği
EPTHY	:08.05.2014 Tarihli ve 28994 Sayılı RG'de Yayınlanan Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği
EskiEPK	:6446 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu Tarafından Değiştirilmeden Önceki, 03.03.2001 Tarihli ve 24335 Sayılı RG'de Yayınlanan 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu
ETKHK	:08.03.1995 Tarihli ve 22221 Sayılı RG'de Yayınlanan 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
EÜAŞ	:Elektrik Üretim Anonim Şirketi
FEM	:06.03.2013 Tarihli ve 28579 Sayılı RG'de Yayınlanan Elektrik Piyasasında Uygulanacak Fiyat Eşitleme Mekanizması Hakkında Tebliğ
FMR	:Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi
GİŞ	:Genel İşlem Şartları
GDS	:Geçiş Dönemi Sözleşmeleri
HD	:Hukuk Dairesi

HGK	:Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
IMF	:International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
İBK	:İçtihadı Birleştirme Kararı
İDBT	:11.08.2002 Tarihli ve 24843 Sayılı RG'de Yayınlanan İletim ve Dağıtım Bağlantı Bedellerinin Belirlenmesi Hakkında Tebliğ
İGT	:11.08.2002 Tarihli ve 24843 Sayılı RG'de Yayınlanan İletim Sistemi Gelirinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ
İİGT	:11.08.2002 Tarihli ve 24843 Sayılı RG'de Yayınlanan İletim Sistemi İşletim Gelirinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ
İSGT	:İletim Sistemi Gelir Tavanı
İSİGT	:İletim Sistemi İşletim Gelir Tavanı
K.	:Karar
KCETAŞ	:Kayseri ve Civarı Elektrik Türk Anonim Şirketi
KDV Kanunu	:02.11.1984 Tarihli ve 18563 Sayılı RG'de Yayınlanan 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu
KEAŞ	:Kepez Elektrik Anonim Şirketi
KİT	:Kamu İktisadi Teşebbüsü
KK	:Kayıp - Kaçak
KUEUE	:31.12.2005 Tarihli ve 26040 Sayılı RG'de Yayınlanan Kaçak ve Usulsüz Elektrik Enerjisi Kullanımına İlişkin Usul ve Esaslar
kV	:Kilovolt
Metodoloji	:01.09.2006 Tarihli ve 26276 Sayılı RG'de Yayınlanan 875 Sayılı EPDK Kararının Eki Olan Metodoloji
MTA	:Maden Tektik ve Arama Genel Müdürlüğü
MYTM	:Milli Yük Tevzi Merkezi
OECD	:Organisation for Economic Cooperation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
OG	:Orta Gerilim
ÖİB	:Özelleştirme İdaresi Başkanlığı

Perakende Tebliği	:31.08.2003 Tarihli ve 25215 Sayılı RG'de Yayınlanan Elektrik Piyasasında Perakende Satış Sözleşmesi Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ
PESFT	:Perakende Enerji Satış Fiyatı Tavanı
PİGT	:07.09.2005 Tarihli ve 25929 Sayılı RG'de Yayınlanan Piyasa İşletim Gelirin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ
PİSGT	:Piyasa İşletim Gelir Tavanı
PMUM	:Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi
PSH	:Perakende Satış Hizmeti
PSHGT	:Perakende Satış Hizmet Gelir Tavanı
PST	:30.12.2012 Tarihli ve 28513 Sayılı RG'de Yayınlanan Perakende Satış Hizmet Geliri ile Perakende Enerji Satış Fiyatlarının Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ
Raporlama Tebliği	:24.03.2003 Tarihli ve 25003 Sayılı RG'de Yayınlanan Elektrik Piyasasında Gelir Ve Tarife Düzenlemesi Kapsamında Düzenlemeye Tabi Unsurlar Ve Raporlamaya İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ
RG	:Resmi Gazete
S.	:Sayı
s.	:Sayfa
T.	:Tarih
TBK	:04.02.2011 Tarihli ve 27836 Sayılı RG'de Yayınlanan 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCK	:12.10.2004 Tarihli ve 25611 Sayılı RG'de Yayınlanan 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
TEAŞ	:Türkiye Elektrik Anonim Şirketi
TEDAŞ	:Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi
TEİAŞ	:Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi
TEK	:Türkiye Elektrik Kurumu
TETAŞ	:Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Anonim Şirketi
TKHK	:28.11.2013 Tarihli ve 28835 Sayılı RG'de Yayınlanan 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	:08.12.2001 Tarihli ve 24607 Sayılı RG'de Yayınlanan 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu

TSHH	:Tüketici Sorunları Hakem Heyeti
TSHŞHY	:17.06.2014 Tarihli ve 29033 Sayılı RG'de Yayınlanan Tüketici Sözleşmelerindeki Haksız Şartlar Hakkında Yönetmelik
TTK	:14.02.2011 Tarihli ve 27846 Sayılı RG'de Yayınlanan 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
Usul ve Esaslar	:28.12.2012 Tarihli ve 28511 Sayılı RG'de Yayınlanan, 18.12.2012 Tarih ve 4193 Sayılı EPDK Kararının Eki Olan "Dağıtım Lisansı Sahibi Tüzel Kişiler ve Görevli Perakende Satış Şirketlerinin Tarife Uygulamalarına İlişkin Usul ve Esaslar"
TRT Kanunu	:15.12.1984 Tarihli ve 18606 Sayılı RG'de Yayınlanan 3093 Sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunu
Vb.	:ve bunun gibi
Vd.	:ve devamı
Yİ	:Yap-İşlet
YİD	:Yap-İşlet-Devret
YPK	:Yüksek Planlama Kurulu

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1. Üç Şirketli Tek Faaliyetli Bir Ulusal Tarife Hesaplaması Örneği 193
Tablo 1.2. Örnek Durumdaki Destek Tutarlarının Hesaplanması 194

RESUME

Dans la première partie de cette thèse, les aspects juridiques du marché de l'électricité et en particulier les activités du marché de l'électricité ont été expliqués. Dans la deuxième partie, les aspects juridiques des tarifs dans le marché de l'électricité ont été discutés. Comme les tarifs dans le marché de l'électricité sont principalement liés aux activités du marché de l'électricité, dans la première partie de la thèse, il a été préféré à analyser le marché de l'électricité dans le cadre des activités du marché de l'électricité pour que lesdits tarifs soient mieux compris.

Le marché de l'électricité, où le secteur public avait le monopole depuis de nombreuses années, a été ouvert au secteur privé après 1980 dans le cadre de certaines lois adoptées en raison de l'absence de financement et d'expertise, libéralisation etc. Cependant, comme il a été impossible d'atteindre les objectifs souhaités, EPK (La Loi du Marché de l'Electricité) numérotée 4628, qui est considérée comme une réforme sur le marché de l'électricité, a été promulguée et TEAŞ (La Société Anonyme de l'Electricité de la Turquie) a été divisé en TETAŞ (La Société Anonyme de la Vente en Gros de la Turquie), TEİAŞ (La Société Anonyme de la Transmission de la Turquie) et EÜAŞ (La Société Anonyme de la Production de l'Electricité). Il a été ainsi possible d'accélérer le processus de dégroupage des activités du marché de l'électricité et la marchandisation. A cette époque, EPDK (L'Autorité de Régulation du Marché de l'Energie), une autorité administrative indépendante de régulation a été établie et une nouvelle étape a été franchie vers la régulation du marché.

Bien que la marchandisation ait été prévu avec EPK numérotée 4628, il n'a pas été possible d'établir le marché concurrentiel souhaité pour des raisons telles que la situation économique et la capacité d'approvisionnement de la Turquie. Par conséquent, certaines dispositions ont été prises afin d'établir étape par étape le marché parfaitement concurrentiel. Dans ce contexte, des mesures telles que la réduction des limites d'admissibilité qui conduirait les consommateurs à acheter de l'électricité auprès du fournisseur de son choix, la détermination des objectifs dans les documents de stratégie du 2004 et 2009 émis par YPK (La Haute Autorité du Planification) vers la libéralisation, le dégroupage des activités de la distribution et du vente au détail, de la privatisation des centrales électriques d'EÜAŞ et des sociétés de distribution ont été prises. Comme EPK numérotée 4628 n'a pas entièrement répondu aux besoins du marché, enfin, EPK numérotée 6446 a été promulguée en 2013 et ainsi, un nouveau développement a eu lieu dans le secteur de l'électricité.

En EPK numérotée 6446, différentes activités ont été réglementées dans le marché de l'électricité. Dans ce contexte, les activités de la production, de la transmission, de la distribution, de la vente en gros, de la vente au détail, de l'importation, de l'exportation et l'exploitation du marché ont été réglementées. Comme les activités de la transmission et de la distribution ont les caractéristiques d'un monopole naturel, l'activité de la transmission est réalisée par une société publique nommée TEİAŞ et l'activité de la distribution est effectuée par une société de distribution unique dans chaque zone de distribution. Cependant, les activités telles que la production et la vente en gros sont ouverts à la concurrence. Il est visé à réduire l'impact des EÜAŞ et TETAŞ pour que les activités de la production et de la vente en gros soient ouvertes à la concurrence. Dans ces secteurs, actuellement, les sociétés des secteurs public et privé fonctionnent ensemble.

Il est nécessaire de supporter les coûts résultant de la réalisation de ces activités et certains prix ont lieu comme la conséquence naturelle suite à la réalisation de ces activités. Par exemple, les coûts de fonctionnement et d'investissement des sociétés de la transmission et de la distribution doivent être supportés par les consommateurs et ceux qui profitent du système. Sinon, ces sociétés ne seraient pas en mesure de se maintenir économiquement. Il est nécessaire de couvrir les dépenses d'énergie vendue aux consommateurs par les sociétés d'approvisionnement qui ont l'activité de la vente au détail. Les coûts doivent être supportés par les consommateurs et d'autres personnes pertinentes pour que ces sociétés fassent des bénéfices. D'une part, la standardisation de ces prix et les coûts pour les consommateurs et d'autres personnes pertinents qui doivent les supporter, rendra les prix et les coûts pertinents connaissable et prévisible, d'autre part, il permettra d'assurer l'égalité de traitement pour tous les utilisateurs du système. Comme certaines parties du marché de l'électricité ont les caractéristiques de monopole naturel, certaines parties sont nouvellement ouverts à la concurrence et il n'est pas possible de substituer l'électricité, les tarifs dans le marché de l'électricité ont été réglementée afin de protéger les consommateurs.

Les types de tarifs soumis à la réglementation sont les tarifs de la transmission, de la distribution, de la connexion, de la vente au détail, des services de vente au détail, de la vente en gros, de l'exploitation du marché et de la dernière source d'approvisionnement.

Il est possible de dire qu'il existe quelques principes communs pour les tarifs puisque certaines normes sont introduites avec des tarifs et des processus d'exploitation des tarifs sont similaires. Dans ce contexte, les tarifs seront établis par des sociétés pertinentes, seront approuvés par EPDK, seront appliquées sans discrimination parmi les égaux, seront contraignantes, ne contiendront aucun élément sans rapport en ce qui concerne la structure du marché, seront les tarifs de l'année prochaine et couvrira les frais. Par conséquent, dans une partie de la thèse, des principes communs en ce qui concerne les tarifs ont été examinés.

Les méthodes principales utilisées pour le calcul des tarifs sont le plafonnement des revenus et le plafonnement des prix. L'objectif principal de la méthode de plafonnement des revenus est de couvrir les dépenses telles que les frais de fonctionnement et les dépenses d'investissement par le biais des tarifs soumis au plafond des revenus, alors que dans la méthode du plafonnement des prix, en plus de couvrir les dépenses, il s'agit d'avoir certain taux de profit déterminé par EPDK.

Les tarifs soumis à la réglementation ne s'appliquent pas à tous les consommateurs au même taux. Les groupes d'abonné ont été réglementée afin d'appliquer des tarifs différents à des consommateurs différents. Les groupes d'abonné sont essentiellement composées des groupes résidentiel, industriel, commercial, irrigation agricole et éclairage. Les tarifs avec des taux différents sont déterminés pour chaque groupe d'abonnés.

Le fait que les consommateurs se connectent au système en installant une ligne à partir d'installations de production, en se connectant directement au système de la transmission, les tarifs à seul terme – double terme tarifs, les tarifs à temps unique – temps multiples sont soumis à des dispositions différentes. Dans le cas de l'installation d'une ligne privée à partir des installations de production, il n'est pas nécessaire d'utiliser directement le système de la transmission et de la distribution. Cependant, certaines parties dans le système de la distribution sont attribuées au nom de ces consommateurs. Il est nécessaire de payer le prix de la capacité disponible pour les parties affectées. Ce prix est soumis à des tarifs différents en fonction du type de connexion au système.

Dès l'instant où elle est produite dans des centrales électriques, l'électricité circule sous forme d'énergie active et réactive. Cependant, l'énergie réactive ne sert pas directement à fournir de l'électricité. Il sert à créer un champ magnétique et l'énergie réactive excessive nuit au système. Pour cela, une compensation doit être faite et l'énergie réactive excessive ne doit pas dépasser un certain niveau. Dans le cas où des compensations pertinentes ne sont pas faites et l'énergie réactive dépasse un certain niveau, le tarif de l'énergie réactive et des coûts du dépassement de la puissance s'appliquent.

Il existe une alternative comme tarif à seul terme – double terme pour les abonnés dont la quantité d'énergie consommée est élevée. Il a été donné aux abonnés ayant les conditions pertinentes la possibilité de choisir le tarif à double terme. En tarif à seul terme, le prix de l'électricité utilisée est versé. En tarif à double terme, conformément aux accords qu'ils font, les abonnés s'engagent à établir une certaine quantité d'énergie et en échange, ils paient le prix de la puissance. En plus de prix de la puissance, les abonnés soumis au tarif à double terme, paient le prix de l'énergie consommée dans le cadre du tarif à temps unique – temps multiples. Toutefois, dans ce cas, il est possible de dire que les prix seraient plus abordables.

Une des alternatives présentées est les tarifs à temps unique – temps multiples. Dans le tarif à temps unique, les consommateurs paient le même prix pendant vingt quatre heures par jour, alors que dans le tarif à temps multiples, un jour est séparé de trois parties différentes appelées jour - pointe - nuit et un prix différent est déterminé pour chaque partie. Dans ce cas, par exemple, si plus d'électricité est utilisée la nuit, comme le tarif de nuit est moins cher, il est possible de faire des économies en passant au tarif à temps multiples.

En EPK et EPTY (Le Règlement Sur Les Tarifs Dans Le Marché de l'Electricité), il est précisé qu'il ne peut y avoir aucun élément qui n'est pas directement liée aux activités du marché de l'électricité dans les tarifs. Cependant, les coûts tels que le fonds de l'énergie, le TRT (Le Radio et La Télévision de la Turquie) part ainsi que la taxe de consommation d'électricité et la taxe sur la valeur ajoutée sont ajoutés aux frais finals des factures que les consommateurs ont. La relation de ces coûts avec les coûts finaux que les consommateurs ont est discutable et diverses opinions sur cette question ont été proposées. Ces opinions sont également présentées dans la thèse.

Probablement, l'un des problèmes les plus importants dans le marché de l'électricité en Turquie est que le taux d'utilisation de l'électricité perdue et illégale soit élevée. Bien que les termes perdu et illégal soient utilisés ensemble, ces deux concepts sont différents. L'électricité perdue est les pertes techniques découlant de la nature de l'électricité alors que l'utilisation illégale de l'électricité est l'utilisation de l'électricité en violant la loi. Etant donné que dans certaines régions de la Turquie, le taux d'utilisation de l'électricité perdu et illégal est élevé, il n'a pas été encore possible d'appliquer des tarifs régionaux et le tarif national continue de s'appliquer. Ainsi, les consommateurs de cette région ne supportent pas aux frais des sociétés de distribution et d'approvisionnement de chaque région ; au contraire, le tarif national s'applique dans toute la Turquie que comme s'il y avait une seule région en Turquie. En 2006, une période de transition a commencé et ce processus est envisagé comme un processus temporaire. Au cours de cette période de transition, il a été prévu d'appliquer des tarifs nationaux. Il a été prévu en particulier que cette période de transition ne durerait pas longtemps, puisque, en particulier avec la privatisation des sociétés de distribution, la lutte contre l'utilisation de l'électricité perdue et illégale augmenterait. Néanmoins, étant donné qu'il n'a pas été tout à fait possible d'atteindre les objectifs souhaités, la période de transition a été prolongée. Au cours de la période de transition, qui a été prolongée jusqu'à 31.12.2015, conformément à l'article 1 de EPK provisoire numérotée 6446, il a été adopté que le tarif national et les subventions croisées s'appliqueraient.

Avec les subventions croisées, il est destiné à couvrir les coûts d'une activité, d'un groupe d'abonné ou d'une région avec des revenus d'une autre activité, d'un groupe d'abonné ou d'une région. Bien que les subventions croisées soient interdites par diverses dispositions de la législation, ils sont autorisés pendant la période de transition. La principale raison de l'interdiction des subventions croisées est qu'ils sont incompatibles avec la structure du marché de l'électricité concurrentiel réglementé en EPK numérotée 4628 et 6446. En effet, afin de garantir la

concurrence, les revenus et les dépenses relatives à chaque activité, région, etc. doivent être équivalent et les déficits ne doivent pas être subventionnés par des revenus provenant d'une autre activité, région, etc. Sinon, il y aurait un avantage sur ses concurrents en termes d'élément subventionné qui empêcherait la concurrence.

Néanmoins, en raison notamment de taux élevé d'utilisation de l'électricité perdue et illégale, la subvention croisée, ce qui permettrait de couvrir le déficit d'une société de distribution en collectant des revenus provenant d'autres régions, est autorisée jusqu'à la fin de 2015. Si les opinions présumées sont prises en considération, dans le cas où ledit système ne changerait pas, le tarif national et les subventions croisées pourraient continuer pendant de longues années.

Les coûts reflétés à des clients à la suite du tarif national sont calculés par FEM (La Mécanisme Relative à l'Egalisation des Prix). Ainsi, pour que les sociétés, qui sont incapables de couvrir les exigences de revenus, particulièrement, en raison du taux élevé d'utilisation de l'électricité perdue et illégale, couvrent les exigences de revenue, les consommateurs payent plus qu'ils ne devraient normalement, en particulier dans la région où le taux de l'utilisation de l'électricité perdue et illégale est faible. Cette situation a conduit à des opinions différentes sur des aspects juridiques et des solutions différentes ont été proposées. Dans ce contexte, ces différentes solutions, des subventions de l'Etat à d'autres solutions alternatives, seront examinées aussi.

Comme les coûts de la plupart des activités précisées à l'EPK sont réglementées par les tarifs, il est important de comprendre le fonctionnement du marché et déterminer quelles activités, dans quelle mesure et pourquoi sont soumis à des tarifs. Par conséquent, dans la première partie de la thèse, la structure du marché de l'électricité a été analysée. Etant donné que la structure de marché de l'électricité est constituée de la somme des activités qui le constitue, les activités ont été examinées séparément. Dans ce contexte, afin de comprendre les tarifs actuels, il est obligatoire d'analyser le passé du marché turc de l'électricité. En effet, afin de comprendre les innovations qu'EskiEPK (La Loi Ancienne du Marché de l'Electricité) et EPK, qui sont considérées comme une réforme, ont apportées et le marché qu'ils ont créé, il est essentiel d'analyser la période dominée par les institutions publiques que la Turquie a eue et surtout les étapes vers la libéralisation après 1980. Pour ces raisons, au début de la thèse, les différentes périodes de l'électricité en Turquie seront examinées aussi.

Mots Clés: Les Activités du Marché de l'Electricité, Les Tarifs Soumis à la Réglementation, Le Tarif National, La Subvention Croisée, L'Utilisation de l'Electricité Perdue et Illégale, Les Groupes d'Abonnés, Les Consommateurs.

ABSTRACT

In the first part of this thesis, the legal aspects of the electricity market and especially electricity market activities have been explained. In the second part, the legal aspects of the tariffs in the electricity market have been discussed. Since the tariffs in the electricity market are mainly related to the activities in the electricity market, in the first part of the thesis, it has been preferred to analyze the electricity market within the framework of electricity market activities for said tariffs to be better understood.

The electricity market, in which public sector had monopoly for many years, has been opened to private sector after 1980 within the scope of some laws enacted on the grounds of the lack of adequate funding and expertise, liberalization etc. However, since it has been impossible to achieve desired goals, EPK (Electricity Market Law) numbered 4628, which is deemed as a reform in electricity market, has been enacted and TEAŞ (Turkish Electricity Company) has been divided to TETAŞ (Turkish Electricity Trading and Contracting Company), TEİAŞ (Turkish Electricity Transmission Company) and EÜAŞ (Electricity Generation Company). It has been hereby possible to accelerate unbundling process of the electricity market activities and marketization. At this period, EPDK (Energy Market and Regulation Authority), an independent regulatory administrative authority has been established and a new step has been taken towards regulating the market.

Although the marketization has been foreseen with EPK numbered 4628, it has not been possible to establish the desired competitive market due to reasons such as Turkey's economic situation and supply capacity. Therefore, some regulations have been made in order to establish perfectly competitive market step by step. In this context, some steps such as reduction of eligibility limits which would lead consumers to buy electricity from the supplier he chooses, determination of goals in Strategy Papers issued by YPK (High Planning Authority) dated 2004 and 2009 towards liberalization, unbundling of distribution and retail sale activities, privatization of EÜAŞ power plants and distribution companies have been taken. Since EPK numbered 4628 has not fully met the needs of the market, finally, EPK numbered 6446 has been enacted in 2013 and thus, a new development occurred in the electricity sector.

In EPK numbered 6446, different activities have been regulated in the electricity market. In this context, generation, transmission, distribution, wholesale, retail sale, import, export and market operating activities have been regulated. Since

transmission and distribution activities have the characteristics of a natural monopoly, transmission activity is conducted by a public company named TEİAŞ and distribution activity is conducted by a single distribution company in each distribution zone. However, activities such as generation and wholesale are open to competition. It is intended to reduce the impact of EÜAŞ and TETAŞ for generation and wholesale activities to be opened to competition. In these sectors, currently, public and private sector companies operate together.

It is necessary to bear the costs arising from the realization of these activities and certain prices occur as a natural consequence following the realization of these activities. For example, operating and investment costs of transmission and distribution companies have to be met by consumers and those who benefit from the system. Otherwise, these companies would not be able to sustain themselves economically. It is required to meet the expenses of energy sold to consumers by supply companies which conduct retail sale activity. Said costs have to be met by consumers and other related persons for these companies to make profit. On the one hand, standardization of the said prices and costs for consumers and other related persons who have to bear them, will make related prices and costs knowable and foreseeable, on the other hand, it will ensure equal treatment for everyone using the system. Since some parts of electricity market have the characteristics of natural monopoly, some parts are newly opened to competition and it is not possible to substitute the electricity, tariffs in electricity market have been regulated in order to protect consumers.

The types of tariffs subject to regulations are transmission, distribution, connection, retail sale, retail sale service, wholesale, market operating and last source supply tariffs.

It may be said that there are a number of common principles for tariffs since some standards are introduced with tariffs and operating process of tariffs are similar. In this context, tariffs will be prepared by related companies, will be approved by EPDK, will be applied without discrimination among equals, will be binding, will not contain any unrelated element regarding market structure, will be next year's tariffs and will cover costs. Therefore, in a part of the thesis, common principles regarding tariffs have been examined.

The main methods for the calculation of tariffs are revenue cap and price cap. The main goal at revenue cap method is to meet expenses such as operating expenses and investment expenditures via the tariffs subject to revenue cap, while at price cap method, in addition to meet the expenses, it is also a question of having certain rate of profit determined by EPDK.

Tariffs subject to regulation do not apply to all customers at the same rate. Subscriber groups have been regulated in order to apply different tariffs to different

customers. Subscriber groups are basically composed of residential, industrial, commercial, agricultural irrigation and lightning groups. Tariffs with different rates are determined for each subscriber group.

The fact that consumers connect the system by installing a line from generation facilities, by connecting directly to transmission system, single term – double term tariffs and single time – multi time tariffs are subject to different provisions. In case of installing a private line from generation facilities, it is not required to use directly transmission and distribution system. However, just in case, certain parts in distribution system are allocated on behalf of these consumers. It is necessary to pay available capacity price for allocated parts. This price is subject to different tariffs depending on connection type to system.

From the moment it is produced in power plants, electricity flows as active and reactive energy. However, reactive energy does not directly serves to provide electricity. It serves to create a magnetic field and over reactive energy harms the system. For this, some compensation must be made and over reactive energy must not exceed a certain level. In case related compensations are not made and reactive energy exceeds a certain level, reactive energy tariff and overrun power costs apply.

There is single term – double term tariff alternative for subscribers whose amount of consumed energy is high. Subscribers having related conditions are given the opportunity to choose double term tariff. In single term tariff, price of used electricity is paid. In double term tariff, in accordance with agreements they make, subscribers undertake to draw a certain amount of power and in exchange, they pay power price. In addition to power price, subscribers subject to double term tariff class, pay the price for consumed energy within the scope of single time or multi time tariff. However, in the latter case, the prices are more affordable.

One of the alternatives presented is single time – multi time tariff. In single time tariff, consumers pay the same price during twenty four hours in a day while in multi time tariff, a day is separated to three different parts called day – peak – night and a different price is determined for each part. In this case, for example, if more electricity is used at night, since night tariff is cheaper, it is possible to make savings by passing to multi time tariff.

In EPK and EPTY (Electricity Market Tariff Regulation), it is specified that there may not be any element not directly related to electricity market activities in tariffs. However, the costs such as energy fund, TRT share as well as electricity consumption tax and value added tax are added in finals costs of the bills that consumers have. These costs' relation with final costs that consumers have is arguable and various opinions on this issue have been proposed. These opinions regarding this subject are also presented in following chapters of this thesis.

Probably, one of the most important problems in Turkish electricity market is that rate of lost and illegal use of electricity is high. Although lost and illegal terms are used together, these two concepts are different. Lost electricity are technical losses arising from the nature of electricity while illegal use of electricity is use of electricity by violating the law. Since in some regions of Turkey, rate of lost and illegal use of electricity is high, it has not been yet possible to apply regional tariffs and national tariff continues to apply. Thus, consumers in that region don't meet the expenses of distribution and supply companies in each region; on the contrary, national tariff applies throughout Turkey as if only there was only one region in Turkey. In 2006, a transition period has started and this process is thought to be a temporary process. During this transition period, it has been foreseen to apply national tariffs. It has been foreseen especially that this transition period would not last long since, especially with the privatization of distribution companies, struggle with high lost and illegal use of electricity would increase. Nevertheless, since it has not been totally possible to achieve desired goals, the transition period has been extended. During the transition period, which has been extended in accordance with the provisional article 1of EPK numbered 6446 until 31.12.2015, it has been enacted that national tariff and cross subsidy would apply.

With cross subsidies, it is aimed to meet the costs of an activity, a subscriber group or a region with incomes of another activity, subscriber group or region. Although cross subsidies are prohibited by various provisions in legislation, they are allowed during transition period. The main reason for prohibition of cross subsidies is that they are incompatible with competitive electricity market structure regulated in both EPK numbered 4628 and 6446. Indeed, in order to ensure competition, incomes and expenses regarding each activity, region etc. must be equivalent and deficits within must not be subsidized with incomes arising from another activity, region etc. Otherwise, there would be an advantage over competitors in terms of subsidized element which would prevent competition. Nevertheless, especially due to high rate of lost and illegal use of electricity, cross subsidy, which would allow covering deficit of a distribution company by collecting revenues from other regions, is allowed until the end of 2015. If alleged opinions are taken into consideration, in case said system does not change, national tariff and cross subsidy may continue during long years.

Costs reflected to customers as a result of national tariff are calculated by FEM (Price Equalization Mechanism). Thus, for companies, that are unable to meet revenue requirements especially due to high rate of lost and illegal use of electricity, to meet said revenue requirements, customers pay more than they should normally, especially in the region where rate of lost and illegal use of electricity is low. This situation led to different opinions in legal aspects and different solutions have been proposed. In this context, these different solutions, from state subsidies to other alternative solutions, will be examined too.

Since costs of many of the activities specified in EPK are regulated through tariffs, it is important to understand the functioning of the market and determine which activities, in what extent and why are subject to tariffs. Therefore, in the first

part of the thesis, the structure of the electricity market has been analyzed. Since the structure of electricity market consists of the sum of activities that constitutes it, the activities have been separately examined. In this context, in order to understand current tariffs, it is mandatory to analyze the past of the Turkish electricity market. Indeed, in order to understand the innovations that EskiEPK (Former Electricity Market Law) and EPK, which are deemed as a reform, have brought and market they created, it is essential to analyze the period dominated by public institutions that Turkey had and especially steps toward liberalization after 1980. For these reasons, in the beginning of the thesis, the different periods of the electricity in Turkey will be examined too.

Key Words: Electricity Market Activities, Tariffs Subject to Regulation, National Tariff, Cross Subsidy, Lost and Illegal Use of Electricity, Subscriber Groups, Consumers.

ÖZET

Bu tez çalışmasının ilk bölümünde hukuki yönleriyle elektrik piyasası ve özellikle elektrik piyasası faaliyetleri anlatılmış, ikinci bölümde ise hukuki yönleriyle elektrik piyasasında tarifeler ele alınmıştır. Elektrik piyasasındaki tarifeler çoğunlukla elektrik piyasasındaki faaliyetlere ilişkin olduğundan, söz konusu tarifelerin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla, tezin ilk bölümünde, faaliyetler çerçevesinde, elektrik piyasasının incelenmesi tercih edilmiştir.

Uzun yıllar kamu sektörünün tekelinde olan elektrik piyasası, 1980 sonrası süreçte, yeterli finansman ve uzmanlık eksikliği, liberalleşme gibi gerekçelerle çıkarılan bir takım kanunlarla özel sektöre açılmaya başlamıştır. Bununla beraber, istenilen hedeflere tam olarak ulaşılamadığından, elektrik piyasasında reform addedilen 4628 sayılı EPK kabul edilmiş ve TEAŞ, TETAŞ, TEİAŞ ve EÜAŞ olmak üzere, üçe bölünerek, elektrik piyasası faaliyetlerinin ayrışması ve sektörün rekabete açılması süreci hızlanmıştır. Yine bu dönemde, regüle edici bağımsız idari otorite olarak EPDK kurularak, piyasanın regüle edilmesi yolunda yeni bir adım atılmıştır.

Her ne kadar 4628 sayılı EPK ile sektörün rekabete açılması öngörülmüş olsa dahi, Türkiye'nin ekonomik durumu ve arz kapasitesi ile ilgili bir takım nedenlerden dolayı, istenen rekabet piyasasının tesis edilmesi hemen mümkün olmamıştır. Bu nedenle, tam rekabetin sağlanacağı sürece kademe kademe gidilmesi yönünde düzenlemeler yapılmıştır. Bu bağlamda, tüketicilerin istediği tedarikçiden elektrik temin etmesini sağlayacak serbest tüketici olma sınırlarının yıllar geçtikçe düşürülmesi, 2004 ve 2009 tarihli YPK tarafından çıkarılan Strateji Belgeleri ile serbestleşme yönünde hedefler belirlenmesi, dağıtım ve perakende satış faaliyetlerinin ayrıştırılması, EÜAŞ santrallerinin ve dağıtım şirketlerinin özelleştirilmesi gibi aşamalar kaydedilmiştir. 4628 sayılı EPK'nın piyasa ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamaması karşısında, son olarak, 2013 yılında, 6446 sayılı EPK yürürlüğe konarak, elektrik sektöründeki gelişmelere biri daha eklenmiştir.

6446 sayılı EPK uyarınca, elektrik piyasasında farklı faaliyetler öngörülmüştür. Bu bağlamda, üretim, iletim, dağıtım, toptan satış, perakende satış, ithalat, ihracat ve piyasa işletim faaliyetleri kanun kapsamında düzenlenmiştir. İletim ve dağıtım faaliyetleri doğal tekel özelliği taşıdığından, iletim faaliyeti, bir kamu şirketi olan TEİAŞ tarafından, dağıtım faaliyeti ise, her bir dağıtım bölgesinde tek bir dağıtım şirketi tarafından gerçekleştirilmektedir. Ancak üretim ve toptan satış gibi faaliyetler ise rekabete açık faaliyetlerdendir. Üretim ve toptan satış faaliyetlerinin rekabete

açılması amacıyla, kamu şirketleri olan EÜAŞ ve TETAŞ'ın etkisi azaltılmaya çalışılmaktadır. Bu sektörlerde, şu anki durumda, kamu ve özel sektör şirketleri birlikte faaliyet göstermektedir.

Bahsedilen bu piyasa faaliyetlerinin gerçekleşmesi için bir takım maliyetlere katlanılmakta ve de bu maliyetlerin karşılanması gerekliliğinin doğal sonucu olarak belirli bedeller ortaya çıkmaktadır. Örneğin, iletim ve dağıtım şirketlerinin yaptıkları işletme giderleri ve yatırım masraflarının, tüketiciler ve sistemden faydalanan ilgili kişilerce karşılanması gerekmektedir. Aksi takdirde, bu şirketlerin ekonomik olarak faaliyetlerini sürdürmeleri mümkün olamaz. Yine, perakende satış faaliyetinde bulunan tedarik şirketlerinin de tüketicilere satmış oldukları enerjinin bedelinin karşılanması ve bu şirketlerin kar elde etmesi için, söz konusu bedellerin tüketiciler ve diğer ilgili kişiler tarafından karşılanması gerekmektedir. Diğer yandan, bu bedelleri karşılamakla yükümlü olan tüketiciler ve diğer ilgili kişiler açısından da söz konusu bedellerin belirli bir standarda bağlanması, hem ilgili bedellerin bilinebilir olmasını sağlayacak hem de sistemi kullanan herkesin eşit şartlarda işlem görmesine neden olacaktır. Yine, elektrik piyasasının bir kısmının doğal tekel niteliğinde olduğu, bir kısmının ise rekabete yeni yeni açılabildiği ve de elektriğin vazgeçilmesi ile ikame edilmesinin mümkün olmadığı göz önüne alındığında, tüketicilerin korunması da gerektiğinden, elektrik piyasasında tarifeler düzenlenmiştir.

Düzenlemeye tabi tarife türleri, iletim, dağıtım, bağlantı, perakende satış, perakende satış hizmet, toptan satış, piyasa işletim ve son kaynak tedariki tarifesi olarak belirlenmiştir.

Tarifelerle belirli standartlar getirildiğinden ve tarifelerin, faaliyet bazında değişmekle birlikte, işleyiş mantığı birbirine benzediğinden, tarifeler açısından bir takım ortak esasların olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, tarifeler, ilgili şirket tarafından hazırlanıp EPDK tarafından onaylanacak, eşitler arasında ayrım gözetmeden uygulanacak, bağlayıcı olacak, fiyat yapısında piyasa yapısı ile ilgisi olmayan hiçbir unsur yer almayacak; gelecek yıla ait olacak ve maliyetleri yansıtacaktır. Bu nedenle, tezin bir bölümünde, tarifelere dair ortak unsurlar incelenmiştir.

Tarifelerin hesaplanmasında başlıca yöntemler, gelir ve fiyat tavanlarıdır. Gelir tavanında öncelikli amaç, işletme giderleri ve yatırım harcamaları gibi giderlerin, gelir tavanına tabi tarifelerle karşılanması iken, fiyat tavanında giderlerin karşılanması yanında, EPDK tarafından belirlenen belirli bir oranda kar edilmesi de söz konusu olmaktadır.

Düzenlemeye tabi bu tarifeler, tüm tüketicilere aynı oranda uygulanmamaktadır. Farklı tüketicilere, farklı tarifelerin uygulanması amacıyla abone grupları düzenlenmiştir. Abone grupları, temel olarak, mesken, sanayi,

ticarethane, tarımsal sulama ve aydınlatma gruplarından oluşmaktadır. Her bir abone grubu için farklı oranlarda tarifeler belirlenmektedir.

Yine, tüketicilerin sisteme, üretim tesislerinden özel hat çekerek bağlanmaları, iletim sistemine doğrudan bağlanmaları, çift terimli - tek terimli tarifeler ve tek zamanlı-çok zamanlı tarifeleri kullanmaları farklı hükümlere tabidir. Üretim tesislerinden özel hat çekilerek bağlanılması halinde, iletim ve dağıtım sisteminin doğrudan kullanılması gerekmemektedir. Bununla beraber, her ihtimale karşı, bu tüketiciler adına dağıtım sisteminde belli bir bölüm ayrılmaktadır. Ayrılan bölüm için emre amade kapasite bedeli ödenmesi gerekmektedir. Bu bedel, sisteme bağlanma durumuna göre farklı tarifelere tabidir.

Elektrik santrallerde üretildiği andan itibaren, aktif ve reaktif enerji olarak akmaktadır. Bununla beraber, reaktif enerjinin, elektrik sağlanmasına doğrudan bir faydası olmayıp, manyetik alan yaratmaya faydası vardır ve reaktif enerjinin fazlası, sistemi zorlayıp zarar vermektedir. Bunun için kompanzasyonların yapılması ve reaktif enerjinin belli bir seviyeyi geçmemesi gerekmektedir. İlgili kompanzasyonların yapılmaması ve reaktif enerjinin belli bir seviyenin üzerinde olması halinde, reaktif enerji tarifesi ve güç aşım bedelleri uygulanmaktadır.

Elektrik tüketimi fazla olan aboneler için tek terimli - çift terimli tarife alternatifi sunulmuştur. İlgili şartları taşıyan abonelere çift terimli tarifeyi seçme şansı tanınmıştır. Tek terimli tarifede, kullanılan elektrik enerjisinin bedeli ödenmektedir. Çift terimli tarife sınıfına tabi aboneler ise yapmış oldukları sözleşmelerle, belli bir miktar güç çekmeyi taahhüt etmekte ve bunun karşılığında güç bedeli ödemektedir. Bahsedilen güç bedeline ek olarak, çift terimli tarife sınıfına tabi aboneler, kullandıkları elektrik enerjisinin bedelini, tek zamanlı ya da çok zamanlı tarife kapsamında ödemektedir. Ancak, çift terimli tarifeye özgü bahsedilen bu son bedeller, tek terimli tarifeye göre daha uygun fiyatlı olmaktadır.

Sunulan alternatiflerden biri de, tek zamanlı-çok zamanlı tarifedir. Tek zamanlı tarifede, tüketiciler günün yirmi dört saati için aynı bedeli öderken, çok zamanlı tarife, gündüz - puant - gece ayrımı yapılarak, bir gün üç farklı parçaya ayrılmış, her bir parça için ayrı bedeller belirlenmiştir. Bu durumda, örneğin, elektriğin gece kullanımı fazlaysa, gece tarifesi daha ucuz olduğundan, çok zamanlı tarifeye geçilerek tasarruf sağlanabilecektir.

EPK ve EPTY'de, tarifelerde piyasa faaliyetleri ile doğrudan ilgisi olmayan hiçbir unsurun yer alamayacağı belirtilmiştir. Bununla beraber, tüketicilere yansıyan faturalardaki nihai bedellerde enerji fonu, TRT payı gibi bedellerin yanı sıra, elektrik tüketim vergisi ve KDV gibi vergiler de bulunmaktadır. Bu bedellerin de tüketicilere yansıyan nihai bedeller ile ilgisi tartışma yaratmış ve bu konuda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Türkiye elektik piyasasındaki belki de en önemli sorunlardan birisi KK elektrik oranının yüksek olmasıdır. Her ne kadar kayıp ve kaçak tabirleri birlikte kullanılsa bile, aslında bu iki kavram ile farklı iki husus anlatılmaktadır. Kayıp elektrik, elektriğin doğasından kaynaklanan teknik kayıplar iken, kaçak elektrik hukuka aykırı biçimde, elektriğin bedelsiz olarak kullanılmasıdır. Türkiye'nin belli dağıtım bölgelerinde KK oranı yüksek olduğu için, henüz bölgesel tarifelere geçilememiş olup, ulusal tarife uygulanmasına devam edilmektedir. Dolayısıyla, her bir bölgedeki dağıtım ve tedarik şirketlerinin maliyetlerine, o bölgedeki tüketiciler katlanmamakta, aksine, Türkiye'de yalnızca tek bir bölge varmışçasına, tüm Türkiye çapında ulusal tarife uygulanmaktadır. 2006 yılında geçiş dönemi başlamış ve bu sürecin geçici bir süreç olması düşünülmüştür. Yine, bu geçiş dönemi boyunca ulusal tarifelerin uygulanması öngörülmüştür. Özellikle dağıtım şirketlerinin özelleştirilmesi ile beraber yüksek KK oranlarıyla mücadelenin artacağı öngörüldüğünden, geçiş döneminin kısa sürmesi öngörülmüştür. Bununla beraber, istenen hedeflere tam olarak ulaşılamadığından dolayı, geçiş dönemleri uzatılmıştır. 6446 sayılı EPK Geçici m.1 ile en son 31.12.2015 yılına kadar uzayan geçiş dönemi boyunca, ulusal tarife ve çapraz sübvansiyonların yapılması da hükme bağlanmıştır.

Çapraz sübvansiyonlar ile bir faaliyet, abone grubu ya da bölgenin maliyetlerinin, diğer bir faaliyet, abone grubu ya da bölge gelirleri ile karşılanması hedeflenmektedir. Her ne kadar, çapraz sübvansiyonlar mevzuattaki çeşitli hükümlerle yasaklanmış olsa da, geçiş dönemi boyunca bunlara izin verilmiştir. Çapraz sübvansiyonların yasaklanmasının nedeni gerek 4628, gerekse 6446 sayılı EPK ile öngörülen rekabetçi elektrik piyasası yapısı ile bağdaşmamasıdır. Zira, rekabetin sağlanabilmesi için her bir faaliyet, bölge vs. açısından gelir ve giderlerin birbirine denk olması, buradaki açıkların, diğer bir faaliyet, bölge vb.'den kaynaklanan gelirle sübvanse edilmemesi gerekmektedir. Aksi takdirde, sübvanse edilen unsur açısından, rakipleri karşısında üstünlük söz konusu olacak, bu da rekabeti engelleyebilecektir. Ancak, özellikle KK oranının yüksek olması nedeniyle, dağıtım bölgeleri arasında bir bölgenin açığının, diğer bölgelerden toplanan gelirlerle toplanmasını düzenleyen çapraz sübvansiyona, şimdilik 2015 yılı sonuna kadar izin verilmiştir. İleri sürülen fikirler dikkate alındığından, söz konusu işleyiş değiştirilmedikten sonra, ulusal tarife ve çapraz sübvansiyon uygulamasının daha uzun yıllar devam etme ihtimali söz konusudur.

Ulusal tarife sonucu tüketicilere yansıyan bedeller FEM ile hesaplanmaktadır. Böylece, özellikle KK oranı yüksekliğinden, belirlenen gelir gereksinimlerini karşılayamayan şirketlerin, öngörülmüş gereksinimlerinin karşılanması amacıyla, özellikle KK oranı düşük bölgelerdeki tüketicilerden, normalde ödemeleri gerekenden daha yüksek bedeller tahsil edilmektedir. Bu durum, hukuki açıdan farklı yorumlara neden olmuş ve çeşitli çözümler önerilmiştir. Bu bağlamda, tezde devlet sübvansiyonlarından diğer alternatif çözümlere kadar çeşitli çözüm önerileri de incelenecektir.

EPK'da bahsedilen piyasa faaliyetlerinin pek çoğunun bedeli tarifeler vasıtasıyla düzenlenmiş olduğundan, öncelikle piyasanın işleyişinin anlaşılması ve hangi faaliyetlerin, ne ölçüde ve neden tarifelere tabi olduğunun belirlenmesi gerekir.

Bu nedenle, tezin birinci bölümünde, elektrik piyasasının yapısı incelenmiştir. Elektrik piyasasının yapısı, temel olarak onu oluşturan faaliyetlerin toplamından oluştuğu için, bu bölümde faaliyetlerin ayrı ayrı incelenmesine dikkat edilmiştir. Bu bağlamda, söz konusu tarifelerin günümüzde aldığı şeklin anlaşılması açısından Türkiye'nin elektrik enerjisine dair geçmişinin incelenmesi de bir zorunluluk arz etmektedir. Zira, elektrik piyasasında reform yaptığı kabul edilen EskiEPK ve EPK'nın getirdiği yenilikler ve oluşturdukları tamamen yeni piyasanın, hangi açılardan reform kabul edildiğinin anlaşılması için, Türkiye'nin geçmiş dönemlerde yaşadığı, kamunun ağırlığının çok olduğu dönemlerin ve özellikle 1980 sonrası serbestleşme yolunda atılan adımların irdelenmesi zorunludur. Sayılan nedenlerle, tezin başlangıç bölümlerinde, elektrik enerjisinin Türkiye'de geçirdiği dönemler de incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Elektrik Piyasası Faaliyetleri, Düzenlemeye Tabi Tarifeler, Ulusal Tarife, Çapraz Sübvansiyon, Kayıp - Kaçak Elektrik, Abone Grupları, Tüketiciler.

GİRİŞ

Uzun yıllar boyunca kamunun tekelinde olan elektrik sektörü, 1980 sonrası çıkan yasalarla özel sektöre açılmaya başlamış olmasına rağmen, gerçek anlamda bir reform 4628 Sayılı Kanun sonrasında yaşamıştır. Bu kanun sonrasında, faaliyetler arasında, tam anlamıyla gerçek bir ayrışma yaşanmış olmasa da, dikey bütünleşik yapı parçalanmış ve rekabete kapalı doğal tekel faaliyetlerin yanında, özel sektörün de içinde bulunacağı rekabete açık faaliyetler ortaya çıkmıştır.

Tezin birinci bölümünde elektriğin hukuki niteliği incelendikten sonra, özellikle 1980 sonrası çıkarılan yasalara ve bunların etkilerine değinilecek, daha sonra ise 4628 Sayılı Kanunla yapılan köklü değişikliklere ve bunları devam ettiren 6446 Sayılı Kanuna değinilecektir. Her ne kadar, elektrik piyasası ve faaliyetleri, şu an, 6446 Sayılı Kanun kapsamında yürütülse ve 4628 Sayılı Kanun, EPDK'nın görevleri ve teşkilatına hasredilmiş olsa da, çalışmamızda, yeri geldikçe, 6446 Sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önce, elektrik piyasası ve faaliyetlerini düzenleyen 4628 Sayılı Kanunun yürürlükten kalkmış hükümlerine değinilerek karşılaştırmalar yapılacaktır.

Bahsedilen kanunların getirdiği sistemin ve yeniliklerin anlaşılması ile ayrıştırılan her bir faaliyetin de incelenmesi gerektiğinden, bu bölümde, detaylı olarak, elektrik piyasasındaki faaliyetlere de değinilmiştir. Elektrik piyasasında serbestleşmenin ve enerji hukukunun yeni gelişen alanlar olduğu; Türkiye'de, esasen, bahsedilen kanunlarda öngörülen ve istenen rekabet ortamının tam olarak tesis edilemediği, fakat bu yönde adımlar atıldığı göz önüne alındığında, geçiş dönemlerinin yaşanması ve piyasaya dair muhtelif konularda pek çok mevzuat değişikliği yapılması da gerekmiştir. Tezin bu bölümünde, 4628 sayılı Kanun, EPDK

kararları, 6446 sayılı Kanunun değiştirdiği hükümler ve getirdiği geçiş dönemleri incelenerek önerilen çözümler değerlendirilecek yine, bu konuda çeşitli EPDK kararlarına da değinilecektir. 6446 sayılı Kanunun, bir takım yeni kavramlar getirdiği ve bu kavramlar neticesinde, yeni bir piyasa oluşturduğu; oluşan bu piyasanın da tarifeler ve tüketiciler üzerinde çeşitli etkileri olduğu göz önüne alındığında, özellikle getirilen farklılıklar çerçevesinde, yeni piyasa yapısı ile bunun tarifeler ve tüketicilere etkisi de incelenecektir.

Türk hukukunda, tüketicilere ilişkin temel mevzuatın TKHK ve bundan kaynaklı ikincil mevzuat olduğu söylenebilecektir. Keza, tüketicinin tanımı da bu mevzuatta yapılmıştır. Bununla beraber, EPK ve bundan kaynaklı ikincil mevzuatta da tüketici kavramı mevcut olup, EPK'da kavramın, TKHK'daki kavramdan bir takım farklılıkları bulunduğundan, bu iki kanun karşılaştırılarak, tüketici kavramı ve hangi tüketicilerin, hangi kanunun kapsamına girdiği ele alınacaktır.

Özellikle belirtmek gerekir ki, elektrik piyasasının tamamının incelenmesi bu çalışmanın kapsamını aşacağından, tezin ilk bölümünde, elektrik piyasasına ilişkin olarak, yalnızca, ikinci bölümde bahsedilen elektrik piyasası tarifelerini ve bu tarifeler bağlamında tüketicilerin hakları ile yükümlülüklerini ilgilendirecek ölçüde bilgi verilmiştir. Bu bağlamda, ikinci bölümde bahsedilmiş olan, iletim, dağıtım, perakende satış gibi faaliyetlerin, neden tarifelere tabi olduğunun ve bu tarifelerin kökeninde ne tür faaliyetlerin olduğunun anlatılması ile söz konusu faaliyet ve tarifeleri içeren mevcut yapıya nasıl gelindiğinin irdelenmesi hedeflenmiştir.

İkinci bölümde ise elektrik piyasasındaki tarifeler ve bu tarifeler bağlamında tüketicilerin hakları ile yükümlülükleri ele alınmıştır. Bu bölümde ilk önce tarife kavramının ne olduğundan ve ortak esaslarından bahsedilerek, kavramın belirginleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda, tarifelerin, elektrik piyasasında arz ettiği öneme değinilecek ve elektrik piyasasındaki her bir faaliyet maliyetlere neden olduğundan, tarifelerin maliyetlerin karşılanması yönünden özellikleri incelenecektir. Yine, tarifelerin, ilgili kişiler açısından belirlilik ve standart sağlaması niteliğinin

yanı sıra, özellikle doğal tekel durumda olan piyasa faaliyetleri karşısında, tüketicilerin tarifeler bağlamında korunması hususları üzerinde durulacaktır. Bu açıdan, elektrik piyasasında sözleşme yapma zorunluluğun yanı sıra, tüketicinin korunması bağlamında perakende satış sözleşmesi ile abonelik sözleşmesi ve bu sözleşmelerin tarifelerle ilişkisi ele alınmıştır. Tezin ikinci bölümünün ilerleyen kısımlarında incelenen, tüketicilerin ödeyeceği nihai faturalara yansıyan iletim ve dağıtıma ilişkin bedeller, özellikle kayıp – kaçak elektrik bedeli ve diğer bedellerin, haksız olarak tahsil edildikleri iddiasıyla, Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri ve mahkemeler nezdinde, sık sık uyuşmazlıklar yaşanması karşısında, bu bedellerin, esasen nelerden oluştuğu, hangi hukuki dayanaklara göre tahsil edildiği ve gerçekleştirilen bu tahsilâtın, tüketiciler açısından hukuka uygun olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu tespitin yapılabilmesi için, ikinci bölümün başlarında, her bir tarife için, tarifenin elektrik piyasası ve tüketicilerin elektriği tedarik edebilmesi açısından neden var olduğu, başka bir ifade ile tarifenin amacı ve tüketiciye yansıyan bedellerin içeriği ile hesaplanması konuları ele alınacaktır.

Tarifeler türlerine göre farklı özellikler arz ettiğinden, her bir tarife ayrı ayrı incelenip, tarifelerin, elektrik sistemi ve tüketicilerin tercihlerine göre farklı nitelikleri haiz olabileceği durumlarda ayrı başlıklar altında ele alınacaktır. Tüketiciler açısından, özellikle, faturalara yansıyan nihai bedellerin hukuka ne kadar uygun olduğuna ilişkin görüşlere değinilecek ve mevzuat uyarınca, tüketicilere, tarifeler yönünden sağlanan çeşitli olanaklar bu bölümde incelenecektir.

Tezin birinci bölümünde incelenen serbest – serbest olmayan tüketici ayrımının en önemli sonuçlarından biri de serbest olmayan tüketici ve ilgili şartları haizse, son kaynak tedariki kapsamındaki tüketicilerin elektrik tedarik etmek için perakende satış sözleşmesi yapmak, dolayısıyla, görevli tedarik şirketinden elektrik tedarik etmek ya da ikili anlaşmalar yoluyla müzakere ederek elektrik tedarik edilecek fiyatı serbestçe belirlemek, dolayısıyla, perakende satış tarifesi kapsamında elektrik tedarik etmemektir. Tezin ikinci bölümü, esasen, tarifeler ve bu tarifeler karşısında tüketicilerin hakları ile yükümlülüklerini ele aldığından, perakende satış tarifesi ve ilgili şarları haizse, son kaynak tedariki tarifesi kapsamında elektrik tedarik eden

tüketicilerin yapacak olduğu perakende satış sözleşmesinin hükümlerinin de, tüketicilerin korunması bağlamında incelenmesi bir zorunluluk arz etmektedir. Aynı zamanda, elektrik piyasasındaki tüketicilerin bir bölümü, TKHK hükümleri kapsamında abone sayıldığından, tüketicileri ilgilendirdiği ölçüde, abonelik sözleşmelerine ilişkin de açıklamalar yapılacaktır. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, tezin konusu perakende satış sözleşmesi veya abonelik sözleşmesi ve bunlara ilişkin hükümler olmadığından, bu sözleşmeler, tüm hatlarıyla ele alınmamış, yalnızca tüketiciler ve tarifeler kapsamında incelenmiştir. Bu nedenle, serbest – serbest olmayan tüketiciler açısından belirleyici unsurlar olan bedel unsuru ve yine, serbest olmayan tüketicilere uygulanacak olan perakende satış sözleşmesinin standart sözleşme olması karşısında, bu sözleşmenin, iltihaki sözleşme niteliğine, TBK kapsamındaki genel işlem şartlarına ve TKHK kapsamındaki tüketiciler açısından haksız şartlara değinilmiştir. Elektriğin gündelik hayattaki önemi göz önüne alındığında, elektrik tedarik etmenin, bir seçenek olmaktan ziyade, bir zorunluluk olduğu aşikârdır. Her ne kadar serbest tüketicilerin, ikili anlaşma yapmak suretiyle, tedarikçisini seçme, fiyatı belirleme, hatta bunlardan da önce, sözleşme yapıp yapmama özgürlüğü olmasına rağmen, serbest olmayan tüketicilerin, görevli tedarik şirketi dışındaki bir şirketten elektrik tedarik etmesini mümkün olmaması söz konusu olduğundan, bir tür sözleşme yapma zorunluluğu doğmaktadır. Bu nedenle, bu zorunluluğun doğum nedenleri, hükümleri ve şartları ile zorunluluğa aykırı davranmanın sonuçları da tezin kapsamında incelenecektir.

İkinci bölümün son kısmında ulusal tarife ve fiyat eşitleme mekanizması kavramı temel alınarak, bu kavramlar ve bunların yanında kayıp-kaçak elektrik, çapraz sübvansiyon gibi hususlar incelenecek, bunların doğurduğu sorunlar ele alınacak ve çeşitli önerilerden bahsedilecektir. Kayıp – kaçak elektriğin ciddi bir ekonomik ve sosyal sorun olması, bu sorununun, hukuka da çeşitli yönlerden yansımasına neden olmuştur. Bu nedenle, tezin bu bölümünde, kayıp – kaçak elektrik kullanımının nedenleri, sonuçları, çözüm önerileri, kayıp – kaçak elektrik kullanımının fiili sözleşme teorisi karşısındaki hukuki niteliği, hukuka uygunluğu ele alınmıştır. Yine, kayıp – kaçak elektrik kullanımının yüksek olması nedeniyle, bölgesel tarifeler yerine, ulusal tarife uygulandığından, bu iki tarife türü arasındaki farklar, bu tarifelerin uygulandığı geçiş dönemleri, bu tarifelerin sonucu olarak,

yüksek kayıp – kaçak oranından dolayı, bölgeler arasında yapılmak zorunda kalınan çapraz sübvansiyon ve bunun sonuçları ile ulusal tarifenin uygulanması sonucunda, bazı tüketicilerin fazla bedel ödemesine neden olan fiyat eşitleme mekanizması da incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

HUKUKİ YÖNLERİYLE ELEKTRİK PİYASASI

I. Elektrik İle Elektrik Enerjisine İlişkin Kavramlar ve Elektriğin Nitelikleri

A. Elektrik Enerjisi Kavramı ve Hukuki Niteliği

1. Genel Olarak

Enerji; maddede var olan ve ısı, ışık biçiminde ortaya çıkan güç, erke olarak tanımlanmaktadır[1]. Elektrik enerjisi de, çeşitli enerji kaynaklarının, üretim merkezlerinde belli süreçlerden geçirilmesinden sonra elde edilen üründür. Dolayısıyla, farklı şekillerde bulunan enerji, şekil değiştirmek yoluyla, yine bir enerji türü olan elektrik enerjisine çevrilmektedir[2]. Yine, elektrik üretimi, temel olarak, ısı veya ışık enerjisi ile kinetik ya da nükleer enerjinin, elektrik enerjisine çevrimi faaliyetidir.

Elektrik enerjisinin temin edildiği enerji kaynakları kömür, petrol türevi yakıtlar, doğalgaz, hidrolik, rüzgâr enerjisi, nükleer enerji, jeotermal ve güneş

---

1 http://www.tdk.gov.tr, 05.08.2013.

2 Mustafa Yavuz, **Elektrik Piyasası Kanunu'nun Öngördüğü Hukuki Rejim ve Elektrik Tedarik Sözleşmeleri –Özellikle İkili Anlaşma-**, İstanbul, 2011, (**Anlaşma**), s. 21; Cemal Ökmen Yücel, **Elektrik Üretiminde Hakim Durumun Tespiti**, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2012, s. 5.

enerjisi gibi kaynaklardır[3]. Bir yaklaşıma göre, elektrik enerjisi santralleri elektriğin üretildiği enerji tipine göre termik, nükleer ve hidrolik santraller olarak sınıflandırılır. Termik santrallerde kimyasal yakıtlardaki (kömür, doğal gaz, fuel oil) ısı enerjisi; hidrolik santrallerde sudaki potansiyel enerji; nükleer santrallerde ise nükleer füzyondan elde edilen ısı enerjisi kullanılmaktadır[4]. Bir diğer yaklaşıma göre ise, elektrik enerjisinin kaynakları yenilenebilir, yenilenemeyen ve yeni kaynaklar olarak sınıflandırılabilir. Buna göre, yenilenebilir kaynaklar, dünyada kendiliğinden mevcut olan, elektrik üretilmesinde kullanılmasıyla tükenmesi söz konusu olmayan, kullanımları için fazladan bir bedelin ödenmesi gerekmeyen, üretim tesisinin işletilmesi açısından maliyeti düşük, ancak üretim tesisinin kurulması açısından yüksek maliyet gerektiren kaynaklardır. Hidroelektrik, rüzgâr, güneş, jeotermal, biokütle, biogaz, dalga ve akıntı enerjisi bu kapsamdadır[5]. Yenilenemeyen kaynaklar ise fosil yakıtlardır. Yeni enerji kaynakları ise nükleer enerji olarak gösterilmektedir.

2. Elektriğin Özellikleri ve Hukuki Niteliği

Elektrik, doğadaki pek çok maddenin aksine, yapısı itibariyle, teknik olarak mümkün olsa da, ticari açıdan değer ifade edecek biçimde depolanamaz durumdadır. Bu nedenle, üretildiği anda tüketilmesi gerekir. Başka bir ifade ile sistemde, o an tüketimi talep edilen elektrik miktarı kadar elektrik arzı bulunmak durumundadır. Zira elektrik talebinin, o an için çeşitli nedenlerle artması halinde, elektriğin depolandığı yerden çıkarılıp sisteme sunulması teknik olarak mümkün olsa dahi, bu durumun pratik olarak gerçekleşmesi, sunulması gereken miktar ve depolanabilen miktar göz önüne alındığında, ticari ve ekonomik anlamda imkânsızdır. İleriki bölümlerde de inceleneceği üzere[6], değişiklik gösteren elektrik talebinin, talep oranında elektrik arzı yoluyla dengelenmesi ve artan yahut azalan elektrik talebi karşısında, artan veya azalan miktarda üretim tesislerinin devreye girmesi ya da

---

3 İsmail Yılmaz Aslan / Galip Altınay / Ali Ilıcak / Emre Önal / Erol Katırcıoğlu / Şahin Ardıyok / Banu Gültekin / Can Akçaoğlu, **Enerji Hukuku, Cilt 1 / Elektrik Piyasasında Rekabet ve Regülasyon**, Bursa, 2007, s. 33 vd.

4 İhsan Kulalı, **Elektrik Sektöründe Özelleştirme ve Türkiye Uygulaması**, Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezi, Ankara, 1997, s. 27.

5 Mustafa Erdem Can, **Hukuki Açıdan Elektrik Piyasasında Rekabet**, Ankara, 2006, s. 13-24.

6 Bkz. Birinci Bölüm, III., b., 2., c.

çıkması gerekir. Bu durumun bir diğer önemli yanı da, tüketicilerin elektriksiz kalmasının yanında, sistemin güvenliğini de tehlikeye atmasıdır.

Elektrik homojen bir yapıdadır. Başka bir ifade ile tüketiciler kullandıkları elektriğin kimin tarafından üretildiğini ve sağlandığını bilmezler. Zira şebekeye verilen elektrik değişik kaynaklardan havuza akıtılan su gibidir. Burada, elektriğin yapısı gereği en düşük dirençli yolu tercih ederek tüketiciye ulaşması da rol oynar[7].

Elektriğe dair hükümler, çeşitli kanunlar çerçevesinde farklı maddelerle düzenlenmiş ve bu kanunlar çerçevesinde elektriğin niteliğine dair çeşitli görüşler ortaya atılarak birtakım ayrımlara gidilmiştir. Aşağıda da incelenmiş olduğu üzere, bu ayrımların pratik sonucu, elektrikten kaynaklı hukuki ilişkilere uygulanacak olan hükümlerin belirlenmesidir. Bu bağlamda, elektriğin, özellikle, tüketici hukuku kapsamında mal mı hizmet mi olduğu, eşya hukuk kapsamında da taşınır mı taşınmaz mı olduğunun tespiti, elektriğin niteliği ve uygulanacak hükümler açısından önem arz etmektedir.

Bir görüşe göre, elektrik bir maldır. Buna göre, elektriğin mal olmasının nedeni, fiziki bir varlığa sahip olması, dokunulabilmesi, her yerde türdeş olması gibi nedenlerdir. Elektriğin kendisini mal olarak gören bu görüş, naklini ise hizmet olarak nitelemektedir[8].

Ergün'e göre, elektrik, EskiEPK'nın kabul edilmesiyle birlikte, en azından hukuki çerçevede ve uygulamada kısmen rekabetçi bir piyasada ticareti yapılan bir emtia niteliği kazanmıştır. Ayrıca, elektrik enerjisi satış anlaşmalarının özel hukuka tabi birer ticari anlaşma niteliğinde olması ve bundan doğan uyuşmazlıkların adli

---

7 Yavuz, **Anlaşma**, s. 19.

8 Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e**, s. 297.

yargıda görülmesinin de, elektriğin ticareti yapılan emtia niteliğini vurguladığını belirtmektedir[9].

Gönen'e göre, elektriğin mal, naklinin ise hizmet olduğunu ileri süren bu ikili kabul, elektrik hizmetlerine yaklaşımda daha isabetli sonuçlar doğurabilecektir. Yine yazara göre, gerek kanunlarda düzenleniş biçimine, gerekse doktrinde ele alınış biçimine göre, elektriği ticareti yapılan bir mal olarak kabul etmek gerekir. Bununla beraber, elektriğin üretim, iletim, dağıtım gibi aşamalardan geçmesi ve tüketiciye ulaşması süreci göz önüne alınırsa, ciddi bir hizmet yönü bulunmaktadır. Bu nedenle yapılan ikili ayrım yerindedir[10].

Bir diğer görüş ise, elektrik enerjisini bir yönüyle nihai mal, diğer yönüyle ise ara malı olarak kabul görmektedir. Bununla beraber, bu görüşün gerekçelerine ilişkin bir açıklama bulunmamaktadır[11].

TKHK'da, hizmetin tanımı, mal dışında kalan her şey olarak genişletildiğinden, elektrik mal olarak kabul edilmese bile hizmet olarak kabul edileceği ve kanun kapsamında değerlendirileceği ifade edilmektedir[12]. Bu görüşün kabulü sonucunda, elektrik kesilmeleri ve voltaj dalgalanmaları nedeniyle ortaya çıkacak olan sorunların da TKHK kapsamında değerlendirileceği sonucu çıkmaktadır.

Elektriğin mal veya hizmet olarak nitelenmesi, ETKHK ve TKHK kapsamında uygulanacak olan hükümler bakımından fark yaratır. ETKHK m. 3'e göre mal, *"Alış-verişe konu olan taşınır eşyayı, konut ve tatil amaçlı taşınmaz malları ve elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri gayri maddi mallar"ı*, hizmet ise, *"Bir ücret veya menfaat karşılığında yapılan mal sağlama dışındaki her türlü faaliyet*"i ifade eder. TKHK m. 3'e göre ise mal, *"Alışverişe konu*

---

9 Ergün, **a.g.e.**, s. 111.
10 Gönen, **a.g.e.**, s. 11.
11 Kulalı, **a.g.e.**, s. 25.
12 Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e**, s. 295.

olan; taşınır eşya, konut veya tatil amaçlı taşınmaz mallar ile elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri her türlü gayri maddi malları", hizmet ise *"Bir ücret veya menfaat karşılığında yapılan ya da yapılması taahhüt edilen mal sağlama dışındaki her türlü tüketici işleminin konusunu"* ifade eder. Ayıplı mallarla ilgili ETKHK m. 4 (TKHK m. 8 vd.), ayıplı hizmetlerle ilgili olarak ise ETKHK m. 4/A (TKHK m. 13 vd.) hükümleri uygulanacaktır[13].

"Taşınır Mülkiyeti" başlıklı TMK m. 762'ye göre taşınır eşya*, "nitelikleri itibarıyla taşınabilen maddî şeyler ile edinmeye elverişli olan ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçlerdir"*. Bu madde çerçevesinde, eşya hukuku açısından elektriğin, doktrinde, TMK m. 762 kapsamındaki şartları sağlaması halinde*, "doğal güç"* olarak değerlendirildiği ve taşınır mülkiyetine konu teşkil ettiği görülmektedir[14]. TMK m. 762 bağlamında, doğal güçlere taşınır mülkiyetine ilişkin hükümlerin uygulanabilmesi "*edinmeye elverişli olma*" ve "*taşınmaz mülkiyetinin kapsamında girmeme*" şartlarının birlikte gerçekleşmesi halinde mümkündür. "*Edinmeye elverişli olmak*" kişilerin hâkimiyet altına alarak yararlanabilme imkânıdır. Elektrik enerjisi bu niteliğe sahipken, örneğin güneş ışınları hâkimiyet altına alınmaya elverişli değildir. Yine, bu doğal güçler, üzerinde taşınmaz mülkiyeti bulunan bir eşyadan meydana gelmiş olmamalı veya taşınmaz mülkiyetinin kapsamı içinde bulunmamalıdır. Örneğin, bir taşınmazın içindeki şelaleden elde edilen enerji taşınmaz mülkiyetine bağlı olduğundan, taşınır mülkiyeti konusu olamayacaktır[15].

Bir görüşe göre, TMK m. 762 anlamında doğal güçler, elektrik enerjisi, atom enerjisi, su enerjisi gibi maddi olmayan şeylerdir. Bunlar, maddi varlıkları bulunmadığı için TMK anlamında eşya değildir. Keza, TMK da, doğal güçleri doğrudan doğruya taşınır bir eşya olarak kabul etmiş değildir. Fakat, onların sosyal ve özellikle teknik bakımdan taşıdıkları önemi dikkate alarak onları düzenlemek

---

[13] **a.g.e**, s. 294. TKHK kapsamında kalan tüketiciler ve bunlara ilişkin meseleler için bkz. İkinci Bölüm, VI, B.

[14] Jale Akipek / Turgut Akıntürk, **Eşya Hukuku**, İstanbul, 2009, s. 580-581; Kemal Oğuzman / Özer Seliçi / Saibe Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, İstanbul, 2013, s. 736-737.

[15] Oğuzman / Seliçi / Oktay / Özdemir, **a.g.e.**, s. 736-737.

istemiştir. Bu nedenle, doğal güçlere, taşınır eşyaya ilişkin hükümler ancak kıyas yoluyla ve uygun düştüğü ölçüde uygulanmalıdır[16].

Bir başka görüşe göre, TMK m. 762'deki şartlar sağlanırsa, elektrik taşınır mülkiyetine tabi olacaktır. Ancak bu görüşü eleştiren bazı yazarlar, doğal güçler üzerinde bir zilyetlik ve mülkiyet hakkı olamayacağını ileri sürmekte, doğal güçler üzerinde yapay bir şekilde mülkiyet hakkı tanımaya bir zorunluluk da bulunmadığına işaret etmektedir. Buna göre, doğal güçleri üreten ve/veya nakleden eşya üzerindeki hakkın korunması ile bu güçlerden yararlanmada korunmuş olur. Örneğin, dinamo ile tellerin üzerindeki mülkiyetin korunması, bunlardaki elektrik enerjisinden yararlanmayı da korur. Bu güçler daima bir değişme halinde oldukları için bunlar bakımından istihkak iddia etmek mümkün olmayacağı gibi, bunları rehnetmek de mümkün olmadığından, doğal güçlerin taşınır mülkiyetine tabi tutulmasının bir faydası da yoktur. Enerji satışının taşınır satışı hükümlerine tabi olmasının arzu edilmesi de bunların taşınır mülkiyetine tabi olmalarını haklı göstermez. Zira BK ve TBK, sadece taşınır mülkiyetine tabi malların satışını değil, taşınmaz satışı dışındaki her türlü satışı taşınır satış saymaktadır. Şu halde, doğal güçleri taşınır mülkiyetinin konusu saymadan da bunların taşınır satışı hükümlerine tabi tutulması mümkündür[17].

Bir diğer görüşe göre ise elektriğin doğal güç olarak düşünülebileceği ve taşınır eşya hükümlerine tabi olacağı kabul edilmektedir[18].

BK m. 184/1 ve TBK m. 209 uyarınca, taşınmaz satışı dışındaki tüm satışlar taşınır satışı olarak kabul edildiği için, bu anlamda elektrik enerjisinin de mal olarak kabul edildiği ve elektrik satışının taşınır satışı olduğu haklı olarak belirtilmektedir[19].

---

16 Akipek / Akıntürk, **a.g.e.**, s. 580-581.

17 Oğuzman / Seliçi / Oktay / Özdemir, **a.g.e.**, s. 736-737 ve orada bahsedilen yazarlar.

18 Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e**, s. 295.

19 Gönen, **a.g.e.**, s. 11. Bununla beraber, Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması m. 2 uyarınca, elektrik satımı, Antlaşmanın uygulama alanı dışındadır.

Kanaatimizce, TMK m. 762'nin açık hükmü karşısında, maddede belirtilen şartları taşıması halinde, elektrik taşınır niteliğindedir. Elektriğin doğal güç olduğu konusunda bir tereddüt olmamalıdır. Elektik, edinmeye de elverişli bir taşınırdır, keza, kanaatimizce, elektrik, onu üreten kişinin hâkimiyeti altındadır. Aksini düşünmek mümkün olsaydı, ikili anlaşmalarla elektriğin satışı mümkün olamazdı. Zira, bir kişinin ürettiği veya mülkiyetindeki elektriğin, kime, ne ölçüde satıldığının tespiti yapılamaz, akabinde de elektriğin teslimi ve karşı edim olan bedel ödenmesi söz konusu olmazdı. Kaldı ki, BK m. 184/1 ve TBK m. 209 uyarınca, taşınmaz satışı dışındaki tüm satışlar taşınır satışı olarak kabul edildiği için, yalnız bu hüküm dolayısıyla bile, elektrik taşınır olarak kabul edilmelidir.

Yine, 6352 sayılı *"Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun*[20]*"* ile yürürlükten kaldırılmadan önce mevcut olan, "Hırsızlık" başlıklı TCK m. 141/2 kapsamında *"Ekonomik bir değer taşıyan her türlü enerji de, taşınır mal sayılır."* hükmü gereğince, ekonomik bir değer taşıyan enerji olarak elektrik enerjisinin de taşınır mal sayılacağı söylenebilir[21].

B. Elektrik Piyasası Faaliyetlerinin Kamu Hizmeti Niteliğine Dair Tartışmalar

1. Elektrik Piyasası Faaliyetlerinin Doğal Tekel Niteliğinde Olup Olmadığı Sorunu

OECD'nin yapmış olduğu tanıma göre, doğal tekel, hizmetlerin tüketiciye en az maliyet veya en fazla net fayda ile ulaşmasının ancak bir firma ya da seçilmiş olan belirli sayıdaki araçlarla sağlanabildiği durumları ifade etmektedir[22].

---

[20] RG: T. 05.07.2012, S. 28344.

[21] Aynı kanunla, enerjinin kaçak kullanımı, TCK m. 163/3 kapsamında, "*Karşılıksız Yararlanma*" suçu olarak yeniden düzenlenmiştir.

[22] Gönen, **a.g.e.**, s. 14 ve orada bahsi geçen yazarlar.

Bu görüşe paralel bir diğer görüşe göre, elektrik piyasası, farklı faaliyet alanlarından oluşan ve büyük çaplı yatırım ve altyapı gerektiren bir ekonomik yapıya sahip olmasından dolayı, bu yapı yüksek maliyetler gerektirir. Bu yüksek maliyetler dolayısıyla, her biri az miktarda faaliyet gösteren çok sayıda şirketin piyasada bulunması etkin ve verimli olmayacağından, ekonomik ve fiili gerekçelerle, bazı faaliyetler, doğal olarak tekel konumuna gelmiş ve ilgili faaliyet, rekabete açık olmayarak tekel konumunda sürdürülmektedir[23].

Bir görüşe göre, iletim ve dağıtım şebekeleri ve iletim faaliyeti, ikinci bir hat çekmenin çok yüksek maliyetli olması ve bunun getirisinin iktisadi olarak irrasyonel olması nedeniyle doğal tekel özelliği göstermektedir[24].

Günümüzde elektriğin iletim ve dağıtımı faaliyetleri doğal tekel olarak kabul edilmekteyken[25], üretim gibi diğer faaliyetler açısından doğal tekel niteliği artık söz konusu olmayabilir. Üretim gibi bu diğer faaliyetler de daha önce doğal tekel niteliğinde kabul edilmekteyken, zamanla rekabete açılarak doğal tekel niteliklerini yitirmiştir. Örneğin, üretim faaliyeti eskiden doğal tekel olarak kabul edilip yalnızca kamu tarafından yerine getirilmekteyken, günümüzde bir kamu kurumu olan EÜAŞ'ın yanı sıra, özel hukuk şirketleri tarafından da üretim faaliyeti yerine getirilmektedir.

Bir başka görüşe göre, iletim ve dağıtım faaliyetleri, yapısı gereği doğal tekel özelliği göstermektedir. Tüketicinin, elektriğe kavuşmasını sağlayan iletim ve dağıtım şebekelerinin yüksek oranda "batık sermaye[26]" gerektirmesi dolayısıyla, elektrik dağıtım ve iletim faaliyetlerinin doğal tekel niteliği kabul edilmektedir[27].

---

[23] Hasan Karakılıç, **Hukuki Açıdan Elektrik Piyasası**, İzmir, 2006, s. 9.
[24] Yücel, **a.g.e.**, s. 13.
[25] Bkz. Birinci Bölüm, III., B., 2., a.; Birinci Bölüm, III., B., 3., b.
[26] *"Batık maliyet, yatırım yapıldıktan sonra geri kazanılamayan ve alternatif kullanımı olmayan maliyeti ifade etmektedir."* İzak Atiyas, "**Regülasyon ve Rekabet**", Rekabet Kurumu Yayını, S. 0081, Ankara 2001, s. 31.
[27] Gönen, **a.g.e.**, s. 15.

Kanaatimizce, iletim ve dağıtım faaliyetlerinin doğal tekel olduğu konusunda tartışma bulunmamaktadır. Zira, iletim faaliyetinin TEİAŞ tekelinde, dağıtım faaliyetinin ise 21 bölgeye dağıtılmış dağıtım şirketlerinin tekelinde olması ve bu faaliyetlerin başka şirketler tarafından yürütülememesi karşısında, söz konusu faaliyetlerin doğal tekel olduğunun kabulü gerekmektedir. Ancak, özellikle özelleştirme sürecinin de hızlanmasıyla, artık üretim faaliyetinin doğal tekel olmadığı görüşündeyiz, zira, özelleştirmeler sonucu kamu tekeli kırıldığı gibi, özel sektör şirketlerinin de lisans alarak üretim faaliyetinde bulunması mümkündür. Benzer şekilde, kamu adına toptan satış faaliyetini yürüten TETAŞ'ın yanında, özel sektör toptan satış şirketlerinin de faaliyette bulunması mümkün olduğundan, toptan satış faaliyetinin de doğal tekel niteliğinde olmadığı görüşündeyiz.

2. Elektrik Piyasası Faaliyetlerinin Kamu Hizmeti Niteliğini Haiz Olup Olmadığı Sorunu

İleriki kısımlarda da detaylı olarak açıklanacağı üzere, elektrik üretim ve dağıtımı, önceleri tekel olarak doğrudan devlet tarafından yürütülen bir faaliyet iken, günümüzde, yapısı uygun düştüğü ölçüde özel sektöre devredilmeye çalışılan bir faaliyettir. Zira günümüzde artık idarenin ve kamu hizmetinin, nitelik ve biçim değiştirdiği, idarenin üreten değil, fakat düzenleyen, denetleyen ve yaptırım uygulayan bir yapıya büründüğü ifade edilmektedir[28]. Bu yönden, aşağıdaki tartışmalardan da görülebileceği üzere, her ne kadar, elektrik piyasasındaki bazı faaliyetlerin kamu hizmeti niteliğini haiz olup olmadığı konusunda tartışmalar bulunsa da; elektrik piyasası faaliyetlerinin, idarenin yanı sıra, özel hukuk kişileri tarafından da yürütülebilmesi, ancak özel hukuk kişileri tarafından yürütülme söz konusu olsa dahi, bu faaliyetlerin, uygun düştüğü ölçüde idarenin gözetim ve denetimi altında gerçekleşmesi ve tarifelerin de bu gözetim ve denetim kapsamında kalması karşısında, bu faaliyetlerin kamu hizmeti niteliği ve buna ilişkin unsurların incelenmesi gerekmektedir.

---

[28] Yakup Gönen, **Türkiye'de Elektrik Kamu Hizmetinin Yürütülmesi ve Lisans Usulü**, Ankara, 2011, s. 6.

Doktrinde, kamu hizmetinin konusunun, toplumun gündelik ihtiyaçlarının karşılanması için idarece sunulan edimler ve bu edimlerin düzenli, sürekli ve nesnel biçimde sunulması için yapılan düzenlemeler olduğu belirtilmektedir[29].

Bir faaliyetin kamu hizmeti olarak nitelendirilebilmesi için bünyesinde iki unsuru barındırması gerektiği, bu unsurların da organik ve maddi unsur olarak adlandırıldıkları görülmektedir[30]. Bununla beraber, üçüncü bir unsur olarak şekli unsurunda kamu hizmetinin unsuru olarak değerlendiren görüşler bulunmaktadır[31].

Organik bakımdan kamu hizmeti, belli bir teşkilatı, yani idareyi ifade etmektedir. Başka bir ifade ile organik bakımdan kamu hizmeti, belli bir görevi yürütmek için bir kamu tüzelkişisi açısından tahsis edilmiş olan ajan ve vasıtaların bütünü olarak tanımlanabilir[32]. Maddi bakımdan kamu hizmetinde ise faaliyetin mahiyetine bakılmak gerekir. Bu faaliyet, giderilmesinde kamu yararı olan toplumsal bir ihtiyacı karşılayan faaliyet olarak tanımlanmaktadır[33]. Günday'a göre de, maddi açıdan kamu hizmeti, bu faaliyeti yürüten örgütün niteliklerinden tamamen bağımsız olarak, yalnızca faaliyetin niteliğine bakılarak tanımlanmaktadır. Buna göre, kamu hizmeti, tatmininde kamu yararı olan toplumsal bir gereksinimi karşılayan faaliyettir[34]. Şekli bakımdan kamu hizmeti, belli bir usulü ve hukuki rejimi ifade etmektedir. Buna göre, kamu hizmeti sayılabilmek için, ilgili faaliyetin kamusal yönetim usullerine tabi tutulmuş olması gerekir[35].

Bu çerçevede, organik unsur açısından kamu hizmeti, doğrudan doğruya bir kamu tüzel kişisi veya onun denetiminde bir özel hukuk kişisi tarafından yerine getirilebilir. O halde, kamu hizmetinin mutlaka kamu tüzel kişileri tarafından yerine getirilmesi gerekmemektedir. İdarenin gözetimi ve denetimi olduğu müddetçe,

---

29 Gönen, **a.g.e.**, s. 6.
30 Kır, **a.g.e.**, s. 33-40.
31 Metin Günday, **İdare Hukuku**, Ankara, 2013, s. 330; İsmet Giritli / Pertev Bilgen / Tayfun Akgüner / Kahraman Berk, **İdare Hukuku**, İstanbul, 2013, s. 1193-1194.
32 Günday, **a.g.e.**, s. 330.
33 Kır, **a.g.e.**, s. 34-36; Giritli / Bilgen / Akgüner / Berk, **a.g.e.**, s. 1193.
34 Günday, **a.g.e.**, s. 330.
35 **a.g.e.**

hizmetin özel hukuk kişileri tarafından yerine getirilmesi de, o işin kamu hizmeti olması niteliğine zarar vermez[36]. Başka bir ifade ile idare, kamu hizmetlerini bizzat yürütebileceği gibi özel hukuk kişilerden faydalanarak da gerçekleştirebilir. Lakin belirtmek gerekir ki, şayet idare bu hizmetleri doğrudan kendi yürütmüyorsa, hizmeti gözetim ve denetimle yükümlüdür[37].

Maddi unsur açısından ise, bir faaliyetin kamu hizmeti olarak nitelendirilebilmesi için, söz konusu faaliyetin kamu yararı amacını gerçekleştirmeye dönük bir faaliyet olması gerekmektedir. Bu anlamda da, kamu hizmetinin tespitinde objektif ve bilimsel kesin bir kriterin mevcut olmasının mümkün olmadığı, kamu yararının tanımlanma yetkisinin, yer ve zaman koşulları çerçevesinde yetkili kamu organlarına ait olduğu belirtilmektedir[38].

Anayasa Mahkemesinin de kamu hizmetini, genel anlamda, *"devlet ya da diğer kamu tüzel kişileri tarafından ya da bunların denetim ve gözetimi altında, genel ve ortak gereksinimleri karşılamak, kamu yararı sağlamak için yapılan ve topluma sunulmuş bulunan sürekli ve düzenli etkinlikler"* olarak tanımladığını görmekteyiz[39]. Yine, kamu hizmetlerinin bir takım genel niteliklere sahip olduğu ve bunların

---

[36] Atıf Kır, **Kamu Hizmetinin Görülme Usullerinden Ruhsat Usulü ve Elektrik Piyasası Örneği**, Ankara, 2013, s. 28.

[37] Gönen, **a.g.e.**, s. 6.

[38] Kır, **a.g.e**, s. 28 vd.

[39] Anayasa Mah. E. 1994/43, K. 1994/42-2, T. 09.12.1994 (RG: T. 24.01.1995, S. 22181). Anayasa Mahkemesi bir kararında, "*Elektrik üretimi, iletimi ve dağıtımı ile ilgili etkinlikler kamu hizmetidir. Çünkü bu etkinlikler, kamu yararına dönük, toplumun ortak gereksinmesinin karşılanmasına yönelik, düzenli ve sürekli etkinliklerdir. Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin 26.3.1974 günlü, Esas 1973/32, Karar 1974/11 sayılı kararında, "...kişilerin su, elektrik, havagazı gibi ihtiyaçlarının karşılanması önemli kamu hizmetlerindendir" denilerek, elektrik hizmetlerinin kamu hizmeti olduğu açıkça vurgulanmıştır*." demek suretiyle, elektrik üretim, iletim ve dağıtımı etkinliklerini kamu hizmeti olarak nitelemiştir (E. 1994/43, K. 1994/42-2, T. 09.12.1994 (RG: T. 24.01.1995, S. 22181)). Danıştay da bir kararında *"bir özel girişimci tarafından kamuya sağlanan elektrik üretimi, iletimi, dağıtımı tesislerini kurmak ve işletmek, ticaretini yapmak şeklindeki bir hizmet kamu hizmetidir.*" demek suretiyle, Anayasa Mahkemesi ile aynı yönde görüş belirtmiştir (Danıştay 10. Dairesi, E. 1991/1, K. 1993/1752, T. 29.04.1993 (Danıştay Dergisi, S. 88, s. 464)). Bununla beraber, bu kararların, TEK'in mevcut olduğu dikey bütünleşik yapı zamanında verildiğine dikkat etmek gerekir. Bu bağlamda, dikey bütünleşik yapının ayrıştırıldığı mevcut yapıda, bu kararın geçerliliği sorgulanabilecektir. Zira, kanaatimizce, mevcut yapıda, elektrik piyasasındaki tüm faaliyetlerin, yüksek yargı organları tarafından, TEK dönemindeki gibi, tek bir çatı altında, kamu hizmeti olarak nitelenmesinden ziyade, her bir faaliyetin, mevcut yapının özelliklerine uygun olarak ayrı ayrı incelemesinin, bundan sonraki süreçte daha yerinde olacağını düşünüyoruz.

devamlılık, eşitlik, değişkenlik ve uyarlanma ile bedelsizlik olduğu kabul edilmektedir[40].

Bu kriterler ışığında, elektrik piyasası faaliyetlerinin kamu hizmeti olup olmadığı inceleyen bizim de katıldığımız bir görüşe göre, elektrik piyasası faaliyetlerinin tamamı, faaliyet ayırt edilmeksizin kamu hizmeti niteliğini haizdir. Bu görüşe göre, kamu hizmetine dair organik ve maddi unsur gerçekleşmektedir, zira elektrik piyasası EPDK'nın gözetim ve denetimi altındadır ve söz konusu denetim EPDK tarafından verilen lisanslarla sağlanmaktadır. Ayrıca, EPDK'ya kamulaştırma yetkisi verilmiş ve tarifeleri inceleyip onaylama yetkileri de sağlanmış olduğundan, bu iki unsurun gerçekleşmiş olduğu ifade edilmektedir. Yine bu görüşe göre, elektrik piyasası faaliyetlerinin tamamı, kamu hizmetlerinin genel niteliklerini haizdir[41].

Bir diğer görüşe göre ise, elektrik piyasası faaliyetlerinin kamu hizmeti niteliği taşıyıp taşımadığı kanun koyucunun iradesine bakılarak incelenmek gerekir. Bu görüş, Yüksek Mahkemelerin görüşlerini genel hatlarıyla eleştirmekte, istisnai kararlar dışında, ayrım yapılmaksızın, elektrik piyasasına dair bütün faaliyetlerin kamu hizmeti olduğu yönünde içtihat oluşturulduğunu belirtmektedir. Yine bu görüşe göre, Yüksek Mahkemelerin içtihatlarının aksine, her bir faaliyet alanı ayrı ayrı değerlendirilmek gerekir. Bu bağlamda, iletim ve dağıtım kamu hizmeti niteliği taşımaktayken, üretim ve arz faaliyetleri kamu hizmeti kapsamında değerlendirilmemelidir. Zira, EPK kapsamında üretim faaliyetleri düzenlenirken, daha çok, lisansı olan kişilerin yükümlülük ve hakları ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca, bir takım üretim faaliyetlerin gerçekleştirebilmek için lisans alınması zorunlu olmadığından, tüm faaliyetlerin lisansa tabi olduğundan da bahsedilemeyecektir. Öte yandan, özel hukuk kişileri lehine kamulaştırma yapılabilmesi de, buradaki kamulaştırma, esasen, bu kişilerin kar etmesi amacını da taşıdığından, tek başına, kamu hizmeti tespitinde kriter olarak kullanılamaz[42].

---

40 Kır, **a.g.e,** s. 45-64.
41 **a.g.e,** s. 137 vd.
42 Gönen, **a.g.e.**, s. 23-26.

Ergün de, Gönen'e paralel şekilde, sadece iletim ve dağıtım faaliyetlerinin kamu hizmeti olduğu; üretim, perakende satış, toptan satış, ithalat ve ihracat faaliyetlerinin ise kamu hizmeti olmadığı görüşündedir. Zira, iletim ve dağıtım lisansı dışındaki lisanslar, içsel denetim yapma şansını EPDK'ya vermemekte; elektriğin arzı faaliyeti kapsamında, tarifeler dışındaki fiyatlar piyasa koşullarında serbestçe belirlenmekte, bu noktada idarenin gözetim yetkisi bulunmamakta; üretim şirketlerine, kamulaştırma haricinde herhangi bir kamu hizmeti ayrıcalığı tanınmamakta; üretim ve arz faaliyetinde bulunanlar için eşit şartlar hizmet sunulması zorunluluğu bulunmamakta; kamu hizmetlerinin doğrudan kamuya sunulması gerekirken, özellikle üretim faaliyeti, ancak iletim, dağıtım ve ticaret faaliyetleri vasıtasıyla kamuya sunulabilmektedir[43].

II. Türk Hukukunda Elektrik Piyasasına İlişkin Hukuki Düzenlemelerin ve Düzenleyici İdari İşlemlerin Tarihi Gelişimi

A. Genel Olarak

Günümüzdeki parçalanmış dikey bütünleşik yapının olduğu mevcut elektrik piyasasının yapısının ve bunun sonucu olarak tarifeler ile bunların karşısında tüketicilerin haklarıyla yükümlülüklerinin anlaşılabilmesi için, kanımızca, Türkiye'de elektrik piyasasının tarihi gelişiminin incelenmesi zorunluluk arz etmektedir. Zira, aşağıda da ayrıntılı şekilde açıklanmış olduğu üzere, bugünkü yapıya gelinmeden önce, bir dönem, zaman zaman da devletleştirmeye maruz kalan özel teşebbüsler dönemi yaşanmış, zaman zaman dikey bütünleşik yapının olduğu bir dönemden geçilmiş ve bu dönemin aşılması için çeşitli kanunlarla çözüm aranmasına rağmen tam anlamıyla başarılı olunamamıştır. Ancak bu teşebbüslerin ve kanunların bir kısmının günümüzde halen mevcut olduğu, bu kanunların EPK ile birlikte yürütülmesi gereği ve bu kanunlar ile şirketlerin varlığının, tüketicilerin tabi olduğu tarifeleri ve tüketicilerin durumunu etkilediği göz önüne alındığında, bu teşebbüs, kanun ve diğer unsurların önemi daha iyi anlaşılacaktır.

---

[43] Çağdaş Evrim Ergün, **Elektrik Piyasasında Kamu Hizmeti**, Ankara, 2010, s. 247 vd.

B. 20.02.2001 Tarihli ve 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu Öncesi Durum

1. 04.12.1984 Tarihli ve 3096 sayılı Kanuna Kadar Olan Dönem

Türkiye'de ilk elektrik santrali, 1902 yılında, 2. Abdülhamit döneminde Tarsus'ta kurulmuştur. 10 Haziran 1910 tarihinde "Menafi-i Umumiye Müteallik İmtiyazat Hakkında Kanun" isminde bir düzenleme yapılmıştır. İmtiyaza dair olan bu kanun ile ilk imtiyaz Macar Ganz Anonim Şirketine verilmiştir. Bu şirketin Banque Générale de Crédit ve Banque de Bruxelles ile bir araya gelmesi sonucunda Osmanlı Anonim Elektrik Şirketi kurulmuş ve bu şirkete, İstanbul'da elektrik üretim ve dağıtım yetkisi verilmiştir. Bu şirket vasıtasıyla kurulan Silahtarağa Santrali, 1914 yılında İstanbul bölgesi için elektrik üretimine başlamıştır. 1950 yılına kadar İstanbul'un elektrik ihtiyacı sadece Silahtarağa Santrali ile karşılanmıştır. Cumhuriyet öncesi dönemde, elektrik üretimi imtiyazlı ortaklıklar tarafından yürütülmüştür[44].

Cumhuriyetin ilan edildiği tarihte, Türkiye'de mevcut 38 santral bulunmaktadır. Bu santrallerin 27 tanesi özel hukuka tabi kişilere, 11 tanesi ise belediyelere aittir[45]. 1930'a kadarki dönemde enerji faaliyetleri, büyük oranda Osmanlı döneminden kalma imtiyazları haiz yabancı şirketler tarafından yürütülmüştür. İlk Türk özel elektrik şirketi 1926 yılında kurulan ve günümüzde de faaliyetine devam eden KCETAŞ'tır. 1929 ekonomik bunalımının sonucunda, 1930'lu yıllarda dünya genelinde elektrik sektöründe kamunun ağırlığı artmaya başlamıştır. Bunun bir yansıması olarak, 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunu[46] ile belediyelere elektrik tesisi kurma ve işletme yetkisi verilmiştir.

---

[44] Mert Karamustafaoğlu, **Elektrik Üretimi Pazarındaki Mevcut Sözleşmelerin Pazarın Rekabetçi Yapısı Üzerindeki Etkileri**, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2007 s. 23; Cem Doğru, "**Türkiye'de Elektrik Piyasasının Yeniden Yapılanması Sürecine Bir Bakış**", Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Metinleri, S. 2010/1, 2010, s. 12.

[45] Ünal Zenginobuz, "**Elektrik Sektöründe Özelleştirme, Rekabet ve Regülasyon**", Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları Dergisi, C.5, S. Şubat 2000, Ankara, 2000, s. 103.

[46] RG: T. 14.04.1930, S. 1471.

Daha sonraki dönemde, 1933 yılında Belediyeler Bankası, 1935'ten sonra Etibank, MTA ve EİE kurulmuştur. Belediyeler Bankası ile Etibank'ın elektrik santralleri inşa etmesi ve özellikle köy ile kasabaları elektriklendirmesi hedeflenmiştir. Etibank'ın üç ana işlevinden biri elektrik işletmeciliği olarak düzenlenmiştir[47]. MTA'nın görevi madenlerin gerekli jeolojik ve madencilik yöntemleriyle sistemli olarak araştırılması ve işletilmesini sağlamaktır. EİE'nin temel görevi elektrik santrallerinin verimliliğini arttırmak, elektrik ücret tarifeleri üzerinde araştırmalar yapmak ve projeler hazırlamaktır[48]. 1938-1944 yılları arasında tüm yabancı sermayeli ve imtiyazlı yabancı elektrik ortaklıkları devletleştirilirken, yerli özel sermayeli KCETAŞ ise bu devletleştirilmenin dışında bırakılmıştır. Belediyeler Bankası kaynak yetersizliği çekince, 1945 yılında İller Bankası adını almış ve yeniden örgütlenmiştir[49].

1950'li yıllarda benimsenen karma ekonomi politikası kapsamında devletin yanı sıra, özel sektör eliyle santraller yapılmaya başlanmış ve 1952-1956 yılları arasında yerli özel sermayeli dört anonim şirket kurulmasına izin verilerek bu şirketlere bölgesel imtiyaz tanınmıştır. Bunlar, Adana ve İçel yöresine elektrik veren ÇEAŞ ile Antalya yöresine elektrik veren KEAŞ'tır. Bu dört şirketten diğer ikisi olan Kuzeybatı Elektriklendirme Türk Anonim Ortaklığı ve Ege Elektrik Türk Anonim Şirketi, bir süre faaliyette bulunmalarına rağmen başarılı olamadıkları için tasfiye edilmiştir[50]. 1949 yılında kurulan Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi'nin, 1953 yılında düzenlediği "Birinci İstişari Enerji Kongresi"ne kadar Etibank'ın kömür havzalarında kurup işlettiği küçük kapasiteli dizel ve hidrolik santrallerle, birçok sanayi kuruluşu ve belediyelerin işlettiği dizel santraller sayesinde kentlerin elektrik gereksinimi giderilmeye çalışılmıştır. Bu tarihten sonra, termik santrallerin yanı sıra hidroelektrik santrallere de yönelinmiştir. Bu aşamada, ayrıca, büyük barajların yapımı amacıyla 6200 sayılı kanun[51] ile 1953 yılında DSİ Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

---

47 Aykut Başçıl, **Elektrik Dağıtım Şirketlerinin Özelleştirilmesi Öncesi ve Sonrası Yükümlülükleri**, İstanbul, s. 13.

48 Bülent Kent, **Türk ve Alman Hukukunda Elektrik Piyasasının Düzenlenmesi ve Düzenleyici Kurumlar**, Ankara, 2012, s. 29-30.

49 Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e**, s. 3.

50 **a.g.e**, s. 4.

51 RG: T. 25.12.1953, S. 8592.

1960'lı yıllar, ekonomide beş yıllık kalkınma planlarının uygulanmaya başlandığı, diğer bir ifade ile enerji sektöründe kamu yanı ağır basan karma ekonominin gündeme geldiği bir dönemdir. Sektörde yapılan çalışmaların tek elde toplanması ve enerji politikalarının eşgüdümü amacıyla 1963 yılında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı kurulmuştur. 1960 yılında batı, kuzeybatı, orta ve güneydoğu Anadolu bölgelerini içine alan geniş bir alanda elektrik alımı, üretimi, iletimi ve dağıtımını yapan işletmeler topluluğunun adı Etibank Elektrik İşletmeleri Müessesesi olarak değiştirilmiştir. Akabinde, DSİ Genel Müdürlüğünün işletmekte olduğu hidroelektrik santraller 1967 yılı sonunda Etibank'a devredilmiş ve bu santrallerin üretim faaliyetleri 1970 yılına kadar Etibank Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmüştür.

1970 yılında, artan üretim, dağıtım ve tüketim miktarı ile hizmetin yaygınlaşmasının kurumsal bir yapıyı zorunlu kılmasından dolayı[52], 1312 sayılı Kanunla[53] TEK kurulmuş ve Etibank, İller Bankası, DSİ ve belediyeler gibi kamu kurumlarının ellerindeki santral ve şebekeler TEK'e devredilmiştir. 1970 yılında TEK kurulmasına rağmen, elektrik iletim ve dağıtım şehir şebekeleri belediyelerin, hidrolik santraller DSİ'nin, şehir şebekeleri tesisleri ise İller Bankasının çalışma alanında kalmaya devam etmiştir. Bu sayede, imtiyazlı özel elektrik ortaklıkları yoluyla elektrik üretim, iletim, dağıtım ve satışı politikasından vazgeçilmiş, bununla beraber, bu tarihte faaliyette bulunan imtiyazlı ortaklıkların (ÇEAŞ, KEAŞ ve Antalya Havalisi Elektrik Santralleri Türk Anonim Şirketi ve KCETAŞ) varlıklarını korumalarına izin verilmiştir.

1980'li yıllar ekonomide liberalleşme politikalarının uygulanmaya başlandığı yıllardır. Lakin, bu dönemde elektrik ihtiyacı giderek artmasına karşın, yatırımlar yetersiz kalmaya başlamıştır. TEK'in kurulmasından sonra, belediyeler ve TEK arasında dağıtım konusunda hukuki ve teknik anlaşamazlıklar çıkmaya başlamıştır. Bu anlaşmazlıkların giderilmesi ve elektrikle ilgili faaliyetlerin belli bir merkezde toplanması fikriyle[54], 1982 yılında 2705 sayılı Kanun[55] yürürlüğe girmiş ve bunun

---

[52] **a.g.e.**, s. 5.
[53] RG: T. 25.07.1970, S. 13555.
[54] **a.g.e.**

sonucunda, belediyelerin elektrik dağıtım faaliyetlerine son verilmiş ve bunlara ait tesisler TEK'e devredilmiştir. Ayrıca İller Bankası faaliyetleri de TEK'e devredilerek elektrik hizmetlerinin tek elden yürütülmesi hedeflenmiştir. Yine bu kanunla, TEK ve DSİ'nin santral kurma konusundaki tekeli kaldırılmış, böylece enerji sektörünün özel sektöre açılması hususunda ilk adım atılmıştır. Bu çerçevede söz konusu kanunla, süre kısıtlaması olmaksızın, özel sektöre elektrik üretim tesisleri kurma ve üretilen elektriği TEK'e satma imkânı verilmiştir.

1984 yılında 3096 sayılı Kanun yürürlüğe girene kadar elektrik dağıtım sektöründe TEK dışında sadece birkaç özel teşebbüs (ÇEAŞ, KEAŞ, KCETAŞ) faaliyet göstermiş ve sektör büyük ölçüde kamu tekeli özelliğini korumuştur. Bu yönden de anlaşılmaktadır ki, yakın dönemlere kadar Türkiye'deki elektrik sektörünün devlet tekelinde faaliyet gösterdiği söylenebilecektir.

2. 04.12.1984 Tarihli ve 3096 sayılı Kanun ve Sonraki Dönem

1970'lerden sonra ekonomik büyüme ve bunun sonucunda doğan taleplerin karşılanamaması sonucunda farklı arayışlara gidilmiştir. Zira artık devletin tek başına elektrik taleplerinin karşılanması ve arzı konusunda yetersiz kaldığı görülmüştür. Yatırımların devlet tarafından gerçekleştirilmesi sonucunda santral yapımları gecikmiş, elektrik altyapısı artan talebi karşılamakta yetersiz kalmış, kamu borçlarının artması nedeniyle finansman sıkıntısı yaşanmıştır. Yine, devletin modern çağın gerektirdiği kompleks teknik bilgiye, özel sektör kişileri kadar sahip olmaması, tekelci yapının verimlilik konusunda sıkıntı yaşaması, kamu kurumlarının özel teşebbüslerdeki motivasyon konusunda eksik olması ve siyasi etkilerle kamu kuruluşlarının amacından sapması da farklı arayışlara gidilmesinin nedenleri arasındadır.

1980 sonrasında küreselleşme ve serbest pazar ekonomisinin benimsenmesi sonucunda, özel sektörün rolü Türk ekonomisinde, genel itibarıyla artmaya

---

[55] RG: T. 11.09.1982, S. 17809.

başlamıştır. Bu artış, elektrik sektörüne de yansımış ve elektrik sektöründe özel sektörün müdahil olabileceği çeşitli model arayışlarına ve bunun kanuni altyapısına yönelik çalışmalara başlanmıştır[56].

a. 04.12.1984 Tarihli ve 3096 Sayılı Kanun

3096 sayılı *"Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtımı Ve Ticareti İle Görevlendirilmesi Hakkında Kanun[57]",* 1984 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla, TEK'in hukuki organları ve yapısı düzenlenerek, KİT kimliğine kavuşması sağlanmış ve elektrik sektöründeki tekelinin kaldırıldığı görülmektedir[58]. Yine bu kanunla, "YİD" ve "İşletme Hakkı Devri" modelleri uygulanmaya başlanarak özel sektör şirketlerine de elektrik üretim, iletim, dağıtım ve ticareti yapma konusunda olanaklar sağlanmıştır[59]. Pekgüçlü Karabulut'a göre, her ne kadar 3096 sayılı Kanun'da "YİD" sözcük olarak yer almasa da, kanunun hükümleri uyarınca öngörülen yapım işlerinin özel sektör tarafından yürütülmesi, bunun karşılığından işletme haklarının bu tesislere bırakılması ve işletme süresi sonunda tesisin, yatırım sahibi devlete bedelsiz olarak intikal ettirilmesi karşısında, aslında kanunda YİD modeli öngörülmüştür[60].

Elektrik piyasasına özel sektör katılımını ve kamu tekeli dışındaki yapılanmaları mümkün kılan ilk kanun 3096 sayılı Kanundur. Bu kanunla, özel teşebbüslerin YİD sözleşmeleri çerçevesinde yeni üretim tesisleri kurmalarına ve İHD sözleşmeleri ile mevcut üretim ve dağıtım varlıklarını işletmelerine olanak sağlanmıştır. İHD sözleşmelerinde ise, kamuya ait bir üretim veya dağıtım şebekesini, bir özel sektör şirketi işletecek ve gerektiğinde bakım ve onarımını gerçekleştirecektir[61].

---

56 Yavuz, **Anlaşma**, s. 39; Doğru, **a.g.e.**, s. 13-14.
57 RG: T. 19.12.1984, S. 18160.
58 Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e.**, s. 6.
59 Kır, **a.g.e.**, s. 154.
60 Güzin Pekgüçlü Karabulut, **Türk Özel Hukukunda Yap-İşlet-Devret Sözleşmesi**, Ankara, 2007, s. 20.
61 Müge Özercan, **Elektrik Endüstrisinin Yeniden Yapılandırılması ve Deregülasyon Sürecinde Perakende Satış Rekabeti**, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2007, s. 51.

Kanunla, TEK dışında, özel hukuk hükümlerine tabi yerli ve yabancı sermaye şirketlerinin elektrik üretimi, iletimi, dağıtımı ve ticareti ile görevlendirilmesi konuları düzenlenmiştir (3096 sayılı Kanun m. 1). Buna göre, bu kanunla, iki tür görevlendirme öngörülmüştür[62]: birinci tür görevlendirmede, elektrik üretim tesisini kurarak işletmek (YİD) söz konusuyken; ikinci tür görevlendirmede, mülkiyeti kamu kurum ve kuruluşlarına ait tesislerin işletme hakkının verilmesi söz konusudur.

Birinci tür görevlendirme kapsamında, elektrikle ilgili hizmet vermek üzere kurulmuş olan sermaye şirketlerine, Devlet Planlama Teşkilatının görüşünü havi Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu, önceden yönetmelikle belli edilmiş görev bölgelerinde elektrik üretim, iletim ve dağıtım tesisleri kurulması ve işletilmesi ile ticaretinin yaptırılmasına karar verebilir (3096 sayılı Kanun m. 3). Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatının olumlu görüşünü almak suretiyle sadece elektrik üretmek amacı ile kurulacak sermaye şirketlerine, elektrik üretimi yapacak tesisi kurma ve bu tesisi işletme müsaadesi verebilir (3096 sayılı Kanun m. 4). YİD modeli kapsamında devlet, özel şirketleri yeni elektrik santralleri kurup işletmeye ve ürettikleri enerjiyi yetki süresi boyunca TEAŞ'a satmaya yetkilendirmektedir. Bu model çerçevesinde özel şirketlerin yapmış olduğu tesisler, işletildikten sonra devlete verilmektedir (3096 Sayılı Kanun m. 8).

İkinci tür görevlendirme kapsamında ise, görev bölgelerinde kamu kurum ve kuruluşlarınca (KİT'ler dâhil) yapılmış veya yapılacak üretim, iletim ve dağıtım tesislerinin işletme haklarının görevli şirketlere verilmesine Bakanlar Kurulu tarafından karar verilebilir (3096 sayılı Kanun m. 5).

Doğru, haklı olarak, bu kanunun eksiğinin mülkiyet devri olduğunu belirtmekte ve kanunda mülkiyet devri yer almadığından, gerçek anlamda bir serbestleşme ya da özelleştirmeden bahsedilemeyeceğini belirtmektedir[63]. Buna karşın, her tesis ve mal

---

[62] Kır, **a.g.e.**, s. 153.

[63] Doğru, **a.g.e.**, s. 15. Benzer yönde, bkz. Cengiz Güneş, **Tüm Yönleriyle Elektrik Piyasası Yorum ve Açıklamaları**, Ankara, 2003, s. 146 vd.

da mülkiyet devrinin söz konusu olamaması karşısında[64], Baytan, ekonomi bilimi açısından, özelleştirmenin, KİT'lerin mülkiyetinin özel sektöre devri anlamına geldiği halde, hukuk bilimi açısından, özelleştirmenin, KİT'lerin yönetiminin özel sektöre devredilmesinin de özelleştirme anlamına geldiğini ifade etmektedir. Bu nedenle, hukuk bilimi açısından, yönetim özelleştirmesi, ekonomi bilimi açısından ise mülkiyet özelleştirmesi önemlidir. Yine yazara göre, 3096 sayılı Kanun m. 5, özelleştirme uygulamalarına ilişkin bir hükümdür. Bu nedenle, esasen burada da özelleştirmenin söz konusu olduğu ileri sürülebilir[65].

b. 08.06.1994 Tarihli ve 3996 Sayılı Kanun

3996 sayılı Kanun[66], kamu kurum ve kuruluşlarınca (KİT'ler dahil) ifa edilen, ileri teknoloji veya yüksek maddi kaynak gerektiren bazı yatırım ve hizmetlerin, YİD modeli çerçevesinde yaptırılmasını hedeflemektedir (3996 sayılı Kanun m. 1). Türk hukukunda "Yap-İşlet-Devret" isminin ilk defa bu kanunda yer aldığı ve YİD'in tanımının da burada yapıldığı görülmektedir[67]. Bu kanunla, enerji sektöründe uygulanmakta olan YİD modelinin uygulama alanı ileri teknoloji ve önemli maddi kaynak gerektiren diğer altyapı projeleri ve hizmetlerini kapsar şekilde genişletilmiştir[68].

Kamu kaynaklarıyla finansmanın güç, hatta imkânsız hale gelmesiyle, yeni kaynak ve finansman yöntemleri arayışlarına girilmesi sonucunda, özel teşebbüslerin finansman ve riske katılması fikri gelişmiş ve YİD usulü de bu şekilde ortaya çıkmıştır. Türkiye'de YİD uygulamasında ilk sektör olarak da, elektrik enerjisi alanında ihtiyaç duyulan ek kapasitenin özel sektör tarafından gerçekleştirilmesi amacıyla enerji sektörü seçilmiştir[69].

---

[64] Örneğin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m. 168 uyarınca, tabii servetler ve kaynaklar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların üçüncü kişilere mülkiyetinin devri söz konusu olamaz, yalnızca belli bir süre için arama ve işletme hakkının devri söz konusu olabilir.

[65] İlhan Baytan, **Özelleştirme Hukuku ve Uygulamaları**, Ankara, 2009, s. 25, s. 70.

[66] RG: T. 13.06.1994, S. 21259.

[67] Pekgüçlü Karabulut, **a.g.e.**, s. 25.

[68] Kır, **a.g.e**., s. 154.

[69] Kır, **a.g.e.**, s. 89 vd.

Bu kanunla, TEAŞ ve/veya TEDAŞ arasında imzalanan enerji satım anlaşmalarına Hazine garantisi tanınması imkânı getirilmiştir[70]. Bu kanunu ve YİD modelini yatırımcı açısından cazip kılan unsurun, 3996 sayılı Kanun m. 11 kapsamında sayılan ve Hazine tarafından sağlanan uzun vadeli alım ve fiyat garantileri olduğu kabul edilmektedir[71].

c. 24.11.1994 Tarihli ve 4046 Sayılı Kanun

4046 sayılı Kanun, Türkiye'deki tüm özelleştirme uygulamalarında kullanıldığı için, doğal olarak enerji sektörünü de ilgilendirmektedir. Türkiye'deki elektrik sektörünün özelleşmesinde, iç dinamikler kadar dış dinamiklerin de etkisi olmuştur. OECD ve AB'nin etkisinin yanı sıra, IMF ve DTÖ ile yapılan anlaşmalar da bu sürece etkili olmuş, bu uluslararası kuruluşlarla ilişki kuran, Türkiye'nin de dâhil olduğu az gelişmiş ülkeler, KİT'lerinin özelleştirilmesi ve piyasalarının serbestleşmesi yönünde baskılara maruz kalmışlardır[72].

Elektrik sektöründe özelleştirmenin temel hedefinin sektörü rekabete açmak olduğu, böylece rekabetçi bir ortamda özel sektörün dinamizminden faydalanarak sektörde verimlilik ve etkinliğin gerçekleşeceği ifade edilmektedir. Kulalı, bu çerçevede, artan elektrik talebinin kısıtlı kamu kaynakları ile karşılanmasının zorluğunu; yatırımların hızlanmasının, verimlilik ve üretim kapasitesinin artmasının sağlanmasını; kayıp ve kaçakların azaltılmasını; elektrik fiyatlarında istikrarın sağlanmasını; tüketicilere elektriği istedikleri şirketten satın alma hakkının tanınmasını; ürün kalitesinin artmasını; gelişen teknolojinin sektörde kullanılmasına ortam hazırlanmasını; yeni yatırımlara istihdam olanaklarının oluşturulmasını ve sermaye piyasalarının gelişmesine katkıda bulunulmasını, özelleştirmenin temel hedefleri olarak belirtmektedir[73]. Yine hizmet üretiminde yaşanan sorunlar, toplumsal ihtiyaçları karşılayacak yeterli kaynak bulunmayışı, siyasi rant kaygıları,

---

[70] Özercan, **a.g.e.**, s. 52.
[71] Hasan Ayrancı, **Enerji Sözleşmeleri**, Ankara, 2010, s. 73.
[72] Gönen, **a.g.e.**, s. 143.
[73] Kulalı, **a.g.e.**, s. 35.

KİT'lerin zarar etmesi, verimliliğe yönelik olmayan piyasa yapısı, KK oranının yüksek olması vb. sorunlar da özelleştirmelere neden olarak gösterilmektedir[74].

d. 16.07.1997 Tarih ve 4283 Sayılı Kanun

Özel sektör katılımına ilişkin bir diğer kanun ise, yeni termik santrallerin kurulması ve işletilmesinde Yİ modelini öngören 4283 sayılı Kanundur. 4283 sayılı Kanun m. 1 uyarınca, kanunun amacı, *"Yap-İşlet Modeli" ile üretim şirketlerine ülke enerji plan ve politikalarına uygun biçimde elektrik enerjisi üretmek için mülkiyetleri kendilerine ait olmak üzere termik santral kurma ve işletme izni verilmesi ile enerji satışına dair esas ve usulleri belirlemektir"* biçimde ifade edilmiştir. Yine, aynı maddede *"Hidroelektrik, jeotermal, nükleer santrallar ve diğer yenilenebilir enerji kaynakları ile çalıştırılacak santraller bu Kanunun kapsamı dışındadır."* denilmektedir. O halde, Yİ modelinde, yatırımcı bir termik santral inşa edip işletecek ve sözleşme döneminin sonunda tesisin mülkiyeti (YİD modelinin aksine) yatırımcıya ait olacaktır.

4283 sayılı Kanun m. 2'de, Yap-İşlet Modeli, *"Elektrik enerjisi santrallerinin, üretim şirketleri mülkiyetlerinde kurulmalarını, işletilmelerini, üretilen elektrik enerjisinin belirlenecek esas ve usuller çerçevesinde satışını içeren model"* olarak tanımlanmıştır. Bu kanun kapsamındaki modelle elektrik üreten şirketler, ücreti karşılığında TETAŞ'a elektrik satmakta ve yapılan yatırımlar ile elde edilmesi planlanan kar bu bedelden karşılanmaktadır. 4283 sayılı Kanun m. 4 kapsamındaki Hazine Garantileri, Yİ modelini yatırımcılar açısından cazip kılmıştır. Zira bu modelde, TETAŞ, özel hukuk şirketleriyle yapılan anlaşmalar çerçevesinde belirlenen miktar ve fiyatta elektrik almayı taahhüt etmiş ve TETAŞ tarafından, bu miktar ve fiyat kapsamında ödeme yapılacağı Hazine tarafından garanti altına alınmıştır.

---

[74] Gönen, **a.g.e**, s. 146.

e. Yİ, YİD ve İHD Sözleşmelerinin Etkileri

Özel sektör üreticileri ile TEDAŞ ve TEAŞ arasında 15-20 yıl süreli Yİ, YİD ve İHD üretim sözleşmeleri imzalanmıştır[75]. TETAŞ'ın; TEDAŞ ve TEAŞ'ın imzalamış olduğu bütün enerji alım ve satım sözleşmelerini (mevcut Yİ, YİD, İHD, ithalat ve ihracat sözleşmelerini) devralması öngörülmüştür. Söz konusu sözleşmelere ilişkin risklerin çoğu devlet tarafından üstlenilmiş ve bu sözleşmeler ile üretici şirketlere uzun dönemli satın alma ve hazine garantileri verilmiştir. TETAŞ yoluyla devlet YİD, İHD ve Yİ'yi kapsayan özel şirketlerin ürettikleri elektrik enerjisinin tümünü almak zorundadır. Bu modeller hazine garantisi altındadır[76]. Yaklaşık 20 yıllık gelişim süresinde sayısız eneri yatırımı gerçekleşmiş ve bunların hemen hepsinde hazine garantileri temin edilmiş durumdadır. Sözleşmede belirlenen şartlar çerçevesinde işler beklenildiği gibi yürümediği zaman, asıl borçlunun mükellefiyetlerini yerine getirmemesi halinde, söz konusu borç kefil konumunda olan hazineye dönmektedir[77].

2012 yılı itibarıyla YİD, Yİ ve İHD'nin elektrik üretim piyasasındaki toplamı % 25.97 civarında yadsınamayacak bir orandadır[78]. Söz konusu santrallerin büyük bir kısmı üretimlerini, sözleşmelerinde yer alan garantiler kapsamında sattıklarından rekabete bir katkıları bulunmamaktadır[79]. Mezkûr sözleşmelerin özellikle perakende satış tarifesi üzerinde önemli etkisi vardır. Zira, ileriki bölümlerde detaylı olarak

---

[75] EPK m. 3/1/ü'de de bu sözleşmeler, "mevcut sözleşmeler" olarak, "*20.2.2001 tarihli ve 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten önce, 4.12.1984 tarihli ve 3096 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtımı ve Ticareti ile Görevlendirilmesi Hakkında Kanun, 8.6.1994 tarihli ve 3996 sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanun, 16.7.1997 tarihli ve 4283 sayılı Yap-İşlet Modeli ile Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanun, 21.1.2000 tarihli ve 4501 sayılı Kamu Hizmetleri ile İlgili İmtiyaz Şartlaşma ve Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkim Yoluna Başvurulması Halinde Uyulması Gereken İlkelere Dair Kanun hükümleri ve ilgili yönetmeliklere göre imzalanan sözleşmeleri, imtiyaz sözleşmelerini ve uygulama sözleşmeleri*" şeklinde tanımlanmıştır.

[76] Sibel Cengiz, **"Türkiye'nin Elektrik Enerjisi Piyasasında Yeniden Yapılanma**", Yönetim Bilimleri Dergisi, C. 4, S. 1, Çanakkale, 2006, s. 141.

[77] Gökhan Kürşat Yerlikaya, "**Elektrik Enerjisi Yatırımlarında Hazine Garantisi"**, http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=ELEKTR%C4%B0K%20ENERJ%C4%B0S%C4%B0%20YATIRIMLARINDA%20HAZ%C4%B0NE%20GARANT%C4%B0S%C4%B0&kimlik=59992903&url=makaleler/gkyerlikaya-3.htm, 12.12.2013.

[78] Elektrik Üretim Anonim Şirketi, **Elektrik Üretim Sektör Raporu**, 2012, http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Sektor_Raporu_EUAS_2012.pdf, s. 15., 09.11.2013.

[79] Karamustafaoğlu, **a.g.e.**, s. 42.

incelendiği üzere[80], perakende enerji satış tarifesinde baz alınan fiyat, ortalama enerji alım fiyatı olup, bu fiyatın oluşmasında TETAŞ ile (dolayısıyla YİD, İHD ve Yİ kapsamındaki sözleşmeleri de içeren) yapılan sözleşmeler uyarınca yapılan alımlar da önemli rol oynamaktadır.

C. Elektrik Piyasasında Reform ve 20.02.2001 Tarihli ve 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu

1. 4628 Sayılı EskiEPK'ya Geçiş Süreci

Yukarıda açıklanan sebeplerin yanı sıra, gittikçe artan talebi karşılayacak yatırımların finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla getirilen YİD, Yİ ve İHD gibi yöntemlerden beklenen sonuçların alınamaması nedeniyle[81] elektrik talepleri karşılanamamıştır. Bundan dolayı, özel sektörün de müdahil olabileceği ve elektrik projelerinin finansmanını sağlamasına katkıda bulunacağı, bu şekilde rekabetin, hizmet kalitesi ve verimliliğin artacağı bir piyasa için çözüm düşünülmeye başlanmıştır.

Gerçekten de 1990'lı yıllarda, elektrik sektörünün özelleştirilmesi ve özel sektör yatırımlarının arttırılması amacıyla hukuki düzenlemeler yapılmış, ancak bu düzenlemeler anayasal engellerle karşılaşmıştır[82]. 1993 yılında, 93/4789 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla[83], bir KİT olan TEK, TEAŞ ve TEDAŞ adında iki ayrı iktisadi devlet teşekkülü olarak yeniden yapılandırılmıştır. TEAŞ üretim ve iletim faaliyetleri için düşünülmüşken, TEDAŞ dağıtım faaliyeti için düşünülmüş bir KİT şeklinde yapılandırılmıştır.

---

80 Bkz. İkinci Bölüm, III., C., 4., c.

81 Elvin Evrim Özcan, **İdare Hukuku Açısından Türkiye'de Elektrik Sektörünün Regülasyonu ve Avrupa Birliği, Rusya, Çin ve Güney Amerika Uygulamaları**, Ankara, 2010, s. 70.

82 Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e.**, s. 6 vd.

83 RG: T. 15.09.1993, S. 21699.

Yerli ve yabancı sermayenin çekilebilmesi amacıyla, 4446 sayılı Kanun[84] ile Anayasa m. 47, m. 125 ve m. 155'de değişiklik yapılmış ve 2000 yılında, elektriğin de dâhil olduğu kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz sözleşmelerinde tahkim yoluna başvurulmasıyla ilgili olarak 4501 sayılı Kanun[85] kabul edilmiştir. Bu değişiklikler sonucunda, enerji ihalelerinde yaşanan sıkıntıları aşmak için tahkim kurumunun kurulması sağlanmış, sektörde mülkiyet devrinin önü açılmış ve özelleştirme kavramı ilk defa Anayasaya girmiştir[86]. 2000/1312 sayılı Bakanlar Kurulu kararı[87] ile TEAŞ; EÜAŞ, TEİAŞ ve TETAŞ olmak üzere üç bağımsız kısma bölünmüştür.

Tüm bu unsurlar göz önünde bulundurularak, Avrupa Birliği'ne katılım sürecinin de etkisiyle 4628 sayılı EskiEPK[88] yürürlüğe girmiştir.

2. 4628 Sayılı EskiEPK Dönemi

a. 4628 Sayılı EskiEPK'nın Amacı

EskiEPK ile elektrik piyasası faaliyetleri arasında bir ayrışmaya gidilmesi, üretim, toptan satış ve perakende satış faaliyetlerinde rekabetin sağlanması, iletim faaliyeti ve bölgesel bazda özelleştirilecek dağıtım faaliyetlerinin düzenlenmesi amaçlanmıştır[89].

EskiEPK'nın, daha önceki girişimlerden farklı olarak, elektrik sektörünü ciddi bir biçimde serbestleştirmeyi ve piyasalar etrafında örgütlemeyi hedeflediği; kanunun, sektörde dikey bütünleşmeden çıkarak dikey ayrışmanın[90] sürdürülmesini, kamuya ait mevcut varlıkların üretim, iletim, dağıtım olarak ayrı şirketler halinde örgütlenmesini ve üretim ve dağıtım varlıklarının özelleştirilmesini, buna karşılık

---

84 RG: T. 14.08.1999, S. 23786.
85 RG: T. 22.01.2000, S. 23941.
86 Doğru, **a.g.e.**, s. 16.
87 RG: T. 08.10.2000, S. 24194.
88 RG: T. 03.03.2001, S. 24335.
89 Yavuz, **Anlaşma**, s. 47.
90 Bkz. Birinci Bölüm, II., C., 2., b.

iletiminin kamu mülkiyetinde kalmasını, gerek arz gerekse talep tarafında serbestleşmeye gidilerek, bir dengeleme piyasası kurulmasını öngördüğü de belirtilmektedir[91].

Sevaioğlu'na göre, EskiEPK ile serbest rekabetin gelişmesi ve fiyatların serbest ortamda belirlenmesi; EPDK'nın kurulması; iletim ve dağıtım sistemlerinden, ayrım yapılmaksızın, tüm kullanıcıların eşit şekilde faydalanması; iletim, dağıtım ve üretim sistemlerinin birbirinden ayrıştırılması hedeflenmiştir[92].

Arslan'a göre de, yeniden yapılanmanın amaçları çok çeşitli olmakla beraber, bu amaçlar genel olarak dört başlık altında toplanabilir: verimliliği arttırmak, maliyetleri düşürmek, özel sektör katılımını arttırmak ve tüketici tercihlerinin daha ön planda olmasını sağlamak[93].

Gerçekten de, kanunun amacının belirtildiği EskiEPK m. 1/1 incelendiği takdirde[94], bu maddeden yola çıkarak, kanunun asıl amacının bir elektrik enerjisi piyasası oluşturma olduğu ve esasen bu piyasanın rekabetçi bir piyasa olmasının hedeflendiği söylenebilir[95]. Buna göre, bugüne kadar elektrik sektöründe yetersiz üretim, bu nedenle elektriğin sürekli olarak verilememesi ve planlı - plansız kısıntılara gidilmesi, elektrik enerjisinin kaliteli olarak temin edilememesinden dolayı çeşitli zararların doğması, kamu tarafından işletilen tesislerin etkin şekilde çalışmaması ve bu nedenle elektriğin pahalı olması gibi sorunlar yaşanmıştır. Rekabetçi piyasalarda ortaya çıkacak olan etkinlik sayesinde elektrikle ilgili bugüne kadar yaşanmış olan sorunların yaşanmayacağı umulmaktadır. Yine bu görüşe göre, maddede belirtilen "mali açıdan güçlü piyasa"nın ortaya çıkabilmesi için, gerçekten

---

91 Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e.**, s. 7.

92 Osman Sevaioğlu, **"Elektrik Sektöründe Rekabet ve Yeni Elektrik Piyasası Kanunu"**, Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları Dergisi, C.13, S. Şubat-Mart 2001, Ankara, 2001, s. 56.

93 Said Arslan, **Elektrik Enerjisi Sektöründe Serbestleşme, Yeniden Yapılanma, Özelleştirme Uygulamaları ve Dünya Örnekleri**, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara, 2008, s. 44.

94 EskiEPK m. 1/1 uyarınca, kanunun amacının, "*Bu Kanunun amacı; elektriğin yeterli, kaliteli, sürekli, düşük maliyetli ve çevreyle uyumlu bir şekilde tüketicilerin kullanımına sunulması için, rekabet ortamında özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösterebilecek, mali açıdan güçlü, istikrarlı ve şeffaf bir elektrik enerjisi piyasasının oluşturulması ve bu piyasada bağımsız bir düzenleme ve denetimin sağlanmasıdır*." şeklinde belirlendiği görülmektedir.

95 Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e.**, s. 298.

rekabete açık bir piyasanın varlığı şarttır. Keza, EskiEPK'nin kabulü ile elektrik piyasası faaliyetlerinden nitelikleri gereği rekabete açılabilecek olanlar açılmış, açılamayacak olanlar ise EPDK tarafından regülasyona[96] tabi tutulmuştur.

Bununla beraber, isabetli bulduğumuz bir görüşe göre, gelişmiş ve endüstrileşmiş ülkelerle gelişmekte olan endüstrileşme sürecindeki ülkeler arasındaki elektrik sektörünün gelişmesi ve sektörün rekabete açılması farklı anlaşılmaktadır. Zira gelişmiş ülkeler aşırı yatırım açlığı çekmemektedir ve aynı zamanda bu ülkelerin kurumsal ve hukuki yapılarının gelişmişlik düzeyi yüksektir. Gelişmekte olan ülkelerde ise, istikrarlı kurumsal ve hukuki yapılar mevcut değildir. Bu nedenle, özel sektör yatırımların karşılığını almak konusunda şüpheye düşmekte ve bu nedenle yatırımlar azalmaktadır. Yine, bu bağlamda, gelişmiş ülkelerde enerji açığı büyük bir sorun teşkil etmediği için, sektörün düzenlemesi ve rekabete açılmasıyla gerçekten rekabet hedeflenmekte, bununla beraber, gelişmekte olan ülkeler açısından kapasite eksikliği ve yatırım ihtiyacı çok olduğu için, gerçek anlamda rekabet ve serbestleşmeden ziyade, enerji açığının giderilmesi hedeflenmekte, yeniden yapılandırma bu amacın yanında ikinci planda kalmakta ve her türlü düzenleme bu amaca hizmet ettiği sürece savunulabilmektedir[97].

Bu çerçevede belirtmek gerekir ki, EskiEPK, elektrik piyasasının özelleştirilmesine ilişkin 3096, 2996 ve 4283 sayılı kanunları ilga etmediğinden, EPDK ve ilgili bakanlıklar bu yasaları uyumlu bir şekilde yürütmek zorunda kalmışlardır[98].

b. 4628 Sayılı EskiEPK ile Amaçlanan Ayrıştırma Kavramı

EskiEPK ile amaçlananlardan birinin de piyasadaki faaliyetler ve dikey bütünleşmiş (entegre) yapının ayrıştırılması olduğu söylenebilir. Bu yapının

---

96 Bkz. Birinci Bölüm, II., C., 2., c., (3).

97 Ünal Zenginobuz, **"Elektrik Sektöründe Özelleştirme, Rekabet ve Regülasyon**", Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları Dergisi, C. 5, S. Şubat 2000, Ankara, 2000, s. 108.

98 Gönen, **a.g.e.,** s. 139.

ayrıştırılmaya başlanmasıyla beraber, elektrik piyasasında, ileriki bölümlerde detaylı olarak incelenmiş olduğu üzere, çeşitli piyasa faaliyetleri ortaya çıkmış ve bu faaliyetlerin bazıları tarifelere tabi kılınmıştır. Bu nedenlerle, hangi faaliyetin, hangi gerekçelerle tarifelere tabi kılındığını anlayabilmek için, piyasansın hangi amaç ve gerekçelerle ayrıştırılmak istendiğini de analiz etmek gerekmektedir.

Dikey bütünleşmiş yapı, elektrik üretim, dağıtım ve arz faaliyetlerinin bir tek tüzel kişilik çatısı altında yerine getirildiği yapılanma şeklidir. Dikey bütünleşmiş yapılarda tekel kuruluş genellikle kamu tüzel kişisidir. Bu tür piyasada hiç rekabet yoktur ve tüm faaliyetler tekel tarafından yerine getirilmektedir. Fonksiyonlar da birbirine bağlı olarak sürdürülür. Üreticiler arasında rekabet söz konusu değildir ve tüketicilerin seçme imkânı da bulunmamaktadır[99].

Akcollu'ya göre, ayrıştırma, elektrik endüstrisinde entegre yapının dikey olarak ayrıştırılması anlamına gelmektedir. Ayrıştırma, aynı piyasadaki şirketler arasında ayrımcılık yapılmasını ve farklı piyasadaki şirketler arasındaki çapraz sübvansiyonu engellediği için, elektrik endüstrisinde rekabetin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır[100].

Şahin ise ayrıştırmayı, hizmetlerin tüketicilere ulaştırılması için gerekli olan şebeke altyapısını barındıran dikey bütünleşik teşebbüslerin yeniden yapılandırılması olarak tanımlamaktadır[101].

Pazara girişi mümkün kılmak ve tam rekabeti sağlanmak için dikey bütünleşmiş tekel yapının bölünmesi gerektiğinden, elektrik piyasası faaliyetleri birbirinden ayrıştırılması hedeflenmiştir. Ayrıştırma sonunda, rekabete açık olan ve olmayan alanlar ortaya çıkmıştır. Özel sektöre açılan üretim ve dağıtım faaliyetlerini

---

[99] Yavuz, **Anlaşma**, s. 34 ve dipnotta bahsedilen yazarlar.

[100] Yeşim Akcollu, **Elektrik Sektöründe Rekabet ve Regülasyon**, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2003, s. 36.

[101] Selen Yersu Şahin, **Elektrik Sektöründe Ayrıştırma**, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2012, s. 6.

gerçekleştiren şirketler, bu faaliyetleri gerçekleştirebilmek için rekabete açık olmayan ve tekel niteliğindeki iletim hizmetine ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle, elektrik sektörünün rekabete açık olan alanlarında adil bir rekabet ortamının sağlanması için iletim ve dağıtım ile üretim arasındaki ilişkilerin regülasyona tabi tutulması gerekmektedir[102].

İletim faaliyeti dışındaki faaliyetlerin tekel halinden çıkması ve rekabete açılması için iki tür yöntem izlenebilir. Bunlardan ilki tam serbestleşme, diğeri ise bu faaliyetlerin denetimli bir biçimde rekabete açılmasıdır. Denetim, faaliyetin başlamasında ve sona ermesinde lisans alma, üretim ve dağıtım yapma zorunluluğuna tabi tutulma gibi, belli durumlarda kısıtlama getirilmesi şeklinde gerçekleşebilir. Denetime tabi olmadan, tamamen serbest rekabete açılan bir elektrik piyasasında, kendiliğinden sağlıklı bir rekabet ortamı oluşmayacağından ve piyasaya hiç müdahalede bulunulmaması halinde tekelleşme eğilimi ortaya çıkacağından regülasyona gidilmesi ihtiyacı kaçınılmazdır[103].

1993 yılında, TEK'in, TEAŞ ve TEDAŞ adında iki ayrı iktisadi devlet teşekkülü olarak yeniden yapılandırılması ve 2000/1312 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile TEAŞ'ın; EÜAŞ, TEİAŞ ve TETAŞ olmak üzere üç bağımsız kısma bölünmesi ve TEAŞ'ın bölünmesi sonucu oluşan şirketlerin EskiEPK'da da yer alması Türkiye'deki elektrik sektöründe ayrıştırma olduğuna işaret eder niteliktedir. EPDK'nın almış olduğu karar sonucu gerçekleşen dağıtım ve perakende satış faaliyetlerinin ayrıştırılması ise ilgili bölümde incelenmiştir[104].

---

[102] Can, **a.g.e.**, s. 47-49.
[103] Can, **a.g.e.**, s. 50.
[104] Bkz. Birinci Bölüm, III., B., 4.. d.

c. Düzenleyici ve Denetleyici Kurum Olarak EPDK

(1) EPDK'nın Yapısı ve Görevleri

Aşağıda tanımlanan denetleyici ve düzenleyici kurum, bağımsız otorite ve regülasyon kavramları çerçevesinde, EPDK'nın, 2001 yılından sonra rekabete açılan Türkiye enerji sektörünün regülasyonu ile görevli olan bir denetleyici ve düzenleyici kurum olduğu söylenebilir. Gerçekten de, EPDK'nın düzenleme ve denetleme yetkisine sahip olması ve tarifelerin de bu yetki kapsamında kalması karşısında, EPDK'nın yetkilerinin, görevlerinin ve niteliklerinin yanı sıra, regülasyon faaliyetinin de içeriğinin incelenmesi gerekmektedir.

EPK'nın yürürlüğe girmesinden sonra[105], EskiEPK m. 1 uyarınca, EPDK'nın teşkilat, görev, yetki ve sorumluluğu ile personelinin özlük işlerine ilişkin esasların EskiEPK ile düzenleneceği öngörülmüştür.

EPDK'nın görevleri, EskiEPK m. 4/2 kapsamında belirlenmiştir[106]. Yine EskiEPK m. 4/6 ile EPDKurulu'nun, EPDK'nın temsil ve karar organı olduğu belirtilmiştir[107].

---

[105] EPK yürürlüğe girdikten sonra, EskiEPK tamamen yürürlükten kalkmamıştır. EPK m. 30 uyarınca, EskiEPK'nın başlığı "*Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun*" şeklinde değiştirilmiş ve EskiEPK ile EPDK'nın işleyişine, yapısına, görevlerine, yetkilerine ve kuruma dair diğer hususlara ilişkin düzenlemeler getirilerek, EskiEPK adeta EPDK'ya hasredilmiştir.

[106] EskiEPK m. 4/2 uyarınca, "*Kurum, tüzel kişilerin yetkili oldukları faaliyetleri ve bu faaliyetlerden kaynaklanan hak ve yükümlülüklerini tanımlayan Kurul onaylı lisansların verilmesinden, işletme hakkı devri kapsamındaki mevcut sözleşmelerin bu Kanun hükümlerine göre düzenlenmesinden, piyasa performansının izlenmesinden, performans standartlarının ve dağıtım ve müşteri hizmetleri yönetmeliklerinin oluşturulmasından, tadilinden ve uygulattırılmasından, denetlenmesinden, bu Kanunda yer alan fiyatlandırma esaslarını tespit etmekten, piyasa ihtiyaçlarını dikkate alarak serbest olmayan tüketicilere yapılan elektrik satışında uygulanacak fiyatlandırma esaslarını tespit etmekten ve bu fiyatlarda enflasyon nedeniyle ihtiyaç duyulacak ayarlamalara ilişkin formülleri uygulamaktan ve bunların denetlenmesinden ve piyasada bu Kanuna uygun şekilde davranılmasını sağlamaktan sorumludur*."

[107] EskiEPK m. 4/6 uyarınca, "*Kurum, bu Kanundan kaynaklanan görevlerini yerine getirirken yetkilerini Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu vasıtasıyla kullanır. Kurumun temsil ve karar organı Kuruldur.*"

(2) Bağımsız İdari Otorite Kavramı ve EPDK'nın Bağımsız İdari Otorite Olup Olmadığı Sorunu

Katılmadığımız bir görüşe göre, EPDK, bağımsız bir idari otoritedir. Bağımsız idari otoritelerin, diğer kamu kurum ve kuruluşlarından ayırt edilmelerini sağlayan en önemli iki özelliğinin, idari açıdan bağımsız olmaları ve regülasyon işlevi görmeleri olduğu belirtilmektedir. Bir diğer ifade ile herhangi bir idari organın, bağımsız idari otorite olarak kabul edilebilmesi için idari yönden "bağımsız" olma ve "regüle etme" işlevinin her ikisini de yerine getirmesi gerekmektedir[108].

İdari bağımsızlıkla, bir bağımsız otoritenin, gerek organları gerekse işlevleri üzerinde siyasi iktidarın ve diğer idari mercilerin, klasik anlamdaki idare hukuku yönünden denetim yetkilerinin bulunmamasının yanında, başka organların, bağımsız otoritelere emir ve talimat vermemesi de anlaşılmaktadır[109]. Akcollu'ya göre, bağımsızlık kavramından ne anlaşılması gerektiği tartışmalıdır. Düzenleyici kurumun, elektrik sektörü hakkındaki tüm politika kararlarını almaya yetkili tek kurum olacağı görüşü yerinde değildir. Elektrik sektöründen sorumlu olan bakanlıklar veya kamu kuruluşları, sektörü etkileyen belirleyici kararları alma yetkisine sahip olmalıdır. Bakanlığın görevi politika geliştirmek, düzenleyici kurumunki ise bunu uygulamak olmalıdır[110].

Bağımsız idari otoritelerin bir diğer ayırıcı unsuru ise, belirtilmiş olduğu üzere, regülasyon işlevidir. Regülasyon işlevinin asıl ve temel unsuru, bir bağımsız idari otoritenin, herhangi bir sektörde veya alanda doğrudan bir "oyuncu" olmak ve "operatörlük" yapmak yerine, ilgili sektörü regüle etmesidir. Bu konuda doktrinde EPDK örneği verilmektedir. Buna göre, enerji alanında faaliyet gösteren bağımsız idari otorite olan EPDK, bizzat elektrik üretmemekte veya doğalgaz dağıtımı yapmamakta, sadece enerji alanını "regüle" etmektedir. Oysa aynı alanda faaliyet

---

[108] Ali Ulusoy, **Bağımsız İdari Otoriteler**, Ankara, 2003, s. 15.
[109] Ulusoy, **a.g.e.**, s. 15.
[110] Akcollu, **a.g.e.**, s. 14.

gösteren BOTAŞ'ın enerji üretim, dağıtım vs. faaliyetlerde bulunması, o alanda "operatörlük" yaptığına delalet etmektedir[111].

Doktrinde, katılmadığımız bir görüşe göre, EPDK'nın, bağımsız idari otorite olarak nitelendirilmesinin nedeni olarak, Türkiye'de rekabete açılan diğer sektörlerde olduğu gibi, elektrik sektöründe de, idari teşkilat dışında, kamu tüzel kişiliğini haiz, hiyerarşi ve vesayet denetimine tabi olmaksızın, düzenleme ve denetleme yetkisine sahip bir kamu kuruluşu olarak kurulmuş olması gösterilmektedir[112].

Buna karşın, Kent'in haklı olarak belirttiği gibi, Türk hukukunda, düzenleyici kurumlar için bağımsız kavramının kullanılması mümkün değildir. Zira, "bağımsızlık" kavramıyla anlaşılması gereken, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m. 9 ve m. 138 kapsamında, hâkimlere ve mahkemelere verilen yetki veya buna benzer nitelikteki yetkilerdir. Bu maddelerin düzenlemeleri dikkate alındığında, bir kurumun bağımsız olması için, hiçbir organ, makam, merci veya kişi tarafından, görevlerini yerine getirirken, kendisine emir ve talimat verilmemesi, tavsiye ve telkinde bulunulmaması, genelge gönderilmemesi, kararlarının yasama ve yürütme organlarını bağlaması, kararlarının bu organlar tarafından hiçbir şekilde değiştirilememesi ve ifa edilmesinin geciktirilmemesi gerektiği anlaşılmaktadır. Oysa EPDK'nın mevzuatı incelendiğinde, bu ayrıcalıklı yetkileri haiz olmadığı görülecektir. Yazara göre, düzenleyici ve denetleyici kurumların da, tıpkı mahkemeler gibi, niteliği gereği bağımsız olduğu kabul edilecekse, o halde, yasama, yürütme ve yargı organlarının yanında bir dördüncü organ daha kurulmuş olacaktır[113]. Sancaktar'a göre de, EPDK ve benzeri kurumlara, hükümet ya da ilişkili olduğu bakan ya da bir başka kurum tavsiye ve telkinde bulunabilir[114]. Sayılan bu nedenlerle, Türk hukukunda düzenleyici kurumların bağımsız olduğundan bahsedilemez ve bu nedenle, bu kurumlar, bağımsız idari otorite olarak nitelendirilemez. Gerçekten, kanun koyucu da, EPDK'yı, 5018 sayılı Kamu Malî

---

[111] Ulusoy, **a.g.e.**, s. 18.
[112] Özcan, **a.g.e.**, s. 97.
[113] Kent, **a.g.e.**, s. 160-161.
[114] Oğuz Sancaktar, "**İdare Hukuku Yönüyle Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun Kısa Bir Değerlendirmesi**", Amme İdaresi Dergisi, C. 34, S. 4, İzmir, 2001, s. 100.

Yönetimi Ve Kontrol Kanunu[115] m. 3 ve ekli III sayılı cetvelde, bağımsız idari otorite olarak değil, düzenleyici ve denetleyici kurum olarak düzenlenmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, EskiEPK m. 5 karşısında, EPDK'nın kurul üyelerinin tamamının Bakanlar Kurulu tarafından atandığı ve bu durumun, tipik bir organlar üzerinde idari vesayet olduğu göz önüne alındığında, EPDK üzerinde vesayetin söz konusu olmayacağı ve EPDK'nın idari teşkilatın dışında bulunduğu da söylenemeyeceğinden, EPDK'nın bağımsız idari otorite olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Günday'ın belirttiği gibi, bağımsız idari kurumların vesayet denetimi biçiminde bir denetime tabi tutulmamış olması gerekmektedir. Ancak, EPDK, SPK, RTÜK gibi kurumların karar organları durumunda bulunan kurulların oluşturulmasında, yürütme organına üye belirleme yetkisi tanınması, bu kurumları siyasi etkiye açık hale getirmiş ve bağımsızlıklarına gölge düşürmüştür. Bu tür kurumlar için mali açıdan denetleme mekanizmaları öngörülmüştür. 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi Ve Kontrol Kanununda, düzenleyici ve denetleyici kurumlar merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinden sayılmış ve bu kurumların bütçesi de merkezi yönetim bütçesinin bir türü olarak düzenleyici ve denetleyici kurumlar bütçesi olarak adlandırılmıştır. Böylece bu kurumların mali özerklikleri önemli olarak sınırlandırılmıştır[116].

Yine Kent'in haklı olarak belirtmiş olduğu gibi, EPDK'nın idari teşkilatın dışında kaldığı görüşüne karşın, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m. 123 uyarınca, idare bir bütündür ve idarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. Bu nedenle, düzenleyici ve denetleyici kurumları, idareden ayrı düşünmek mümkün değildir. Bu kurumlar, yerinden yönetim kuruluşları içinde, yerel yönetimler ve hizmet yerinden yönetim kuruluşları yanında, üçüncü bir kategori olarak bulunmalıdır[117].

---

[115] RG: T. 24.12.2003, S. 25326.
[116] Günday, **a.g.e.**, s. 570-572.
[117] Kent, **a.g.e.**, s. 166-167.

(3) Regülasyon Kavramı

EPDK, elektrik piyasasını regüle etmekte, bir yandan görevli olduğu alanlarda düzenleme yetkileri kapsamında kurallar koymakta, diğer yandan bu kurallara uyulup uyulmadığını denetlemekte ve gerçekleştirmiş olduğu regülasyon faaliyetinin sonuçlarından biri olarak da, elektrik piyasasında uygulanacak olan tarifeleri onaylamakta ve bunlara ilişkin, tezin ilerleyen bölümlerinde detaylı olarak anlatılan diğer işlemleri gerçekleştirmektedir. Bu nedenle, regülasyon kavramının temel unsurlarının ele alınması, tarifelerin ve bundan kaynaklı diğer sonuçların anlaşılması açısından da faydalı olacaktır.

Regülasyon kavramı, belli bir faaliyete ilişkin olarak "oyunun kurallarının belirlenmesi" (düzenleme), bu kurallara riayetin sağlanması (denetim) ve sektörü düzgün bir rekabet ortamına ve plüralist bir yapıya doğru sevk etme (yönlendirme) olarak tanımlanmaktadır[118]. Ulusoy, bu terimin Türkçe'de tam bir karşılığının olmadığını, "regülasyon" teriminin karşılığı olan "düzenleme" teriminin, kendi yaptığı tanım çerçevesinde, tanımın yalnızca bir kısmına tekabül ettiğini söylemektedir.

Yine başka bir tanıma göre, regülasyon, dar ve geniş anlamda ele alınmıştır. Geniş anlamda regülasyon, "*diğerlerinin davranışlarını denetlemek, düzenlemek ve etkilemek için girişilen bilinçli faaliyet*[119]", dar anlamda regülasyon ise "*kamuya yararlı faaliyetlerin, yasal çerçeve içinde, bir kamu kurumu tarafından, sürekli ve yoğun denetimi*[120]" olarak tanımlanmaktadır.

Regülasyon kavramı, günümüzde, genel olarak, merkezi idarenin etkisinde kalmayan, özerk kamusal kurumlarca yapılan düzenleme, denetleme ve yönlendirme faaliyeti olarak algılanmaktadır. Zira, 1980'li yılların başından itibaren, "hizmet sağlayan devlet"ten, "hizmet sağlanmasını sağlamaya çalışan ve sağlanan hizmeti

---

[118] Ulusoy, **a.g.e.**, s. 21.
[119] Özcan, **a.g.e.**, s. 24 ve dipnotta bahsedilen yazarlar.
[120] **a.g.e.**

denetleyen devlet" anlayışına geçilmiştir. "Aynı anda hem hakem, hem oyuncu olunmaz." fikrinden hareketle, devletin hala birçok ekonomik faaliyeti dolaylı veya doğrudan üstleniyor olması karşısında, regülasyon faaliyetinin merkezi idareden bağımsız çalışan kamusal organlar tarafından üstlenilmesi daha uygun olacaktır[121].

Regülasyon ile, hizmetlerin tüketiciler arasında dağılımını etkin hale getirmek; hakim durumda olanların hakim durumunu kötüye kullanmasını engellemek; hizmet üreten şirketlerin, bu hizmeti tüketicilere yansıyacak en düşük maliyet ile üretmesini sağlamak; hatta gerektiği takdirde, maliyetin karşılanmayacak olması halinde dahi, evrensel hizmet bağlamında yine de ilgili bölge ve gruplara sağlamak hedeflenmektedir[122]. Bu şekilde, üreticilerin hakim durumlarını kötüye kullanarak rant yaratmaları önleneceği gibi, tüketicilerin ödeyecekleri ücretler de makul seviyelerde kalacaktır. Bu şekilde, piyasada istikrar ve güven de tesis edilecektir[123].

Zenginobuz'a göre, regülasyonun elektrik piyasasında yansımaları, öngörülecek olan rekabet politikası ile ilgilidir. Örneğin, bu bağlamda, perakende satış aşamasında fiyatların doğrudan kontrol edilip edilmeyeceği, bu faaliyetin, rekabete açılıp açılmamış olmasına göre değişmektedir. Şayet, arz aşamasında rekabet öngörülüyorsa, başka bir ifade ile her isteyen, istediği şirketten elektrik tedarik edebilecek ve bir şirketten elektrik tedarik etmekten vazgeçip, bir diğer şirkete kolaylıkla geçebilecek ise, bu durumda fiyatlar serbest piyasada oluşacağından regüle etme ihtiyacı azalacaktır. Lakin, perakende satışın, yalnızca dağıtım şirketleri tarafından yapılması hallerde, bu durumda fiyatları regüle etme ihtiyacı doğacaktır[124].

Kent'e göre, regülasyon, "*elektrik piyasasında tam rekabet ortamının sağlanarak, tüketiciye güvenli bir şekilde elektriğin sunulması ve kamu yararının sağlanmasına yönelik, devlet veya düzenleyici kurumlar tarafından yerine getirilen*

---

[121] Ulusoy, **a.g.e.**, s. 25.
[122] İzak Atiyas, **Elektrik Sektöründe Serbestleşme ve Düzenleyici Reform**, İstanbul, 2006, (**Reform**), s. 52.
[123] Karakılıç, **a.g.e.**, s. 59.
[124] Zenginobuz, **a.g.e.**, s. 115.

her türlü düzenleyici ve denetleyici faaliyetlerdir". Elektrik piyasasının regülasyonunun iki amacı vardır. Regülasyonun ilk amacı, elektriğin, yeterli, kaliteli, sürekli, düşük maliyetli ve çevreye uyumlu bir şekilde tüketicilere sunulmasıdır. Bunun sağlanması için, EPDK, elektriğe ilişkin hizmetlerin üretim ve sunumunda, teknik ve güvenliğe dair standartlara uyulmasını sağlayacak, böylece, son tüketici, elektriği güvenli bir şekilde tedarik edecektir. Regülasyonun ikinci amacı ise piyasada tam rekabetin sağlanarak, şebeke, yani ağ sistemlerine erişimde ayrımcılığın engellenmesi ve ağlara bağlantı ücretleri ile bağlantı sözleşmelerinin şartlarını denetlemektir[125]. Elektrik piyasasının regülasyonunun iki önemli noktası bulunmaktadır. Bunlardan ilki, ağa girişlerde uygulanan tarifeler ve bunların denetimi, ikincisi ise elektriğin verimliliğinin denetlenmesidir. Bu anlamda, iletim ve dağıtım ağlarına giriş ve çıkışlarda ayrımcılık yapılmaması, tarifelerin bağlayıcı olması[126] ve en önemlisi, tarifelerin belirlenmesi ve denetimi, elektrik piyasasının regülasyonunda en önemli konular arasındadır[127].

d. 17.3.2004 Tarihli ve 2004/3 Sayılı YPK Kararı: Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Stratejisi Belgesi

2004 Strateji Belgesi, 17.03.2004 tarihinde, 2004/3 sayılı YPK kararı olarak ortaya konmuştur[128]. EskiEPK'nın nasıl hayata geçirileceği konusunda önemli somut adımlar önerilmiştir[129]. Ergün, gerek 2004 Strateji Belgesi'nin, gerekse aşağıda

---

[125] Bağlantı tarifeleri ve buna ilişkin sözleşmeler için bkz. İkinci Bölüm, III., C., 3.

[126] Tarifelerin eşitler arasında ayrım gözetmeksizin uygulanması ve bağlayıcı olması gerekliliğine ilişkin olarak bkz İkinci Bölüm, II., B; İkinci Bölüm, II., C.

[127] Kent, **a.g.e.**, s. 73-79.

[128] 08.06.2011 tarih ve 27958 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 641 sayılı KHK m. 22/1'e göre, *"Yüksek Planlama Kurulu, Başbakanın başkanlığında, Bakan ile Başbakanın belirleyeceği diğer bakanlardan oluşur"*. 641 sayılı KHK m. 22/2'ye göre *"Ekonomik, sosyal ve kültürel hedefler ile politikaların belirlenmesine esas teşkil edecek hususlar Yüksek Planlama Kurulunda görüşülerek tespit edilir. Bu suretle tespit edilen esaslar Bakanlar Kurulunda öncelikle görüşülerek karara bağlanır."*

641 sayılı KHK m. 22/3'e göre, YPK'nın görevleri şunlardır:
"a) İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı planlamada ve politika hedeflerin tayininde Bakanlar Kuruluna yardımcı olmak ve hazırlanacak kalkınma planları ile yıllık programları, Bakanlar Kuruluna sunulmadan önce, belirlenen amaçlara uygunluk ve yeterlik bakımından incelemek.
b) Ülkenin yurtiçi ve yurtdışı ekonomik hayatıyla ilgili konularda yüksek düzeyde kararlar almak.
c) Yatırım ve ihracatın teşvikine ilişkin esasları tespit etmek.
ç) Toplu Konut İdaresi bütçesini onaylamak.
d) Kanunlarla ve diğer mevzuatla yetki verilen konularda karar vermek."

[129] Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e.**, s. 7.

incelenen 2009 Strateji Belgesi'nin hukuki nitelikleri itibarıyla hedefler ortaya koyan siyasi birer doküman olup hukuken bağlayıcı olmadıkları kanaatindedir[130].

2004 Strateji Belgesinde, özelleştirmenin temel ilkeleri, özelleştirmeye hazırlık programı, dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesi, üretim varlıklarının özelleştirilmesi, piyasa uygulamasına ve geçiş dönemine ilişkin önerilerle talep projeksiyonu ve arz güvenliğine ilişkin bilgiler ele alınmıştır. Belge ile sektörde yapılacak özelleştirme çalışmaları zamana yayılmakta, eylem planı belirlenmekte ve özelleştirmede öncelik dağıtım sektörüne verilmektedir. EskiEPK'nın yürürlüğe girmesinden önce ve hemen sonra üretim faaliyetinde özelleştirmeye başlanmak istense de, gelinen noktada öncelikle dağıtım faaliyetinden başlanmasına karar verilmiş ve bu eğilim 2004 Strateji Belgesine yansıtılmıştır. Dağıtım şirketlerine öncelik verilmesinin nedeni olarak verimsizlikleri ortadan kaldırma isteği gözükmektedir. Buna göre, bu husus ancak KK'yı ortadan kaldırarak mümkün olabilir. KK oranının en aza inmesiyle piyasada güçlü dağıtım şirketleri oluşacak ve bu dağıtım şirketleri piyasaya güven vererek, üretim sektörüne çok sayıda özel şirketin girmesini sağlayacaktır. Zira üretim şirketleri, kendilerine güven verebilecek, çalışır ve güvenilir dağıtım şirketleri talep etmektedir[131].

Yine bu belge ile EskiEPK'da öngörülen hukuki yapıda bir takım değişiklikler öngörülmüştür[132]. 2004 Strateji Belgesinde öngörülen değişikliklerden bazıları, serbest olmayan tüketicilerin bölgelerarası fiyat farklarından etkilenmemesi için, geçiş dönemi sonuna kadar FEM'in[133] oluşturulması ve ilk tarife uygulama dönemi boyunca ulusal tarife[134] uygulamasına devam edileceğinin öngörülmüş olmasıdır. Doktrinde, EskiEPK Geçici m. 9 ile EPTY'de değişiklik yapılması da bu çerçevede değerlendirilmektedir[135]. 2004 Strateji Belgesinde öngörülen bir diğer önemli değişiklik olarak ise özelleştirmelere dağıtım faaliyetinden başlanacağının belirtilmiş olması gösterilmektedir. Buna göre, Strateji Belgesinde, özelleştirmelere dağıtım

[130] Ergün, **a.g.e.**, s. 239.
[131] Doğru, **a.g.e.**, s. 22-23.
[132] Özcan, **a.g.e.**, s. 73.
[133] Bkz. İkinci Bölüm, VI., D.
[134] Bkz. İkinci Bölüm, VI., C.
[135] Özcan, **a.g.e.**, s. 73.

sektöründen başlanacağının belirtilmiş olmasına rağmen, özelleştirmenin yönteminin ne olacağı konusunda herhangi bir açıklık mevcut değildir. Yine bu belgeye göre, Türkiye elektrik piyasasının, 21 dağıtım bölgesine ayrılacağı öngörülmüştür[136]. Bu çerçevede, bölgesinde dağıtım şirketlerine tekel hakkı tanınarak, EskiEPK'da öngörülen rekabet amacından uzaklaşıldığı ifade edilmektedir[137].

2004 Strateji Belgesinde alınan kararların sonucunda, elektrik dağıtım ve perakende satış sektöründe rekabete dayalı bir ortamın oluşturulması amacıyla elektrik enerjisi dağıtım hizmetlerinin özelleştirilmesine karar verilmiş ve TEDAŞ 02.04.2004 tarihinde, 2004/22 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararı[138] ile özelleştirme kapsam ve programına alınmıştır.

e. 18.05.2009 Tarihli ve 2009/11 Sayılı YPK Kararı: Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Strateji Belgesi

2009 Strateji Belgesi, 18.05.2009 tarihinde, 2009/11 sayılı YPK kararı olarak ortaya çıkmıştır. Bu belgenin temel amacı, geçiş dönemi ihtiyaçları da dikkate alınarak, önümüzdeki dönemde elektrik piyasasında hedeflenen piyasa yapısını oluşturmak üzere izlenecek yolu ve özelleştirme programını açıklamak, arz güvenliğini sağlamak üzere atılacak adımlar ile orta ve uzun dönemde elektrik arzında kullanılacak kaynaklara ilişkin hedefleri belirleyerek kamuoyuna duyurmaktır.

Bu bağlamda, belgede, dengeleme ve uzlaştırma piyasası ile desteklenen ikili anlaşmalar; enerji ticaretinin hacmini arttırmak adına düzenlenecek olan gün öncesi piyasası; piyasa katılımcılarının karşılaşabilecekleri risklerin azaltılması bakımından önemli işlevler üstlenecek olan vadeli işlem piyasası; dağıtım, üretim ve perakende satış faaliyetlerinin birlikte yürüten dağıtım şirketlerinin faaliyetlerini ayrıştırarak ayrı tüzel kişilikler altında sürdürmesi; dağıtım özelleştirmelerinin 2010 yılı sonuna

---

[136] Dağıtım bölgelerinin ayrıştırılması için Bkz. Birinci Bölüm, III., B., 3., b.
[137] Özcan, **a.g.e.**, s. 73.
[138] RG: T. 03.04.2004, S. 25422.

kadar büyük ölçüde tamamlanması; üretim tesisi özelleştirmelerine 2009 yılı içinde başlanması; talep ve bu talebi karşılayacak üretim kompozisyonuna ilişkin projeksiyonların yapılması gibi hedefler belirlenmiştir.

f. Dağıtım ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Ayrıştırılmasına Dair EPDK Kararı

Enerji piyasasındaki bir diğer adım da, dağıtım şirketlerinin, perakende satış lisansı alarak, aynı tüzel kişilik altında hem dağıtım hem de perakende satış faaliyetlerini sürdürmesinin, EPDK'nın almış olduğu karar doğrultusunda artık mümkün olmaması ve dağıtım şirketlerinin, dağıtım ve perakende satış faaliyetlerini ayrıştırması gerekliliğidir. Bu hususdaki detaylar ve EPDK kararına ilişkin ayrıntılı bilgi aşağıdaki bölümlerde verilecektir[139].

D. 14.03.2013 Tarihli ve 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu

1. Kanunun Kabul Edilmesinin Nedenleri

Her ne kadar EskiEPK elektrik sektöründe bir reform olarak nitelense de, sektördeki gelişmeler ve uygulamadaki sorunlar yeni bir kanun ihtiyacı doğurduğundan, EPK'nın[140] yürürlüğe konulması kaçınılmaz olmuştur. EPK'nın Genel Gerekçesi incelendiğinde de[141], piyasadaki gelişmeler, AB sürecinin

---

[139] Bkz. Birinci Bölüm, III., B., 4., d.

[140] RG: T. 30.03.2013, S. 28603.

[141] "(…) *4628 sayılı Kanunun mevcut haliyle ve içerdiği düzenlemeler ile piyasa aktörlerinin ve düzenleyici kurumların 2001 yılından beri kat ettiği bazı gelişmeleri kapsayamadığı görülmüştür. Ayrıca enerji konusunun Dünya gündemine oturduğu ve ülkemiz gündemindeki ağırlığını koruduğu son on yıl içinde, ülkemiz enerji ve özellikle elektrik piyasası büyük ve hızlı bir gelişme kaydetmiştir. Birincil düzenleme olması nedeniyle piyasa aktörlerine geleceğe yönelik yol gösterici olması ve ikincil mevzuata da dayanak teşkil etmesi gereken Kanunun reformun hedefleri doğrultusunda piyasa gelişmelerinin önünde olması gerektiği açıktır.*

Diğer taraftan müktesebatını uyumlaştırmakla yükümlü olduğumuz Avrupa Birliği, mevcut Kanunun yürürlük tarihi olan 2001 yılından sonra üç defa yönerge çıkarmış, enerji ve özellikle elektrik piyasası mevzuatında yeni amaç ve hedeflere yönelen yeni bir piyasa yapılanması öngörmüştür. Bu çerçevede ulusal mükellefiyetlerin yerine getirilmesi hususundaki tereddütleri gidermek amacıyla bazı hususların kanunda düzenlenmesinde hem yatırım ortamının geliştirilmesi hem de hukuki belirlilik ilkesinin temini bakımından gereklilik olduğu değerlendirilmektedir.

gerektirdikleri, yatırımların gerçekleşmesinin kolaylaşması ve sektör ihtiyaçları göz önüne alınarak, EPK'nın hazırlandığı anlaşılmaktadır.

2. EskiEPK'ya Etkisi

EPK yürürlüğe girmiş olmasına rağmen, EskiEPK tamamen ilga edilmemiştir. *"Elektrik Piyasası Kanunu"* olan ismi, EPK m. 30 ile *"Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun"*a çevrilmiş ve EskiEPK'nın temel düzenleme alanı, EPDK'nın teşkilatı ve görevleri olmuştur. Dolayısıyla, her iki kanunun birlikte yürürlükte olacağı, ancak EskiEPK'nın (dolayısıyla 4628 sayılı Kanunun) EPDK'nın teşkilat ve görevleri ile sınırlı kalırken, diğer konularda EPK'nın uygulanacağı söylenebilir. Yine bu bağlamda, EPK m. 31 uyarınca, diğer mevzuatta, EskiEPK'nın, EPK ile yürürlükten kaldırılan maddelerine yapılan atıflar, EPK'nın ilgili hükümlerine yapılmış sayılır.

EPK m. 31/2'de, EPK kapsamında düzenlenmesi gereken ve süre belirtilmeyen yönetmeliklerin, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde çıkartılacağı ifade edilmiştir. Bu yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar mevcut yönetmelik, tebliğ, kurul kararı gibi bütün genel düzenleyici işlemlerin bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam olunacağı belirtilmiştir.

EPK, EskiEPK'ya göre, önlisans, son kaynak tedariki, EPİAŞ'ın kurulması gibi yenilikler getirmiştir. Bu yenilikler, ilgili başlıklar altında, aşağıdaki bölümlerde incelenecektir.

Elektrik piyasasında yatırımların gerçekleşebilirliği bakımından mevcut Kanunda yer alan bazı hükümlerin yeniden düzenlenmesi ve kamu kurum ve kuruluşlarınca uygulanmasına aşina olunan önlisans ve benzeri uygulamaların elektrik piyasasında da düzenlenmesi yoluna gidilmiş, arz güvenliği teminine ilişkin bazı hükümler uygulamada edinilen tecrübe dikkate alınarak yeniden gözden geçirilmiş ve sektörün ihtiyaçları ile uygulamada karşılaşılan sorunlar dikkate alınarak bu Tasarı hazırlanmıştır."

III. Elektrik Piyasasındaki Sistemin Temel Hatlarıyla İşleyişi ve EPK'da Düzenlenmiş Piyasa Faaliyetleri

A. Elektrik Piyasasındaki Sistemin Temel Hatlarıyla İşleyişi

Elektrik piyasası tarifelerin özellikleri, esasen, ilgili oldukları faaliyetlerin özelliklerine bağlıdır. Dolayısıyla, ilgili tarifenin varlık nedeni, nitelikleri, hesaplanması gibi hususları anlayabilmek için, öncelikle, bu tarifeye esas teşkil eden faaliyeti anlamak gerekmektedir. Elektrik piyasası faaliyetlerinin, birbirleriyle ilişkili ve üretim aşamasından başlayarak, istisnalar hariç, arz aşamasıyla son bulan bir faaliyetler zinciri olduğu göz önüne alındığında, faaliyetlerin birbirleri ile olan ilişkileri anlaşılamadan tarifeleri de anlayabilmek mümkün değildir. Bu bağlamda, bu bölümde, tarifelere esas olduğu ölçüde elektrik piyasası faaliyetleri ele alınacaktır.

Elektrik piyasasındaki sistemin temel hatlarıyla işleyişi, bir Rekabet Kurulu kararında[142] aydınlatıcı bir şekilde incelenmiştir. Buna göre;

"Elektrik enerjisi sektörü, üretim ve tüketiminin birbirine bağlı olması sebebiyle kendine özgü yapısal özellikleri olan bir sektördür. Sektördeki süreçlerin teknik özellikleri dikkate alındığında, sektör yapısının genel olarak, üretim, iletim, dağıtım ve perakende arzı olarak dört bölüme ayrıldığı görülmektedir.

Elektrik Üretimi:

Elektrik üretimi, ısı enerjisi veya sudaki potansiyel enerji gibi başka formdaki enerjinin elektriğe çevrilmesi işlemidir. Üretimde diğer enerji kaynaklarının girdi olarak kullanılmasının getirdiği maliyetin yanı sıra, ölçek ekonomileri gereği bu işlemin birden fazla üniteye sahip santrallerde kesintisiz olarak sağlanması için

[142] Rekabet Kurulunun 30.04.2002 tarih ve 02-26/262-102 sayılı kararı; http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2fDocuments%2fGerek%25c3%25a7eli%2bKurul%2bKarar%25c4%25b1%2fkarar429.pdf; 13.08.2013.

gerekli uzun dönemli yatırım ve finansman programları, sermaye yoğun bir üretim modelini zorunlu kılmaktadır.

Elektrik enerjisi santralleri kullanılan birincil (primer) enerji tipine göre; termik santraller, nükleer santraller, hidrolik santraller olarak sınıflandırılabilir. Termik santrallerde, kimyasal yakıtlardaki (kömür, doğal gaz, fuel-oil) ısı enerjisi; hidrolik santrallerde, sudaki potansiyel enerji ve nükleer santrallerde ise nükleer füzyondan elde edilen ısı enerjisi kullanılmaktadır.

Elektrik İletimi:

Elektrik üretimi için kullanılan büyük ölçekli santraller genellikle nihai tüketicilerin bulunduğu yerlerden uzakta kurulmaktadır. Bu nedenle, üretilen ve yüksek voltajlı olduğu için doğrudan kullanıma uygun olmayan enerjinin iletim hatlarıyla, voltajın düşürüldüğü dağıtım merkezlerine ulaştırılması gerekmektedir.

Elektrik santrallerinin birbirlerine ve trafo merkezlerine bağlantılarını sağlayan sistem, iletim sistemidir.

Üretim ve iletimin koordinasyonu, "enterkonnekte sistem" aracılığı ile sağlanmaktadır. İki ya da daha çok şebekenin bir ya da daha çok hat tarafından bağlantı ekipmanları ile birbirine bağlanmasına enterkonneksiyon denmektedir.

Enterkonnekte sistem ise taşımada karlılık ve güvenilirliğin arttırılması amacıyla, özellikle önemli miktarlardaki enerji alışverişi için iki ya da daha fazla sistem ya da şebeke arasında bölgeler arası ya da uluslar arası bağlantı olanağını sağlayan sistemi ifade etmektedir.

Elektrik Dağıtımı ve Perakende Arzı:

Tüketicilere ulaşmadan önce yüksek voltajlı elektrik, trafo merkezlerinde düşük voltaja indirilmektedir. 36 KV ve aşağı gerilim kademelerinde yer alan bu trafo merkezleri ve dağıtım şebekeleri elektrik dağıtım sistemini oluşturmaktadır.

Kesintisiz elektrik dağıtımı; sistemde yeterli sayıda ve kapasitede jeneratör birimi, yedek hat kablo ve trafo olması, sistemin sürekli bir şekilde bakımının yapılması ve zaman içerisinde güvenilirliğini yitirmiş sistem elemanlarının yenilenmesi ve sistem işletmesi üzerinde son derece etkin bilgisayara dayalı izleme ve kontrol mekanizmalarının kurulması işlemlerinin tamamını kapsamaktadır. Elektrik bu çerçevede kullanıma hazır hale geldikten sonra tüketicilere ulaşmaktadır."

B. EPK'da Düzenlenmiş Piyasa Faaliyetleri

1. Üretim Faaliyeti

a. Genel Olarak

EPK m. 3/1(öö)'ye göre, üretim,*"Enerji kaynaklarının, elektrik üretim tesislerinde elektrik enerjisine dönüştürülmesi"*dir. EPK m. 3/1(pp)'ye göre, üretim şirketi,*"Sahip olduğu, kiraladığı, finansal kiralama yoluyla edindiği veya işletme hakkını devraldığı üretim tesisi ya da tesislerinde elektrik enerjisi üretimi ve ürettiği elektriğin satışıyla iştigal eden özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişi"*dir. EPK m. 3/1(rr)'ye göre, üretim tesisi, *"Elektrik enerjisinin üretildiği tesisler"*dir.

EPK m. 4 uyarınca, üretim faaliyetinde bulunmak için lisans alınmak gerekir[143]. Üretim faaliyeti rekabete açık olan faaliyetlerdendir.

[143] EPK m. 5/2 uyarınca da, "*Bu Kanundaki istisnalar hariç piyasa faaliyetleri ile iştigal edecek tüzel kişiler, faaliyetlerine başlamadan önce, her faaliyet için ve söz konusu faaliyetlerin birden fazla*

b. Üretim Faaliyetinde Bulunabilecek Kişiler ve Bu Kişilerin Hak ve Yükümlülükleri

Üretim faaliyetinde bulunabilecek kişiler EPK m. 7'de düzenlenmiştir. EPK m. 7/1 uyarınca, *"Üretim faaliyeti, lisansları kapsamında kamu ve özel sektör üretim şirketleri ile organize sanayi bölgesi tüzel kişiliği tarafından yürütülebilir."*

Üretim şirketlerinin bulunabilecekleri faaliyetler EPK m. 7/2'de düzenlenmiştir[144]. Üretim şirketlerinin bulunabilecekleri faaliyetlere ilişkin EPLY'de de bir düzenleme mevcuttur[145]. EPLY m. 30 uyarınca, üretim lisansı sahibi, üretim tesisi kurup işletebilir; ürettiği elektriği satabilir; elektrik enerjisi ve/veya kapasitesi ticareti yapabilir; tedarik etmekle yükümlendiği elektrik enerjisi veya kapasitesini teminen, elektrik enerjisi veya kapasitesi alabilir; ihracat yapabilir; tesislerinde ürettiği enerjiyi, tüketim tesislerinin ihtiyacı için kullanabilir.

(1) EÜAŞ

i. Genel Olarak

Yukarıdaki bölümlerde de bahsedilmiş olduğu üzere, 1993 yılında, Bakanlar Kurulu kararı ile TEK; üretimden ve iletimden sorumlu olan TEAŞ ve dağıtımdan sorumlu olan TEDAŞ olmak üzere ikiye bölünmüştür. 2000 yılında alınan bir Bakanlar Kurulu kararı ile de TEAŞ; EÜAŞ, TEİAŞ ve TETAŞ olarak üç bağımsız kısma bölünmüştür.

---

tesiste yürütülecek olması hâlinde, her tesis için ayrı lisans almak zorundadır." denilmek suretiyle lisans alma zorunluluğu vurgulanmıştır.

[144] EPK m. 7/2 uyarınca, üretim şirketleri, "*Tedarik şirketlerine, serbest tüketicilere ve özel direkt hat tesis ettiği kişilere elektrik enerjisi veya kapasitesi satışı; elektrik enerjisi veya kapasite ticareti; tedarik etmekle yükümlendiği elektrik enerjisi veya kapasitesini teminen, bir takvim yılı için lisansına dercedilen yıllık elektrik enerjisi üretim miktarının, Kurul tarafından belirlenen oranını aşmamak kaydıyla elektrik enerjisi veya kapasitesi alımı*" faaliyetlerinde bulunabilir.

[145] EPLY, EPLY m. 3 uyarınca, EPK'ya dayanılarak hazırlanmıştır.

EÜAŞ, 233 sayılı KHK kapsamında bir iktisadi devlet teşekkülüdür. EÜAŞ, faaliyetlerini ana statüsü çerçevesinde yürütmekte olan[146] ve kamu adına elektrik üreten bir şirkettir. EskiEPK kapsamında üretim faaliyetinde bulunabilecek kişiler arasında sayılan EÜAŞ, Ana Statü m. 6 ile üretim faaliyetinin yanı sıra, elektrik enerjisi satışı ve/veya yan hizmet anlaşmaları yapmak, ilgili mevzuat gereğince devralınması gereken tesisleri devralmak ve özel sektöre devri yapılmamış üretim tesislerini kendisi ve/veya bağlı ortaklıkları vasıtasıyla işletmek, gerektiğinde sistemden çıkarmak, bakanlık tarafından kurulması öngörülen yeni üretim tesislerini kurmak, kiralamak, işletmek, özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişilere işletme hakkı devri yapılmış veya yapılacak tesis ve işletmelerinin ve bunlara yapılacak ilave ve idame yatırımlarının mülkiyetini muhafaza etmek, ilgili mercilerce özelleştirilmesine karar verilen tesislerin veya iştirak hisselerinin ilgili mevzuat çerçevesinde devrini yapmak konularında da görevlendirilmiştir.

EskiEPK kapsamında, elektrik üretimi yapabilecek şirketlerin başında EÜAŞ sayılmıştır. EÜAŞ, EskiEPK ile başlayan reform sürecinde, kamuya ait üretim birimlerinin devredileceği üretim şirketi olarak düşünülmüştür. Bu bağlamda, EPK m. 26/1 uyarınca, EÜAŞ, DSİ bünyesindeki üretim tesislerini EPK hükümlerine göre devralır, mülga Türkiye Elektrik Üretim İletim Anonim Şirketinden devralınan ve özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişilere devri yapılmamış üretim tesislerini kendisi ve/veya bağlı ortaklıkları ile diğer kamu üretim şirketleri vasıtasıyla işletir ya da gerektiğinde sistemden çıkarır. EPK m. 26/2 uyarınca da, EÜAŞ, mevcut sözleşmeler kapsamında işletme hakkı devri yoluyla özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişilere devri yapılmış veya yapılacak tesis ve işletmelerin ve bunlara yapılacak ilave, ikame ve idame yatırımlarının mülkiyetini muhafaza eder.

[146] EÜAŞ Ana Statüsü m. 3 uyarınca, *"Bu Ana Statü, 18.6.1984 tarihli ve 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 22.1.1990 tarihli ve 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 5.2.2001 tarihli ve 2001/2026 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve 3.3.2001 tarihli ve 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanununa dayanılarak hazırlanmıştır."*; http://www.euas.gov.tr/Sayfalar/AnaStatu.aspx; 18.08.2013.

ii. Geçiş Dönemi Uygulamaları

Geçiş Dönemi sözleşmeleri, özelleştirme sürecini hızlandırmak amacıyla EÜAŞ ve dağıtım şirketleri arasında 2006 - 2012 yıllarını kapsayan elektrik satış anlaşmaları olarak tanımlanmıştır[147].

EskiEPK Geçici m. 6 uyarınca, EÜAŞ'ın, ürettiği elektriği, geçiş döneminde, sadece TETAŞ'a satması ve EskiEPK Geçici m. 10 uyarınca TETAŞ, EÜAŞ ve dağıtım şirketleri arasında, enerji alım - satımına ilişkin geçiş dönemi anlaşmaları imzalanması öngörülmüştü. Daha sonra, TETAŞ, yüksek maliyetlerle üreten özel üreticiden[148] ve düşük maliyetlerle üreten EÜAŞ'tan satın aldığı elektriği, elektrik piyasasında, toptan satış yöntemiyle satacaktı. Buna göre, geçiş döneminde, ilgili dağıtım bölgesindeki serbest olmayan tüketicilerin, toplam elektrik enerjisi talebinin % 85'i geçiş dönemi sözleşmeleri ile sağlanacak ve geçiş dönemi sözleşmeleri, düzenlenmiş fiyatlar üzerinden yürütülecekti. Geçiş sürecinin sona ermesinden sonra ise EÜAŞ'ın ürettiği elektriği, piyasaya, piyasa fiyatlarını esas alan ikili anlaşmalarla satması planlanmıştı[149]. Dolayısıyla, dağıtım şirketleri ile özel sektör üretim şirketleri arasında doğrudan ticari bir ilişki yoktu. EskiEPK, dağıtım şirketlerinin, söz konusu üreticilerden elektrik almasına imkân tanımış olsa da, dağıtım şirketleri EÜAŞ kapsamındaki şirketler ve TETAŞ dışındaki piyasa katılımcılarından ikili anlaşmalar yoluyla elektrik almamakta ve enerji açıklarını karşılamak için dengeleme ve uzlaştırma piyasasına başvurmaktaydı[150].

---

[147] Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, "**Türkiye'de Enerji Sektöründe Özelleştirme**", http://www.oib.gov.tr/2010/dosyalar/TEDAS%20Teaser%20T%C3%BCrk%C3%A7e%20v05-comments%20removed.pdf; 17.11.2013.

[148] YİD, Yİ ve İHD kapsamında üretim yapan şirketler ürettikleri tüm elektrik enerjisini TETAŞ'a satmaktadır.

[149] 2004 Strateji Belgesi, s. 5; Sibel Cengiz, "**Türkiye'nin Elektrik Enerjisi Piyasasında Yeniden Yapılanma**", Yönetim Bilimleri Dergisi, C. 4, S. 1, Çanakkale, 2006, s. 141; Ercüment Camadan/ İbrahim Eten Erten, "**Üretim Özelleştirmeleri Öncesinde Türkiye Elektrik Piyasasında Piyasa Gücünün Değerlendirilmesi**", Enerji, Piyasa ve Düzenleme Dergisi, C. 1, S. 1, Ankara, 2010, s. 57. Poyraz, bu sözleşmelerin yaklaşık %80-85'lere varan oranlara denk geldiğini, getirilen düzenlemeler gereği GDS'lerle alınan enerjinin dağıtım şirketleri tarafından serbest tüketicilere satışına izin verilmediğini, dağıtım şirketlerinin ancak GDS'ler harici almış oldukları enerjiye ilişkin ikili anlaşmalarla satış yapma hakkına sahip bulunduğunu ifade etmektedir. Bkz. Mehtap Poyraz, "**Geçiş Dönemi Sözleşmeleri Ve Serbest Piyasa Sisteminde TETAŞ ve EÜAŞ**", http://www.dektmk.org.tr/upresimler/enerjikongresi12/28-MehtapPoyraz.pdf, 13.11.2013.

[150] Camadan-Erten, **a.g.e.**, s. 58.

Ergün, bu yükümlülüğün başlıca amacının, dağıtım şirketlerinin dağıtacağı elektriğin arz güvenliğinin temin edilmesi olduğunu belirtmektedir[151]. Yine, Ergün'e göre, dağıtım ve iletim lisansı sahiplerinin, gerçek ve tüzel kişilere, eşitler arasında ayrım gözetmeksizin sisteme erişim ve sistemi kullanma imkânı sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Buna karşın, üretim şirketlerinin, özel sektör toptan satış şirketlerinin, perakende satış şirketlerinin ve ithalat-ihracat şirketlerinin bu tarz bir yükümlülüğü söz konusu değildir. Örneğin, bir üretim şirketi, ürettiği elektriği, istediği kişilere satıp satmamakta serbesttir. Bu bağlamda, hizmet talep edenlere eşitlik ve nesnellik ilkesi sadece iletim ve dağıtım faaliyetleri açısından söz konusu olup, üretim ve ticaret bakımından bu tür bir yükümlülük öngörülmemiştir. Üretim lisansı sahibi bir tüzel kişinin ürettiği elektriğin tamamını kendi kullanması veya elektriği istediği kişiye satması veya farklı kişilere farklı fiyatlardan satması mümkündür[152].

Ergün, geçiş dönemi sözleşmelerinin imzalanması zorunluluğunun, EskiEPK tarafından geçiş dönemi ile sınırlı olarak öngörüldüğünü ve geçiş dönemi sonrasında TETAŞ ve EÜAŞ'ın yürüttükleri faaliyetin bir özel faaliyet olarak öngörüldüğünü düşünmektedir. Yine Ergün'e göre, kanun koyucu, EskiEPK ile aslında EÜAŞ'ın elektrik üretim faaliyeti yürütmesine zaman içerisinde son verilmesi iradesindedir. Zira EskiEPK, EÜAŞ santrallerinin özelleştirilmesini ve onun yerine üretim faaliyetiyle iştigal edecek özel hukuk tüzel kişilerini öngörmektedir. 2004 Strateji Belgesinde de EÜAŞ'ın özelleştirilmesi ve elektrik üretiminin sadece özel sektör tarafından yürütülmesi öngörülmektedir[153]. Ancak Ergün, aslında EÜAŞ'ın değil, sahip olduğu santrallerin özelleştirilmesinin hedeflendiğini, dolayısıyla özelleştirmelerle EÜAŞ'ın ortadan kalkmayacağını, özellikle arz güvenliği kaygılarıyla, EÜAŞ'a, üretim sektöründeki özelleştirmeler sonrasında da elektrik santralleri inşa etme ve işletme görevi verilebileceğini belirtmektedir[154].

EPK'da, yukarıda bahsedilen geçici maddelere yer verilmemiş olması ve mezkûr anlaşmalara değinilmemiş olması karşısında, en azından EPK düzeyinde, şu

[151] Ergün, **a.g.e.**, s. 97.
[152] **a.g.e.**, s. 97-104.
[153] **a.g.e.**, s. 125-126.
[154] **a.g.e.**, s. 227.

aşamada, EÜAŞ-TETAŞ ve dağıtım şirketleri arasında anlaşmaların söz konusu olmayacağı söylenebilir.

(2) Özel Sektör Üretim Şirketleri

Özel sektör şirketleri, serbest üretim, YİD, Yİ, otoprodüktör grupları ve işletme hakkı devriyle işletilen santralleri işleten şirketlerden oluşmaktadır.

Elektrik piyasasında reform hedefleyen EskiEPK'nın en önemli amaçlarından biri, ileri teknoloji ve yüksek yatırım gerektiren elektrik üretim tesislerinin özel sektör tarafından inşa edilmesi ve işletilmesiydi. Bu kanun uyarınca, özel sektör üretim şirketleri, kendileri yeni tesisler kurabilecekleri gibi, özelleştirme yolu ile de üretim tesislerine sahip olabilmekte ya da işletme hakkı alabilmekteydi[155]. Yine EskiEPK m. 2/4(a)(2)'de, özel sektör üretim şirketlerine, faaliyet alanlarında hakim güç olmalarının engellenmesi ve rekabet ortamının yaratılması amacıyla, yüzde yirmilik bir sınır konmuştu[156].

EPK m. 3/1(pp)'de, "özel sektör üretim şirketi" ifadesi yerine "üretim şirketi" ifadesi tercih edilmiş ve bu şirketler *"Sahip olduğu, kiraladığı, finansal kiralama yoluyla edindiği veya işletme hakkını devraldığı üretim tesisi ya da tesislerinde elektrik enerjisi üretimi ve ürettiği elektriğin satışıyla iştigal eden özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişi"* olarak tanımlanmıştır. Yüzde yirmilik sınır EPK m. 7/5 ile de korunmuştur.

---

[155] Bu husus, EskiEPK m. 2/4(a)(2) uyarınca, "*Özel sektör üretim şirketleri; sahip oldukları, finansal kiralama yoluyla edindikleri veya işletme hakkını devraldıkları üretim tesisi ya da tesislerinde elektrik enerjisi üretimi ve satışı ile iştigal eden özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişilerdir*." şeklinde belirtilmişti.

[156] EskiEPK m. 2/4(a)(2) uyarınca, "*Herhangi bir gerçek kişinin ya da özel sektör tüzel kişisinin kontrol ettiği üretim şirketleri aracılığıyla sahip olacağı toplam elektrik enerjisi kurulu gücü, bir önceki yıla ait yayımlanmış Türkiye toplam elektrik enerjisi kurulu gücünün yüzde yirmisini geçemez."*

(3) Otoprodüktör ve Otoprodüktör Grupları

Otoprodüktör, EskiEPK m. 1/3(25)'te, *"Esas olarak kendi elektrik enerjisi ihtiyacını karşılamak üzere elektrik üretimi ile iştigal eden tüzel kişi"*, otoprodüktör grubu ise EskiEPK m. 1/3(26)'te, *"Esas olarak ortaklarının elektrik enerjisi ihtiyacını karşılamak üzere elektrik enerjisi üretimi ile iştigal eden tüzel kişi"* olarak tanımlanmıştı. Dolayısıyla, otoprodüktörlerin, üretim yapıp daha sonra ürettiği elektriği satma yoluyla arz faaliyetinde bulunmaktansa, kendi ihtiyaçları için elektrik üreten kişiler ve gruplar olduğu söylenebilir.

Bununla beraber, EPK Geçici m. 7'de ve buna dayalı olarak çıkan EPLY Geçici m. 7'de otoprodüktör kavramı kaldırılarak, otoprodüktör lisansı sahibi tüzel kişilere, mevcut lisanslarındaki hakları korunarak EPK'nın yayımı tarihinden itibaren altı ay içerisinde resen ve lisans alma bedeli alınmaksızın üretim lisansı verileceği belirtilmiştir.

2. İletim Faaliyeti

a. İletim ve İletim Faaliyetinin Doğal Tekel Niteliği

İletim, *"elektrik enerjisinin gerilim seviyesi 36 kV üzerindeki hatlar üzerinden naklini"* ifade etmektedir (EPK m. 3/1(k)). O halde, burada, üretim tesislerinde üretilmiş olan elektriğin, tesislerden çıktıktan sonra, yüksek gerilim hatlarında taşınması söz konusudur[157].

İletim sistemi, *"elektrik iletim tesisleri ve şebekesi"*dir (EPK m. 3/1(m)). İletim tesisi ise *"üretim veya tüketim tesislerinin 36 kV üstü gerilim seviyesinden bağlı olduğu üretim veya tüketim tesisi şalt sahasından sonraki nihayet direğinden itibaren*

[157] İletim ve dağıtım sistemi ile tüketiciler de dâhil olmak üzere kullanıcıların, bu sistemlere bağlanması sonucu, bu sistemler ve kullanıcılar arasında doğacak olan ilişkiler için bkz Bkz. İkinci Bölüm, III., C., 3.

*iletim şalt sahalarının orta gerilim fiderleri de dâhil olmak üzere dağıtım tesislerinin bağlantı noktalarına kadar olan tesisleri"*dir (EPK m. 3/1(n)).

İletim faaliyeti, yapısı gereği doğal tekel özelliği göstermektedir. Tüketicinin, elektriğe kavuşmasını sağlayan iletim ve dağıtım şebekelerinin yüksek oranda batık sermaye gerektirmesi dolayısıyla, elektrik dağıtım ve iletim faaliyetlerinin doğal tekel niteliği kabul edilmektedir. Zira aynı mahalle veya sokakta mevcut bir şebeke varken ikinci bir şebeke kurulması ekonomik açıdan uygun olmayacaktır[158]. Ülkemizde bu tekel TEİAŞ'a ait olup bu husus, EPK m. 8/1'de *"Elektrik enerjisi iletim faaliyeti, lisansı kapsamında münhasıran TEİAŞ tarafından yürütülür."* şeklinde belirtilmiştir.

b. TEİAŞ

Yapısı gereği doğal tekel özelliği gösteren iletim faaliyeti, ülkemizde TEİAŞ tarafından yürütülmektedir. Bu husus, EPK m. 8/1'de *"Elektrik enerjisi iletim faaliyeti, lisansı kapsamında münhasıran TEİAŞ tarafından yürütülür."* şeklinde belirtilmiştir.

Tek bir iletim ağının mevcut olmasından dolayı, elektrik üretim taleplerinin hangi üretim noktalarından karşılanacağına karar verecek, güç ve frekans denetimi yapacak merkezi bir kontrol biriminin bulunması zorunludur[159]. Bu nedenle TEİAŞ sistemin kilit unsurlarından biri ve olmazsa olmazlarındandır.

TEİAŞ da, EÜAŞ gibi, yukarıdaki bölümlerde açıklanmış olduğu üzere, TEAŞ'dan ayrılarak meydana gelmiş bir iktisadi devlet teşekkülüdür. TEİAŞ, iletim faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için lisans almak zorundadır. TEİAŞ, görevlerini yerine getirirken taraflar arasında ayırım yapamaz (EPK m. 17/6(b)). EskiEPK m. 3/1(c)(2) uyarınca,*"Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi, piyasada iletim faaliyeti dışında herhangi bir faaliyet ile iştigal edemez."* denilerek, TEİAŞ'ın iletim dışında

[158] Gönen, **a.g.e.**, s. 15.
[159] Kulalı, **a.g.e.**, s. 158.

bir faaliyette bulunamayacağı belirtilse de, bu hüküm, TEİAŞ'ın ileride anlatılacak olan[160] piyasa ve sistem işletmeciliği teyit rollerine de sahip olması yüzünden doktrinde eleştirilmişti[161].

TEİAŞ'ın görev ve yükümlülükleri EPK m. 8/2 uyarınca belirlenmiştir[162]. TEİAŞ'ın hak ve yükümlülüklerine ilişkin bir diğer düzenleme de EPLY m. 31 hükmüdür. Böylelikle, *"Kurulması öngörülen yeni iletim tesisleri için iletim yatırım planı yapmak, yeni iletim tesislerini kurmak ve iletim sistemini elektrik enerjisi üretimi ve tedarikinde rekabet ortamına uygun şekilde işletmek ve gerektiğinde iletim sisteminde ikame ve kapasite artırımı yatırımı yapmak."* gibi iletime ilişkin önemli faaliyetlerin yanında, *"Yük dağıtımı ve frekans kontrolünü gerçekleştirmek, piyasa işletim lisansı kapsamında yan hizmetler piyasasını ve dengeleme güç piyasasını işletmek, gerçek zamanlı sistem güvenilirliğini izlemek, sistem güvenilirliğini ve elektrik enerjisinin öngörülen kalite koşullarında sunulmasını sağlamak üzere gerekli yan hizmetleri belirlemek ve bu hizmetleri ilgili yönetmelik hükümleri doğrultusunda sağlamak."* gibi görevlerle, TEİAŞ'a sistem işletmeciliği görevi de verilmiştir. Bu nedenle, TEİAŞ,'ın bir yandan iletimin doğru bir şekilde yapılması ile meşgul olurken, bir yandan da sistem işletmecisi olarak elektrik arzının sürekliliği, kalitesi ve yeterli bir şekilde üretilmesi ve satılmasında planlayıcı ve piyasayı kurucu ve çalıştırıcı bir rol oynayacak olmasından dolayı, elektrik piyasasının temel direği olacağı ve tüm piyasanın TEİAŞ üzerinden işleyeceği ileri sürülmüştür[163].

---

[160] Bkz. Birinci Bölüm, III., B., 2., c., (2).

[161] Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e.**, s. 320.

[162] EPK m. 8/2 uyarınca, TEİAŞ'ın görev ve yükümlülükleri, "*Kurulması öngörülen yeni iletim tesisleri için iletim yatırım planı yapmak, yeni iletim tesislerini kurmak ve iletim sistemini elektrik enerjisi üretimi ve tedarikinde rekabet ortamına uygun şekilde işletmek ve gerektiğinde iletim sisteminde ikame ve kapasite artırımı yatırımı yapmak; bu Kanun kapsamında yürüttüğü faaliyetlere ilişkin tarife tekliflerini Kurumun belirlediği ilke ve standartlar çerçevesinde hazırlamak ve Kurumun onayına sunmak; şebeke, dengeleme ve uzlaştırma ve yan hizmetler hakkındaki yönetmeliklerin uygulanmasını gözetmek, bu amaçla gerekli incelemeleri yapmak, sonuçları hakkında Kuruma rapor sunmak ve gerekli tedbirlerin alınmasını talep etmek; yük dağıtımı ve frekans kontrolünü gerçekleştirmek, piyasa işletim lisansı kapsamında yan hizmetler piyasasını ve dengeleme güç piyasasını işletmek, gerçek zamanlı sistem güvenilirliğini izlemek, sistem güvenilirliğini ve elektrik enerjisinin öngörülen kalite koşullarında sunulmasını sağlamak üzere gerekli yan hizmetleri belirlemek ve bu hizmetleri ilgili yönetmelik hükümleri doğrultusunda sağlamak; iletim sisteminde ikame ve kapasite artırımı yapmak; bakanlığın kararı doğrultusunda uluslararası enterkonneksiyon çalışmalarını yapmak, iletim sistemine bağlı veya bağlanacak olan serbest tüketiciler dâhil tüm sistem kullanıcılarına şebeke işleyişine ilişkin mevzuat hükümleri doğrultusunda eşit taraflar arasında ayrım gözetmeksizin iletim ve bağlantı hizmeti sunmak.*" olarak belirlenmiştir.

[163] Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e.**, s. 322.

c. Dengeleme ve Uzlaştırma Sistemi

(1) Sistemin Varlık Nedenleri

EPK, temel olarak ikili anlaşmalarla[164] piyasasının oluşturulmasını öngörmektedir. İkili anlaşmalar sayesinde, tüketicilerin, tedarikçiler ile enerji satım sözleşmeleri yapmaları mümkün olacak, fiyatları ve koşulları sözleşme ile serbestçe belirleme imkânları doğacaktır. İkili anlaşmalarla hedeflenen, müşterinin tüm elektrik enerjisi ihtiyacının tedarikçi tarafından sağlanmasıdır.

Bununla beraber, zaman içerisinde müşterilerin elektrik enerjisi ihtiyacında değişimler söz konusu olabilmektedir. Ne kadar hassas bir tahmin yapılmış olursa olsun, pratikte, sözleşmede öngörülen hükümlere aykırı durumlar ortaya çıkabilmekte ve arz ile talep dengesi, her iki taraftan kaynaklanan durumlar veya beklenmeyen durumlar yüzünden değişebilmektedir[165]. Bu nedenle, ikili anlaşmaları destekleyici dengeleme ve uzlaştırma sistemi öngörülmüştür. Bu sistemde, tarafların ikili anlaşma miktarına bağlı kalıp kalmadıkları izlenmekte ve bu izlenme sonucunda oluşan dengesizlikler bu model devreye sokularak dengelemekte ve son aşamada taraflar mali açıdan uzlaştırılmaktadır. Başka bir ifade ile dengeleme ve uzlaştırma sisteminin ikili anlaşmaları tamamlayan bir sistem olduğu söylenebilir[166].

Elektrik doğası itibarıyla, ticari açıdan değer ifade edecek biçimde depolanamaz bir yapıda olduğundan, üretildiği gibi tüketilmesi gerekir. Dolayısıyla, tüketicilerin taleplerinin ve üretilebilecek elektrik miktarının çok iyi hesaplanması önem arz eder. Zira, elektrik ticari açıdan değer ifade edecek biçimde depolanamadığından, olası bir talep fazlalığı halinde, depolardan elektrik arz edilemeyeceği için, tüketicilerin elektriksiz kalması söz konusu olabileceği gibi, olası bir elektrik arzı fazlalığı halinde de, tüketicilerin ihtiyacından fazla ve boşa üretilmiş elektrik söz konusu olacaktır. Sayılan nedenlerle, elektrik arz ve talebinin olabildiği ölçüde birbirine eşit olması gerekir. Bu yüzden, öncelikle, tüketicilerin hangi

[164] Bkz. İkinci Bölüm, V., A., 2.
[165] Can**, a.g.e.**, s. 329.
[166] Yavuz, **Anlaşma**, s. 62; Ayrancı, **a.g.e.**, s. 91.

zamanda, ne kadar elektrik talebinde bulunacakları konusunda tahminlerin yapılması ve bu tahminler oranında, üretim birimlerinin üretim yapması gerekir.

Bununla beraber, tüketicilerin talepleri hakkındaki tahminler ne kadar hassas ve öngörülü olursa olsun, tüketim alışkanlıklarındaki değişiklikler, beklenmedik sosyal olaylar, iklim değişiklikleri, üretim birimlerindeki arızalar[167] gibi nedenlerle, öngörülmüş olan üretim-tüketim dengesinde bozulma meydana gelebilir ve ikili anlaşmalar kapsamındaki arz, her zaman tüketimi gerçek zamanlı olarak karşılamayabilir.

Yine belirtmek gerekir ki, elektrik arzının talebi karşılamaya yetmemesi halinde, ekonominin arz ve talebe ilişkin temel ilkesi gereğince, piyasada fiyatların dalgalanması söz konusu olacaktır. Piyasadaki fiyatların dalgalanması ise, yatırımcıların önlerini görememelerine, risk ve fırsatları makul bir perspektif ile değerlendirememelerine ve bunun getireceği risklerden korunmak için yatırım yapmamalarına neden olur. Böyle bir duruma yol açmamak için, arz ve talebin dengede tutulması ve bu dengenin sağlanması için etkin kontrol mekanizmalarının sağlanması şarttır[168].

Bu nedenle, arz ve talep arasında dengesizlik olması halinde, gerek tüketicilerin elektriksiz kalmaması gerek sistemin korunması gerekse yatırımcıların risklerden korunması adına sistemin her an dengelenmesi ve elektrik talebinin elektrik arzından fazla olması halinde, üretim birimlerinin ilave üretim yapmaları, elektrik arzının elektrik talebinden fazla olması halinde ise üretim birimlerinin devreden çıkması gerekmektedir[169].

---

[167] Yavuz, **Anlaşma**, s. 57.
[168] Yücel Yaman, **Türkiye ile Texas Eyaleti (ERCOT Bölgesi) Dengeleme ve Uzlaştırma Sistemlerinin Hukuksal Açıdan Karşılaştırılması**, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara, 2006, s. 68.
[169] Yavuz, **Anlaşma**, s. 57; Yücel, **a.g.e.**, s. 15.

Bu bahsedilen tüm işlemlerin yapılması için belli bir sistem oluşturulması gerekir. Bu sisteme de *"Dengeleme Sistemi"* adı verilmektedir. Bu sisteme ilişkin hususlar DUY'da düzenlenmiştir[170].

Gerçekten de, dengeleme, DUY m. 4/1(r)'de, *"Elektrik enerjisi arz ve talebini dengede tutmak amacıyla yürütülen faaliyetler"* olarak tanımlanmaktadır. Can da, dengelemeyi, elektrik enerjisi arz ve talebinin gerçek zamanlı olarak dengede tutulması amacıyla, sistem işletmecisi tarafından yürütülen yük alma tekliflerinin değerlendirilerek kabul edilmesi suretiyle, dengeleme birimlerinin üretimlerinin arttırılması; yük atma tekliflerinin değerlendirilerek kabul edilmesi suretiyle, dengeleme birimlerinin üretimlerinin azaltılması; ilgili mevzuat hükümleri ile zorunlu ve/veya ticari yan hizmetler anlaşmaları çerçevesinde frekans kontrol ve talep kontrol hizmetinin temin edilmesi faaliyetleri ve bu faaliyetler için gerekli teknik ve idari işlemler olarak tanımlamaktadır[171].

Dengeleme mekanizması, ikili anlaşmaları tamamlama amacıyla oluşturulmuştur. Dengeleme mekanizması içinde, gün öncesi dengeleme ve gerçek zamanlı dengeleme olmak üzere iki türlü faaliyet bulunmaktadır. Mekanizmanın amacı, dengelemenin gün öncesinden yapılmasıdır[172].

(2) DUY ve Sistemdeki Birimler

i. Genel Olarak

DUY'un amacı, DUY m. 1 uyarınca, *"aktif elektrik enerjisi arz ve talebinin dengelenmesine ve uzlaştırmanın gerçekleştirilmesine ilişkin usul ve esaslarını belirlemek"* olarak belirlenmiştir. Yine DUY m. 2 uyarınca, *"Bu Yönetmelik; dengeleme mekanizmasının ve uzlaştırmanın taraflarının görev, yetki ve sorumlulukları ile aktif elektrik enerjisi arz ve talebinin dengelenmesine ve lisans*

[170] RG: T. 14.04.2009, S. 27200. DUY, DUY m. 3 uyarınca, EskiEPK m. 1'e dayanılarak hazırlanmıştır.
[171] Can, **a.g.e.**, s. 420-421.
[172] Ayrancı, **a.g.e.**, s. 91.

sahibi tüzel kişilerin dengeleme mekanizması ve uzlaştırmaya katılımları sonucu oluşan alacak ve borçlarının mali açıdan uzlaştırılmasına ilişkin usul ve esasları kapsar."

ii. Sistemdeki Birimler

Aşağıda, DUY'da piyasa ve sistem işletmecileri ve bunların görev ve sorumlulukları ele alınmıştır.

aa. Sistem İşletmecisi

Sistemin işletilmesinden TEİAŞ bünyesindeki MYTM sorumludur. DUY m. 12 uyarınca *"Sistem İşletmecisi MYTM'dir."* DUY m. 4/1(bbb) uyarınca, MYTM, "*TEİAŞ bünyesinde yer alan ve elektrik enerjisi arz ve talebinin gerçek zamanlı olarak dengelenmesinden ve sistem işletiminden sorumlu merkezi birimini"* ifade etmektedir. MYTM'nin sorumlulukları DUY m. 12'de sayılmıştır.

bb. Piyasa İşletmecisi

Piyasanın işletilmesinden, TEİAŞ bünyesinde kurulmuş olan PMUM sorumludur. DUY m. 11 uyarınca, *"Piyasa İşletmecisi PMUM'dur."* DUY m. 4/1(jjj) uyarınca, PMUM, *"Görev ve sorumlulukları Kanunda ve bu Yönetmelikte belirlenen ve gün öncesi planlama/gün öncesi piyasası ve uzlaştırmayı çalıştırmakla görevli birimi"* ifade etmektedir. PMUM'un sorumlulukları DUY m. 11'de sayılmıştır.

Bununla beraber, EPK uyarınca, piyasa işletim faaliyetinin EPİAŞ tarafından yürütülmesi öngörülmüş olduğundan, PMUM, bu faaliyeti EPİAŞ'a bırakacaktır. Bu nedenle, DUY'da da ilgili değişikliklerin yapılacağı düşünülebilir.

Ancak, EPİAŞ'ın, EPK m. 11/2 uyarınca, EPK'nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içerisinde hazırlanacak ana sözleşmesinin, ticaret siciline tescil ve ilanı ile faaliyete geçmesi öngörülmüşken, bu süre geçmiş olmasına rağmen EPİAŞ henüz kurulmamış ve yine, EPK m. 11/3 uyarınca, EPİAŞ'ın teşkilat yapısı ve çalışma esaslarını düzenleyecek olan yönetmelik, henüz çıkarılmamış olduğundan, EPİAŞ'ın tam olarak hangi yetkileri haiz olacağını söylemek şu aşamada kesin olarak mümkün gözükmemektedir. Bu durumda, çeşitli olasılıklar ortaya çıkabilecektir. Şöyle ki:

DUY uyarınca, dengeleme, gün öncesi dengeleme ve gerçek zamanlı dengeleme olarak ikiye ayrılabilir. Gün öncesi dengeleme de, gün öncesi planlama[173] (DUY m. 4/1(ğğ)) ve gün öncesi piyasası[174] (DUY m. 4/1(dd)) olarak ikiye ayrılabilir.

EPK m. 11'de yapılan tanımlar ve EPİAŞ'ın görevleri dikkate alındığında, EPİAŞ'ın, organize toptan elektrik piyasalarının[175] işletilmesi ve buna ilişkin, uzlaştırma dâhil olmak üzere, mali işlemlerle sorumlu olduğu görülecektir. Dolayısıyla, DUY'daki tanımlar uyarınca, gün öncesi piyasasının işletilmesi EPİAŞ tarafından yapılacakken, gün öncesi planlamanın EPİAŞ tarafından yapılıp yapılmayacağı konusunda tereddüt doğabilir. Gerçekten de, DUY m. 4/1(ğğ) uyarınca, gün öncesi planlamanın, gün öncesi piyasası devreye girinceye kadar, geçici olarak düşünülmüş bir sistem olduğu göz önüne alınırsa, şayet EPİAŞ'ın devreye girmesiyle, gün öncesi planlama tamamen kalkacak ve artık gün öncesi piyasası tamamen devreye girecek ve bu piyasa tamamen EPİAŞ üzerinden

---

[173] Gün öncesi planlama, DUY m. 4/1(ğğ)'de, "*Gün öncesi piyasasının devreye gireceği zamana kadar, bir gün sonrasına yönelik olarak öngörülen saatlik talebin gün öncesinden dengelemesi amacıyla Piyasa İşletmecisi koordinasyonunda yürütülen faaliyetler*" olarak tanımlanmıştır.

[174] Gün öncesi piyasası, DUY m. 4/1(dd)'de, "*Bir gün sonrası teslim edilecek uzlaştırma dönemi bazında elektrik enerjisi alış-satış işlemleri için kurulan ve Piyasa İşletmecisi tarafından işletilen organize toptan elektrik piyasası*" olarak tanımlanmaktadır.

[175] EPK m. 3/1(y) uyarınca, organize toptan elektrik piyasaları, "*Elektrik enerjisi, kapasitesi veya perakende alış satışının gerçekleştirildiği ve piyasa işletim lisansına sahip merkezî bir aracı tüzel kişilik tarafından organize edilip işletilen gün öncesi piyasası, gün içi piyasası ile sermaye piyasası aracı niteliğindeki standardize edilmiş elektrik sözleşmelerinin ve dayanağı elektrik enerjisi ve/veya kapasitesi olan türev ürünlerin işlem gördüğü ve Borsa İstanbul Anonim Şirketi tarafından işletilen piyasaları ve Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi tarafından organize edilip işletilen dengeleme güç piyasası ve yan hizmetler piyasası gibi elektrik piyasaları*" olarak tanımlanmıştır.

yürüyecekse, o halde, PMUM'un tamamen kalkacağı düşünülebilir. Yine, Gerekçe m. 11'de, EPİAŞ'ın, PMUM'un mevcut rolünü üstlenmesinden bahsedildiğinden, bu rol, gün öncesi planlama kalkmasa dahi, PMUM'un yaptığı planlamayı da kapsayabilir. Dolayısıyla, bu durumda da, planlama için PMUM'a ihtiyaç kalmayabilir.

Bir görüşe göre de, PMUM yerini EPİAŞ'a bırakacaktır[176]. Ancak, bunun aksi de savunulabilir. Zira, Gerekçe m. 11'de, EPİAŞ'ın kurulma nedenleri arasında, TEİAŞ bünyesinde hâlen yürütülmekte olan piyasa işletim faaliyetinin, TEİAŞ'ın diğer fonksiyonları olan sistem planlama ve inşaası ile sistem işletim faaliyetinin gölgesinde kalması ve TEİAŞ içerisinde gerektiği öneme sahip olamaması gösterilmiştir. Şayet bu ifade dikkate alınırsa, planlama, piyasa işletim ve sistem işletim faaliyetleri ayrı faaliyetler olduğundan, EPİAŞ'ın yalnızca piyasa işletimi ile ilgileneceği, PMUM'un ise planlama faaliyetine devam edeceği düşünülebilir. EPK m. 3/1(y) kapsamında, organize toptan elektrik piyasaları tanımı içerisinde, gün öncesi piyasa, gün içi piyasa, türev işlemler piyasası, dengeleme güç piyasası ve yan hizmetler piyasası sayılmıştır. Sayılan bu faaliyet ve piyasalar arasında planlama yer almadığından, planlamanın EPİAŞ'ın görev olmadığı ileri sürülebilir.

Bu nedenlerle, piyasa işletmeciliği kavramının içeriği, PMUM ve EPİAŞ'ın görevleri, gün öncesi planlama/gün öncesi piyasası faaliyetlerinin akıbetinin tam olarak belli olması için, EPK m. 11 çerçevesinde, EPİAŞ ana sözleşmesinin hazırlanarak kurulması ve bu maddede bahsedilen yönetmeliğin çıkarılması gerekmektedir.

[176] Mehmet Özdamar, "**Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketi"**, http://www.icci.com.tr/2013/sunumlar/OT17_Mehmet_Ozdamar.pdf, 16.11.2013.

iii. Yük Alma ve Yük Atma Talimatları

Yukarıda bahsedilen sistemdeki dengesizliklerin giderilmesi ve dengeleme faaliyeti için kullanılan araçlar *"yük alma*[177]*"* ve *"yük atma*[178]*"* faaliyetleridir.

Buna göre, yük alma, elektrik talebinde öngörülenin üzerinde bir artış olması durumunda, bu öngörülemeyen talebin karşılanması amacıyla bir dengeleme biriminin[179], kendisine verilen talimat doğrultusunda, elektrik üretimini arttırarak ya da tüketimini azaltarak, talepte bulunanların taleplerini karşılamak üzere sisteme enerji satmasıdır. Bu sayede, üretim artacağından veya tüketim azalacağından, öngörülemeyen fazla elektrik talebi karşılanmış olacaktır[180].

Yük atmada ise tam tersi bir durum söz konusudur. Bu durumda, elektrik arzı elektrik talebinden fazla durumdadır. Dolayısıyla, sistemi dengede tutmak adına, bu arzın bir şekilde azaltılması gerekir. Bu nedenle, Sistem İşletmecisi tarafından, dengeleme birimlerine, elektrik üretiminin azaltılması ya da tüketiminin arttırılması talimatı verilmekte, bu sayede, dengeleme birimleri, sistemdeki fazla enerjiyi almakta ve elektrik arz-talebini dengelemektedir.

Dengeleme birimleri, söz konusu dengeleme faaliyeti için sisteme sunacakları veya sistemden çekecekleri elektriğe ilişkin önceden fiyat vermekte ve bu fiyatlar bir sıralamaya tabi tutulmaktadır. Daha sonra, saptanan fiyatlar üzerinden uzlaştırma mekanizması işletilmektedir.

---

[177] Yük alma, DUY m. 4/1(ccccc) uyarınca, "*Bir dengeleme biriminin sistem işletmecisi tarafından verilen talimatlar doğrultusunda, üretimini artırarak ya da tüketimini azaltarak sisteme enerji satması durumunu*"; yük alma talimatı, DUY m. 4/1(çççç) uyarınca, "*Dengeleme güç piyasasına katılan piyasa katılımcılarının yük almaları için ilgili piyasa katılımcılarına sistem işletmecisi ya da Piyasa İşletmecisi tarafından yapılan bildirimleri*" ifade etmektedir.

[178] Yük atma, DUY m. 4/1(ggggg) uyarınca, "*Bir dengeleme biriminin sistem işletmecisi tarafından verilen talimatlar doğrultusunda, üretimini azaltarak ya da tüketimini artırarak sistemden enerji alması durumunu*", yük atma talimatı DUY m. 4/1(ğğğğğ) uyarınca "*Dengeleme güç piyasasına katılan piyasa katılımcılarının yük atmaları için ilgili piyasa katılımcılarına sistem işletmecisi ya da Piyasa İşletmecisi tarafından yapılan bildirimleri*" ifade etmektedir.

[179] DUY m. 4/1(s) uyarınca, dengeleme birimi, *"Dengelemeye katılabilecek bir üretim veya tüketim tesisini ya da üretim veya tüketim tesisinin bir bölümünü"* ifade etmektedir.

[180] Yaman, **a.g.e.**, s. 83.

(3) Gün Öncesi Dengeleme-Planlama ve Gerçek Zamanlı Dengeleme

Yukarıda bahsedilmiş olan dengeleme sistemi, esasen gün öncesi planlama ve gün öncesi dengeleme şeklinde gerçekleşirken, yapılan planlara rağmen aksaklık olması halinde, gerçek zamanlı dengeleme söz konusu olmaktadır.

Buna göre, gün öncesi planlama, DUY m. 4/1(ğğ) uyarınca, bir gün sonrasına yönelik olarak öngörülen saatlik talebin gün öncesinden dengelemesi amacıyla Piyasa İşletmecisi koordinasyonunda yürütülen faaliyetleri ifade etmektedir. Gün öncesi dengeleme de DUY m. 4/1(cc) uyarınca, sistemdeki arz ve talebin ve/veya piyasa katılımcılarının sözleşme taahhütleri ile üretim ve/veya tüketim planlarının gün öncesinden dengelemesi amacıyla gerçekleştirilen gün öncesi planlama ya da gün öncesi piyasasına ilişkin faaliyetler olarak belirtilmiştir.

Bu bağlamda, arz ve talebin dengelenmesi adına, gün öncesi planlama yapılarak, dolayısıyla, ertesi günün, her bir saat bazında, arz ve talepleri tahmin edilerek, üreticilerden, üretecekleri miktarları ve bu miktarları hangi fiyata satacaklarını bildirmeleri istenmektedir. Bu sayede, tahminlerde bir yanılma payı olsa dahi, üreticilerin üretebilecekleri miktar ve olası planlama dışı durumlarda, bu miktar için hangi fiyatı talep edecekleri belli olmaktadır[181]. Gün öncesi planlamada, ülkedeki elektriğin genelinin arz ve talebinin dengelenmesi ve EPK m. 1'de de belirtilen yeterli ve sürekli elektrik arzının sağlanması söz konusu olduğu için gün öncesi planlamaya tüm piyasa katılımcılarının katılması zorunluluktur.

(4) Uzlaştırma

Sistemde dengeleme yapılmış olması, ikili anlaşmaların dışında elektrik alım - satımı olduğu ve bazı tüketicilerin, ikili anlaşmaların ötesinde tüketmiş olduğu enerjiyi PMUM'dan aldığı anlamına gelmektedir. Bu alım - satımlar dolayısıyla,

[181] Sistemin esasları ve planlama sürecine ilişkin detaylar DUY m. 35 vd. hükümlerde düzenlenmiştir.

sisteme belirtmiş oldukları fiyatlardan elektrik arz eden kimi piyasa katılımcıları alacaklı çıkarken, öngörülerinin ötesinde enerji tüketmiş olan kimileri de borçlu çıkmaktadır. Yapılan dengeleme faaliyeti sonucunda, piyasa işletmecisinin, tarafların hak ve borçlarını tespit etmesi ve bu alacak-borçların hesaplanması *"uzlaştırma"* olarak ifade edilmektedir. DUY m. 9 uyarınca da, uzlaştırma, gün öncesi planlama, gün öncesi piyasası ve dengeleme güç piyasasından ve/veya enerji dengesizliğinden doğan alacak ve borç miktarlarının hesaplanması ve ilgili alacak-borç bildirimlerinin hazırlanması işlemlerinin yürütülmesidir. Dolayısıyla, dengeleme faaliyeti çerçevesinde, tarafların öngörülerin ötesinde enerji alım - satımı söz konusu olduysa, bu durumda ortaya çıkan alacak ve borçların ödenmesi, mahsup edilmesi gibi mali işlemler uzlaştırma olarak adlandırılmaktadır.

EskiEPK uyarınca, uzlaştırma görevi PMUM'a verilmişti[182]. Ancak, yukarıda da bahsedilmiş olduğu üzere, EPK ile EPİAŞ'ın kurulması öngörüldüğü için, uzlaştırma faaliyetinin artık PMUM yerine EPİAŞ tarafından yürütülmesi öngörülmektedir[183].

3. Dağıtım Faaliyeti

a. Genel Olarak

Dağıtım, EPK m. 3/1(ç) uyarınca *"Elektrik enerjisinin 36 kV ve altındaki hatlar üzerinden naklini"* ifade etmektedir. Dağıtım sistemi, EPK m. 3/1(d) uyarınca, *"Bir dağıtım şirketinin, lisansında belirlenmiş dağıtım bölgesinde işlettiği elektrik dağıtım tesisleri ve şebekesini"* ifade eder. Can ise, dağıtım sistemini, elektriği abonenin

---

[182] EskiEPK m. 15/b'ye göre, "*Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi bünyesinde yer alan Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi, Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi tarafından hazırlanan ve Kurulca onaylanan Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği hükümleri doğrultusunda, gerçekleşen alım-satımlar ile sözleşmeye bağlanmış miktarlar arasındaki farkları esas alarak, piyasada faaliyet gösteren tüzel kişilerin borçlu ya da alacaklı oldukları tutarları hesaplamak suretiyle, mali uzlaştırma sistemini çalıştırır*."

[183] EPK m. 11/5'teki "*EPİAŞ, TEİAŞ tarafından piyasa işletim lisansı kapsamında işletilen organize toptan elektrik piyasalarının mali uzlaştırma işlemleri ile birlikte gerekli diğer mali işlemleri de yürütür.*" hükmü de, açık bir şekilde, EPİAŞ'a mali işlemleri yürütme yetkisi vermiştir.

kapısına kadar getiren tüm yerel altyapı olarak tanımlanmaktadır[184]. Dağıtım şirketi, EPK m. 3/1(e) uyarınca *"Belirlenen bir bölgede elektrik dağıtımı ile iştigal eden tüzel kişiyi"* ifade etmektedir. Dağıtım tesisi, EPK m. 3/1(f) uyarınca, *"İletim tesislerinin ve dağıtım gerilim seviyesinden bağlı üretim ve tüketim tesislerine ait şalt sahalarının bittiği noktadan sonraki nihayet direğinden, alçak gerilim seviyesinden bağlı tüketicilerin yapı bina giriş noktalarına kadar, bina giriş ve sayaç arası hariç, elektrik dağıtımı için teçhiz edilmiş tesis ve teçhizat ile dağıtım şirketince teçhiz edilen ya da devralınan sayaçları"* ifade eder.

EskiEPK döneminde, dağıtım şirketlerinin, perakende satış lisansı almak kaydıyla, perakende satış faaliyetinde de bulunması mümkünken, EPDK kararıyla[185] "*Dağıtım ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Hukuki Ayrıştırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar*" kabul edilerek yayımlanmasına karar verilmiş ve bunun sonucunda dağıtım şirketleri, dağıtım ve perakende satış faaliyetlerini ayrıştırmak zorunda kalmıştır. Ayrışma hakkında detaylı açıklamalar, arz faaliyeti incelendikten sonra yapılacaktır.

b. Doğal Tekel Özelliği ve 21 Bölgeye Ayırma

Dağıtım da iletim ile aynı özelliklere sahiptir; değişen tek şey elektriğin daha düşük voltajlı olmasıdır. Dağıtım faaliyeti, yapısı gereği doğal tekel özelliği gösterir. Tüketicinin, elektriğe kavuşmasını sağlayan iletim ve dağıtım şebekelerinin yüksek oranda batık sermaye gerektirmesi nedeniyle, elektrik dağıtım ve iletim faaliyetlerinin doğal tekel niteliği kabul edilmektedir. Zira aynı mahalle veya sokakta mevcut bir şebeke varken ikinci bir şebeke kurulması ekonomik açıdan uygun olmayacaktır[186].

---

[184] Can, **a.g.e.**, s. 362.

[185] RG: T. 27.09.2012, S. 28424. Bu kararın eki olan Dağıtım ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Hukuki Ayrıştırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar, bu kararın eki olan Dağıtım ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Hukuki Ayrıştırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar m. 2 uyarınca, EskiEPK m. 3/1(c)'ye dayanılarak hazırlanmıştır.

[186] Gönen, **a.g.e.**, s. 15.

Doktrinde, aynı coğrafyada birbirine paralel iki dağıtım ağı inşa etmenin israf olduğu, çünkü bir dağıtım ağı ile iki paralel dağıtım ağının göreceği işin görülebilir olduğu belirtilmektedir[187]. Yine bu görüşe ek olarak, herkesin bağlı bulunduğu dağıtım ağından elektriğini almak zorunda olduğu ve her tüketiciye ikinci, üçüncü hattın çekilerek birçok bağlantı yapılmasının etkinlik doğurmayan, aksine maliyetleri arttıran bir unsur olduğu ifade edilmektedir.

Dağıtım faaliyetinin doğal tekel niteliği dolayısıyla, her dağıtıcının, kendi bölgesinde bulunan tüketicilere elektrik satma zorunluluğu bulunmaktadır, aksi halde tüketicinin başka bir temin kaynağı bulunmamaktadır. Serbest tüketiciler de iletim sistemine doğrudan bağlı olmadıkları müddetçe bölgelerindeki dağıtım şebekesini kullanmak zorundadır[188]. Bununla beraber, bu fikir, dağıtım ve perakende faaliyetlerin ayrıştırılmasının, EskiEPK ve 2009 Strateji Belgesi'nde belirtilmesinden önce ortaya konduğu için, kanımızca, bu yükümlülüğün artık tedarik şirketi (EskiEPK'daki perakende satış şirketi) tarafından yerine getirilmesi gerekir. Keza, EPK m. 10'da, dağıtım şirketinin görevinin, görevli tedarik şirketi tarafından yerine getirileceği belirtilmiştir[189].

2004 Strateji Belgesinde alınan kararların sonucunda, elektrik dağıtım ve perakende satış sektöründe rekabete dayalı bir ortamın oluşturulması amacıyla elektrik enerjisi dağıtım hizmetlerinin özelleştirilmesine karar verilmiş ve TEDAŞ, 02.04.2004 tarihinde, 2004/22 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararı[190] ile özelleştirme kapsam ve programına alınmıştır. Bu kararda bahsedilen özelleştirmelerin ÖİB tarafından 31.12.2006 tarihine kadar tamamlanacağı

---

[187] Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e.**, s. 332.

[188] **a.g.e.**

[189] EPK m. 10/4 uyarınca, "*Dağıtım şirketi tarafından yürütülmekte olan perakende satış faaliyeti, görevli tedarik şirketi tarafından yerine getirilir. Görevli tedarik şirketi, ilgili dağıtım bölgesinde bulunan serbest tüketici olmayan tüketicilere Kurul tarafından onaylanan perakende satış tarifeleri üzerinden elektrik enerjisi satışı yapar*." EPK m. 3/1(i) uyarınca, görevli tedarik şirketi, *"Dağıtım ve perakende satış faaliyetlerinin hukuki ayrıştırması kapsamında kurulan veya son kaynak tedariği yükümlüsü olarak Kurul tarafından yetkilendirilen tedarik şirketini"* ifade etmektedir. EPK m. 10/4'ün gerekçesinde de *"Dördüncü fıkra ile, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte devam etmekte olan dağıtım şirketinin perakende satış faaliyetinin 2009 tarihli Strateji Belgesi gereği her dağıtım bölgesinde görevli dağıtım şirketince kurulan tedarik şirketi tarafından yerine getirilmesi benimsenmiştir. Böylece Avrupa Birliği düzenlemelerine uyumdan kaynaklanan hukuki ayrıştırma mükellefiyeti yerine getirilmiş olacaktır."* denilmiştir.

[190] RG: T. 03.04.2004, S. 25422.

öngörülmüştür. Bununla beraber, 2009 ve 2004 Strateji Belgeleri ile belirlenen hedeflerdeki yapısal değişikliklerin tamamlanmış olduğu, dağıtım özelleştirmesi için tespit edilmiş esaslar çerçevesinde, dağıtım sektörü özelleştirmelerinin 2010 yılı sonuna kadar büyük ölçüde tamamlanmasının hedeflendiği ifade edilmiştir. 2013 yılı itibariyle dağıtım şirketi özelleştirmeleri tamamlanmıştır.

Yukarıda bahsedilen 2004 Strateji Belgesi ile Türkiye'nin elektrik dağıtım şebekesi 21 dağıtım bölgesine bölünmüş ve özelleştirilmesi hedeflenmiştir. Buna gerekçe olarak EskiEPK'nın yürürlüğe girmesinin ardından üç yıl geçmesine rağmen beklenen serbestleşmenin gerçekleşmemesi gösterilmektedir[191]. Bu bölgelerden her biri için ayrı bir şirket kurulmuştur. Bu 21 şirket, TEDAŞ'dan anonim şirket halinde oluşturulmuş şirketlerdir. Bu şirketlerin hisselerinin tamamı TEDAŞ'a ait olup, bu hisseleri satma yetkisi ÖİB'ye verilmiştir. Dağıtım faaliyetinin doğal tekel niteliğinden dolayı, bu bölgelerin her birinde yalnız bir dağıtım şirketine lisans verilmiştir. Kurulan şirketlerle TEDAŞ arasında işletme hakkı devri sözleşmesi yapılmakta; şirketler, işletme hakkını kazanmalarına rağmen, dağıtım faaliyeti için gerekli olan işletme ve varlıkların mülkiyeti TEDAŞ'da kalmakta; özelleştirme süreci ile de söz konusu şirketlerin hisselerinin özel hukuk kişilerine devri söz konusu olmaktadır[192]. Bu model uyarınca, özel sektör, hem dağıtım şirketinin işletme hakkını devralmakta, hem de yeni yatırımlar gerçekleştirme yükümlülüğünü üstlenmektedir. Bununla beraber, ilgili tesislerin çıplak mülkiyeti TEDAŞ'ta kalmaktadır. Dağıtım şirketlerinin, TEDAŞ ile imzalayacakları işletme hakkı devir sözleşmesini takiben, EPDK'dan dağıtım lisansı almaları ve TETAŞ ile enerji alım anlaşması imzalamaları söz konusudur[193].

---

[191] Ergün, **a.g.e.**, s. 234.

[192] EskiEPK m. 14/2 uyarınca "*TEDAŞ'ın faaliyet alanında yer alan ve dağıtım faaliyeti için gerekli olan işletme ve varlıklar üzerinde, mülkiyeti saklı kalmak kaydı ile TEDAŞ ile belirlenen dağıtım bölgelerinde faaliyet göstermek üzere kurulan elektrik dağıtım şirketleri arasında işletme hakkı devir sözleşmesi düzenlenebilir.*" Aynı husus, EPK m. 18/2'de "*TEDAŞ'ın faaliyet alanında yer alan ve dağıtım faaliyeti için gerekli olan işletme ve varlıklar üzerinde, mülkiyeti saklı kalmak kaydı ile TEDAŞ ile belirlenen dağıtım bölgelerinde faaliyet göstermek üzere kurulan elektrik dağıtım şirketleri arasında işletme hakkı devir sözleşmesi düzenlenebilir.*" şeklinde düzenlenmiştir.

[193] Özcan, **a.g.e.**, s. 91.

4. Arz Faaliyeti (Toptan Satış - Perakende Satış Faaliyeti)

a. Genel Olarak

Arz, elektrik enerjisinin tüketiciye satılmasıdır[194]. Bu faaliyet aynı zamanda ölçme, faturalama, müşteri ilişkileri ve finansman gibi hizmetleri de kapsamaktadır[195]. Elektrik arzı doğal tekel niteliğinde olmayan bir faaliyettir. Arz faaliyeti, toptan satış ve perakende satış faaliyetlerini barındırmaktadır. Bir başka ifadeyle, arz, elektriğin nihai kullanıcıya veya yeniden satış amacında olan satıcıya satılmasını da ifade etmektedir[196].

EPK'da, perakende satış ve toptan satış kavramları korunma ve tanımlanmakla beraber, EPK m. 3/1(gg)'de "tedarik" kavramı getirilmiştir. Buna göre, tedarik, elektrik enerjisinin ve/veya kapasitenin toptan veya perakende satışı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, tedarikin, her iki faaliyeti de kapsayacak genel bir tabir olduğu söylenebilir.

EPK Geçici m. 11 uyarınca da, toptan satış ve perakende satış lisansı sahibi tüzel kişilere, mevcut lisanslarındaki hakları korunarak, resen ve bedel alınmaksızın tedarik lisansı verilir.

b. Toptan Satış Faaliyeti

Toptan satış, EPK m.3/1(ll) uyarınca *"Elektrik enerjisinin ve/veya kapasitesinin tekrar satışı için satışını"* ifade etmektedir. Toptan satış faaliyeti, üretim-tüketim zincirinde elektrik alışverişine aracılığa yönelik bir faaliyettir[197].

---

[194] Toptan ve perakende satışı içeren arz faaliyetini ifade etmek için "*arz*" yerine "*ticaret*" sözcüğü de kullanılmaktadır. Bkz. Gönen, **a.g.e.**, s. 20. Yine, perakende ve toptan satış farklı faaliyetler olduğundan, "*arz faaliyeti*" yerine, ayrı ayrı, "*perakende satış faaliyeti*" ya da "*toptan satış faaliyeti*" olarak da incelenebilir.

[195] Yavuz, **Anlaşma**, s. 25.

[196] Karakılıç, **a.g.e.**, s. 16.

[197] Yavuz, **Anlaşma**, s. 71.

Toptan satış şirketlerinin, elektrik enerjisi ve/veya kapasitesinin ticaretini yaptığını söylemek mümkündür. Bu şirketler, üretim şirketlerinden veya diğer tedarikçilerden, elektrik enerjisi ve/veya kapasitesini ikili anlaşma ile satın alıp, başka bir tedarikçiye veya doğrudan bir serbest tüketiciye ikili anlaşmayla satar. Bu kuruluşlar, iletimi TEİAŞ üzerinden yapar ve iletilen elektrik üzerinden belli bir bedel öder.

EPK m. 10/1'e göre, toptan satış faaliyeti, üretim şirketleri ile tedarik lisansı kapsamında kamu ve özel sektör tedarik şirketleri tarafından yürütülebilir. Bu bağlamda, bu faaliyet gerek kamu gerekse özel sektör tarafından yürütülebilecek bir faaliyettir.

(1) TETAŞ

TETAŞ, TEAŞ'ın üçe bölünmesi sonucu oluşan kurumlardan biri olup 233 sayılı KHK'ya tabi bir iktisadi devlet teşekkülüdür. TETAŞ, kamu adına toptan satış faaliyetinde bulunan şirket olarak düşünülmüştür.

EPK m. 27/1 uyarınca TETAŞ, mevcut sözleşmeler kapsamında imzalanmış olan enerji alış ve satış anlaşmalarını yürütür. Mevcut imtiyaz ve uygulama sözleşmeleri kapsamında enerji alış ve satış anlaşmaları imzalayabilir; hükümetler arası anlaşmalar kapsamında elektrik enerjisi ithalat veya ihracat anlaşmaları imzalayabilir. Dolayısıyla, mevcut sözleşmeler kapsamında alım garantisi verilen elektriği, devlet adına TETAŞ almakta ve daha sonra almış olduğu bu elektriği satmaktadır. EPK m. 27/2 uyarınca, TETAŞ, bu Kanun ve ilgili mevzuat kapsamında elektrik enerjisi ve kapasitesi alım ve satımına ilişkin ikili anlaşmalar yapar ve yürütür, organize toptan elektrik piyasalarında faaliyette bulunabilir.

(2) Özel Sektör Toptan Satış Şirketleri

Özel sektör toptan satış şirketleri, tedarik şirketi kapsamında, EPK m. 10'da düzenlenmiştir. Buna göre, toptan satış faaliyeti, özel sektör tedarik şirketleri tarafından, bu Kanun ve bu Kanuna göre çıkarılan yönetmelikler uyarınca yürütülür. Tedarik şirketleri, herhangi bir bölge sınırlaması olmaksızın serbest tüketicilere toptan veya perakende satış faaliyetlerinde bulunabilir. Bu şirketler, üretim şirketlerinden yıllık, aylık, mevsimlik bağlantılar yaparak toptan elektrik alarak, bunu serbest tüketicilere toptan satabilirler.

Toptan satış şirketlerinin müşterileri serbest tüketiciler ve dağıtım şirketleridir[198]. Toptan satış şirketleri, serbest olmayan tüketicilere perakende satış yapamaz. Toptan satış şirketleri, elektrik enerjisinin toptan veya perakende satışını özel hukuka tabi olan ikili anlaşmalar yoluyla yapar. Ancak TETAŞ'ın, toptan satışlarında uygulayacağı fiyatlar toptan satış tarifesi ile belirlenir[199].

c. Perakende Satış Faaliyeti

EPK m. 3/1(aa) uyarınca, perakende satış, elektriğin tüketicilere satışını ifade etmektedir. Perakende satış, tüketicinin elektriği tüketmesinden önceki son aşamadır. EskiEPK uyarınca perakende satış lisans sahibi tüzel kişiler, EPK uyarınca tedarik şirketleri, elektrik enerjisinin tüketicilere satışı ile ilgilenir. Bu tüketiciler serbest tüketici olabileceği gibi, serbest olmayan tüketici de olabilir[200].

---

[198] Onur Ünal, "**Elektrik Piyasası Oluşumu**", Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 2007, s. 96. Ancak, EPK uyarınca, dağıtım şirketlerinin elektrik satış yapması artık söz konusu olmadığından, müşterilerin de tedarik şirketleri olduğu söylenebilecektir.

[199] Taner Ayanoğlu, "**Elektrik Kamu Hizmetinden Elektrik Piyasasının Düzenlenmesine Doğru**", İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, C. 13, S. 1, İstanbul, 2000, s. 80.

[200] Serbest tüketici olmak için gerekli şartları sağladığı halde bu haktan yararlanmayanlar, tedarik şirketinden perakende satış sözleşmesi ile elektrik tedarik edecekken, serbest tüketici olma hakkından yararlananlar, tedarikçilerinden ikili anlaşma ile elektrik tedarik edecektir.

Özercan, perakende ve toptan satışın tanımlarından yola çıkarak, iki satış türü arasındaki belirleyici ayrımın alıcının kimliği olarak gözüktüğünü, ancak bu ayrımın, piyasanın işleyişi dikkate alındığında yeterli bir kriter oluşturmadığını belirtmektedir. Yazara göre, bir toptan satış ya da üretim şirketi, elindeki enerjiyi, hane halkına ulaştıracak olan yeniden satıcı durumundaki bir dağıtım şirketine satabileceği gibi, doğrudan kendi tüketimi için enerji talep eden serbest tüketici statüsündeki bir sanayi kurumuna da satabilir. Dolayısıyla, toptan satış şirketinin, sanayi kurumuna yaptığı satış aslında bir perakende satış faaliyetidir[201]. Zira, "toptan satış" şirketinin, bir tür tüketici olan serbest tüketiciye yaptığı satış esasen "perakende satış"tır. Çünkü, tüketiciye yapılan bir satış söz konusudur. Başka bir ifade ile toptan satış şirketinin, esasen aynı ikili anlaşmayı dağıtım şirketi ile yapması halinde "toptan satış" söz konusu olacakken, bir serbest tüketici ile yapması halinde "perakende satış" söz konusu olacaktır.

Perakende satış faaliyeti, perakende satışın yanında, perakende satış hizmetini de içermektedir. Perakende satış hizmeti, tedarik lisansına sahip şirketler tarafından, elektrik enerjisi ve/veya kapasite satımı dışında, tüketicilere sağlanan faturalama ve tahsilât gibi diğer hizmetleri de ifade etmektedir (EPLY m. 4/1(hh)).

Serbest olmayan tüketiciler açısından, perakende satış faaliyeti düzenlemeye tabi faaliyetlerdendir. Bu düzenleme faaliyeti sonucunda fiyatlar tarifelerle oluşmaktadır.

Dağıtım ve perakende satış şirketlerinin ayrışmasından önce, dağıtım şirketlerinin tamamı, perakende satış lisansı alarak perakende satış faaliyetinde bulunmuştur. EskiEPK döneminde, serbest olmayan tüketicilere elektrik enerjisini,

[201] Özercan, **a.g.e.**, s. 10-11. Özel / Büyüktanır / Özel'e göre de, esasen serbest tüketici ve tedarikçi arasında yapılan elektrik satışı, EPK ve buna ilişkin mevzuat uyarınca, bir "perakende satış işlemi" olmakla beraber, "perakende satış sözleşmesi" terimi, elektrik piyasasında, yalnızca, görevli tedarik şirketi ile müşteriler arasında, elektrik enerjisi temini amaçlı olarak, EPTY hükümleri kapsamında kullanılmakta, ikili anlaşmalar ise tarifeye tabi olmayan anlaşmaları ifade etmek için kullanılmaktadır. Bkz. Çağlar Özel / Burcu G. Özcan Büyüktanır / Fatma Özel, "**Elektrik Piyasalarında Elektrik Sağlama Amaçlı Sözleşmeler", Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, Özel Sayı Vol. 8 (Armağan), C. 2**, 2013, s. 2098.

bölgesindeki perakende satış lisansına da sahip dağıtım şirketleri tedarik etmekteydi. Bu şirketler dışındaki tedarikçilerin, serbest olmayan tüketicilere enerji satışı söz konusu olamamaktaydı. Diğer yandan, serbest tüketici limitini geçerek serbest tüketici olma hakkını elde etmiş olmasına rağmen ikili anlaşmalarla enerji satın almayan/alamayan tüketicilere de dağıtım şirketleri elektrik enerjisini düzenlenen tarifelerden temin etmekteydi[202].

Bununla beraber, EPK uyarınca, dağıtım şirketlerinin, dağıtım faaliyeti dışında bir faaliyetle iştigal edemeyeceği hükme bağlanmıştır (EPK m. 9). Perakende satış faaliyetini düzenleyen EPK m. 10'da ise "*Dağıtım şirketi tarafından yürütülmekte olan perakende satış faaliyetinin, görevli tedarik şirketi tarafından yerine getirileceği"* ve *"Görevli tedarik şirketinin, ilgili dağıtım bölgesinde bulunan serbest tüketici olmayan tüketicilere Kurul tarafından onaylanan perakende satış tarifeleri üzerinden elektrik enerjisi satışı yapacağı"* düzenlenmiştir. Böylelikle, perakende satış faaliyetinin dağıtım şirketleri tarafından yapılamayacağı, bu faaliyetin görevli tedarik şirketleri tarafından yerine getirilebileceği belirtilmiş olmaktadır. Yine bu madde uyarınca, her bir görevli tedarik şirketi, kendi bölgesindeki serbest olmayan tüketicilere, perakende satış tarifeleri üzerinden elektrik enerjisi satacaktır.

Bu konuda ileri sürülen bir görüşe göre, serbest olmayan tüketiciler, EPDK tarafından onaylanan tarifeler üzerinden, bulundukları bölgedeki görevli tedarik şirketinden elektrik temin etmeye devam edeceklerinden, bu tüketicilerin, görevli tedarik şirketi haricindeki bir tedarikçiden ve düzenlemeye tabi perakende elektrik tarifesi dışındaki bir fiyattan elektrik enerjisi temin etmesi mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle, serbest olmayan tüketiciler açısından, rekabet adına fazla bir şey değişmeyecek ve piyasanın bu kısmında rekabet adına bir iyileştirmeden söz edilemeyecektir. Zira, bir piyasada rekabetin söz konusu olabilmesi için tüketicinin önünde birden fazla seçeneğin olması ve tüketicinin, bu seçeneklerden birini, hiçbir sınırlama olmadan veya asgari maliyetle seçebilmesi gerekir. Başka bir

[202] Ercüment Camadan, "**Elektrik Piyasasında Yeni Dönem ve Tarifeler**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 21, Ankara, 2012, s. 31.

ifade ile tedarikçi değiştirmenin mümkün olmadığı ve perakende satış tarifesinin düzenlemeye tabi olduğu bir ortamda rekabetten bahsetmek anlamsız olacaktır[203].

d. Dağıtım ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Ayrıştırılmasına Dair EPDK Kararı

(1) Dağıtım / İletim ile Perakende Satış / Toptan Satış Faaliyetlerinin Ayrıştırılmasının Gerekçeleri

Dağıtım bölgesindeki dağıtım şirketinin sahibinin, aynı zamanda bu bölgedeki perakende satış şirketleri ile rekabet ediyor olması, rakiplerine ayrımcılık yapabilmesi için uygun bir ortam sağlamaktadır. Dağıtım şirketi, hakim durumunu kötüye kullanarak, fiyatlandırma politikası, çapraz sübvansiyon, rakiplerden istenen zorlayıcı teknik şartlar, işlemlerde gecikme gibi uygulamalar ile aynı dağıtım bölgesinde perakende satış yapan rakiplerini dezavantajlı duruma düşürebilir[204].

Yine, diğer görüşlere göre de, dağıtım şirketinin, perakende satış faaliyetini, perakende satış şirketleri ile beraber sürdürmesinin, tüketiciler ve piyasadaki rekabet açısından önemli sakıncaları vardır. Bu risklere örnek olarak şunlar gösterilmektedir[205]:

Dağıtım şirketi, kendi müşterilerine dağıtım ve perakende satış hizmetlerini birlikte sağlarken, rakiplerinin müşterilerine sadece dağıtım hizmeti sağlamaktadır. Bu nedenle, dağıtım şirketinin kendi müşterileri ile rakip şirketlerin müşterileri arasında çapraz sübvansiyon yapması söz konusu olabilecektir.

---

[203] Muhammed Demir, "**Perakende Elektrik Satışında Rekabet Üzerine**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 24, Ankara, 2012, s. 17.

[204] Akcollu, **a.g.e.**, s. 39.

[205] Özercan, **a.g.e.**, s. 21-22; Ali Uygar Gürbüz, **Elektrik Sektöründe Özelleştirme ve Türkiye'de Serbest Tüketici Uygulaması**, İstanbul Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s. 37.

Perakende satış yapan bir dağıtım şirketinin, verilen hizmet yönünden de, kendi müşterileri ile rakip perakende satış şirketlerinin müşterileri arasında ayrımcılık yapma tehlikesi söz konusu olabilir. Bu konuda örnek olarak, fırtına nedeniyle kabloların zarar görmesi halinde, dağıtım şirketinin öncelikle kendi müşterilerine ait kabloları onarmayı tercih etmesi gösterilmektedir.

Sayılan bu riskler sonucunda, dağıtım şirketlerinin, perakende satış alanında da faaliyet göstermesinin, bağımsız perakende satış şirketlerinin, dağıtım şirketi ile rekabet etmesini önemli ölçüde zorlaştırdığı sonucuna varılmaktadır. Sayılan bu risk ve sakıncalara rağmen, dağıtım şirketlerinin, perakende satış faaliyetleri ile iştigal etmelerine izin verilmesinin nedeni; dağıtım şirketlerinin, perakende satış faaliyetlerinden vazgeçmek istememeleri ve düzenleyici kurumların, tüketicileri, geleneksel tedarikçileri olan dağıtım şirketinden farklı bir tedarikçi seçmeye zorlamak konusundaki isteksizlikleridir. Yine, yerleşik şirketten elektrik tedarik etmeye alışık olan tüketiciler de tedarikçi değiştirmeyi maliyetli ve riskli olarak görecekler ve bu durum, yerleşik şirketlerin, rakip perakende satış şirketlerine göre önemli bir avantaja sahip olmasına neden olacaktır.

Karakılıç'a göre, piyasanın uzmanlık düzeyinde alt sektörlere bölünmesi ve bu bölünme ile uzmanlaşmaları amaçlanmıştır. Bu açıdan, üretim, iletim, dağıtım ve satış olmak üzere piyasa faaliyetleri, sektörel uzmanlık açısından birbirinden ayrılmıştır. Ayrışma, aynı piyasadaki şirketler arasında ayrımcılık yapılmasını ve farklı piyasadaki şirketler arasındaki çapraz sübvansiyonu engellediği için rekabetin sağlanmasında önem arz etmektedir[206].

Özercan'a göre, perakende satış rekabeti, ancak nihai kullanıcılara tedarikçilerini seçme serbestisi sağlandığı takdirde mümkündür. Zira rekabetçi piyasaların en önemli şartı piyasada yeterli sayıda katılımcının bulunması ve bu

[206] Karakılıç**, a.g.e.**, s. 88.

nedenle serbest tüketici limitinin sıfıra çekilmesi, başka bir deyişle, tüm tüketicilere tedarikçilerini seçme serbestisi getirilmesi gerekliliğidir[207].

Türkiye'de de EPMHY Geçici m. 7 uyarınca, 2012 yılı sonuna kadar perakende satış şirketlerinin serbest olmayan tüketicilere elektrik enerjisi ve/veya kapasite satışı yapmasına izin verilmemekteydi. Dolayısıyla bu tür satışları ancak perakende satış lisansı almak kaydıyla dağıtım şirketleri yapabilmekteydi. Ergün'e göre, bunun nedeni, dağıtım özelleştirmelerini yatırımcılar açısından cazip hale getirmektir ve bu hükmün elektrik özelleştirmelerine ilişkin 2004 Strateji Belgesi'nde de dayanağı vardır[208]. Özercan'a göre de, 2004 Strateji Belgesi ile serbest olmayan tüketicilere, sadece dağıtım şirketlerinin satış yapacağı öngörülmektedir. Dolayısıyla, serbest olmayan tüketicilerin, dağıtım şirketlerinin yanı sıra, perakende satış şirketlerinden elektrik temin etme imkânına 2004 Strateji Belgesi ile son verilmiştir[209].

2004 Strateji Belgesinde, serbest tüketici limitlerinin indirilmesine dair bir zaman çizelgesi öngörülmüştür. Belgede, 2012 yılı itibarıyla, elektrik piyasasında, tam perakende satış rekabetinin tesisi öngörülmüş, başka bir ifade ile perakende satış piyasası tamamen rekabete açılarak, tüm tüketicilere tedarikçisini seçme imkânının sağlandığı bir piyasa amaçlanmıştır.

Bununla beraber, bu kısıtlamaya ilişkin olan EPMHY Geçici m. 7 yürürlükten kaldırılmıştır[210]. Ayrıca, EPK uyarınca, toptan ve perakende satış şirketleri, tedarik şirketi çatısında birleştirilmiştir. Yine bu hususta, serbest olmayan tüketici, EPLY m. 4/1(jj)'de de, *"Elektrik enerjisi ve/veya kapasite alımlarını sadece, bölgesinde bulunduğu görevli tedarik şirketinden yapabilen gerçek veya tüzel kişi"*, görevli tedarik şirketi ise EPLY m. 4/1(mm)'de *"Dağıtım ve perakende satış faaliyetlerinin hukuki ayrıştırması kapsamında kurulan veya son kaynak tedariği yükümlüsü olarak Kurul tarafından yetkilendirilen tedarik şirketi"* olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda,

[207] Özercan, **a.g.e.**, s. 11.
[208] Ergün**, a.g.e.**, s. 62.
[209] Özercan, **a.g.e.**, s. 57.
[210] RG: T. 30.12.2012, S. 28513.

tedarikçisini seçme serbestisi olmayan ve perakende satış sözleşmesi yapmak zorunda olan serbest olmayan tüketicilerin, elektriği, bu hükümler uyarınca, sadece görevli tedarik şirketinden alabileceği anlaşılmaktadır. Görevli tedarik şirketinin de belirli bir şirket olması karşısında, serbest olmayan tüketicilere, diğer tedarik şirketlerinin elektrik tedarik edememesi söz konusu olacaktır.

(2) Dağıtım ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Ayrıştırılmasına Dair EPDK Kararı

EskiEPK m. 3/1(c)'de yapılan değişiklikle[211], *"Dağıtım şirketleri, üretim ve perakende satış faaliyetlerini, 1.1.2013 tarihinden itibaren ancak ayrı tüzel kişilikler altında yürütürler."* hükmü kanuna eklenmiştir. Yine, Raporlama Tebliği[212] m. 39'da yapılan değişiklikle[213], ayrışmaya kanuni bir zemin kazandırılmıştır.

Kanuna ek olarak, bu ayrışmanın yapılma usulüne ve diğer konulara dair bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur. Bu bağlamda, lisans alınmak kaydıyla, dağıtım şirketleri tarafından beraber yürütülebilen dağıtım ve perakende satış faaliyetlerinin, "*Dağıtım ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Hukuki Ayrıştırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar*" adlı EPDK kararı ile ayrıştırılmasına karar verilmiştir[214].

Bu karara göre, dağıtım şirketleri, dağıtım ve perakende satış faaliyetlerini 01.01.2013 tarihinden itibaren ayrı tüzel kişilikler altında yürütürler. Hukuki ayrıştırmada kısmi bölünme yöntemi uygulanır. Dolayısıyla, dağıtım şirketinin bölünerek, ayrı bir perakende satış şirketi oluşturması söz konusudur. Kısmi bölünme, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve ilgili mevzuatında belirtilen usul ve

---

[211] RG: T. 26.07.2008, S. 26948.

[212] RG: T. 24.01.2003, S. 25003. Raporlama Tebliğ, Raporlama Tebliğ m. 1 uyarınca, EPTY'ye dayanılarak hazırlanmıştır.

[213] RG: T. 30.12.2012, S. 28513.

[214] İlgili kararda, "*Enerji Piyasası Düzenleme Kurulunun 12.09.2012 tarihli toplantısında, Elektrik Piyasası Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi hükmü çerçevesinde, dağıtım ve perakende satış faaliyetlerinin dağıtım şirketleri tarafından 01.01.2013 tarihinden itibaren ayrı tüzel kişilikler altında yürütülmesine ilişkin hazırlanan, "Dağıtım Ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Hukuki Ayrıştırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar"ın kabul edilerek yayımlanmasına, karar verilmiştir*." ifadesi yer almaktadır.

esaslar çerçevesinde gerçekleştirilir. Özelleştirme kapsamında olan dağıtım şirketlerinin bölünme işlemleri, EskiEPK Geçici m. 18 ve 4046 sayılı Kanun m. 20 uyarınca gerçekleştirilir.

Devralan şirketin payları, bölünen şirketin ortakları tarafından iktisap edilir. Hukuki ayrıştırma işlemleri tamamlanana kadar, devralan şirket ile bölünen şirketin aynı kontrol yapısına sahip olması zorunludur. Dağıtım şirketi ile dağıtım şirketiyle aynı kontrol ilişkisine sahip üretim ve perakende satış şirketlerinin yönetim kurulu üyesi, genel müdür ve genel müdür yardımcısı unvanları ile başka unvanlarla istihdam edilseler dahi yetki ve görevleri itibarıyla genel müdür yardımcısına denk veya daha üst makamlarda imza yetkisini haiz diğer yöneticiler ve denetçilerin 01.01.2013 tarihinden itibaren farklı kişilerden oluşturulması zorunludur.

Kent'e göre[215], dağıtım şirketleri, üretim ve perakende satış faaliyetlerini aynı şirket grubu içerisinde yürütmeye devam edebilecek, fakat hukuki ayrıştırma yaparak üretim ve perakende satış şirketlerine ayrı tüzel kişilikler verilecektir. Üretim ve perakende satış şirketleri farklı tüzel kişilikler altında toplansa da, bu tüzel kişiler aynı şirket grubu içerisinde yer alacaktır. Dolayısıyla, bu ayırım mülkiyet ayrımı olmadığı müddetçe, şirketlerin farklı tüzel kişilikler altında bulunmasının bir özelliği kalmayacaktır[216].

5. İthalat - İhracat Faaliyeti

EPK m. 12 uyarınca, elektriğin ithalatı ve ihracatı mümkündür. İhracata ilişkin kanun hükmü olan EPK m. 12/1 uyarınca, elektrik enerjisi ve/veya kapasitenin uluslararası enterkonneksiyon şartı oluşmuş ülkelere ihracatı tedarik lisansı sahibi şirketler ve üretim şirketleri tarafından, Bakanlığın uygun görüşü doğrultusunda, bu Kanun ve ikincil mevzuatı uyarınca Kurul onayıyla yapılabilir.

---

[215] Kent, **a.g.e.**, s. 129-130.

[216] Mülkiyet ayrıştırmasında, şirketlerin ayrıştırılmasının yanında, şirketlerdeki pay sahipliğinin de ayrıştırılması da söz konusudur. Başka bir ifade ile dağıtım ve perakende satış şirketinin paylarının sahiplerinin aynı kişiler olması yasaklanmıştır.

Keza, ithalata ilişkin kanun hükmü olan EPK m. 12/2 uyarınca, elektrik enerjisi ve/veya kapasitesinin uluslararası enterkonneksiyon şartı oluşmuş ülkelerden ithalatı, tedarik lisansı sahibi şirketler tarafından, Bakanlığın uygun görüşü doğrultusunda, bu Kanun ve ikincil mevzuatı uyarınca Kurul onayıyla yapılabilir.

6. Piyasa İşletim Faaliyeti

EPK m. 11 uyarınca, *"organize toptan elektrik piyasalarının işletilmesi ve bu piyasalarda gerçekleştirilen faaliyetlerin mali uzlaştırma işlemleri ile söz konusu faaliyetlere ilişkin diğer mali işlemler"* olarak tanımlanan piyasa işletim faaliyetinin, TEİAŞ bünyesindeki PMUM tarafından yerine getirilmesine son verilip, bu görevin ifası amacıyla, EPİAŞ isimli şirketin kurulmasına karar verilmiştir. Organize toptan elektrik piyasaları, EPK m. 3/1(y)'da tanımlanmıştır.

Bu maddeler uyarınca, gerekçede de belirtildiği üzere, EPİAŞ, piyasa işletim lisansı kapsamında, Borsa İstanbul Anonim Şirketi ile TEİAŞ tarafından, bu Kanun kapsamında işletilen piyasalar dışındaki, organize toptan elektrik piyasalarının işletim faaliyetini yürütür. EPİAŞ, TEİAŞ tarafından piyasa işletim lisansı kapsamında işletilen organize toptan elektrik piyasalarının mali uzlaştırma işlemleri ile birlikte gerekli diğer mali işlemleri de yürütür. Dolayısıyla, bir elektrik borsasının oluşturulması ve bu borsanın merkezi bir kuruluş (EPİAŞ) tarafından, piyasa işletim tarifesi kapsamında işletilmesine yönelik bir gelişim söz konusudur. Kurulacak olan enerji borsasının, İMKB ve VOB'dan sonra, Türkiye'nin üçüncü borsası olacağı belirtilmektedir[217].

Piyasa işletim kavramı ve EPİAŞ ile PMUM arasındaki ilişkiler ve olası meselelere ilişkin yukarıda bilgi verildiğinden o bölüme atıf yapmakla yetiniyoruz.

---

[217] http://www.enerjidergisi.com.tr/haber/2012/11/enerji-borsasi-seffaf-ve-rekabetci-bir-akim-yaratacak; 16.11.2013.

IV. Önlisans - Lisans Kavramı ve Önlisans - Lisans Alma Yükümlülüğü

A. Önlisans - Lisans Kavramı

Lisans, EPK m. 3/1(t) uyarınca, *"Tüzel kişilere piyasada faaliyet gösterebilmeleri için bu Kanun uyarınca verilen izin"* olarak tanımlanmıştır. EPLY m. 4/1(aa)'ta ise lisans, "*Piyasada faaliyet göstermek isteyen tüzel kişiye Kurumca verilen izin belgesi"* şeklinde tanımlanmaktadır.

Önlisans, EskiEPK'da bulunmayıp, EPK ile getirilmiş bir kurumdur. Önlisans sadece üretim faaliyeti için düzenlenmiş bir kurum olarak belirlenmiştir[218]. EPK m. 6/1 uyarınca, önlisans kurumu, üretim tesisi yatırımına başlamak için alınması gereken üretim lisansı öncesinde, bu yatırım için gerekli olan bir takım izin, onay, ruhsat ve benzeri belgelerin edinilebilmesi ve üretim tesisinin kurulacağı sahanın mülkiyet veya kullanım hakkının alınması ve gerekli altyapı ile hazırlığın sağlanması için verilmiş belirli süreli lisans olarak düşünülebilir. Başka bir ifade ile elektrik piyasasında üretim faaliyetinde bulunmak isteyen bir tüzel kişinin öncelikle önlisans alması gerekir.

EPK m. 5/1'e göre *"11 inci maddenin onuncu fıkrasında belirtilen piyasalara ilişkin hükümler saklı kalmak üzere, lisanslara ilişkin olarak aşağıdaki hususlar Kurum tarafından çıkarılan yönetmelikle düzenlenir."* Bu bağlamda, lisans ve önlisanslara ilişkin hususları düzenlemek adına EPLY yürürlüğe girmiştir[219].

EPLY m. 1'e göre, "*Bu Yönetmeliğin amacı; elektrik piyasasındaki önlisans ve lisanslandırma uygulamalarına ilişkin usul ve esaslar ile önlisans ve lisans sahiplerinin hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesidir."* O halde, önlisans ve lisans

---

[218] EPK m. 6/1 uyarınca, "*Üretim lisansı başvurusunda bulunan tüzel kişiye öncelikle, üretim tesisi yatırımına başlaması için mevzuattan kaynaklanan izin, onay, ruhsat ve benzeri belgeleri edinebilmesi ve üretim tesisinin kurulacağı sahanın mülkiyet veya kullanım hakkını elde edebilmesi için Kurum tarafından belirli süreli önlisans verilir.*"

[219] RG: T. 02.11.2013, S. 28809. EPLY, EPLY m. 3 uyarınca, EPK'ya dayanılarak hazırlanmıştır.

başvurusu, alma şartları, haklar ve yükümlülükler ve lisanslara ilişkin diğer hükümler EPLY'de düzenlenmektedir.

B. Önlisans – Lisans Alma Yükümlülüğü

Yukarıda temel olarak anlatılan faaliyetler EPK m. 4 uyarınca lisansa tabi faaliyetlerdir. Bu bağlamda, esasen, üretim, iletim, dağıtım, toptan satış, perakende satış, piyasa işletim, ithalat ve ihracat faaliyetlerinde bulunabilmek için lisans almak gerekmektedir[220]. Lisans alma yükümlülüğü, EPLY m. 5/1'de düzenlenmiştir[221].

Elektriğin taşıdığı önem ile sürekli ve kesintisiz olarak sağlanması zorunluluğu göz önüne alındığında, bu sektörde faaliyet gösterecek kişilerin, ilgili mevzuat uyarınca bulunacakları faaliyetleri, gereği gibi, ciddiyetle ve uygun bir şekilde ifa etmeleri gerekmektedir. Dolayısıyla, herkesin elektrik piyasasında faaliyet göstermesi mümkün değildir. Bu nedenle, mevzuatta öngörülmüş olan hüküm ve şartları taşıyan kişilerin bu sektörde faaliyet gösterebilmesi mümkündür. Yani, elektrik piyasasına giriş tamamen serbest değildir. Piyasaya ancak EPDK'dan alınan lisanslarla girilebilmektedir[222].

V. TKHK ve EPK Kapsamında Tüketici Kavramı

A. Tüketici Kavramı

TKHK m. 3/1(k) uyarınca, tüketici, *"Ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişi"* olarak tanımlanmıştır. Buna göre, TKHK

---

[220] Bununla beraber, başta EPK m. 14 olmak üzere, mevzuatta belirtilen şartların taşınması halinde, bu esasın istisnası olarak, nispeten küçük çapta olan faaliyetler açısından, lisanssız olarak faaliyette bulunmak da mümkündür.

[221] EPLY m. 5/1'e göre, "*Piyasada faaliyet göstermek isteyen tüzel kişi, faaliyetine başlamadan önce; bu Yönetmelik kapsamındaki istisnalar hariç, her faaliyet için ve söz konusu faaliyetlerin birden fazla tesiste yürütülecek olması hâlinde, her tesis için ayrı lisans almak zorundadır*."

[222] Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e.**, s. 304. Yukarıda da belirtildiği üzere, bu esasın istinası, lisanssız olarak faaliyette bulunmaktır.

anlamındaki kişilerin, ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket etmesi ve gerçek veya tüzel kişi olmaları halinde tüketici sayılacakları açıktır.

Gerek ETKHK m. 3, gerekse TKHK m. 3 incelendiğinde, hem gerçek kişilerin, hem de tüzel kişilerin tüketici olabileceği görülmektedir. Her ne kadar tüzel kişilerin tüketici sayılması, TKHK açısından mümkün olsa da, hangi tüzel kişilerin bu kapsamda kalacağı tartışılabilecektir. Tüzel kişi tacirlerin TKHK anlamında tüketici olup olamayacağını inceleyen bir görüşe göre, TTK m. 3 kapsamında, bir tacirin kural olarak tüm borçlarının ticari olması esası karşısında, bunların, TKHK kapsamında tüketici addedilmeleri mümkün gözükmemektedir. Yine aynı görüşe göre, tacir olmayan tüzel kişilerin, TKHK anlamında tüketici olduklarını kabul etmek gerekmektedir[223]. Benzer yöndeki bir görüşe göre de, tüketici kavramı, dernekler, vakıflar gibi özel hukuk tüzel kişileri içerdiği gibi, hastane, okul gibi kamu hukuku tüzel kişilerini de içermektedir[224]. Baykan'a göre de, kar amacı taşımayan, dernek ve vakıf gibi özel hukuka tabi kişiler de tüketici olabilir[225]. Yavuz'a göre de, dernek ve vakıfların tüketici olarak değerlendirilmelerinde bir engel yoktur. Ancak bunların, amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla ticari işletme işletmesi halinde tacir sıfatı taşımaları söz konusu olacağından, bu halde tüketici sayılamayacakları, fakat bunun dışındaki hallerde tüketici olacakları açıktır[226].

Dolayısıyla, doktrin, TKHK ve Yargıtay uygulaması göz önüne alındığında, prensip olarak, tüketici ve tüzel kişi olma kavramlarının bağdaşmadığı iddia edilemeyecektir. Buna karşın, ticari veya mesleki amaçlarla hareket etme unsurunun tüzel kişilerin tüketici niteliğini etkilediği görülmektedir. Bu bağlamda, konumuz

---

[223] Oğuz Sadık Aydos, **Ürün Sorumluluğu**, Ankara, 2009, s. 31; Cengiz İlhan, **Tüketicilerin Korunması Hakkında Kanun Şerhi**, Ankara, 2006, s.20; Yavuz, **Anlaşma**, s. 138. Yargıtay da, 19. HD, E. 2008/7227, K. 2009/1925, T. 17.3.2009 kararında, "*...Somut olayda taraflar tacir olup tüketici kapsamında düşünülemeyeceğinden davaya genel mahkemelerde bakılması gerektiği gözetilmeden..."* ifadesiyle, tacirlerin tüketici kapsamında değerlendirilemeyeceği yönünde karar vermiştir (www.kazanci.com). Benzer yönde bkz. Yargıtay 11. HD, E. 2004/7163, K. 2005/3829, T. 18.4.2005 (www.kazanci.com), Yargıtay 19. HD, E. 2010/3754, K. 2010/5672, T. 10.5.2010 (www.kazanci.com), Yargıtay 19. HD, E. 2004/7166, K. 2005/952, T. 9.2.2005 (www.kazanci.com).

[224] Aydos, **a.g.e.**, s. 33.

[225] Renan Baykan, **Tüketici Hukuku, Mevzuata İlişkin Yorum – Eleştiri - Öneri**, İstanbul, 2005, s. 40.

[226] Nihat Yavuz, **Öğretinin ve Uygulamanın Işığında Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi**, Ankara, 2010, s. 20.

açısından özellikle önem arz eden unsur, ilerleyen bölümlerde anlatılmış olduğu üzere, serbest tüketici niteliğini haiz olan organize sanayi bölgelerinin, Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu[227] m. 4 uyarınca tüzel kişiliği haiz oldukları göz önüne alındığında, TKHK kapsamında tüketici sayılıp sayılamayacaklarıdır. Zira, yine aşağıda anlatılmış olduğu üzere[228], TKHK kapsamında tüketici sayılma halinde, tabi olunacak hükümler değişmektedir. Kanaatimizce, Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu m. 3/1(b)'deki organize sanayi bölgesi tanımında geçen *"...bu Kanun hükümlerine göre işletilen mal ve hizmet üretim bölgeleri"* tanımı karşısında, organize sanayi bölgelerinin, mesleki amaçlarla hareket etmediğini söylemek mümkün olamayacaktır. Zira, organize sanayi bölgelerinin, alacakları elektrik enerjisini, kanunda belirtilen mesleki ve ticari amaçlarla kullanacakları açıktır. Öte yandan, organize sanayi bölgelerinin esas amacının üretim yaparak kar elde etmek olduğu göz önüne alındığında, bu bağlamda, ticari amaçlarla hareket edildiğini söylemek de mümkün olabilecektir. Doktrinde de belirtilmiş olduğu üzere, burada temel alınması gereken ölçüt, yapılan harcamaların, maliyet olarak yansıtılabilmesi ve bu sayede, bir şekilde, ödenmiş olan bedellerin geri dönüşünün sağlanabilmesidir[229]. Hiçbir tüketici işleminde bu kıstasın gerçekleşmesi mümkün olmadığından, bu açıdan da, organize sanayi bölgelerinin, TKHK anlamında tüketici olmadığı düşünüyoruz.

B. Tüketici Kavramı Açısından TTHK ve EPK Arasındaki Farklar

Yukarıda da belirtilmiş olduğu üzere, TKHK m. 3/1(k)' ya göre, tüketici, *"Ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişi"* olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, tüketici tanımının esas unsurunun, ticari veya mesleki bir amaç dışında hareket etmek olduğu belirtilmektedir[230]. Dolayısıyla, TKHK anlamındaki kişilerin tüketici sayılması için, ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket etmesi gerekmektedir. Bu hükmün karşıt anlamından çıkan sonuç, bir kişinin, kendi işletmesinde veya işyerinde kullanmak amacıyla hareket etmesi halinde, bu kişinin, TKHK anlamında tüketici olarak kabulünün mümkün olmadığıdır.

---

[227] RG: T. 15.04.2000, S. 24021.
[228] Bkz. İkinci Bölüm, V., B.
[229] İsmail Yılmaz Aslan, **6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku**, Bursa, 2014, s. 8, (**Tüketici**).
[230] Baykan, **a.g.e.**, s. 41.

Bununla beraber, EPK anlamında, tüketici kavramının kapsamı daha geniştir. EPK m. 3/1(mm) anlamında tüketici, *"Elektriği kendi kullanımı için alan kişiyi"* ifade eder[231]. Dolayısıyla, EPK anlamındaki tüketicilerin, elektriği mesleki veya ticari anlamda kullanmalarında bir engel bulunmamaktadır[232]. O halde, EPK ve TKHK anlamındaki tüketici tanımlarının birbirleriyle tam olarak uyuşmadıkları görülebilecektir. Gerçekten de, EPK anlamında tüketici (dolayısıyla serbest tüketici ve serbest olmayan tüketici) olmak açısından ayrıcı unsur, düzenlemeye tabi tarifelere tabi olmak veya tedarikçiyi serbestçe seçmek iken, TKHK anlamında tüketici olmak açısından ayırıcı unsur, ticari veya mesleki amaçlarla hareket edip etmemek olarak gözükmektedir. Özel / Büyüktanır / Özel'e göre de, detaylı gerekçeler bulunmamakla beraber, EPK kapsamındaki tüketici kavramı, TKHK'nın kapsamındaki tüketici kavramından daha geniştir. Zira, EPK'da, tüketici, elektriği kendi ihtiyacı için alan, serbest ve serbest olmayan tüketiciler olarak tanımlanmıştır[233].

C. Serbest - Serbest Olmayan Tüketici

1. Genel Olarak

Elektrik piyasasındaki tüketiciler, serbest ve serbest olmayan tüketiciler olarak ikiye ayrılabilir. Serbest ve serbest olmayan tüketicilerin mevzuatta farklı tanımları bulunmaktadır.

Serbest tüketici, EskiEPK m. 1/3(19), EPK m. 3/1(cc), EPLY m. 4/1(kk) ve EPTHY[234] m. 4/1(bb)'de; serbest olmayan tüketici ise EskiEPK m. 1/3(20), EPLY m. 4/1(jj) ve EPTHY m. 4/1(aa)'da tanımlanmışken; EPK'da, serbest olmayan tüketici

---

[231] Ayrancı, **a.g.e.**, s. 208.

[232] Örneğin, EPK anlamında bir tür tüketici olan serbest tüketiciye dair limitleri geçtiği için serbest tüketici olarak tedarikçisini seçen bir mesken sakini de, fabrika işleten bir ticaret şirketi de, EPK anlamında tüketici olacakken, TKHK anlamında, yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde, ticaret şirketinin tüketici olması söz konusu olmayacaktır.

[233] Özel / Büyüktanır / Özel, **a.g.e.**, s. 2094-2095.

[234] RG: T. 08.05.2014, S. 28994. EPTHY, EPTHY m. 3 uyarınca, EPK'ya dayanılarak hazırlanmıştır.

tanımlanmamıştır[235]. Bu tanımlara ek olarak, tüketici, EPK m. 3/1(mm)'de tanımlanmaktadır.

Bu tanımlar göz önüne alındığında, serbest tüketicinin, mevzuatta belirtilen şartların oluşması halinde, kendisine elektrik temin edecek olan tedarikçiyi kendisi belirleyen ve bu üretici ile sözleşme yapma özgürlüğüne sahip olan tüketiciler olduğu söylenebilecektir. Böylece, serbest tüketici, rekabet çerçevesinde, kendisine en uygun teklifi yapan tedarikçiden elektriği satın alma imkânına sahip olmaktadır. Buna karşılık serbest olmayan tüketiciler ise elektrik ihtiyacını yalnızca kendi bölgesindeki görevli tedarik şirketinden sağlayabilen tüketicilerdir. Dolayısıyla, serbest olmayan tüketicilerin tedarikçilerini seçme şansının olmayacağı söylenebilir[236].

2. Serbest Tüketici Kavramının Kapsamı

EPTHY m. 20 ve EPK m. 3 göz önüne alındığında, serbest tüketici olmak için üç durumdan birine girmek gerektiği söylenebilecektir. Buna göre, EPDK'nın her sene belirlediği limitlerin üzerinde elektrik tüketen veya iletim sistemine doğrudan bağlı olan tüketiciler veya organize sanayi bölgesi tüzel kişiliğini haiz olduğu için tedarikçisini seçme hakkına sahip gerçek veya tüzel kişi olunması halinde, serbest tüketici kapsamına girilmektedir.

Serbest tüketici limitleri EPDK tarafından yayınlanmaktadır[237]. EPTHY m. 25 uyarınca, serbest tüketici limitine ilişkin indirimler EPDK tarafından, rekabetin gelişimi, ölçme-iletişim-kontrol alt yapısının yeterliliği, PMUM işlem kapasitesi, piyasada serbestçe müzakere edilerek ikili anlaşmalara bağlanabilecek üretim kapasitesi ve TEİAŞ ile dağıtım lisansı sahibi tüzel kişiler tarafından serbest

---

[235] Gerekçede, bunun nedeni olarak, "*Serbest tüketicinin karşıtı serbest olmayan tüketici için ayrı tanım yapmaya gerek olmadığından, tanımın daha sonra uygulamada yanlış anlam ve uygulamalara sebebiyet vermemesi için bu tanım da metinden çıkarılmıştır.*" ifadesi yer almaktadır.

[236] Can, **a.g.e.**, s. 440.

[237] 23.01.2014 tarih ve 4840 sayılı EPDK kararı (RG: T. 30.01.2014, S. 28898) ile 30.01.2014 tarihinden itibaren, serbest tüketici limitinin 4500 kWh olması kararlaştırılmıştır.

tüketicilere ilişkin olarak sağlanan istatistikî bilgiler dikkate alınmak suretiyle her yılın 31 Ocak tarihine kadar belirlenir.

3. Son Kaynak Tedariki

EPK m. 3/1(ee) ve EPLY m. 4/1(oo) uyarınca, son kaynak tedariki, "*Serbest tüketici niteliğini haiz olduğu hâlde, elektrik enerjisini, son kaynak tedarikçisi olarak yetkilendirilen tedarik lisansı sahibi şirket dışında bir tedarikçiden temin etmeyen tüketicilere elektrik enerjisi tedariki"* olarak tanımlanmıştır.

Son kaynak tedarikini sağlamaya yönelik şirketin belirlenmesine ve bu şirketin bölgesine yönelik EPK m. 10/5 uyarınca, *"Görevli tedarik şirketi, serbest tüketici niteliğini haiz olduğu hâlde, başka bir tedarikçiden elektrik enerjisi temin etmeyen tüketicilere, son kaynak tedarikçisi sıfatıyla elektrik enerjisi sağlamakla yükümlüdür. Bu şirketin son kaynak tedarikçisi sıfatıyla faaliyet göstereceği bölge, ilgili dağıtım bölgesidir ve bu husus tedarik lisansına dercedilir."* Aynı husus, EPLY m. 10/4'te de tekrarlanmıştır. Yine EPLY m. 34/2 uyarınca, tedarik lisansı, görevli tedarik şirketine, ilgili dağıtım bölgesinde, son kaynak tedarikçisi sıfatıyla elektrik enerjisi sağlama hakkı vermektedir.

Dolayısıyla, bu süreç, serbest tüketici sıfatını kazanan tüketicilere, bu tüketicilerin herhangi bir sebeple elektrik teminini sağlayamaması durumunda, elektrikten yoksun kalmamaları için, istedikleri tedarikçiden elektrik temin edene kadar, elektrik enerjisinin sağlanması olarak özetlenebilir. Yavuz'un verdiği bir örnek uyarınca, tedarikçinin iflası halinde, sözleşmenin feshi ve elektriğin hatta verilmesinin mümkün olmadığı durumlarda, tüketicinin, tedarikçi ile gerçek bir bağlantısı kalmayabilir. İşte bu durumda, acil durum aracı olarak elektrik tedarik güvenliğini temin etmek gerekeceğinden, bu tüketiciye, son kaynak tedariki çerçevesinde elektrik verilmek gerekecektir[238].

[238] Yavuz, **Anlaşma**, s. 221.

EPK m. 27/5 gereğince, son kaynak tedarikçisi olan tedarikçilerin, temin ettikleri enerjinin, EPDK tarafından belirlenen belli bir oranını, TETAŞ'tan temin etmeleri gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

HUKUKİ YÖNLERİYLE ELEKTRİK PİYASASINDA TARİFELER ve BU TARİFELER BAĞLAMINDA TÜKETİCİLERİN HAKLARI İLE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I. Tarife Kavramı ve Tarifelerin Varlık Nedenleri

A. Tarife Kavramının Tanımlanması ve Hukuki Niteliği

EPK m. 3/1(ff) uyarınca, tarife, *"elektrik enerjisinin ve/veya kapasitenin iletimi, dağıtımı ve satışı ile bunlara dair hizmetlere ilişkin fiyat, hüküm ve şartları içeren düzenlemeler"* şeklinde ifade edilmektedir. EPTY[239] m.4/1(43) uyarınca ise tarife, *"Elektrik enerjisinin ve/veya kapasitenin iletimi, dağıtımı ve satışı ile bunlara dair hizmetlere ilişkin fiyatları, hükümleri ve şartları içeren düzenlemeleri"* olarak ifade edilmektedir. EPTHY m. 4/1(çç) uyarınca ise, tarife, "*Elektrik enerjisinin ve/veya kapasitenin iletimi, dağıtımı ve satışı ile bunlara dair hizmetlere ilişkin fiyatları, hüküm ve şartları içeren düzenleme*" olarak tanımlanmıştır. Tarifelere ilişkin ikincil mevzuatta pek çok hüküm düzenlenmiş olmakla beraber, temel düzenlemenin EPTY olduğu söylenebilir.

EPTY m. 1 kapsamında, EPTY'nin amacı*, "elektrik piyasasında düzenlemeye tabi tarifelerin hazırlanmasına, incelenmesine, değerlendirilmesine, değiştirilmesine ve onaylanmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi"* olarak ifade edilmiştir.

[239] RG: T. 11.08.2002, S. 24843. EPTHY, EPTHY m. 3 uyarınca, EskiEPK'ya dayanılarak hazırlanmıştır.

Yine EPTY'nin kapsamı, EPTY m. 2 ile *"Bu Yönetmelik, Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi, Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Anonim Şirketi ile dağıtım ve perakende satış lisansı sahibi tüzel kişilerin tarife önerilerinin hazırlanma kriterlerinin tanımlanmasını ve bu tüzel kişilerin gelir ve/veya ortalama fiyat tavanlarının düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslarını kapsar."* şeklinde belirlenmiştir.

Tarifeler, idare hukuku açısından, genel-düzenleyici idari işlemdir[240]. Gerçekten de, tarifeler EPDK tarafından onaylanmakta ve EPDK onaylı tarifelerin hüküm ile şartları, bu tarifelere tabi olan tüm gerçek ve tüzel kişileri bağlamaktadır. İdarenin genel-düzenleyici işlemlerinin, genel ve soyut hukuki durumları yaratan idari işlemler olduğu göz önüne alındığında[241], tarifelerin, ilgili tüm gerçek ve tüzel kişiler açısından genel bir norm ve genel-düzenleyici işlem olduğu açıktır. Yayla'nın da belirttiği gibi, genel-düzenleyici işlemlerin varlık nedeni, yeniliklere ve uygulamanın hızla değişen koşullarına ayak uydurma gerekliliğinden, idareye düzenleyici işlem yapabilme, yani, genel ve soyut hukuki durumlar yaratabilme yetkisi tanınmış olmasıdır. Bu bağlamda, tarifelerin, yukarıda bahsedilen, ilgili tüm gerçek ve tüzel kişileri bağlamasının yanında, tarifelere enflasyon değişimleri gibi nedenlerle düzenli olarak müdahalede bulunulabiliyor olması, zamanın getirdiği koşullara uyarlama açısından da genel düzenleyici idari işlem niteliğini yansıtmaktadır. Kaldı ki, genel-düzenleyici işlemlerin, tüzük ve yönetmelikle sınırlı olmayıp, diğer şekillerde de yapılabilmesi mümkün olduğundan[242], tarifelerin, genel-düzenleyici işlem kapsamında olduğu açıktır.

B. Tarifelerin Varlık Nedenleri

Üreticinin elektrik piyasasına girmesindeki amaç, elektriği üretmek ve ürettiği elektriği nihai tüketiciye ulaştırmaktır. Üreticinin bu amacına ulaşması için, özel

---

[240] Ayanoğlu, **a.g.e.**, s. 83; Beşir Fatih Doğan, "**Elektrik Piyasasında Tüketicilerden Kayıp-Kaçak ve Sayaç Okuma Bedeli Alınmasının Hukuka Uygun Olup Olmadığı ve Tüketici Sorunları Hakem Heyetinin Görev Alanına Girip Girmediği**", Enerji, Piyasa ve Düzenleme Dergisi, C. 2, S. 1, Ankara, 2011, (**Kayıp-Kaçak**), s. 79.

[241] Yıldızhan Yayla**, İdare Hukuku**, İstanbul, 2010, s. 142 vd.

[242] Yayla, **a.g.e.**, s. 155-156.

direkt hat gibi istisnalar hariç, iletim ve dağıtım hizmetlerinden faydalanması bir zorunluluktur. Tedarik şirketlerinin de, aldıkları elektriği nihai tüketiciye ulaştırabilmeleri için iletim ve dağıtım hizmetinden faydalanması bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Elektriğin tüketiciye düzenli olarak ulaşabilmesi için, hatların sağlam ve dayanıklı olması, hatların bu şekilde kalabilmesi için de gerekli tedbirlerin alınması ve kontroller ile talep artışına paralel olarak geliştirme yatırımlarının yapılması gerekir. Bu nedenlerle, iletim ve dağıtım faaliyetlerinin maliyetleri yüksek olduğundan, ürettiği elektriği talep merkezlerine ulaştırmak isteyen üreticilerin bu hizmetin bedelini ödemeleri gerekir. Üreticilerin dağıtım ve iletim hizmeti için ödeyeceği bedeli bilmesi pazara girişinde tereddütleri kaldırması açısından önemli bir unsurdur. Can'a göre, üreticinin ödeyeceği bedel iki kısım halinde değerlendirilebilir: bunlardan birincisi elektrik iletim ve dağıtım ücretleri; ikincisi ise bağlanma, sistem kullanım ve yan hizmetler ücretleridir[243]. Bu nedenlerle, gerek iletim ve dağıtım sistemlerinin kullanılmasında, gerek bu sistemlere dair hizmetlerde, gerekse bu sistemlere bağlantı yapılmasında bir ücret ödenmesi zorunludur. Bu ücretin, ilgili sistemleri kullanmak isteyenler tarafından önceden bilinebilir olmasının ve sistemi kullanan herkesin aynı esaslarla fiyatlara tabi olmasının hedeflenmesi karşısında tarifelerin düzenlenmesi gerekmiştir. İletim ve dağıtım tarifeleri için geçerli olan maliyetlerin karşılanması ve ücretlerin ödenmesi hususu, perakende satış hizmet tarifesi ve piyasa işletim tarifeleri gibi tarifeler açısından da geçerlidir.

Yine, elektrik piyasası faaliyetlerinin bir kısmının doğal tekel niteliğinde olduğu, bir kısmının ise rekabete yeni yeni açılabildiği ve elektriğin vazgeçilmesi ile ikame edilmesinin mümkün olmadığı göz önüne alındığında, tüketicilerin korunması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Gerçekten de serbest tüketiciler ve ikili anlaşmalarla elektrik tedarikini sağlayan diğer kişilerin, ikili anlaşmalar ve sözleşme serbestîsi çerçevesinde sözleşme yapma hakları varken, serbest olmayan tüketiciler, ancak ilgili dağıtım bölgesindeki görevli tedarik şirketinden elektrik tedarik edebilecektir.

[243] Can, **a.g.e.**, s. 405-406.

Tüketicilerin, gerek elektriğin vazgeçilmez nitelikte olması gerekse başka bir tedarikçiden elektrik tedarik edememeleri karşısında korunmaları gereği açıktır.

Bir görüşe göre de, tarife düzenlemeleri, tekel özelliği göstermesi nedeniyle düzenlemeye tabi olacak faaliyetlere ilişkin fiyatlandırma esaslarını belirlemektedir. Fiyat düzenlemelerinin temel amacı, elektrik piyasasında verimliliği arttırarak maliyetleri düşürmek ve maliyetlere uygun fiyatların oluşmasını sağlamaktır. Fiyat düzenlemelerinin, uygulanabilir ve şeffaf bir yöntemi esas alması gerektiği; ayrıca seçilen yöntemin istikrarlı ve adil olması için, tüketici haklarının korunması ve yatırımcılara güven verilmesi gerektiği belirtilmektedir[244].

Atiyas'a göre, tarife düzenlemeleri her şeyden önce, rekabetin eksik olduğu ortamlarda hizmet sunan işletmecilerin tekel olmaları sonucu elde edebilecekleri haksız rantı önlemeyi ve bunun sonucunda, tüketicilerin refahını korumayı hedeflemektedir. Ancak tarifelerin düzenlenmesi, aynı zamanda, tarifeleri düzenlenen şirketlerin maliyetlerinin düşürülmesini de amaçlamaktadır[245].

Bir diğer görüşe göre ise, serbest piyasa kurallarının geçerli olduğu iktisadi bir sistemde, herhangi bir mal veya hizmetin fiyatı, temel olarak o mal veya hizmetin arzı ve talebi tarafından belirlenmektedir. Diğer bir ifadeyle, diğer değişkenlerin sabit olması kaydıyla, mal/hizmet fiyatı, arz ve talebin kesiştiği denge noktasında belirlenmektedir. Dolayısıyla, diğer değişkenlerin sabit olması kaydıyla, arz veya talep miktarının değişmesi fiyat değişikliklerine sebep olacaktır. Arzın artışı ve talebin düşmesi fiyatları düşürürken; arzın düşmesi ve talebin artması fiyatları artıracaktır. Dolayısıyla, serbest piyasa açısından ideal kabul edilen bu durumda, kullanılan bu yöntem gereğince, elektrik enerjisinin fiyatı, piyasa koşulları içinde belirlenmektedir. Bir diğer yöntem ise, nihai tüketicilere uygulanan fiyatların, hükümet veya düzenleyici kurumlar gibi başka idari otoriteler tarafından doğrudan belirlenmesi veya uygulanacak fiyatların bir şekilde bu tür kurumların onayından geçmesi şeklindedir. Dolayısıyla, doğrudan belirleme veya onaydan geçme suretiyle

[244] Can, **a.g.e.**, s. 410.
[245] Atiyas, **Reform**, s. 84.

tarifeler oluşmuş olmaktadır. Buradaki temel amaç, göreceli olarak zayıf durumdaki tüketicilerin piyasadaki ani fiyat dalgalanmalarından korunmasıdır. Düzenlemeye tabi fiyatlar, belli bir tüketici sınıfına (hane halkı, küçük ölçekli işletme gibi) yönelik olabileceği gibi, kırılgan/korunmaya muhtaç (dar gelirli, engelli, yaşlı gibi) tüketicilere veya herhangi bir nedenle tedarikçisinden enerji temin edemeyen tüketicilere (son kaynak tedariki gibi) yönelik de olabilir[246].

Açıklanan bu nedenlerle, elektrik piyasasında tarifelerin düzenlenmesi gerekmiştir.

II. Tarifelere Dair Ortak Unsurlar

A. İlgili Şirket Tarafından Hazırlanıp EPDK Tarafından Onaylanması

1. Tarifelerin Onaylanma Süreci ve Sürecin İşleyişi

Tarifeler ilgili şirketler tarafından hazırlanır. Örneğin, EPK m. 17/6 uyarınca, iletim tarifesi, TEİAŞ tarafından; dağıtım tarifesi, dağıtım şirketleri tarafından hazırlanmaktadır. Başka bir ifade ile tarifeler EPDK tarafından resen hazırlanmamakta, ilgili şirketler uygulamak istedikleri tarifeleri hazırlayarak EPDK'ya sunmakta, EPDK da bu tarifeleri onaylamaktadır. Dolayısıyla, EPDK'ya düşen görev, tarifelerin tabi olacağı genel esasları belirlemektir[247].

EPTY m. 5 kapsamındaki tarifeleri önerecek olan tüzel kişiler ve önerecekleri tarifeler düzenlemeye tabidir. Başka bir ifade ile ilgili tarifeler kapsamında verilen hizmetlerin ücretleri, ilgili tüzel kişiler tarafından değil, fakat EPDK onayı sonucunda düzenlenen tarifeler kapsamında belirlenmektedir. Dolayısıyla, EPDK'nın onayı olmaksızın tarifedeki bedellerde değişiklik dahi yapılamaz[248].

---

[246] Muhammed Demir, "**Perakende Elektrik Satış Fiyatları**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 25-26, Ankara, 2013, s. 11.
[247] Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e.**, s. 358.
[248] Doğan, **Kayıp-Kaçak**., s. 79-80.

Tarife önerileri, ilgili tüzel kişi tarafından, EPDK tarafından onaylanmak üzere sunulur[249]. Yine EPTY m. 17 uyarınca, EPDK'ya yapılan tarife önerisinin, tarife başvuru esaslarına uygun olarak yapılıp yapılmadığı hakkında değerlendirme yapılacak; tarife başvuru esaslarına uygun olarak yapılmadığı tespit edilen tarife başvuruları, eksiklikler giderilene kadar işleme konulmayacak ve başvuru sahibine, eksikliklerin giderilmesi amacıyla süre verilecektir. Başvuru sahibinin başvurusunu zamanında yapmaması ve/veya eksiklikleri öngörülen sürede gidermemesi halinde EPTY m. 19 hükümleri uygulanacaktır. Tarife başvuru esaslarına uygun olarak yapıldığı tespit edilen başvurular inceleme ve değerlendirmeye alınır. EPTY m.18 uyarınca, tarife önerisinin uygun bulunması halinde, tarife onaylanacaktır.

2. Tarifelerin İlgili Şirket Tarafından Hazırlanıp EPDK Tarafından Onaylanmasına Dair Eleştiriler

Bu konuda, doktrinde, olumlu ve olumsuz olarak eleştiriler getirilmiştir. Aslan'a göre, iletim ve dağıtım faaliyetleri doğal tekel olduğundan, fiyatlarının regüle edilmesi, piyasalardaki rekabetin ve piyasaya girişlerde eşit koşulların sağlanması açısından faydalı ve olumludur. Önemli olan saptanacak olan tarifenin seviyesinin ne olacağıdır[250].

Getirilen olumsuz eleştiriler ise şöyledir: Aslan'a göre, söz konusu durumun sonucu olarak, elektrik fiyatları uzunca bir süre düşmeyecek, hammadde girdilerinde veya diğer maliyetlerde düşüşler olsa bile ilgili şirketler bunu tarifelerine yansıtmak istemeyecek ve daima mevcut fiyatlardan ve enflasyon farkından daha yüksek bir tarife sunacaktır. EPDK, bu daha yüksek olan tarifeyi onaylamazsa, ilgili şirket, en

---

[249] EPTY m. 17 uyarınca, "*Bir sonraki yılda uygulanacak olan fiyatlar ile tarifenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları içeren tarife önerileri, tarifeleri düzenlemeye tabi tüzel kişiler tarafından ilgili mevzuat hükümleri uyarınca her yılın ekim ayının sonuna kadar hazırlanarak Kurul onayı alınmak üzere Kuruma sunulur.*" denilerek, tarife önerilerinin, ilgili tüzel kişi tarafından, EPDK tarafından onaylanmak üzere sunulacağı belirtilmiştir. Bu husus, EPK'da da, "*Bu Kanun kapsamında düzenlenen ve bir sonraki dönem uygulanması önerilen tarifeler, ilgili tüzel kişi tarafından, Kurul tarafından belirlenecek usul ve esaslara göre hazırlanır ve onaylanmak üzere Kuruma sunulur. Kurul, mevzuat çerçevesinde uygun bulmadığı tarife tekliflerinin revize edilmesini ister veya gerekmesi hâlinde resen revize ederek onaylar. İlgili tüzel kişiler Kurul tarafından onaylanan tarifeleri uygulamakla yükümlüdür.*" şeklinde belirtilmiştir.

[250] Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e.,** s. 372.

kötü ihtimalle, eski tarifeyi uygulamaya devam edecek ve EPDK'nın ret kararını dava edebilecektir. Dava sonuçlanana kadar da fiyatlarda düşüş olmayacaktır. Davalar kazanılmasa bile, dava sürecinde fiyatlarda bir düşüş meydana gelmeyecektir. Aslan, bu görüşüne ek olarak, düzenleyici kurum olarak, EPDK'nın, doğal tekel olan iletim ve dağıtım faaliyetlerinden doğan tarifeleri, gerektiğinde bizzat belirleyebilmesi gerektiğini belirtmektedir[251].

Aslan, başka yönlerden de eleştiriler getirmektedir. Şöyle ki, perakende satış fiyatlarının, piyasa dışında arz ve talebe göre belirlenmemesi, perakende satış faaliyeti rekabetini engelleyecek olumsuz bir faktördür. Zira, üretim faaliyeti sırasında karşılaşılan aksaklıklar dolayısıyla perakende satış faaliyeti etkilenebilecektir. Üretim şirketlerinin maliyetlerinin artması halinde, üretim şirketleri fiyatlarını arttıracak ancak perakende satış şirketleri fiyatlarını arttıramayacaktır. Şayet fiyat artışları yüksekse ve tarifelerin buna uydurulamaması söz konusu ise perakende satış şirketlerinin piyasayı terk etme istekleri doğabilecektir. Bu duruma örnek olarak şu gösterilmektedir: doğalgaz çevrim santrali işleten şirketler, doğal gaz fiyatlarındaki artışı fiyatlarına yansıtamamış olduklarından, maliyetleri artmış olmasına rağmen tarifeleri aynı oranda kalmış olduğundan, sonuçta elektriğin daha ucuz olduğu gece döneminde zararına elektrik üretmemek için santrallerini devre dışı bırakmak zorunda kalmışlardır[252].

Arz ve talebin gerçek fiyatının pazar dışında belirlenmesi rekabetçi fiyatın ortaya çıkmasını engelleyen bir husustur. Bu nedenle, ulusal tarife yerinde olmamıştır. EPDK'nın, arz ve talep değişikliklerine, piyasa gibi anında uyum göstermesi mümkün değildir.

Perakende satış fiyatlarının EPDK tarafından belirlenmesi, tüketiciyi koruyucu bir tutum da değildir. Zira tüketiciyi korumak, ucuz fiyatla elektrik satmak demek değildir. Önemli olan sürekli ve kaliteli elektriğin, en uygun fiyatla sağlanmasıdır.

---

[251] **a.g.e.**, s. 358.
[252] **a.g.e.**, s. 372.

Aksine, düşük perakende satış fiyatı sonucunda öngörülmeyen, ani elektrik kesintileri ile karşılaşılması ve bunun açacağı zararlar daha fazladır.

Bizim de katıldığımız bir görüşe göre, perakende satış fiyatlarının düzenlenmemesi gerekir. Zira TKHK'da zaten tüketicileri koruyacak yeterli sayıda hüküm bulunmaktadır. Özellikle tüketiciyi zarara uğratacak olan fiyat arttırma hükümlerinin haksız sözleşme koşulu ya da genel işlem şartı sayılması da mümkündür[253]. Kanaatimizce, perakende satış fiyatlarının düzenlenmesindense, özellikle 2009 Strateji Belgesinde de öngörülen serbest tüketici limitlerinin sıfıra indirilerek piyasada rekabetin arttırılması ve tüm tüketicilere tedarikçisini seçme şansının tanınması daha isabetli bir yaklaşım olacaktır.

EPDK, sadece iletim ve dağıtım fiyat tarifesini belirlemelidir. Diğer faaliyetlerle ilgili herhangi bir müdahalede bulunmamalıdır. "Fiyatların ana esaslarını tespit etmek" ifadesinden ne anlaşılacağı da belli değildir. Başka bir ifade ile EPDK fiyatların kendisini değil de, ana esaslarını belirleyecek ise, bu durumda "fiyatların ana esasları" kavramının ne olduğunun iyi tespit edilmesi gerekir. Kanun ve ikincil mevzuat, rekabetçi pazar yapısına inanılmayarak müdahaleci bir yaklaşımla düzenlenmiştir[254].

B. Eşitler Arasında Ayrım Gözetmeksizin Uygulanması

Tarifeler, eşitler arasında ayrım yapılmadan uygulanır. Tarifelere ilişkin hükümlerin bulunduğu ve tarife türlerinin düzenlendiği EskiEPK m. 13/1(b) ve EPK m. 17/6'da sayılan tarife türlerinin pek çoğunun tanımında eşitler arasında fark veya ayrım gözetilmeyeceği hükme bağlanmıştır. Özellikle tekelin olduğu söz konusu iletim ve dağıtım tarifelerinin eşitler arasında eşit olarak uygulanmasının rekabetin bozulmaması açısından özellikle önem arz ettiği belirtilmektedir[255].

---

[253] **a.g.e.**, s. 373.
[254] **a.g.e.**, s. 374.
[255] **a.g.e.**, s. 358.

Bununla beraber, Aslan, mevzuatta bu hususun açık şekilde pek çok defa vurgulanmış olmasına rağmen, tarafların neye göre, hangi kriterler bakımından eşit olmaları gerektiği açıklanmadığı için, rekabetin sağlanması açısından en çok güvenilen bu hususun, en çok sorun yaratabilecek hususlardan biri olduğunu belirtmektedir. Yazara göre, eşit uygulamayı hak edebilmek için hangi açılardan eşit olunması gerektiği konusunda kanunda bir açıklık yoktur. Örneğin, iletim ve/veya dağıtım hattından daha fazla elektrik geçiriyor olmak, şayet ayrıcalıklı bir grup yaratarak, daha az elektrik geçirenlerden farklı bir muamele görmeye neden olacaksa, bu anlamda, piyasada rekabetin sağlanması için girmesi beklenen yeni perakendecilerin piyasaya asla girmeyecekleri öngörülmektedir. Zira piyasaya yeni giren perakendeciler, en azından başlangıç seviyesinde yerleşik şirketlerden daha az elektrik geçirecektir. Oysa, bu hatlardan geçen elektriğin hat üzerinde yarattığı etki aynıdır. Dolayısıyla, kanunda spesifik kriterler koymanın daha iyi olacağı açıktır[256].

Eşitlik ilkesi, Anayasa Mah.'ın kökleşmiş içtihatlarıyla da gündeme gelmiş bir konudur. Anayasa Mah. kararları, eşitliliğin mutlak olmadığını, benzer durumda olanlar arasında bir eşitliğin söz konusu olduğunu belirtmektedir[257]. Dolayısıyla, tüm kullanıcılar arasında değil, ancak "eşit taraflar arasında" ayrım yapılmaması söz konusudur. Bu nedenle, evlere aydınlatma amacıyla satılan elektriğin fiyatı ile sanayide kullanılmak üzere satılan elektriğin fiyatı farklı olabilir. Bu durumda, aynı konumdaki herkese aynı fiyattan elektrik satıldığı için eşitlik zedelenmez. Bizce de kanunda bahsedilen "eşitlik" anlayışı ile tüm durumlar için geçerli olan mutlak bir eşitlikten değil, eşit şartların bulunduğu benzer durumlarda söz konusu olabilecek olan eşitlikten bahsedilmiştir. "Eşitlik" kavramının bu şekilde anlaşılmaması halinde, Aslan'ın da belirttiği şekilde, hükmün çerçevesini ve sınırlarını çizmek zor olacağından, ulaşılmak istenen amaca ulaşılamayacağını düşünüyoruz.

---

256 **a.g.e.**

257 Kökleşmiş içtihadı yansıtan yeni tarihli kararlar için bkz. Anayasa Mah., E. 2011/119, K. 2012/33, T. 01.03.2012 (RG: T. 17.10.2012, S. 28444), Anayasa Mah., E. 2011/114, K. 2012/28, T. 22.02.2012 (RG: T. 21.07.2012, S. 28360). Bu kararlarda, benzer ifadelerle, *"Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayrım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez."* denilerek, nispi eşitlik ilkesi vurgulanmaktadır. Benzer görüşler için bkz. Giritli / Bilgen / Akgüner / Berk, **a.g.e.,** s. 1208; Ergün, **a.g.e.**, s. 189.

C. Bağlayıcı Olması

EPDK onaylı tarifeler, bu tarifeye tabi olan tüm gerçek ve tüzel kişileri bağlar. Başka bir ifade ile tarifede belirtilen hizmeti alan tüm gerçek ve tüzel kişiler, bu hizmetin karşılığı olan ödemeleri yapmak zorundadır. İlgili tarifelerde yer alan ödemelerin yapılmaması halinde, bu hizmetlerin durdurulması başta olmak üzere muhtelif yaptırımlar uygulanabilecektir[258].

Aslan, hizmetin durdurulması ve cebri icra ile yapılmayan ödemelerin tahsil edilmesinin yeterli yaptırımlar olduğu görüşündedir[259].

D. Fiyat Yapısında Piyasa Faaliyetleri ile İlgili Olmayan Hiçbir Unsurun Yer Alamaması

Tarifeler hazırlanırken, fiyat yapısı içine piyasa faaliyetleri ile doğrudan ilişkisi olmayan hiçbir unsur konulamaz[260].

Aslan, ilgili şirketlerin lisansları haricinde hiçbir iş yapmaları mümkün olmadığından, ne gibi unsurların piyasa faaliyetleri ile ilişkili olmayacağının tespitinin oldukça zor olduğunu belirtmekte ve örnek olarak, şirketin idari işlerini yürütmek için yapacağı bir binanın maliyetinin fiyat yapısına yansıyıp yansımayacağının piyasa faaliyeti kapsamında olup olmadığının tespit edilmesi gerektiğini düşünmektedir[261]. Aslan, şirketlerin doğrudan piyasa faaliyetleri ile ilgili hizmetlerini tarifeye bağlayabileceklerini, doğrudan piyasa ile ilgisi olmayan

---

[258] Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e.**, s. 360.

[259] **a.g.e.**

[260] Bu husus, EPK m. 17/3'te "*Onaylanan tarifeler içinde, söz konusu tüzel kişinin piyasa faaliyetleri ile doğrudan ilişkili olmayan hiçbir unsur yer alamaz*." ve EPTY m. 21/5'te, "*Tarife önerisindeki fiyat yapısı içerisinde, tarifeleri düzenlemeye tabi tüzel kişilerin piyasa faaliyetleri ile doğrudan ilişkili olmayan hiçbir unsur yer alamaz ve Kurum tarafından onaylanmış bir tarifenin fiyat yapısına hiçbir surette müdahale edilemez.*" şeklinde belirtilmiştir.

[261] **a.g.e.**, s. 359.

hizmetleri (unsurları) ile ilgili herhangi bir fiyat tarifesi koyamayacakları ya da böyle bir hizmeti belirli bir fiyatın içine koyamayacakları görüşündedir[262].

Tarifelerin hesaplanmasına ve tarifelerin içerisinde yer alabilecek unsurlara aşağıdaki bölümlerde yer verilmiştir[263].

E. Gelecek Yıla Ait Olması

Tarifeler gelecek yılın tarifesidir. Başka bir ifade ile EPK m. 17/1 uyarınca, EPK kapsamında düzenlenen ve bir sonraki dönem uygulanması önerilen tarifeler, ilgili tüzel kişi tarafından, Kurul tarafından belirlenecek usul ve esaslara göre hazırlanır ve onaylanmak üzere Kuruma sunulur. EPTY m. 18 uyarınca, tarife önerisinin uygun bulunması halinde tarife onaylanır. Onaylanan tarifeler, takip eden yılın 1 Ocak - 31 Aralık tarihleri arasını kapsayan tarife dönemi için geçerlidir[264].

Tarifelere esas alınacak gelir tavanları[265] her yıl EPDK tarafından belirlenmektedir[266]. Gelir tavanlarına esas oluşturan gelir gereksinimleri ise 2010 yılında, 2011-2015 arasındaki dönem için belirlenmiş olmasına rağmen, gerektiği takdirde revize edilmektedir[267].

Söz konusu tavanlar dışında, tüzel kişiler tarafından, EPTY m. 29 çerçevesinde, belirli dönemlerle enflasyon düzeltmesi yapılmaktadır[268]. Aslan, Türkiye'nin yaşadığı enflasyon ortamında tarifelerin yıllık olarak belirlenmesini

---

262 **a.g.e.**

263 Bkz. İkinci Bölüm, III., C.

264 Uygulama dönemlerinin pratikte 3-5 yıl olması öngörülürken, tarife dönemleri ise 1 yıldır. Atiyas, **Reform**, s. 89.

265 Bkz. İkinci Bölüm, III., B., 2.

266 http://www.epdk.gov.tr/index.php/elektrik-piyasasi/mevzuat?id=142; 27.01.2014.

267 http://www.epdk.gov.tr/index.php/elektrik-piyasasi/mevzuat?id=142; 27.01.2014.

268 Söz konusu madde uyarınca, "*Düzenlemeye tabi tarifelerde yer alan fiyatlar, Kurul onayına gerek olmaksızın, tarifenin geçerlilik süresi dâhilinde gerçekleşecek enflasyona bağlı maliyet değişimlerinin yansıtılabilmesi amacıyla, Elektrik Piyasası Endeksinin değişimi oranında her uygulama döneminde Kurulca belirlenecek aralıklarla ayarlanır*."

gerçekçi bulmamakta ve yılda bir kez değil, birkaç kez tarife düzenlenmesi gerekliliğini ileri sürmektedir[269]. Yıllık olarak belirlemenin istisnasını teşkil eden EPTY m. 29 uyarınca, aylık enflasyon dikkate alınarak, gerekli ayarlamalar her zaman yapılabilecek ve bunlar EPDK onayına tabi olmayacaktır[270].

F. Maliyetleri Yansıtması

Tarifelerin maliyetleri yansıtması konusunda, esas olarak, gelir tavanı ve fiyat tavanı olmak üzere iki yöntem öngörülmüştür. Aşağıda detaylıca açıklanan bu yöntemler uyarınca[271], hazırlanan tarifelerin, şirketlerin katlandığı maliyetleri içermesi gerekir.

Her bir tarifenin hazırlanışında nelere dikkat edileceği ve tarifelerin hangi unsurları içereceği yönetmelik ve tebliğlerde düzenlenmiştir. Bu hususların her biri, aşağıdaki ilgili bölümlerde incelendiğinden, o bölümlere atıf yapmakla yetiniyoruz.

III. Düzenlemeye Tabi Tarife Türleri ile Bu Tarifelerin Hazırlanması ile Hesaplanması

A. Genel Olarak

EskiEPK m. 13'e göre, EPDK tarafından düzenlemeye tabi faaliyetler beş grup altında toplanmıştı. Bunlar bağlantı ve sistem kullanım tarifeleri, iletim tarifesi, toptan satış tarifesi, dağıtım tarifesi ve perakende satış tarifesi idi. EPK m. 17/6'da ise düzenlemeye tabi tarifeler, bağlantı tarifeleri, iletim tarifesi, toptan satış tarifesi, dağıtım tarifesi, perakende satış tarifeleri, piyasa işletim tarifesi ve son kaynak tedarik tarifesi olarak öngörülmüştür. EPTY m. 5'de ise tarifeler, iletim bağlantı tarifesi, dağıtım bağlantı tarifesi, iletim tarifesi, dağıtım tarifesi, perakende satış

---

[269] Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e.**, s. 359.
[270] Güneş, **a.g.e**., s. 117.
[271] Bkz. İkinci Bölüm, III., B., 2. ve 3.

tarifesi ve TETAŞ'ın toptan satış tarifesi olarak öngörülmüştür. Bu bağlamda, tarifeleri düzenlenmeye tabi kişiler de, EPTY m. 4/1(44) kapsamında, TEİAŞ, TETAŞ, dağıtım lisansı sahibi tüzel kişiler ile görevli perakende satış şirketleri olarak belirlenmiştir.

Bahsedilen tarifeler için, tarife türüne göre esasen gelir ve fiyat tavanı yöntemleri uygulanmaktadır. Tarifelerin hesaplanması, içeriği ve kullanılan yöntemlere ilişkin olarak, her bir tarifeye özgü başlık altında ayrıntılı bilgi verilmiştir.

B. Tarifelerin Hesaplanmasında Esas Alınan Maliyetler ve Gelir ile Fiyat Tavanları

1. Gelir Düzenleme Esasları

a. Gelir Düzenleme Kavramı

EPTY m. 11-17'de gelir düzenlenmesi hususu ele alınmıştır. EPTY m. 2 uyarınca, tarife önerilerinin hazırlanması ve de gelir ve/veya ortalama fiyat tavanlarının düzenlenmesi EPTY uyarınca yapılmaktadır.

EPTY m. 4/1(19) uyarınca, gelir düzenlemesi, *"Tarifeleri düzenlemeye tabi tüzel kişilerin, ilgili tebliğler uyarınca bir uygulama dönemi için öngörülen gelir ve/veya ortalama fiyat tavanlarının belirlenmesi amacıyla Kurum tarafından yapılan düzenlemeyi"* ifade etmektedir. Başka bir ifade ile gelir düzenleme ile tarifesi düzenlemeye tabi tüzel kişilerin gelir ve fiyat tavanlarının EPDK tarafından belirlenmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla, gelir düzenlemesi kavramı içerisinde, hem gelir tavanı hem de fiyat tavanı bulunmaktadır. Söz konusu düzenlemeler, başka bir ifade ile gelir ve tavan fiyatlarının belirlenmesi, EPDK tarafından çıkarılan tebliğler uyarınca yapılmaktadır. Söz konusu tebliğlerde, gelir ve fiyat tavanlarının belirlenmesine ilişkin çeşitli parametreler EPDK tarafından belirlenmiş olup,

yapılacak olan gelir ve fiyat tavanı düzenlemelerinin bu parametreler uyarınca EPDK tarafından yapılacağı hükme bağlanmıştır (EPTY m. 11). EPDK'nın söz konusu düzenlemeleri yapabilmesi için EPTY m. 14'te belirtilen bilgi ve belgelerin EPDK'ya sunulması gerekir.

Tarifeleri düzenlemeye tabi şirketlerin EPDK'ya sunmuş olduğu verilerle, EPDK tarafından, her bir şirket için gelir ve fiyat tavanı hesaplaması ve düzenlemesi yapılması söz konusudur[272]. Gelir düzenlemesine ilişkin esaslar EPTY m. 12'de düzenlenmiştir. Bu madde ile gelir tavanını oluşturacak maliyet ve yatırımların kapsam, nitelik ve özellikleri belirlenmiştir.

b. İkinci Uygulama Dönemi ve Revizyonlar

30.03.2010 tarih ve 2491 sayılı EPDK kararında[273], perakende satış lisansına sahip dağıtım şirketlerinin, dağıtım bağlantı ve sistem kullanım, perakende satış ve perakende satış hizmeti tarifeleri ile iletim, kesme bağlama ve güvence bedellerine ilişkin ikinci uygulama döneminin 01.01.2011 - 31.12.2015 olarak belirlenmesine karar verilmiştir. Bu beş yıllık süreç için EPDK tarafından, her bir tarifeleri düzenlemeye tabi tüzel kişi için gelir gereksinimi onaylanmıştır[274]. Dolayısıyla, ilgili tarife önerilerine temel alınacak gelir gereksinimleri 2015'e kadar belli olduğundan, önerilerde bu tavanların dikkate alınması gerekir. Bununla beraber, gelir gereksinimleri revize edilebilmekte[275], bu revizyon sonucunda her sene hesaplanan gelir tavanları da değişiklik gösterebilmektedir.

Tarifelerin hesaplanmasında temel alınan gelir tavanlarına ilişkin hesaplamalara "Düzenlemeye Tabi Tarife Türleri[276]" bölümünde yer verilmiştir.

---

[272] "*Gelir düzenlemesi ve parametreler*" başlıklı EPTY m. 11 uyarınca, "*Tarifeleri düzenlemeye tabi tüzel kişilerin, bir uygulama dönemi için gelir ve/veya fiyat tavanlarının belirlenmesi amacıyla yapılacak hesaplamalarda kullanılacak parametreler, Kurum tarafından yapılan gelir düzenlemesi ile belirlenir.*"

[273] RG: T. 07.04.2010, S. 27545.

[274] http://www.epdk.gov.tr/index.php/elektrik-piyasasi/tarifeler, 02.01.2014.

[275] http://www.epdk.gov.tr/index.php/elektrik-piyasasi/mevzuat?id=142; 02.01.2014.

[276] Bkz. İkinci Bölüm, III., C.

İlgili bölümlerde bahsedilen hesaplama ve yöntemlere, yine ilgili bölümlerdeki mevzuat uygulanır. Ancak bu mevzuata ek olarak, raporlama ve hesaplama konusunda, gelir düzenlemesine tabi lisans sahibi tüzel kişiler tarafından, gelir ve tarife düzenlemesi çerçevesinde yapılması gereken hesaplama ve raporlamalara ilişkin usul ve esaslar açısından Raporlama Tebliği de kullanılmaktadır.

Gelir tavanına tabi olan tarifeler, aşağıda ayrı ayrı incelenmiştir. Lakin, temel olarak, ilgili tarifelerde kullanılan formüllerin benzer olduğu görülebilir. Aşağıdaki tebliğler dışında, 1.1.2007 ve 31.12.2010 tarihleri arasındaki geçiş döneminde uygulanmak üzere; dağıtım sistemi, perakende satış hizmeti ve iletim bedeli gelir gereksinimlerinin düzeltilmesi ile perakende enerji satış fiyatına esas alınacak Ortalama Perakende Enerji Satış Fiyatı ve KK enerji fiyatı tavanının belirlenmesine ilişkin usul ve esasları kapsayan "20 Dağıtım Şirketinin İlk Uygulama Dönemine İlişkin Gelir Düzenlemesi Hakkında Tebliğ[277]" yürürlüğe girmiştir. Ancak söz konusu tebliğ, 2007-2010 yılları arasındaki dönemi kapsadığından, günümüzdeki tarifelere ilişkin hususlara aşağıdaki tebliğlerdeki hükümler uygulanacaktır[278]. Başçıl'a göre, 20 Dağıtım Şirketinin İlk Uygulama Dönemine İlişkin Gelir Düzenlemesi Hakkında Tebliğ, 31.12.2010 tarihine kadar uygulanacağından, bu tarihe kadar EPTY askıda kalacaktır[279].

EskiEPK Geçici m. 9 uyarınca, 01.09.2006 - 31.12.2010 arasında uygulanacak tarifeler için 24.08.2006 tarih ve 875 sayılı EPDK kararı, 01.01.2011'den itibaren geçerli olacak dönem için ise 28.12.2010 tarih ve 2999 sayılı ve 29.12.2010 tarih ve 3002 sayılı EPDK kararları alınmıştır. Daha sonraki süreçte ise son olarak, ekinde "Dağıtım Lisansı Sahibi Tüzel Kişiler ve Görevli Perakende Satış Şirketlerinin Tarife Uygulamalarına İlişkin Usul ve Esaslar"ın bulunduğu 18.12.2012 tarih ve 4193 sayılı EPDK kararı alınmıştır.

---

[277] RG: T. 21.12.2006, S. 26383. Bu tebliğ, tebliğ m. 1 uyarınca, EskiEPK m. 9'a dayanılarak hazırlanmıştır.

[278] Bu durum, DGT Geçici m. 1'de, "*Bu Tebliğ hükümleri Kanunun geçici 9 uncu maddesi kapsamında tarife teklifi sunulan 20 dağıtım şirketi için 31.12.2010 tarihine kadar uygulanmaz. Bu süre içerisinde 20 dağıtım şirketine, 21.12.2006 tarihli ve 26383 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 20 Dağıtım Şirketinin İlk Uygulama Dönemine İlişkin Gelir Düzenlemesi Hakkında Tebliğ esasları çerçevesinde işlem tesis edilir.*" şeklinde belirtilmiştir.

[279] Başçıl, **a.g.e**, s. 217.

2999 ve 3002 sayılı kararlardan sonra KK bedeli, faturalarda ayrı bir unsur olarak gösterilmeye başlanmış ve sadece dağıtım şirketlerinden elektrik temin edenlere değil, tüm tüketicilere uygulanır hale gelmiştir. 2011 yılı için, DGT ve PST gibi tebliğlerdeki unsurlar dikkate alınarak hesaplamalar yapılıp, bu hesaplamalar sonucu bulunan bedeller 2999 ve 3002 sayılı EPDK kararlarının ekinde sunulmuştur. Dolayısıyla, EPDK kararları ile aslında yeni tarife bileşenleri eklenmemiş olup, EPTY, DGT, PST gibi tebliğlerdeki bileşenler dikkate alınmaktadır. 2011 ve sonrası dönem için, 875 numaralı kararın eki olan Metodoloji artık uygulamayacak, bunun yerine 4193 sayılı kararın eki olan, Usul ve Esaslar ile DGT, PST gibi tebliğlerdeki formüller uygulanacaktır.

c. Tarife Önerilerinin Yapılması

Gelir ve fiyat tavanları hazırlandıktan ve gelir düzenlemeleri yapıldıktan sonra, EPTY m. 17 ve EPTY m. 23 uyarınca, tarifeleri düzenlemeye tabi tüzel kişiler tarafından, tarife önerileri incelenmesi ve daha sonrasında onaylanması amacıyla, EPDK'ya sunulmaktadır. Tarife önerileri, ilgili gelir veya fiyat tavanını karşılayacak şekilde sunulmaktadır. İlgili şirket ve duruma göre, tarifeler ve içerikleri de değişiklik gösterebilmektedir. Bu değişik durum ve içeriklere ilişkin hükümler EPTY m. 21 kapsamında düzenlenmiştir. Gerçekten de EPTY m. 21 uyarınca, tarife önerileri, aktif - reaktif enerji[280], gerilim seviyeleri[281], gün içi dönemler[282] gibi unsurlar dikkate alınarak, dağıtım ve iletim sistemine bağlı olunacak şekilde göz önünde bulundurularak, çeşitli şekilde yapılabilecektir.

[280] Bkz. İkinci Bölüm, III., D., 3.
[281] Bkz. İkinci Bölüm, III., D., 2.
[282] Bkz. İkinci Bölüm, III., D., 5.

2. Gelir Tavanı

a. Genel Olarak

Gelir tavanı, EPTY m. 15 uyarınca, iletim sistemi kullanım tarifesi, iletim sistemi işletim tarifesi, piyasa işletim tarifesi ve dağıtım sistemi kullanım tarifesinin hesaplanmasında temel alınan hesaplama yöntemidir. Bununla beraber, gelir tavanı ilgili tebliğler çerçevesinde, perakende satış hizmeti tarifesi ve piyasa işletim tarifelerinde de kullanılmaktadır. Gelir tavanı, bahsedilen bu tarifelerin hesaplanmasında kullanılan ve aşağıda açıklanan tebliğlerin her birinde, ilgili tarife bazında tanımlanmıştır. Tebliğlerdeki tanımların birbirine benzer olduğu göz önüne alındığında, bu tanımlar dikkate alınarak, gelir tavanı ilgili tarifenin belirlenmesinde esas alınan sınır değer olarak tanımlanabilir. Metodolojide de gelir tavanı dağıtım şirketinin işletme ve yatırım maliyetlerini karşılamak için gerekli getiriyi sağlamak amacıyla, şirketin tarifeler vasıtasıyla tahsil etmesine hak tanınan azami tutar olarak tanımlanmıştır[283].

Gelir tavanın hesaplanmasında gelir gereksinimi temel alınmakta, tespit edilen gelir gereksinimi üzerine düzeltme bileşenleri[284] eklenerek gelir tavanı bulunmaktadır. İlgili şirketin geçmiş finansal ve fiziksel verileri, şirketin geçmiş dönemdeki performansı, uygulama dönemine ilişkin belirlenen hedefler, alternatif sermaye maliyeti vs. incelenerek ve/veya belirlenerek, şirketin uygulama dönemindeki her bir yıl için temelde işletme ve yatırım giderleri toplamından oluşan gelir gereksinimi belirlenir[285].

Bu yöntemde, şirketin geçmiş dönemdeki finansal ve fiziksel verileri, gelecek uygulama dönemine dair projeksiyonların yapılması ve giderlerin belirlenmesi için kullanılır. Yine, bu verilerin yurtiçindeki ve/veya yurtdışındaki diğer şebeke şirketlerinin verileri ile karşılaştırılması suretiyle belli metodolojiler kullanılarak

---

[283] **Metodoloji**, s. 13.
[284] Bkz. İkinci Bölüm, III., B., 2., c.
[285] Ercüment Camadan, "**Elektrik Tarifeleri ve Gelir Farkı Düzeltme Bileşeni Uygulaması**", Enerji Piyasası Bülteni, S.23, Ankara, 2012, s.36-41, (**Düzeltme Bileşeni**).

verimlilik, kalite vb. performans üzerinden oluşturulan parametreler belirlenir. Daha verimsiz olduğu veya daha az kaliteli hizmet sunduğu belirlenen şirketlerin giderleri ve gelir gereksinimleri belirlenirken bu parametreler de dikkate alınır[286].

Dağıtım şirketlerinin gelir gereksinimleri EPDK tarafından belirlenmektedir. Her bir dağıtım şirketi için, 2011 - 2015 dönemine ait gelir gereksinimleri, 28.12.2010 tarihli EPDK kararları ile belirlenmiştir.

Gelir tavanının hesaplanmasına ilişkin temel unsurlar EPTY m. 15'te belirlenmiştir[287]. Benzer bir düzenleme, Raporlama Tebliğ m. 21'de de bulunmaktadır. Bu hükümlerden de anlaşılacağı üzere, gelir tavanında amaç, giderlerin ve maliyetlerin karşılanması amacıyla gelir elde edilmesidir. Hükümde geçen "makul bir getiri" ile de yapılması gereken yeni yatırımların finansmanının sağlanması ve yatırımların sürdürülmesi hedeflenmiştir. Gelir tavanlarının söz konusu olduğu tarifelerde, gelir tavanlarının üstünde bir gelirin tarifeler yoluyla elde edilmesi mümkün değildir.

Gelir tavanı, dağıtım bölgesinde gerçekleşecek olan tüketim miktarından bağımsız olarak dağıtım şirketine garanti edilmektedir. Buna göre, dağıtım şirketinin tüketimdeki olası azalmadan dolayı gelir tavanında öngörülenden daha düşük bir gelir elde etmesi durumunda ortaya çıkan gelir eksikliği, bir sonraki yılda uygulanacak olan son kullanıcı tarifelerinin EPDK denetimi altında düzenlenmesiyle giderilmiş olacaktır. Aynı şekilde, dağıtım şirketleri gelir tavanında öngörülenden

---

[286] Camadan, **Düzeltme Bileşeni**, s. 36.

[287] Buna göre, gelir tavanı hesaplamasına ilişkin EPTY m. 15/1 hükmü uyarınca,"*İletim sistemi kullanım geliri tavanı, iletim sistemi işletim geliri tavanı, piyasa işletim gelir tavanı ve dağıtım sistemi kullanım geliri tavanına ilişkin parametreler; faaliyet türüne göre belirlenen verimlilik, kalite ve kayıp-kaçak hedeflerine ulaşılması ölçüsünde, elektrik piyasası hesap planı, düzenlemeye tabi unsurlar ve raporlamaya ilişkin tebliğ ile ilgili mevzuattaki diğer hükümlere uygun olarak işletme giderleri ile amortisman giderlerinin karşılanması ve makul bir getiri elde edilmesine izin verecek şekilde belirlenir*."

fazla gelir elde ederlerse, bir sonraki yıl tarifeleri EPDK denetimi altında düzeltilerek oraya çıkan fazladan gelir dengelenecektir[288].

b. Sabit ve Değişken Maliyetler

Tebliğlerde, gelir gereksinimi ve gelir tavanına esas olarak, sabit ve değişken maliyetlerden bahsedilmiştir. Sabit maliyet, üretim miktarından etkilenmeyen ya da çok az etkilenen maliyettir. Örneğin, bir üretim tesisinin kirası ilgili tesiste yapılan üretimden bağımsızdır. Değişken maliyet ise üretim arttıkça artan, azaldıkça azalan maliyettir. Örneğin, ilgili ürünün üretiminde kullanılan malzeme ve harcanan enerji üretim arttıkça artacak, bu nedenle, maliyetler de oransal olarak artacaktır[289].

Yukarıdaki tanım uyarınca, sabit ve değişken giderler konusunda şöyle bir ayrıma da gidilebilir. Buna göre, sabit giderler; arsa fiyatı, büyük makine ekipman (türbin, kazan), elektromekanik teçhizat, yan tesisler (şalt sahası, kontrol odası, v.s.), inşaat işleri, şebeke bağlantısı, mühendislik, proje ve diğer giderler (sigorta, nakliye, devreye alma, v.s.) olarak sınıflandırılabilir. Değişken giderler ise, yakıt maliyeti, işletme ve bakım maliyeti, kayıp ve kaçaklar, iletim, dağıtım bedelleri, TRT Payı ve belediye vergisidir[290].

c. Düzeltme Bileşeni

Düzeltme bileşeninin, farklı tebliğlerde, ilgili olduğu tarifeye ilişkin olarak, farklı tanımları bulunsa da, genel bir tanım olarak, düzenlemeye tabi şirketin, belirlenen ve elde etmesi gereken toplam gelirin üzerinde veya altında gelir elde

---

[288] Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, "Tanıtım Dokümanı – Türkiye Elektrik Dağıtım Sektörü Özelleştirmesi", http://www.oib.gov.tr/2010/dosyalar/TEDAS%20Teaser%Ck%C3%A7e%20v05-comments%20removed.pdf, 04.09.2013, (**Tanıtım Dokümanı**), s. 6.

[289] Aydın Dede, "**Muhasebe Verilerinden Yararlanarak İşletmeyi Yönetmenin Önemi**", http://www.itimatymm.com/uploads/201292018535356Muhesebe%20Verilerinden%20Yararlanarak%20%C5%9Eirket%20Y%C3%B6netmenin%20%C3%96nemi.pdf, 25.11.2013.

[290] Agah Hınç, "**Elektrik Üretim Yatırımlarında Karar Verme**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 8, Ankara, 2009, s. 15.

etmesi halinde, şirketin bir sonraki dönem için belirlenen gelir tavanı hesaplanmasında kullanılan parametre olduğu söylenebilir[291].

2011 - 2015 arası dönem için önceden belirlenen rakamlar tahmini rakamlardır. Onaylanan gelir gereksinimi (veya tavanı) ile gerçekleşen gelir arasındaki farkın asgaride tutulabilmesi için talep tahminlerinin en doğru bir şekilde yapılabilmesi önem taşımaktadır. Ancak söz konusu rakamlar tahmini rakamlar olduğu için, fiili gelir ile gelir gereksinimi arasında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle şirketlerin tarifeler kapsamında öngörülen gelirini tam olarak elde etmesi için düzeltme mekanizmasına gereksinim duyulmaktadır. Dağıtılan enerji miktarının, gelir gereksiniminde belirlenenden fazla ya da az olmasına göre, dağıtılan enerjiye uygulanan dağıtım tarifesi uyarınca fazla ya da eksik belirlenen miktar dikkate alınarak, gelir gereksinimi ve gelir tavanında düzeltme bileşeni uygulanmakta ve bu bedel tarifelere yansıtılmaktadır[292]. Bu sayede, tahmin hatalarının düzeltilmesi suretiyle tüketiciler ya da kabul edilebilir sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla, düzenlemeye tabi tarifelerle enerji satan tedarikçiler aleyhine oluşabilecek mağduriyetin giderilmesi amaçlanmaktadır.

Tahmini gelirlerle fiili gelirlerin birbiriyle aynı olmamasına neden olarak, ilgili perakende satış tarife döneminde tahakkuk ettirilecek enerji öngörüsünün yanlış yapılması, tarifelere konu enerjinin maliyetinin yanlış tahmin edilmesi, abone gruplarının toplam tahakkuk ettirilen enerji içerisindeki payının yanlış tahmin edilmesi gösterilmektedir[293].

3. Fiyat Tavanı

Fiyat tavanı, EPTY m. 15 uyarınca, perakende satış tarifesinin hesaplanmasında temel alınan hesaplama yöntemidir. Fiyat tavanı ilgili tarifenin belirlenmesinde esas alınan sınır değer olarak tanımlanabilir.

---

[291] Camadan, **Düzeltme Bileşeni**, s. 36.
[292] **a.g.e.**
[293] **a.g.e.**

Fiyat tavanı hesaplanması EPTY m. 15/2 hükmü uyarınca gerçekleşmektedir[294]. Bu hükümden de anlaşılacağı üzere, bir yandan giderler ve maliyetler karşılanır iken, diğer yandan, bu giderlerin üzerine brüt kar marjı eklenerek kar elde edilmektedir.

PST m. 3/1(a) uyarınca, BKMT, *"Ortalama perakende enerji satış fiyatı tavanının belirlenmesinde kullanılan brüt kar marjı tavanı"* olarak ifade edilmiştir. Metodolojide, BKM ifadesine yer verilmemiş, bunun yerine "Perakende Enerji Satış Marjı" ifadesi kullanılmıştır[295].

Görevli tedarik şirketleri için BKM'ler EPDK tarafından belirlenmiştir. EPDK'nın, 09.12.2010 tarih ve 2914 sayılı kararında[296], elektrik dağıtım şirketleri için, ikinci uygulama döneminin ilk iki yılı olan 2011 - 2012 yılları için geçerli olacak BKMT'nin % 2,33 olarak onaylanmasına karar verilmiştir. Ancak, sonraki yıllar için bu oran arttırılmıştır. Buna göre; EPDK'nın, 19.10.2012 tarih ve 4089 sayılı kararında[297], perakende satış lisansı sahibi tüzel kişiler için, 2013-2015 yıllarında geçerli olacak BKMT'nin %3,49 olarak onaylanmasına karar verilmiştir. EPDK'nın BKM'yi arttırmasının nedeni olarak dağıtım şirketi özelleştirmelerinin daha cazip hale getirilmesi olduğu düşünülebilir.

---

[294] EPTY m. 15/2 uyarınca, "*Perakende satış fiyatlarına ilişkin parametreler; enerji alımına ilişkin tavan fiyat, brüt kar marjı ve verimlilik hedefine ulaşılması ölçüsünde elektrik piyasası hesap planı, düzenlemeye tabi unsurlar ve raporlamaya ilişkin tebliğ ile ilgili mevzuattaki diğer hükümlere uygun olarak hesaplanmış perakende satış hizmeti maliyetlerini içerecek şekilde belirlenir.*"

[295] **Metodoloji**, s. 11.

[296] RG: T. 17.12.2010, S. 27788.

[297] RG: T. 24.10.2012, S. 28451.

C. Düzenlemeye Tabi Tarife Türleri

1. İletim Tarifesi

a. Çeşitli Tanımlar

İletim tarifesi, EskiEPK m. 13/1(b), EPK m. 17/6(b) ve EPTY m. 8'de tanımlanmıştır[298].

Bu tanımlar uyarınca, iletim tarifesi; PMUM'un piyasa işletmeciliği faaliyetinden dolayı, MYTM'nin sistem işletmeciliği faaliyetinden dolayı, TEİAŞ'ın ise, elektriğin piyasa aktörleri arasında nakli yapılırken, iletim sistemini kullanılmasını sağlaması sonucunda iletim faaliyetinden dolayı, ilgili masrafların karşılanması amacıyla, ödenmesi gereken bedelin hesaplanmasında temel alınan tarife olarak ifade edilebilir.

b. Tarifenin Amacı

Tarife ile üretim, ithalat veya ihracat işlemlerine konu olan elektrik enerjisinden yararlanan tüm kullanıcılara uygulanmak üzere düzenlenmektedir. Bu bağlamda, kullanıcılar, iletim tesislerinden yararlandıkları için bir bedel ödemekle

---

[298] EskiEPK m. 13/1(b) uyarınca, *"Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi tarafından hazırlanacak olan iletim tarifesi, üretilen, ithal veya ihraç edilen elektrik enerjisinin iletim tesisleri üzerinden naklinden yararlanan tüm kullanıcılara eşit taraflar arasında fark gözetmeksizin uygulanacak fiyatları, hükümleri ve şartları içerir. Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketinin yapacağı şebeke yatırımları ve iletim ek ücretleri iletim tarifesinde yer alır."*

EPK m. 17/6(b) uyarınca, *"TEİAŞ tarafından hazırlanacak olan iletim tarifesi; üretilen, ithal veya ihraç edilen elektrik enerjisinin iletim sistemi üzerinden naklinden yararlanan tüm kullanıcılara eşit taraflar arasında ayrım gözetmeksizin uygulanacak fiyatları, hükümleri ve şartları içerir. TEİAŞ'ın yapacağı şebeke yatırımları ve iletim ek ücretleri iletim tarifesinde yer alır."*

EPTY m. 8 uyarınca, *"TEİAŞ tarafından hazırlanan iletim tarifesi; iletim sistemi kullanım fiyatı, iletim sistemi işletim fiyatı ve piyasa işletim ücreti ile tarifenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslardan oluşur. İletim sistemi kullanım fiyatı; "İletim Sistemi Gelirinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ", iletim sistemi işletim fiyatı; "İletim Sistemi İşletim Gelirinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ"; piyasa işletim ücreti, "Piyasa İşletim Gelirinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ" hükümleri esas alınarak hesaplanır."*

yükümlüdür. Bu bedel, iletim tesislerinden yararlanma şartları ve yararlanma nedeniyle uygulanacak hükümler tarifede düzenlenmektedir[299]. Söz konusu tarife ile iletim sistemine yapılan harcama ve yatırımlar karşılanmış olmaktadır.

MYTM ve PMUM'un da TEİAŞ'ın bünyesinde yer aldığı göz önüne alındığında, iletim sisteminin kullanılmasının yanında, piyasa işletmeciliği ve sistem işletmeciliği faaliyetlerden de doğan masrafların, bu tarifeyle karşılanması hedeflenmiştir.

c. Tarifenin Hesaplanması

(1) Genel Olarak

İletim tarifesi; iletim sistemi kullanım fiyatı, iletim sistemi işletim fiyatı ve piyasa işletim ücretinden oluşmaktadır. Bunlardan iletim sistemi kullanım fiyatı, iletim sistemi yatırımları ve işletme ile bakım giderlerini karşımaya yönelik fiyattır. İletim sistemi işletim fiyatı, MYTM tarafından sunulan hizmetlerin maliyetleri, yatırım maliyetleri ve yan hizmetlere ilişkin sabit maliyetler dikkate alınarak hesaplanan fiyattır. Piyasa işletimi ise PMUM'un faaliyetlerini içermektedir[300].

Bu tarife ile üretim, ithalat veya ihracat işlemlerine konu olan elektrik enerjisinden yararlanan tüm kullanıcılara uygulanmak üzere düzenlenmektedir. Bu bağlamda, kullanıcılar iletim tesislerinden yararlandıkları için bir bedel ödemekle yükümlüdür. Bu fiyatlar, iletim tesislerinden yararlanma şartları ve yararlanma nedeniyle uygulanacak hükümler tarifede düzenlenmektedir. Bağlantı ve sistem kullanma fiyatlarından farklı olarak, iletim tarifesinde, TEİAŞ'ın yapacağı şebeke yatırımları iletim tarifesine yansıtılmaktadır[301]. Hesaplanan iletim tarifesi sonucunda bulunan birim fiyat, tüketim miktarı ile çarpılarak tüketiciye yansıtılan faturada yer almaktadır.

---

[299] Ayrancı, **a.g.e.**, s. 100.
[300] Atiyas, **Reform**, s. 92.
[301] Ayrancı, **a.g.e.**, s. 100.

(2) İletim Sistemi Geliri ve İletim Sistemi Kullanım Fiyatı

İGT[302] ile iletim sistemi kullanım fiyatına temel teşkil eden iletim sistemi gelirinin hesaplanması düzenlenmiştir. Dolayısıyla, kullanıcıların iletim sistemini kullanmalarından dolayı ödemekle yükümlü oldukları bedel bu kapsamda düzenlenmektedir.

EPTY m. 8 uyarınca, İSGT'ye ilişkin hükümler İGT'de bulunmaktadır. İletim sistemi geliri, gelir tavanına tabidir. İSGT'nin hesaplanması, İGT m. 3 uyarınca gerçekleşmektedir. Bu hüküm uyarınca, İSGT, iletim sistemi gelir tavanının maliyet bileşeninden ve gelir farkı düzeltme bileşeninden oluşmaktadır. İletim sisteminin işçilik, malzeme, bakım onarım gibi işletim maliyetleri ile hat, tesis, trafo gibi yatırım maliyetleri maliyet bileşeni içindedir[303]. Dolayısıyla, İSGT'nin maliyetlerden ve düzeltme bileşeninden oluştuğunu söylemek mümkündür. Keza, bu hususa ilişkin olarak düzenlenmiş EPTY m. 4/1(25)'te de, iletim sistemi kullanım fiyatı, *"iletim sistemine ilişkin yatırım harcamaları ve işletme ve bakım giderleri dikkate alınarak hesaplanan fiyat"* olarak tanımlanmıştır. Atiyas da, iletim sistemi kullanım fiyatını, iletim sistemi yatırımları ve işletme ve bakım giderlerini karşılamaya yönelik fiyat olarak tanımlamıştır[304].

(3) İletim Sistemi İşletim Geliri ve İletim Sistemi İşletim Fiyatı

İİGT[305] ile iletim sistemi işletim fiyatına temel teşkil eden iletim sistemi işletim gelirinin hesaplanması düzenlenmiştir. Dolayısıyla, iletim sistemi işletim fiyatı, MYTM tarafından sunulan hizmetlerin maliyetleri, yatırım maliyetleri ve yan hizmetlere ilişkin sabit maliyetler dikkate alınarak hesaplanan fiyattır[306].

---

[302] RG: T. 11.08.2002, S. 24843. İGT, İGT m. 1 uyarınca, EPTY m. 8'e dayanılarak hazırlanmıştır.
[303] Osman Nuri Doğan, "**Elektrik Enerjisi Tarifesi**", http://www.eud.org.tr, 02.10.2013, (**Tarife**).
[304] Atiyas, **Reform**, s. 92.
[305] RG: T. 11.08.2002, S. 24843. İGT, İGT m. 1 uyarınca, EPTY m. 8'e dayanılarak hazırlanmıştır.
[306] **a.g.e.**

EPTY m. 8 uyarınca, İSİGT'ye ilişkin hükümler İİGT'de bulunmaktadır. İletim sistemi işletim geliri, gelir tavanına tabidir. İSİGT'nin hesaplanması, İİGT m. 3 uyarınca gerçekleşmektedir. Bu hüküm uyarınca, İSİGT, iletim sistemi işletim gelir tavanının maliyet bileşeninden ve gelir farkı düzeltme bileşeninden oluşmaktadır. Dolayısıyla, İSİGT'nin maliyetlerden ve düzeltme bileşeninden oluştuğunu söylemek mümkündür[307].

(4) Piyasa İşletim Geliri ve Piyasa İşletim Ücreti

PİGT[308] ile piyasa işletim ücretine temel teşkil eden piyasa işletim gelirinin hesaplanması düzenlenmiştir. Dolayısıyla, piyasa işletim ücreti, PMUM'un faaliyetlerinden doğan maliyetler dikkate alınarak hesaplanan fiyattır.

EPTY m. 8 uyarınca, PİSGT'ye ilişkin hükümler PİGT'de bulunmaktadır. Piyasa işletim ücreti gelir tavanına tabidir. PİSGT'nin hesaplanması, PİGT m. 3 uyarınca gerçekleşmektedir. Bu hüküm uyarınca, PİSGT, piyasa işletim gelir tavanının maliyet bileşeninden ve gelir farkı düzeltme bileşeninden oluşmaktadır. Dolayısıyla, PİSGT'nin maliyetlerden ve düzeltme bileşeninden oluştuğunu söylemek mümkündür.

Keza, bu hususa ilişkin olarak düzenlenmiş EPTY m. 4/1(52)'de de, piyasa işletim ücreti, *"Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi tarafından sunulan hizmet ve yatırım maliyetleri dikkate alınarak hesaplanan ücret"* olarak tanımlanmıştır.

---

[307] Keza, bu hususa ilişkin olarak düzenlenmiş EPTY m. 4/1(26)'da da, iletim sistemi işletim fiyatı, "*Ulusal Yük Dağıtım Merkezi tarafından sunulan hizmet maliyetleri, yatırım maliyetleri, yan hizmetlere ilişkin sabit maliyetler ve sistem güvenilirliğinin muhafaza edilmesini teminen ve yeterli kapasite olmaması nedeniyle oluşabilecek bölgesel sistem ihtiyaçlarını karşılamak üzere yan hizmetler anlaşmaları kapsamında, TEİAŞ tarafından ödenecek kapasite kiralama bedeli ile kullanım amacına bağlı olarak ödenecek enerji bedeli dikkate alınarak hesaplanan fiyat*" olarak tanımlanmıştır.

[308] RG: T. 07.09.2005, S. 25929. PİGT, PİGT m. 1 uyarınca, EPTY m. 8'e dayanılarak hazırlanmıştır.

2. Dağıtım Tarifeleri

a. Çeşitli Tanımlar

Dağıtım tarifesi, EskiEPK m. 13/1(b)(4), EPK m. 17/6(ç) ve EPTY m. 9'da tanımlanmıştır[309].

Bu tanımlar uyarınca, dağıtım tarifesi; dağıtım şirketleri tarafından, elektriğin piyasa aktörleri arasında nakli yapılırken, dağıtım sistemini kullanılmasını sağlaması sonucunda, dağıtım faaliyetinden dolayı, ilgili masrafların karşılanması amacıyla, ödenmesi gereken bedelin hesaplanmasında temel alınan tarife olarak ifade edilebilir.

b. Tarifenin Amacı

Dağıtım şebekesinden faydalanmak isteyen gerçek ve tüzel kişilerin, herhangi bir dağıtım şebekesi üzerinden elektrik nakletmek istemeleri halinde, belirli bir bedel ödemeleri gerekmektedir. Bu tarife uyarınca doğacak olan ücret, dağıtım tarifesi kapsamında hesaplanmaktadır. Söz konusu tarife ile dağıtım sistemine yapılan harcama ve yatırımlar karşılanmış olmaktadır.

---

[309] EskiEPK m. 13/1(b)(4) uyarınca, *"Dağıtım şirketleri tarafından hazırlanacak olan dağıtım tarifeleri, elektrik enerjisinin dağıtım tesisleri üzerinden naklinden yararlanan tüm gerçek ve tüzel kişilere eşit taraflar arasında fark gözetmeksizin uygulanacak dağıtım hizmetine ilişkin fiyatları, hükümleri ve şartları içerir."*
EPK m. 17/6(ç) uyarınca, *"Dağıtım şirketleri tarafından hazırlanacak olan dağıtım tarifeleri, elektrik enerjisinin dağıtım sistemi üzerinden naklinden yararlanan tüm gerçek ve tüzel kişilere eşit taraflar arasında ayrım gözetmeksizin uygulanacak hizmetlere ilişkin fiyatları, hükümleri ve şartları içerir."*
EPTY m. 9 uyarınca, *"Dağıtım lisansı sahibi tüzel kişiler tarafından hazırlanan dağıtım tarifesi; dağıtım sistemi kullanım fiyatı ile tarifenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslardan oluşur. Dağıtım sistemi kullanım fiyatı, "Dağıtım Sistemi Gelirinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ" hükümleri esas alınarak hesaplanır. Dağıtım lisansı sahibi tüzel kişiler tarafından uygulanacak iletim bedeli, Dağıtım Sistemi Gelirinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ hükümleri esas alınarak hesaplanır."*

c. Tarifenin Hesaplanması

DGT[310] ile dağıtım sistemi kullanım fiyatına temel teşkil eden dağıtım sistemi gelirinin hesaplanması düzenlenmiştir. Dolayısıyla, kullanıcıların, dağıtım sistemini kullanmalarından dolayı ödemekle yükümlü oldukları bedel bu kapsamda düzenlenmektedir.

EPTY m. 9 uyarınca, DSGTT'ye ilişkin hükümler DGT'de bulunmaktadır. Dağıtım sistemi geliri, gelir tavanına tabidir. DSGTT'nin hesaplanması, DGT m. 3 uyarınca gerçekleşmektedir. Bu hüküm uyarınca, DSGTT, dağıtım sistemi gelir tavanının maliyet bileşeninden ve gelir farkı düzeltme bileşeninden oluşmaktadır. Dağıtım sisteminin işçilik, malzeme, bakım onarım gibi işletim maliyetleri ile hat, tesis, trafo gibi yatırım maliyetleri maliyet bileşeni içindedir[311]. Dolayısıyla, DSGTT'nin maliyetlerden ve düzeltme bileşeninden oluştuğunu söylemek mümkündür. Keza, bu hususa ilişkin olarak düzenlenmiş EPTY m. 4/1(13)'te de, dağıtım sistemi kullanım fiyatı, "*Dağıtım hizmeti sunabilmek için dağıtım sistemine ilişkin yatırım harcamaları, işletme ve bakım giderleri dikkate alınarak hesaplanan fiyat"* olarak tanımlanmıştır.

Hesaplanan dağıtım tarifesi sonucunda bulunan birim fiyat, tüketim miktarı ile çarpılarak tüketiciye yansıtılan faturada yer almaktadır.

---

[310] RG: T. 11.08.2002, S. 24843. DGT, DGT m. 1 uyarınca, EPTY m. 9'a dayanılarak hazırlanmıştır.
[311] Doğan, **Tarife.**

3. Bağlantı Tarifeleri

a. Çeşitli Tanımlar

Bağlantı tarifeleri, EskiEPK m. 13/1(b)(1), EPK m. 17/6(a) ve EPTY m. 6 ile m. 7'de tanımlanmıştır[312]. EskiEPK'da, "bağlantı tarifesi" ifadesi yerine, "bağlantı ve sistem kullanım tarifesi" ifadesi kullanılması, EPTY'de ise "bağlantı tarifesi" ifadesi yerine, iletim ve dağıtım tarifelerinin farklı iki maddede düzenlenmesi tercih edilmiştir.

Bu tanımlar uyarınca, diğer tarifelerin aksine, bu başlık altındaki tarifelerin farklı şekillerde düzenlendiği görülmektedir. EskiEPK kapsamındaki bağlantı ve sistem kullanım tarifesiyle aslında tek bir bağlantı tarifesi kastedilmiş gibi gözükmektedir. Kaldı ki, iletim ve dağıtım sisteminin kullanımı için zaten iletim ve dağıtım tarifelerinin mevcut olması bu görüşü destekler niteliktedir. Aslan'a göre de, bağlantı ve sistem kullanım tarifesi tek bir tarifeyi ifade etmeyip, iki ayrı tarifeyi ifade ediyorsa, sistem kullanım tarifesi, iletim tarifesi ve hatta dağıtım tarifesi arasındaki farkın ne olduğunun iyice belirtilmesi gerekir. Zira bu kavramlar birbiri ile karışmaya müsaittir[313]. Bir başka görüşe göre, bağlantıdan kasıt, ağa (şebeke) erişim; sistem kullanımından kasıt ise altyapının (şebeke) kullanımıdır. Diğer bir ifade ile bağlantı anlaşması ile şebekeye bağlantısı sağlanan kullanıcıya, sistem

---

[312] EskiEPK m. 13/1(b)(1) uyarınca, "*Bağlantı ve sistem kullanım tarifeleri, ilgili bağlantı ve sistem kullanım anlaşmalarına dâhil edilecek olan ve iletim sistemi ya da bir dağıtım sistemine bağlantı ve sistem kullanımı için eşit taraflar arasında ayrım yapılmaması esasına dayalı fiyatları, hükümleri ve şartları içerir. Bağlantı fiyatları, şebeke yatırım maliyetlerini kapsamaz. Bağlantı fiyatı, bağlantı yapmış olan tüzel kişinin namına oluşan masraflar ile sınırlıdır."*
EPK m. 17/6(a) uyarınca, bağlantı tarifeleri, *"ilgili bağlantı anlaşmasına dâhil edilecek olan bir dağıtım sistemine bağlantı için eşit taraflar arasında ayrım yapılmaması esasına dayalı fiyatları, hükümleri ve şartları içerir. Bağlantı tarifeleri, şebeke yatırım maliyetlerini kapsamaz; bağlantı yapan kişinin namına oluşan masraflar ile sınırlıdır."*
EPTY'de ise "bağlantı tarifesi" ifadesi yerine, iletim ve dağıtım tarifelerinin farklı iki maddede düzenlenmesi tercih edilmiştir. Buna göre, EPTY m. 6 uyarınca, *"TEİAŞ tarafından hazırlanarak önerilen iletim bağlantı tarifesi, iletim bağlantı bedeli ile tarifenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslardan oluşur. İletim bağlantı bedeli, şebeke yatırım maliyetlerini içermez. İletim bağlantı bedeli, "İletim ve Dağıtım Bağlantı Bedellerinin Belirlenmesi Hakkında Tebliğ" esas alınarak hesaplanır."* EPTY m. 7 uyarınca, "*Dağıtım lisansı sahibi tüzel kişiler tarafından hazırlanarak önerilen dağıtım bağlantı tarifesi, dağıtım bağlantı bedeli ile tarifenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslardan oluşur. Dağıtım bağlantı bedeli, şebeke yatırım maliyetlerini içermez. Dağıtım bağlantı bedelleri, "İletim ve Dağıtım Bağlantı Bedellerinin Belirlenmesi Hakkında Tebliğ" esas alınarak hesaplanır."*

[313] Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e.**, s. 362.

kullanım anlaşması ile gerekli teknik standartları içerir şekilde, kesintisiz ve sürekli olarak elektrik taşıma ve kapasitenin kullandırılması yükümlülüğü doğmaktadır. Bu nedenle, EskiEPK'nın, esasen farklı olan bu iki kavramı, tek bir sözleşme ve tek bir tarife türü içersinde tanımlaması isabetli olmamıştır[314]. EPK incelendiği takdirde ise, artık yalnızca "bağlantı tarifeleri"nden bahsedildiği görülebilecektir. Bu nedenle tartışmanın pratik bir anlamı kalmamış gibi gözükmektedir.

b. Tarifenin Amacı

Üretim tesislerinde üretilen elektriğin, sistem üzerinde nakli için, iletim-üretim, iletim-dağıtım şebekeleri arasında ve dağıtım şirketi ile tüketici arasında bağlantı olması gerekmektedir[315]. Başka bir anlatımla, bağlantı ve sistem kullanımı, elektriğin üreticiden alınarak tüketiciye taşınmasını konu almaktadır[316]. Dolayısıyla, ilgili kişinin, ilgili sisteme bağlanması ve erişmesi, ücretlendirilmek istenmiş ve bu ücret de tarifeye bağlanmıştır[317].

---

[314] Yavuz, **Anlaşma**, s. 234-235 ve orada bahsedilen yazarlar.

[315] Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e.**, s. 361.

[316] Yavuz, **Anlaşma**, s. 234.

[317] İletim ve dağıtım sistemi ile tüketiciler de dâhil olmak üzere kullanıcıların, bu sistemlere bağlanması ve bunlar sonucunda doğacak olan ilişkiler açısından bağlantılar önem arz etmektedir. EPBSKY (RG: T. 28.01.2014, S. 28896) m. 6/5, m.12/6 uyarınca, mezkur sistemlerin kullanılması için yapılan anlaşmalar standart anlaşmalardır ve sözleşme yapma mecburiyeti kapsamında bu anlaşmaların yapılması zorunludur (standart sözleşme ve sözleşme yapma zorunluluğu kavramları için bkz Bkz. İkinci Bölüm, IV ve V). Bu anlaşmalar, EPBSKY m. 3 uyarınca, özel hukuk hükümlerine tabidir. Her ne kadar, EPBSKY m. 6 uyarınca, iletim sistemine bağlanmak ve bu sistemi kullanmak bir özellik arz etmese de, EPBSKY m. 12/6 uyarınca, dağıtım sistemine bağlanmak, özellik arz etmektedir. Bu madde uyarınca, "Dağıtım sistemine bağlanması uygun bulunan tüketicilere ilişkin sistem kullanım anlaşması, bu tüketicilerin tedarikçileri ile yapılır." Dolayısıyla, esasen, dağıtım sistemini, tüketiciler kullanacak olsa da, tüketiciler bu anlaşmanın tarafı olmamaktadır. Bu nedenle, doktrinde, bu durumda, TBK m. 129 anlamında, üçüncü kişi lehine sözleşme olduğu ileri sürülmüştür. Zira, bu durumda, kendi adına sözleşme yapan kişi olan tedarikçi, sözleşmeye üçüncü kişi, yani tüketici, yararına bir edim yükümlülüğü, yani, şebekeden kesintisiz ve sürekli elektrik kullanımı, koydurduğundan, edimin üçüncü kişiye ifa edilmesini, yani tüketicinin şebekeyi kullanarak elektrik tedarik etmesini, dağıtım şirketinden isteyebilir (Yavuz, **Anlaşma**, s. 236). Yine, doktrinde, bağlantı anlaşması sonrasında yapılan sistem kullanım anlaşmasıyla, iletim ve dağıtım sistemlerinin kullanılmasına ilişkin ortaya çıkan hukuki ilişki, kullanıcının, şebekede kendine tahsis edilen yeri kullanması nedeniyle, iletim ve dağıtım şebekecisi ile kullanıcı arasında, kira benzeri bir hukuki ilişki olarak ifade edilmiştir. Bununla beraber, burada kira sözleşmesi hükümlerinin, mevcut durumla tam olarak uyuştuğunu ileri sürmek mümkün değildir. Zira, TEİAŞ ve dağıtım şirketlerinin yükümlülüğü, sadece yer tahsis etmekle bitmemekte ve bu yükümlülüğün içinde, kesintisiz ve sürekli şekilde, elektriğin tüketicinin kullanımına sunulması da bulunmaktadır. Anılan bu son yükümlülük nedeniyle, sözleşme, kira sözleşmesi niteliğinden uzaklaşmaktadır. Bu nedenle, sistem kullanım anlaşmasının, sui generis bir sözleşme olduğunu kabul etmek daha tutarlı bir çözüm olacaktır. Ancak, sistem kullanım anlaşmasına, hukuki nitelik açısından en yakın olan sözleşme, kira

c. Tarifenin Hesaplanması

EPTY m. 6-7 uyarınca, iletim ve dağıtım bağlantı bedellerine ilişkin hükümler İDBT[318]'de bulunmaktadır. İletim ve dağıtım bağlantı bedellerinin hesaplanması, İDBT m. 3 uyarınca gerçekleşmektedir. Bu hüküm uyarınca, iletim ve dağıtım bağlantı bedelleri, iletim veya dağıtım sistemine bağlantısı yapılan gerçek veya tüzel kişi namına tesis edilen bağlantı varlıkları ile bu varlıkların tesisine ilişkin masrafları içerecek şekilde hesaplanır. Bağlantı varlıkları, İDBT m. 2 uyarınca, herhangi bir gerçek ve tüzel kişinin, iletim veya dağıtım sistemine bağlantı yapması durumunda, sadece o bağlantıya münhasır olmak üzere tesis edilmesi zorunlu olan iletken veya kablo, klemens, izolatör ve gerekli olması halinde travers gibi varlıklardır. Dolayısıyla, bağlantı yapmaya yarayan araçlar olduğunu söylemek mümkündür. Bu bilgiler ışığında, iletim ve dağıtım bağlantı bedellerinin, bağlantı varlıkları ile bu varlıkların tesisine ilişkin masraflardan oluştuğunu söylemek mümkündür.

Bağlantı ve sistem kullanım tarifesi, bağlantı ve sistem kullanım anlaşmaları içinde sözleşme hükmü haline getirilmektedir. İlgilinin iletim sistemine veya dağıtım sistemine bağlanması halinde, bağlantı ve sistem kullanımı için ödenmesi gereken fiyatlar yanında bu ilişkiye uygulanacak şartları ve hükümleri düzenlemektedir[319].

4. Perakende Satış Tarifesi ve Perakende Satış Hizmet Tarifesi

a. Çeşitli Tanımlar

Perakende satış tarifesi EskiEPK m. 13/1(b)(5), EPK m. 17/6(d) ve EPTY m. 10'de tanımlanmaktadır[320].

---

sözleşmesi olduğu için, kira sözleşmesi hükümleri, uygun düştüğü ölçüde, sistem kullanım anlaşmasına da uygulanabilir (Yavuz, **Anlaşma**, s. 245-246).

[318] RG: T. 11.08.2002, S. 24843. İDBT, İDBT m. 1 uyarınca, EPTY m. 6 ve m. 7'ye dayanılarak hazırlanmıştır.

[319] Ayrancı, **a.g.e.**, s. 99.

[320] EskiEPK m. 13/1(b)(5) uyarınca, *"İletim sistemine doğrudan bağlı olanlar dışındaki tüketiciler için, eşit taraflar arasında ayırım gözetmeksizin uygulanacak fiyatları, hükümleri ve şartları içerir."* Yine aynı madde uyarınca *"Serbest olmayan tüketiciler için geçerli olacak perakende*

Bu tanımlarda geçen perakende satış fiyatı, EPTY m. 4/1(35)'de[321]; perakende satış hizmeti, EPTY m. 4/1(36)'de[322]; perakende satış hizmeti fiyatı ise EPTY m. 4/1(37)'de[323] tanımlanmaktadır.

Tanımlar incelenirken, EPTY'nin EPK'dan önce yürürlüğe girmiş olmasına dikkat edilmelidir. Bu bağlamda, perakende satış lisansının, tedarik lisansına dönüşmüş olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Dolayısıyla, her ne kadar EPTY m. 10'un başlığı "Perakende Satış Tarifesi" olsa da, bu madde altında, hem perakende satış tarifesi, hem de perakende satış hizmet tarifesinin düzenlendiği görülmektedir. Bu bağlamda, bu tarifeler, görevli tedarik şirketlerinin, temin etmiş oldukları elektrik enerjisini satarken uygulayabilecekleri fiyatların ve satılan bu enerjinin bedelinin tahsili için yapılan, faturalama gibi faaliyetlerin bedelinin hesaplanmasında temel

---

satış tarifeleri, perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketi ve/veya perakende satış şirketleri tarafından önerilir ve Kurul tarafından incelenerek, onaylanır.
İletim sistemine doğrudan bağlı olanlar dışındaki serbest tüketiciler için geçerli olacak perakende satış tarifeleri de bu tüketiciler ikili anlaşmalarla kendi tedarikçilerini seçene kadar, bulundukları dağıtım bölgesindeki perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketi ve/veya perakende satış şirketleri tarafından önerilir ve Kurul tarafından incelenerek onaylanır.
Perakende satış lisansı sahibi şirketlerin lisanslarında, elektrik enerjisi tüketim miktarlarına göre değişen tipte tarifelerin ve/veya fiyat aralıklarının uygulanmasına ilişkin yükümlülükler yer alabilir ve buna dair ayrıntılar lisans kapsamında tanımlanır."
EPK m. 17/6(d) uyarınca, perakende satış tarifeleri, *"Serbest tüketici niteliğini haiz olmayan tüketiciler için, eşit taraflar arasında ayrım gözetmeksizin uygulanacak fiyatları, hükümleri ve şartları içerir."* Yine, aynı madde uyarınca *"Serbest tüketici niteliğini haiz olmayan tüketicilere uygulanacak perakende satış tarifeleri, görevli tedarik şirketi tarafından önerilir ve Kurul tarafından incelenerek onaylanır. Tedarik lisansı sahibi şirketin lisansında, elektrik enerjisi tüketim miktarlarına göre değişen tipte tarifelerin veya fiyat aralıklarının uygulanmasına ilişkin yükümlülükler yer alabilir ve buna dair ayrıntılar Kurum tarafından çıkarılan yönetmelikte belirlenerek lisansa dercedilir."*
EPTY m. 10 uyarınca, *"Görevli perakende satış şirketleri tarafından serbest olmayan tüketicilere, serbest tüketici olmasına rağmen tedarikçisini seçmemiş olan tüketicilere ve son kaynak tedariği kapsamındaki tüketicilere yapılan elektrik enerjisi ve/veya kapasite satışı için hazırlanan perakende satış tarifesi; perakende satış fiyatı ile tarifenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslardan oluşur.*
Perakende satış hizmet tarifesi; ilgili dağıtım bölgesinde yer alan serbest olmayan tüketicilere, serbest tüketici olmasına rağmen tedarikçisini seçmemiş olan tüketicilere ve son kaynak tedariği kapsamındaki tüketicilere verilen perakende satış hizmetine ilişkin fiyat ile tarifenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslardan oluşur. Perakende satış ile perakende satış hizmeti tarifeleri Perakende Satış Hizmet Geliri ile Perakende Enerji Satış Fiyatlarının Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ hükümleri esas alınarak hesaplanır."

[321] EPTY m. 4/1(35) uyarınca, *"Perakende satışa ilişkin tavan fiyat ve brüt kar marjı dikkate alınarak hesaplanan fiyatı"* ifade eder.

[322] EPTY m. 4/1(36) uyarınca, *"Perakende satış lisansına sahip şirketler tarafından, elektrik enerjisi ve/veya kapasite satımı dışında, tüketicilere sağlanan faturalama ve tahsilat gibi diğer hizmetleri"* ifade eder.

[323] EPTY m. 4/1(37) uyarınca, *"Perakende satış hizmeti maliyetine göre hesaplanan fiyatı"* ifade etmektedir.

alınan tarifeler olarak ifade edilebilir. Sayaç okuma bedeli ise aşağıdaki bölümlerde açıklandığı üzere, sabit bir bedel olarak ayrıca tahsil edilmektedir.

b. Tarifenin Amacı

Perakende satış tarifesi ile görevli tedarik şirketlerinin temin etmiş oldukları elektrik enerjisini serbest olmayan tüketicilere satabilecekleri miktarın belirlenmesi hedeflenmiştir. Söz konusu tüketiciler, tükettikleri elektrik enerjisi karşılığında bir bedel ödemekle yükümlü olduklarından, tüketecekleri elektrik enerjisi bedelinin birim fiyatlarının bu tarife ile karşılanması öngörülmüştür. Yine, perakende satış faaliyeti için BKM öngörüldüğünden, bu faaliyet sonucunda, görevli tedarik şirketleri tarafından elde edilecek BKM'nin bedelinin belirlenmesi ve tüketiciye yansıtılması da bu tarifenin amaçları arasındadır.

Perakende satış hizmet tarifesi ile elektrik enerjisinin satımından sonra tahsil edilmesi gereken bedellere ilişkin olarak sunulan faturalama, sayaç okuma gibi hizmetlerin bedellerinin tahsili hedeflenmiştir. Elektrik enerjisinin satımından sonra, görevli tedarik şirketlerinin ne kadar elektrik enerjisi satıldığını tespit etmesi için sayaçları okuması, bu okuma işleminden sonra faturalama işlemini yapması gibi işlemler ve hizmetler gerçekleşmektedir. Söz konusu her bir işlemin de belli bir maliyeti olduğundan, bu maliyetlerin, perakende satış hizmet tarifesi ile karşılanması öngörülmüştür.

Aslan, perakende fiyatlarının tarifeye bağlanmasının geçici olarak düşünülmüş bir sistem olduğu kanaatindedir. Zira, perakende satış tarifesi, bu tarife kapsamında kalan serbest tüketicilere, kendi tedarikçisini seçerek ikili anlaşmalarla elektrik tedarikine başladıklarında uygulanmayacaktır. Yine, serbest tüketici limitlerinin sıfıra indirilmesinden sonra, tüm tüketiciler serbest tüketici olacakları için artık

perakende satış tarifesinin EPDK tarafından onaylanmasına gerek de kalmayacaktır[324].

Her ne kadar, EPTY'de, son kaynak tedariki kapsamındaki tüketicilerin de bu tarifeler kapsamında olduğu belirtilmiş olsa dahi, EPK ile beraber son kaynak tedarikine ilişkin ayrı bir tarife düzenlenmiş olduğundan ve EPK m. 31 uyarınca, mevcut yönetmelikler, EPK'ya aykırı olamayacağından, son kaynak tedariki açısından, perakende satış tarifelerinin uygulanmayacağı söylenebilir.

c. Tarifenin Hesaplanması

(1) Genel Olarak

PST[325] ile perakende satış fiyatına ve perakende satış hizmetine ilişkin fiyata temel teşkil eden perakende satış hizmeti gelir tavanının ve perakende enerji satış fiyatı tavanının hesaplanması düzenlenmiştir. Dolayısıyla, kullanıcıların, perakende satış sonrası elektrik tedarik etmelerinden ve bu tedarik sürecine ilişkin hizmetlerden dolayı ödemekle yükümlü oldukları bedel bu kapsamda düzenlenmektedir.

EPTY m. 10 uyarınca, PSHGT ve PESFT'ye ilişkin hükümler, PST'de bulunmaktadır. Perakende enerji satışı fiyat tavanına tabi iken, perakende satış hizmeti gelir tavanına tabidir. PESFT ve PSHGT'nin hesaplanması, PST m. 4 ve m. 9 uyarınca gerçekleşmektedir.

(2) Perakende Satış Hizmet Geliri

PST m. 4 uyarınca, PSHGT, perakende satış hizmeti gelir tavanının sabit maliyet bileşeni, perakende satış hizmeti gelir tavanının değişken maliyet bileşeni ve

---

[324] Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e.**, s. 365.
[325] RG: T. 30.12.2012, S. 28514. PST, PST m. 2 uyarınca, EPTY m. 10'a dayanılarak hazırlanmıştır.

gelir farkı düzeltme bileşenlerinden oluşmaktadır. Faturalama, sözleşme yapma, tahsilât, sayaç okuma, tanıtım, pazarlama, müşteri hizmetleri gibi faaliyetler için yapılan personel ve malzeme gibi harcamalar ve bu hizmetlerin verilebilmesi için gerekli ilgili sistemlere ilişkin yatırımların maliyeti, maliyet bileşeni içindedir. Dolayısıyla, PSHGT'nin maliyetlerden ve düzeltme bileşeninden oluştuğunu söylemek mümkündür[326].

Hesaplanan perakende satış hizmet tarifesi ve bulunan perakende satış hizmeti birim fiyatı, tüketim miktarı ile çarpılarak tüketiciye yansıtılan faturada yer almaktadır. Bu husus eleştiriye uğramıştır. Bu görüşe göre, PSH bedelinin, her bir tüketici açısından, sabit bir miktar üzerinden değil, fakat tüketilen elektrik üzerinden alınması makul değildir. Bu bedelin abone başına sabit bir bedel olarak tüketiciye yansıtılması gerekir. Çünkü, bu hizmet her bir abone için aynı işlemdir. Görevli, bu hizmet için aboneye gidip sayacını okuyacak ve fatura bildirimi yapacaktır. Bu hizmet, tüketim arttıkça maliyeti artan bir tarife kalemi değildir. Tüketim ne kadar artarsa artsın, maliyet sabittir[327].

(3) Sayaç Okuma Bedeli

Sayaç okuma bedeli Usul ve Esaslar m. 8/2(e)'de tanımlanmıştır[328]. Dolayısıyla, bu hizmet de, aslında bir tür perakende satış hizmeti olmasına rağmen, bu hizmetten doğan bedeller, diğer perakende satış hizmeti bedellerinden ayrı olarak ve diğer perakende satış hizmeti bedellerinin aksine, tüketim oranında değil, fakat sabit bir bedel olarak tahsil edilmektedir. Zira, sayaç okuma işleminden doğan maliyet, tüketimin büyüklüğüne göre değişmemekte, abone sayacına ulaşım zorluğu ve birim zamanda okunan abone sayısına göre değişmektedir[329].

---

[326] Keza, yukarıda da belirtilmiş olduğu üzere, bu hususa ilişkin olarak düzenlenmiş EPTY m. 4/1(36)'da, perakende satış hizmeti, *"Perakende satış lisansına sahip şirketler tarafından, elektrik enerjisi ve/veya kapasite satımı dışında, tüketicilere sağlanan faturalama ve tahsilat gibi diğer hizmetleri"* olarak tanımlanmıştır.

[327] Doğan, **Tarife.**

[328] Usul ve Esaslar m. 8/2(e) uyarınca, *"Tüm dağıtım sistemi kullanıcılarına abone, fatura ya da okuma başına uygulanan bedeldir."*

[329] **Metodoloji**, s. 27.

Sayaç okuma bedeli de diğer perakende satış hizmeti bedeli gibi tüketim oranında alınırken, daha sonra sabit bir bedel olarak alınmaya başlamıştır. Sayaç okuma bedeli, tüketilen elektrik enerjisinin belirlenmesi amacıyla sayaçların okunması faaliyetinden doğan masrafların karşılanması amacıyla alınmaktadır. Bu bedel, mesafe, zaman, sahada yapılan tespitler gibi teknik nedenlerle, OG[330] abonelerinden AG abonelerine oranla on kat fazla alınmaktadır[331].

(4) Perakende Enerji Satış Fiyatı

PST m. 9 uyarınca, PESFT, ortalama enerji alım fiyatından, brüt kar marjı tavanından ve diğer giderler toplamından oluşmaktadır. Elektrik enerjisinin, diğer enerji türlerinden üretilmesi gerektiğinden, elektriğin üretilmesine esas oluşturan doğalgaz, kömür vs. gibi kaynakların masrafları; bu kaynakların işlenmesi için harcanan işçilik, bakım, onarım gibi maliyetler; bahsedilen kaynaklarla, elektriğin üretilmesi için kurulması gereken santral ve tesislerin masrafları enerji alım fiyatına etki eden giderler arasındadır. Ortalama enerji alım fiyatı, TETAŞ ile yapılan Elektrik Enerjisi Satış Anlaşması uyarınca yapılan alımlar, EÜAŞ ile yapılan Elektrik Enerjisi Satış Anlaşması uyarınca yapılan alımlar, lisanssız elektrik üretimi kapsamında mikrokojenerasyon tesislerinden yapılan alımlar, perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketlerinin kendi üretim şirketleri ile yaptıkları anlaşmalar kapsamında yaptıkları alımlar, diğer üretim şirketlerinden ikili anlaşma yoluyla yapılan alımlar gibi kaynakların maliyetleri göz önüne alınarak hesaplanmaktadır[332].

Dolayısıyla, PESFT açısından, uygun düştüğü ölçüde bahsedilen giderlerin karşılanması ve bunun üzerine belli bir kar marjı konmasından söz edilebilir. Camadan da, perakende enerji satış fiyatlarının, perakende enerji satış şirketlerinin maliyetlerinin üzerine, belli bir brüt kar marjı eklenerek ve fiyat tavanı yöntemiyle belirlendiğini belirtmektedir[333]. Hesaplanan perakende satış tarifesi ve bulunan

---

[330] Bkz. İkinci Bölüm, III., D., 1.
[331] **Metodoloji**, s. 27.
[332] Nedim Korkutata, "**Elektrik Perakende Satış Tarifeleri**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 23, Ankara, 2012, s. 41, (**Perakende Satış**).
[333] Ercüment Camadan, "**Dengesizlik Maliyetleri ve Perakende Enerji Satış Tarifeleri**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 8, Ankara, 2009, s. 7, (**Dengesizlik**). Keza, bu hususa ilişkin düzenlenmiş

perakende enerji satış birim fiyat, tüketim miktarı ile çarpılarak tüketiciye yansıtılan faturada yer almaktadır.

5. TETAŞ'ın Toptan Satış Tarifesi

TETAŞ'tan elektrik enerjisi ve/veya kapasitesi satın alacak tüm tüzel kişiler, bu alımları belli bir tarife üzerinden yapmaktadır. Toptan satış tarifesi, EskiEPK m. 13/1(b)(3), EPK m. 17/6(c) ve EPTY Geçici m. 1'de tanımlanmıştır[334]. Bu tanımlar uyarınca, TETAŞ toptan satış tarifesinin belirlenmesinde, satın alınan elektrik enerjisinin ortalama fiyatının dikkate alınması zorunludur. Yine bu hükümlerin uygulanmasında, TETAŞ'ın mali sıkıntıya düşmemesine dikkat edilmesi gerekmektedir.

Toptan satış tarifesi TETAŞ tarafından hazırlanmaktadır. TETAŞ'ın elektrik enerjisi satma yükümlülüğü altında bulunduğu kişilere uygulayacağı fiyatlar, şartlar ve bu ilişkiye dair hükümler bu tarife içinde düzenlenmektedir. TETAŞ, toptan satış tarifesini belirlerken, satım sözleşmesine konu elektrik miktarının ortalama fiyatını yansıtır[335]. Yine bu hükümler uyarınca, TETAŞ'ın tarifesi, EPDK'nın düzenlemesine

---

EPTY m. 4/1(35) uyarınca, perakende satış fiyatı, *"Perakende satışa ilişkin tavan fiyat ve brüt kar marjı dikkate alınarak hesaplanan fiyat"* olarak tanımlanmıştır.

334 EskiEPK m. 13/1(b)(3) uyarınca, *"Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Anonim Şirketi tarafından hazırlanacak toptan satış tarifesi, toptan satışlar için Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Anonim Şirketinin elektrik enerjisi satma yükümlülüğü olan tüm gerçek ve tüzel kişilere eşit taraflar arasında fark gözetmeksizin uygulayacağı fiyatları, hükümleri ve şartları içerir.*
Toptan satış tarifesinin belirlenmesinde Kurul, satın alınan elektrik enerjisinin ortalama fiyatının yansıtılmasını ve Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Anonim Şirketinin mali yükümlülüklerini yerine getirebilme kapasitesini esas alır."
EPK m. 17/6(c) uyarınca, *"Kurumun belirleyeceği usul ve esaslar kapsamında, elektrik toptan satış fiyatları taraflarca serbestçe belirlenir. Dağıtım şirketlerinin teknik ve teknik olmayan kayıpları ile genel aydınlatma kapsamında temin edeceği elektrik enerjisi ile tarifesi düzenlemeye tabi tüketicilere yapılacak elektrik enerjisi satışı için TETAŞ'tan tedarik edilecek elektrik enerjisinin toptan satış tarifesi TETAŞ'ın mali yükümlülüklerini yerine getirebilme kapasitesi dikkate alınarak Kurul tarafından belirlenir."*
EPTY Geçici m. 1 uyarınca, *"TETAŞ tarafından yapılan elektrik enerjisi ve/veya kapasite satışında uygulanacak toptan satış tarifesi ve iletim sistemine doğrudan bağlı olan serbest tüketicilere uygulanacak satış fiyatının düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar Kurul tarafından belirlenir ve TETAŞ'ın lisansında yer alır. TETAŞ'ın toptan satış tarifesine ilişkin usul ve esasların belirlenmesinde Kurul, TETAŞ tarafından satın alınan elektrik enerjisi ve/veya kapasitenin ortalama fiyatının tarifeye yansıtılmasını ve TETAŞ'ın mali yükümlülüklerinin yerine getirilebilmesini esas alır."*

335 Ayrancı, **a.g.e.**, s. 100.

tabi iken, özel toptan satış şirketlerinin tarifeleri herhangi bir düzenlemeye tabi değildir.

EPK'nın gerekçesinde de belirtilmiş olduğu üzere, TETAŞ'ın ikili anlaşma ile enerji satışlarının, düzenleme dışı aktivite olduğuna açıklık getirilmiştir. Dolayısıyla, gerekçe uyarınca, TETAŞ, ikili anlaşmalarla sattığı elektrik enerjisi satışının fiyatını alıcılarla müzakere edebilecektir.

6. Piyasa İşletim Tarifesi

Piyasa işletim tarifesi, EPK m. 17/6(e)'de tanımlanmıştır[336]. Yukarıdaki bölümlerde de bahsedilmiş olduğu üzere, EPK ile kurulması öngörülen EPİAŞ'ın, piyasa işletim faaliyetinde bulunması öngörülmüştür. Ancak EPİAŞ henüz kurulmamış olduğundan, faaliyetlerini sürdürmesi için gereken gelir ihtiyacı da henüz mevcut değildir. EPK m. 11/13'ün, *"EPİAŞ piyasa işletim lisansı alana kadar, ilgili piyasa işletim faaliyetinin TEİAŞ tarafından piyasa işletim lisansı alınmaksızın yürütülmesine devam edilir."* hükmü uyarınca, EPİAŞ'ın yapması gereken faaliyetler halihazırda PMUM tarafından yürütülmekte olduğu için, halen, piyasa işletim faaliyetine ilişkin, "Piyasa İşletim Geliri ve Piyasa İşletim Ücreti" başlığı altında yapılan açıklamalar geçerlidir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, EPK m. 11/7 uyarınca, EPİAŞ'ın, EPDK'nın belirlediği usul ve esaslar çerçevesinde, piyasa işletim tarifelerini belirleyerek, EPDK'ya sunma görevi de bulunmaktadır.

[336] EPK m. 17/6(e) uyarınca, piyasa işletim tarifesi, *"EPİAŞ'ın faaliyetlerini sürdürmesi için gereken gelir ihtiyacının karşılanabilmesi ve mali sürdürülebilirlik esasına göre hazırlanır."*

7. Son Kaynak Tedarik Tarifesi

Son kaynak tedarik tarifesi, EPK m. 17/6(f)'de tanımlanmıştır[337]. Son kaynak tedariki tarifesine ilişkin olarak EPTY ve PST'de hükümler bulunmaktadır. Ayrıca bu konuda EPDK tarafından çeşitli kararlar da alınmıştır.

EPTY m. 10 uyarınca[338], son kaynak tedariki için, bu maddede bahsedilen diğer tüketicilere uygulanan perakende satış tarifesi ve perakende satış hizmeti uygulanacaktır. Aynı husus, PST m. 12'de, PESFT'nin, serbest olmayan tüketiciler, serbest tüketici olmasına rağmen tedarikçisini seçmeyen tüketiciler ve son kaynak tedariki kapsamındaki tüketicilere uygulandığı belirtilmiştir. Ancak, yine PST m. 12 uyarınca, son kaynak tedariki kapsamında enerji satın alan tüketicilere uygulanacak tarifeler için EPDK kararı ile farklı bir yöntem kabul edilebileceği belirtilmiştir. EPDK söz konusu yetkisini kullanarak zaman zaman, son kaynak tedariki için farklı hesaplamalar ve bedellerin söz konusu olduğu kararlar alabilmektedir. Örneğin, 4190 numaralı ve 18.12.2012 tarihli EPDK kararında[339] son kaynak tedariki için farklı yöntemler belirlenmiştir. Ancak bu karar, daha sonra, 4419 numaralı ve 23.05.2013 tarihli EDPK kararı[340] ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Son kaynak tedariki ve tarifesi ile ilgili daha detaylı düzenlemelerin, EPK m. 10/5 uyarınca çıkarılacak yönetmelik çerçevesinde düzenlenmesi beklenebilir.

---

[337] EPK m. 17/6(f) uyarınca, *"Serbest tüketici niteliğini haiz olduğu hâlde elektrik enerjisini, son kaynak tedarikçisi olarak yetkilendirilen tedarik lisansı sahibi şirket dışında bir tedarikçiden temin etmeyen tüketicilerin rekabetçi piyasaya geçmesini teşvik edecek ve son kaynak tedarikçisinin makul kâr etmesine imkân verecek düzeyde, yürürlükteki perakende satış tarifeleri ile piyasa fiyatları dikkate alınarak hazırlanır. Ancak, bu sınırlamalarla bağlı olmaksızın; Kurulca sosyal ve ekonomik durumlar gözetilerek belirlenecek bir miktarın altında elektrik enerjisi tüketen tüketiciler için ayrı tarife yapılabilir. Son kaynak tedarik yükümlülüğü kapsamında uygulanması öngörülen tarifeler tedarik lisansı sahiplerince ayrıca teklif edilir."*

[338] EPTY m. 10 uyarınca, *"Görevli perakende satış şirketleri tarafından serbest olmayan tüketicilere, serbest tüketici olmasına rağmen tedarikçisini seçmemiş olan tüketicilere ve son kaynak tedariği kapsamındaki tüketicilere yapılan elektrik enerjisi ve/veya kapasite satışı için hazırlanan perakende satış tarifesi; perakende satış fiyatı ile tarifenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslardan oluşur. Perakende satış hizmet tarifesi; ilgili dağıtım bölgesinde yer alan serbest olmayan tüketicilere, serbest tüketici olmasına rağmen tedarikçisini seçmemiş olan tüketicilere ve son kaynak tedariği kapsamındaki tüketicilere verilen perakende satış hizmetine ilişkin fiyat ile tarifenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslardan oluşur."*

[339] RG: T. 25.12.2012, S. 28508.

[340] RG: T. 28.05.2013, S. 28660.

EPK'nın yürürlüğe girmesinden önce ileri sürülen bir görüşe göre, Türkiye, EPK hükümleri doğrultusunda, elektrik üretim, toptan satış ve perakende satış piyasalarında rekabetçi bir yapıyı oluşturmayı amaçladığından, serbest tüketici limiti sıfırlanıncaya kadar serbest olmayan tüketicilere satılan elektriğin tarifesinin düzenlenmesi öngörülmektedir. Ancak, serbest tüketici limiti sıfırlandığında da son kaynak tedariki kapsamında tedarikçi bulamayan tüketicilerin tarifelerinin düzenlenmesi gerekecektir[341]. Dolayısıyla, bu görüş uyarınca, limitin sıfırlanıp herkesin serbest tüketici olacağı bir durumda, tedarikçisini seçemeyen serbest tüketicilerin de dikkate alınarak son kaynak tedariki tarifesi düzenlenmelidir.

D. Abone Grupları ve Tarifeler ile Tüketicilere Uygulanan Faturalardaki Nihai Bedellere İlişkin Özellik Arz Eden Durumlar

1. Abone Grupları

EPTY m. 4/1(8) uyarınca, abone grubu, *"aynı hizmet standardına tabi gerçek ve tüzel kişileri"* ifade etmektedir. Ancak, EPTHY m. 4/1(b) uyarınca, abone grubu, "*Aynı tarife grubuna tabi gerçek ve tüzel kişiler*" olarak tanımlanmıştır. Abone grupları EPTY m. 22'de düzenlenmiştir. Bu madde uyarınca, *"Tarife önerilerinde yer alan abone grupları temel olarak mesken, sanayi, ticarethane, tarımsal sulama ve aydınlatma gruplarından oluşur."* EPTY m. 22 uyarınca, tarifeleri düzenlemeye tabi tüzel kişiler tarafından alt gruplar ya da bölgesel özellikler ve yük eğrilerine göre yeni abone grupları önerilebilir. Ancak, aynı abone grubuna dahil edilen tüketicilerin benzer maliyet yapısına ve benzer tüketim veya talep eğilimine sahip olması zorunludur. Başka bir ifade ile aynı abone grubu içerisinde farklı maliyet yapısına sahip abonelerin bulunmaması; farklı yapıdaki aboneler için farklı abone gruplarının belirlenmesi esastır. Bu sayede, aynı abone grubu içersindeki aboneler arasında oluşabilecek çapraz sübvansiyon da engellenmiş olmaktadır[342].

---

[341] Ercüment Camadan / Çetin Kayabaş, "**2011-2015 Dönemi Elektrik Dağıtım Tarifeleri**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 16, Ankara 2011, s. 4.

[342] Can, **a.g.e.**, s. 416.

Abone gruplarına ilişkin detaylı düzenlemeler Usul ve Esaslar'da yapılmıştır. Usul ve Esaslar m. 2-6 arasında, sanayi, mesken, tarımsal sulama, aydınlatma ve ticarethane abone gruplarına ilişkin düzenlemeler yapılmış, Usul ve Esaslar m. 7'de ise abone grubunun tespitine ilişkin hükümler düzenlenmiştir.

Usul ve Esaslar m. 2/8 uyarınca, sanayi grubu aboneleri, OG ve AG seviyesinden bağlı sanayi aboneleri olarak ikiye ayrılır. 0-1 kV arası AG, 1-35 kV arası ise OG olarak kabul edilmektedir[343]. EPTY m. 22'de bahsedilen alt abone gruplarının yaratabileceği hükmü sonucunda, Usul ve Esaslar m. 3'te, Şehit Aileleri ile Muharip/Malul Gazilerinin mesken alt abone grubu oldukları belirtilmiştir. Yine, Usul ve Esaslar m. 5'te yapılan değişiklik[344] ile aydınlatma abone grubu için de iki alt abone grubu öngörülmüştür. Buna göre, genel aydınlatma kapsamındaki aydınlatmalar, birinci alt abone grubu kapsamındadır. Otoyollar ve özelleştirilmiş erişme kontrollü karayollarının aydınlatılması, güvenlik amacıyla yapılan sınır aydınlatmaları ve toplumun ibadetine açılmış ve ücretsiz girilen ibadethanelere ilişkin aydınlatmalar ikinci alt abone grubu kapsamındadır. Abone grupları arasında ayrıma gidilmiş olmasının sonucu olarak, her bir abone grubuna farklı tarifelerin uygulanması söz konusu olmaktadır. Örneğin, şehit aileleri ve muharip/malul gaziler grubu için daha uygun fiyatlardan tarifeler söz konusu olurken, mesken ve ticarethanelere, nispeten daha yüksek fiyatlar uygulanabilmektedir.

Abone grupları arasındaki ayrımın sonuçlarından biri, mesken abonelerinin, TKHK kapsamında kalması iken, diğer abone gruplarının bu kapsamda kalmamasıdır. Bu konu ilerleyen bölümlerde detaylı olarak incelendiği için o bölüme atıf yapmakla yetiniyoruz[345].

---

[343] Murat Ceylan, **Elektrik Enerjisi Santralleri ve Elektrik Enerjisi İletimi ve Dağıtımı**, Denizli, 2012, s. 296.
[344] RG: T. 14.07.2013, S. 28707.
[345] Bkz. İkinci Bölüm, V., B.

2. Tüketicilerin Sisteme Farklı Hatlardan Bağlanması

Tüketicilerin, nihai olarak elektrik tüketmek amacıyla sisteme farklı noktalardan bağlanabilmeleri teknik olarak mümkündür. Söz konusu olasılıklar ve bunun sonuçları Usul ve Esaslar'da düzenlenmiştir. Sisteme farklı hatlardan bağlanılmasının sonucu olarak, uygulanacak tarife bedellerinin ve dağıtım, KK, reaktif, güç ve güç aşım bedeli gibi çeşitli bedellerin uygulanması, uygulanmaması ve bedelinin değişmesi söz konusu olmaktadır. Yine, tarifelerden bağımsız olarak, iletim sistemine doğrudan bağlı olan tüketicilere, serbest tüketici olma hakkı tanınmıştır.

Usul ve Esaslar'da, sisteme farklı hatlardan bağlanabilen tüketiciler dört başlıkta incelenebilir. Sisteme bağlanılan hatlara göre, kullanıcılar, tarife çizelgelerinde farklı numaralara ayrılmaktadır. Her bir çizelge içerisinde, aşağıda belirtilen maddelerin kapsamındaki farklı abone grupları söz konusudur[346].

Usul ve Esaslar m. 24'te, iletim sistemine bağlı tüketiciler düzenlenmiştir. Söz konusu madde uyarınca, bu tüketicilere, tarife çizelgelerinde iletim sistemi kullanıcısı tüketiciler için belirlenmiş olan tarifeler uygulanır. Bu tüketiciler, tarife çizelgelerinde, 1 numaralı çizelgeye düşmektedir.

Usul ve Esaslar m. 26/1'de, iletim şalt sahalarının[347] dağıtım şirketinin kullanımındaki OG baralarına[348] özel hattı ile bağlı tüketiciler düzenlenmiştir. Söz konusu madde uyarınca, bu tüketicilere, tarife çizelgelerinde iletim şalt sahalarının dağıtım şirketinin kullanımındaki OG baralarına özel hattı ile bağlı tüketiciler için belirlenmiş olan tarifeler uygulanır. Bu tüketiciler, tarife çizelgelerinde 2 numaralı çizelgeye düşmektedir.

---

[346] http://www.epdk.gov.tr/index.php/elektrik-piyasasi/tarifeler?id=133; 20.01.2014.

[347] "*Şalt sahası, trafo merkezlerinde, güç trafoları, baralar ve diğer cihazların, birbirlerine bağlanılmasında kullanılan çeşitli bağlama elemanlarının bir arada bulunduğu, enerjinin toplandığı ve dağıtıldığı açık hava tipi tesislerdir*." Bkz. Ceylan**, a.g.e.**, s. 314.

[348] "*Bara, santrallerde üretilen elektriğin dış sistemlere ve abonelere iletilmesinde kullanılan, elektrik teçhizatının birleştiği düğüm noktalarıdır*." Bkz. **a.g.e.**, s. 318.

Usul ve Esaslar m. 26/2'de, iletim şalt sahalarının dağıtım şirketinin kullanımındaki OG baralarına dağıtım şirketi hattı ile bağlı tüketiciler düzenlenmiştir. Söz konusu madde uyarınca, bu tüketicilere, tarife çizelgelerinde iletim şalt sahalarının dağıtım şirketinin kullanımındaki OG baralarına dağıtım şirketi hattı ile bağlı tüketiciler için belirlenmiş olan tarifeler uygulanır. Bu tüketiciler, tarife çizelgelerinde 3 numaralı çizelgeye düşmektedir.

Usul ve Esaslar m. 26/3'de, diğer tüm dağıtım sistemi kullanıcıları düzenlenmiştir. Bu tüketiciler, tarife çizelgelerinde 4 numaralı çizelgeye düşmektedir.

Bu bahsedilenlerin dışında, aşağıdaki bölümlerde, emre amade kapasite hususunda da detaylı olarak belirtilmiş olduğu üzere, üretim şirketlerinin, tüketicilere özel direkt hat tesis etmesi mümkündür. Bu sayede, tüketicilerin iletim ve dağıtım sistemini kullanmadan doğrudan üretim şirketi üzerinden elektrik temin etmesi mümkün hale gelmektedir[349].

Doktrinde bir görüşe göre, üretici şirketlerin TEİAŞ'a alternatif olarak, kendi ürettikleri elektriği, kendi alıcılarına iletmelerine olanak sağlanmış olmaktadır. Başka bir ifade ile TEİAŞ, gerek finansmanın eksikliği, gerekse rekabeti kısıtlayıcı amaçlarla üreticinin elektriğini iletmeyi kabul etmezse, ya da üretici, ürettiği elektriği TEİAŞ'dan daha uygun maliyetlerle taşıyabileceğini düşünüyorsa, ona özel direkt iletim hattı tesisi imkânı sağlanmıştır. Böylece, üretim şirketi, TEİAŞ'a rakip olmamakla beraber, TEİAŞ'ın müşterisi olmayı kısmen veya tamamen bırakabilecektir[350].

---

[349] Bu hususu düzenleyen EPK m. 8/2(8) uyarınca, *"İletim şebekesi dışında, ulusal iletim sistemi için geçerli standartlara uygun olan ve üretim faaliyeti gösteren tüzel kişinin lisansı kapsamındaki üretim tesisi ile müşterileri ve/veya iştirakleri ve/veya serbest tüketiciler arasında özel direkt hat tesisi, TEİAŞ ile üretim faaliyeti gösteren tüzel kişi arasında yapılacak sistem kontrol anlaşması ile mümkündür."*

[350] Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu, **a.g.e.**, s. 324.

3. Reaktif Enerji

Reaktif güç, EPTHY m. 4/1(v)'de[351], reaktif enerji ise EPTHY m. 4/1(y)'de tanımlanmaktadır[352]. Aktif ve reaktif enerji, santralden üretildiği andan itibaren, sistemde beraber şekilde akmaktadır. Reaktif gücün amacı, aktif olarak enerjinin sağlanması olmayıp, enerjinin kullanıcılara ulaşabilmesi için manyetik alanın sağlanmasıdır. Belli bir seviyeden fazlası sistem için zararlı olan reaktif enerjinin fazlası sistemde gerilim düşmesine ve güç kaybına neden olduğundan ve hatları ve transformatörleri boş yere işgal ettiğinden reaktif güç belli bir seviyede tutulmaya ve engellenmeye çalışılmaktadır. Söz konusu engelleme işlemine kompanzasyon denmektedir. Kompanzasyon sistemi ile reaktif enerjinin santrallerden sağlanarak sisteme gereksiz yükleme yapması engellenmekte, bunun yerine, reaktif enerjinin, kurulacak olan kondansatör sistemle elde edilmesi sağlanmaktadır[353]. Söz konusu kompanzasyon zorunluluğuna, bu zorunluluğa uyulmaması halinde uygulanacak yaptırımlara ve reaktif enerji tarifesine ilişkin hükümler EPŞY m. 14, m. 126, EPDY m. 18, Geçici m. 8 ve Usul ve Esaslar'da düzenlenmektedir[354].

Reaktif enerji tarifesinin ana amacı, esasen belli bir maliyeti karşılamak değil, dağıtım sistemindeki reaktif enerji miktarını kontrol altında tutmaktır. Bu da, abonelerin, gerekli kompanzasyon yatırımlarını yapmaları ile mümkün olabilir. Dolayısıyla, reaktif enerji tarifesi uygulaması, aboneleri gerekli kompanzasyon yatırımlarını yapmaya yöneltmek için uygulanmaktadır[355].

Usul ve Esaslar m. 8/2(ç)'de, reaktif enerjiye ilişkin olarak belirlenen sınırların aşılması halinde, Usul ve Esaslar m. 12 - 16 arasında belirtilen şartlar dâhilinde reaktif enerji bedeli uygulanacağı belirtilmiştir. Usul ve Esaslar m. 12'de, reaktif

---

[351] EPTHY m. 4/1(v) uyarınca, reaktif güç, *"Elektrik akımının gerilime göre 90 derece faz farklı, iş görmeyen ve kVAr birimi ile ölçülen gücü"* ifade etmektedir.

[352] EPTHY m. 4/1(y) uyarınca, reaktif enerji, *"Reaktif gücün zamanla çarpımından elde edilen ve kVArh birimi ile ölçülen enerjiyi"* ifade etmektedir.

[353] Ceylan, **a.g.e.**, s. 381.

[354] İleriki bölümlerde bahsedilen ve görevli tedarik şirketleri tarafından, genel olarak, standart metin olarak kullanılan perakende satış sözleşmesi m. 5/b'ye göre de, *"Aktif enerji, reaktif enerji, güç, güç aşımı, iletim ve dağıtım sistem kullanımı ile yasal olarak alınması gereken diğer bedeller yürürlükteki ilgili mevzuat hükümlerine göre faturalandırılarak Müşteriden tahsil edilir."*

[355] **Metodoloji**, s. 26.

enerji tarifesinin uygulanacağı ve uygulanmayacağı kişiler belirtilmiştir. Metodolojide, reaktif enerjiye ilişkin olarak belirlenen sınırların aşılması halinde uygulanacak reaktif enerji bedelinin tamamen caydırıcı nitelikte olduğu ve Türkiye uygulamasında da, uluslararası örnekler dikkate alınarak, güç aşım bedellerinin iki kat olarak alınacağı belirtilmiştir[356]. Aynı esas, Usul ve Esaslar m. 12 - 16 arasındaki hükümlerde de geçerlidir.

4. Çift Terimli - Tek Terimli Tarife

a. Çift Terimli Tarife

Çift terimli tarife sınıfı, Usul ve Esaslar m. 9/2'de tanımlanmıştır[357]. Çift terimli tarife sınıfına tabi aboneler de, yine bu madde uyarınca belirlenmiştir[358]. Bu hüküm uyarınca, OG seviyesinden bağlı sanayi abonelerinin, iki durumda çift terimli tarifeye tabi olabileceğini söylemek mümkündür. İlk durumda, OG seviyesinden bağlı sanayi tüketicilerinden darbeli yük çeken sanayi tesisleri ile ark ocağı tesisleri, zorunlu olarak çift terimli tarife sınıfına tabidir. İkinci durumda, çift terimli tarifeye tabi olmak için bir seçenek sunulmuştur. Buna göre, ilk durumda sayılan OG seviyesinden bağlı sanayi tüketicileri dışındaki sanayi tüketicileri, talep etmeleri halinde çift terimli tarifeye tabi olacaklardır. Dolayısıyla, burada bir zorunluluk halinden söz edilemez.

Usul ve Esaslar m. 9/2'de geçen "güç bedeli" ve "güç aşım bedeli" kavramları ise Usul ve Esaslar m. 8/2'de tanımlanmıştır[359].

---

[356] **a.g.e.,** s. 25.

[357] Usul ve Esaslar m. 9/2 uyarınca, *"Dağıtım sisteminden çekilen elektrik enerjisi kWh miktarı üzerinden dağıtım bedeli ile buna ek olarak bağlantı anlaşması veya sözleşmesinde belirtilen güç karşılığı kW miktarı üzerinden güç bedeli alma ve bu gücün aşılması halinde aşılan kısım için ilave güç aşım bedeli alma esasına dayalı tarife sınıfıdır."*

[358] *"OG seviyesinden bağlı sanayi tüketicilerinden darbeli yük çeken sanayi tesisleri ile ark ocağı tesisleri zorunlu olarak çift terimli tarife sınıfına tabi olup, diğer OG seviyesinden bağlı sanayi abonesi tüketicilere talep etmeleri halinde çift terimli tarife sınıfı uygulanır."* İleriki bölümlerde bahsedilen ve görevli tedarik şirketleri tarafından, genel olarak, standart metin olarak kullanılan perakende satış sözleşmesi EK 1-A, Müşteri Bilgileri bölümünde de, "Tarife Sınıfı" altında, "Tek terimli, Çift terimli, Tek terimli çok zamanlı, Çift terimli çok zamanlı" seçenekleri bulunmaktadır.

[359] Buna göre, güç bedeli, *"OG seviyesinden bağlı olup, çift terimli tarife sınıfına tabi sanayi abonelerinden bağlantı anlaşması veya sözleşmesinde belirtilen güç üzerinden aylık olarak alınan*

b. Tek Terimli Tarife

Tek terimli tarife sınıfı, Usul ve Esaslar m. 9/3'de tanımlanmıştır[360]. Çift terimli - Tek terimli tarife sınıflarına tabi abonelere ilişkin başka bir hükümse Usul ve Esaslar m. 2/9'dur. Bu hükme göre, tek terimli tarife sınıfına, tek terimli sanayi OG aboneleri ve tek terimli sanayi AG aboneleri girmekte; çift terimli tarife sınıfına ise çift terimli sanayi OG aboneleri girmektedir.

c. Çift Terimli - Tek Terimli Tarifeler Arasındaki Farklar

Tek terimli tarifede, yalnızca sistemden çekilen elektrik enerjisi miktarı kadar bedel ödenmektedir. Başka bir ifade ile ne kadar elektrik enerjisi kullanıldıysa, onun bedeli, tek zamanlı ya da çok zamanlı tarife[361] kapsamında ödenir.

Bununla beraber, çift terimli tarifede farklılıklar mevcuttur. Bu sistemde, çift terimli tarife sınıfına tabi aboneler açısından iki bedel ödenmesi söz konusudur. Çift terimli tarife sınıfına tabi aboneler, yapmış oldukları sözleşmelerle, belli bir miktar güç çekmeyi taahhüt etmekte ve bunun karşılığında güç bedeli ödemektedir. Güç bedelinin ödenmesi açısından çekilmesi taahhüt edilen miktarın tamamının çekilmesi şart değildir. Başka bir ifade ile çekilmesi taahhüt edilen miktar hiç çekilmemiş olsa dahi, ilgili güç bedeli ödenmek zorundadır. Bu bedelin aşılması halinde ise güç aşım bedeli ödenmektedir. Bahsedilen güç bedeline ek olarak, çift terimli tarife sınıfına tabi aboneler kullandıkları elektrik enerjisinin bedelini tek zamanlı ya da çok zamanlı tarife kapsamında ödemektedir. Ancak, çift terimli tarifeye özgü bahsedilen bu son bedeller, tek terimli tarifeye göre daha uygun fiyatlı olmaktadır[362].

---

kW birim bedelidir." Güç aşım bedeli ise *"OG seviyesinden bağlı olup, çift terimli tarife sınıfına tabi sanayi abonelerinin bağlantı anlaşması veya sözleşmesinde belirtilen gücü aşmaları halinde, aşılan güç miktarı üzerinden aylık olarak alınan kW birim bedelidir."*

[360] Usul ve Esaslar m. 9/3 uyarınca, *"Sadece dağıtım sisteminden çekilen elektrik enerjisi miktarı (kWh) üzerinden dağıtım bedeli uygulanması esasına dayalı tarife sınıfıdır."* Yine bu madde uyarınca, *"Bu maddenin ikinci fıkrası kapsamında olmayan kullanıcılar tek terimli tarife sınıfı kapsamındadır."*

[361] Bkz. İkinci Bölüm, III., D., 5.

[362] Doğan, **Tarife.**

5. Tek Zamanlı - Çok Zamanlı Tarife

Tek zamanlı ve çok zamanlı tarife Usul ve Esaslar m. 21 kapsamında düzenlenmiştir[363]. Bu tanımlar uyarınca, tek zamanlı tarifede, kullanılan zaman dilimi fark etmeksizin, aynı bedelin ödenmesi söz konusu olmaktadır. Ancak, çok zamanlı tarifede, elektriğin gün içinde kullanıldığı zaman dilimine göre, tarife uyarınca ödenecek bedel değişmektedir. Çok zamanlı tarifenin uygulanması bakımından, Usul ve Esaslar m. 21/2 uyarınca, "gündüz", "puant" ve "gece" olarak üç ayrı dönem belirlenmiştir. Gündüz dönemi, saat 06:00 - 17:00 arasındaki; puant dönemi, saat 17:00 - 22:00 arasındaki ve gece dönemi, saat 22:00 - 06:00 arasındaki dönemdir. Söz konusu dönemlerde uygulanacak olan tarifeler değişmektedir. Genel olarak bakıldığında, en ucuz tarifelerin "gece" döneminde olduğu görülmektedir. Bu nedenle, örneğin, en fazla elektriği "gece" döneminde tüketen bir tüketicinin, tek zamanlı tarifede kalıp, "gece" döneminde de, diğer dönemlerdeki bedelleri ödemesi yerine, çok zamanlı tarifeye geçmesi ve "gece" döneminde çok daha az bedel ödemesi mümkündür. Tek zamanlı tarifeden, çok zamanlı tarifeye geçmenin şartları, Usul ve Esaslar m. 21/3'te düzenlenmiştir.

6. Emre Amade Kapasite Bedeli

Emre amade kapasite bedeli, Usul ve Esaslar m. 8/2(d)'de, tanımlanmaktadır[364]. Metodolojide de, emre amade kapasite bedeli, herhangi bir şekilde dağıtım sistemine doğrudan bağlantısı olmayan ve tüketimini direk hatla bağlı olduğu üreticinin barasından tedarik eden tüketiciler için, dağıtım sisteminde rezerv edilen kapasite ve bu tüketicilerden kaynaklanan iletim maliyetlerine karşılık olarak, tüketici adına ilgili üreticilerden alınan bedel olarak tanımlanmıştır[365].

---

[363] Bu madde uyarınca, perakende satış tarifeleri açısından, tek zamanlı tarife, *"Günün tüm zamanlarında tüketilen elektrik enerjisi için, ilgili bileşenlerden oluşan ve tek fiyat olarak uygulanan tarifedir."* Çok zamanlı tarife ise "*Günün belirlenmiş olan farklı zaman dilimlerinde tüketilen elektrik enerjisi için, ilgili bileşenlerden oluşan ve farklı zaman dilimleri için farklı fiyat uygulanan tarifedir."*

[364] Usul ve Esaslar m. 8/2(d) uyarınca, emre amade kapasite bedeli, *"Bir üretim tesisi ile müşterileri ve/veya iştirakleri ve/veya serbest tüketiciler arasında özel direkt hat tesis edilmesi halinde tüketiciler adına üreticilere uygulanan bedeldir."*

[365] **Metodoloji**, s. 23.

Emre amade kapasite ile ilgili olarak EEPDY m. 10/8'de bulunan hüküm uyarınca[366], özel direkt hat tesis edilmesi halinde, üretim tesisine bağlı hattan elektrik enerjisi alımının kesilmesi ihtimali karşısında, dağıtım şirketi tarafından emre amade kapasite tutulacağı hükme bağlanmıştı. Bununla beraber, EEPDY'yi yürürlükten kaldıran EPDY[367]'de söz konusu maddeye yer verilmemiştir. Bu durumda, *"Bir üretim tesisi ile müşterileri ve/veya iştirakleri ve/veya serbest tüketiciler arasında özel direkt hat tesis edilmesi halinde tüketiciler adına üreticilere uygulanacak tarife"* başlıklı, Usul ve Esaslar m. 19 tartışmalı hale gelebilecektir. Zira, bu maddeye göre, *"Elektrik Piyasası Dağıtım Yönetmeliği kapsamında direkt hat tesis edilmiş olması halinde, tüketicinin kurulu gücü dikkate alınarak, bu tüketiciler için tarife çizelgelerinde kW bazında belirlenen emreamade kapasite tarifesi uygulanır."* Ancak, söz konusu maddenin dayanağı olan EEPDY yürürlükten kalktığı ve EPDY'de benzer bir hükme yer verilmediği için, Usul ve Esaslar m. 19'un hukuki dayanağı kalmadığı iddia edilebilecektir.

Yukarıdaki tanımlar uyarınca, tüketiciler, ilgili şartların varlığı halinde, dağıtım sistemi üzerinden elektrik enerjisi çekmek yerine, üretim tesisine özel direkt hat tesis ederek elektrik çekebilir. Ancak, dağıtım sistemi kullanılmadan, doğrudan üretim tesisinden özel direkt hatla elektrik çekilmesi halinde dahi, her ihtimale karşı, söz konusu tüketiciler için dağıtım sisteminde belli bir kapasite tesis edilmekte ve bu kapasiteye ilişkin bakım, onarım, yatırım vs. masraflar yapılmaktadır. Bu nedenle, dağıtım sistemindeki kapasite hiç kullanılmasa dahi, ayrılan bu kapasite için belli bir bedel ödenmesi gerekmektedir. Söz konusu bedel, emre amade kapasite bedeli olup, tüketiciler adına üreticilere uygulanmaktadır. Metodolojide de, emre amade kapasite bedelinin varlık nedeni, üretim tesislerinde meydana gelebilecek herhangi bir

---

[366] EEPDY m. 10/8 uyarınca, "*Özel direkt hat tesis edilmesi, serbest tüketicilerin tedarikçilerini seçebilmelerine engel teşkil etmez. Özel direkt hatla bağlı olan bir serbest tüketicinin tedarikçisini değiştirmek istemesi durumunda, tüketim tesisinin bu Yönetmelik hükümleri çerçevesinde dağıtım sistemine bağlantısı yapılır ve özel direkt hat ile olan bağlantısı kesilir. Özel direkt hat tesis edilmesi halinde; dağıtım lisansı sahibi tüzel kişi tarafından, tüketicinin üretim tesisinin barasından ayrılması durumunda gerekli olacak emreamade kapasite tutulur ve emreamade tutulan kapasite için üretim faaliyeti gösteren tüzel kişi tarafından dağıtım şirketine bir bedel ödenir. Emreamade tutulan kapasite bedelinin hesaplanmasına ilişkin fiyatlar ile usul ve esaslar, dağıtım şirketi tarafından belirlenerek her tarife dönemine ilişkin tarife önerileriyle birlikte Kuruma sunulur ve Kurul onayı ile uygulamaya konulur."* şeklinde bir hüküm bulunmaktaydı.

[367] RG: T. 02.01.2014, S. 28870. EPDY, EPDY m. 3 uyarınca, EPK'ya dayanılarak hazırlanmıştır.

aksaklığa karşı, üreticinin bağlı bulunduğu dağıtım şebekesinin, sürekli olarak gerilim altında ve tüketicinin ihtiyaç duyacağı kapasiteyi de kaldırabilecek şekilde kullanıma hazır olarak tutulacak olması ve bu nedenle, hatlarının periyodik bakımı, işletmesi ve gerekli kapasitenin tüketiciye ayrılmasının dağıtım şirketi tarafından yapılacak olması nedeniyle, bu hatların işletme bakım masrafları ilgili üreticilerce karşılanması gereği olarak açıklanmaktadır[368].

Emre amade kapasite bedeli, üreticisinin bağlantı durumuna[369] göre, farklı tarifelere tabidir. Buna göre, 2 numaralı bağlantı durumundaki tüketiciler açısından farklı bir bedel uygulanacakken, 3 ve 4 numaralı bağlantı durumundaki tüketiciler için farklı bir bedel uygulanacaktır.

7. Abone Grupları ve Tarifeler ile Tüketicilere Uygulanan Faturalardaki Nihai Bedellere İlişkin Özellik Arz Eden Diğer Durumlar

a. TRT Payı

TRT payının dayanağı TRT Kanunu m. 4/c'dir[370]. Bu madde uyarınca, elektrik enerjisi satış bedeli üzerinden, %2 oranında, katkı payı alınmaktadır. Söz konusu % 2'lik bedel, perakende satış birim fiyatıyla tüketilen bedelin çarpılması sonucunda bulunan enerji bedeli üzerinden alınmaktadır. Dolayısıyla, iletim hizmeti, dağıtım hizmeti ve perakende satış hizmetine ilişkin bedeller TRT payı hesaplanırken dikkate alınmamaktadır.

---

368 **Metodoloji**, s. 23.

369 Bkz. İkinci Bölüm, III., D., 2.

370 TRT Kanunu m. 4/c uyarınca, *"Nihai tüketiciye elektrik enerjisi satışı yapan lisans sahibi tüzel kişiler, iletim, dağıtım ve perakende satış hizmetlerine ilişkin bedeller hariç olmak üzere, elektrik enerjisi satış bedelinin yüzde ikisi tutarındaki payı (Katma Değer Vergisi, diğer vergiler, fon ve paylar ile benzeri kesintiler hariç) faturalarında ayrıca gösterir ve bu kapsamdaki bedelleri Türkiye Radyo-Televizyon Kurumuna intikal ettirirler. Organize sanayi bölgeleri tüzel kişilikleri, serbest tüketici olarak tedarikçilerden katılımcıları için temin ettikleri enerjiye ilişkin olarak Türkiye Radyo-Televizyon Kurumuna ayrıca pay yatırmaz."*

TRT Kanunu m. 1 ve m. 2/1(b) uyarınca, elektrik enerjisi hâsılatından ayrılacak paylar, TRT'nin gelirleri arasındadır ve TRT'ye devamlı ve yeterli gelir kaynağı sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Tedarikçiler, kanun hükmü gereği tahsil ettikleri TRT payını faturaya yansıtıp müşterilerinden tahsil edecek ve tahsil ettikleri bu bedelleri TRT'ye aktaracaktır[371].

TRT Kanunu m. 4/c'de geçen "nihai tüketici" ifadesinin tanımlanmamış olması doktrinde eleştirilmiştir. Zira, bu ifadenin, Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanuna göre mi, yoksa Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanuna göre mi ya da bunlardan bağımsız olarak elektrik enerjisine dair mevzuata göre mi yorumlanması gerektiği açık değildir[372]. Bu konuda verilmiş olan bir takım mahkeme içtihatlarında, herhangi bir tartışmaya girilmeden, elektrik tüketimini kim yaparsa yapsın, nihai tüketici olarak kabul edileceğinden dolayı, bu kişilerin, TRT payı ödemeleri gerektiği yönünde karar verilmiştir[373].

EPDK'nın, 01.02.2011 tarih ve 3065 numaralı kararında[374], *"iletim, dağıtım, sayaç okumaya ilişkin perakende satış hizmeti ve kayıp enerjiye ilişkin bedeller hariç olmak üzere, net enerji ve sayaç okuma dışındaki perakende satış hizmet bedelleri toplamının TRT Payının hesaplanmasında dikkate alınmasına"* karar verilmiştir. Dolayısıyla, TRT Payı matrahında, sayaç okumaya ilişkin perakende satış hizmeti hariç tutulup, sayaç okuma dışındaki perakende satış hizmet bedelleri dikkate alınarak değişikliğe gidildiği gibi, kayıp enerji bedeli de TRT payı matrahından çıkarılmıştır. Bu karara karşı TRT Genel Müdürlüğü tarafından dava açılmış ve Danıştay 13. Dairesi tarafından, EPDK'nın ancak kanunla kendisine verilen yetkiler çerçevesinde takdir yetkisini kullanabileceği ve söz konusu matrah değişikliklerinin ancak yasa değişikliği ile mümkün olduğu gerekçesiyle, E. 2011/665 sayılı yürütmeyi durdurma kararı verilmiştir. Bu yürütmeyi durdurma kararı üzerine,

---

[371] Beşir Fatih Doğan, "**Elektrik Piyasasında TRT Payı Ödenmesi Konusunda Hukuki Gelişmeler**", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 1, Malatya, 2013, s. 35-60, (**TRT Payı**), s. 40.

[372] **a.g.e.,** s. 38.

[373] Ankara 1. Asliye Ticaret Mahkemesi E. 2004/320, K. 2006/446, T. 12.10.2006; Ankara Asliye 4. Ticaret Mahkemesi, E. 2006/638, K. 2007/222, T. 06.06.2007; Ankara Asliye 5. Ticaret Mahkemesi, E. 2007/220, K. 2008/286, T. 0619.06.2008 (**a.g.e.**, s. 43).

[374] RG: T. 12.02.2011, S. 27844.

EPDK, 01.03.2012 tarihli ve 3717-13 numaralı kararı alarak, *"Danıştay 13. Dairesinin 2011/665 Esas sayılı kararı ile 3065 sayılı Kurul Kararının yürütmesinin durdurulmuş olması nedeniyle TRT payına ilişkin uygulamanın 01.02.2011 tarihinden itibaren Danıştay 13. Dairesinin 2011/665 sayılı kararı çerçevesinde yapılmasına"* karar vermiştir.

Doğan'a göre, yürütmeyi durdurma kararının verildiği tarihe kadarki sürede, 3065 numaralı EPDK kararına göre gerçekleşen TRT payı ödenmesi işlemleri, hukuk güvenliği ve kazanılmış hakların korunması ilkesi gereğince geçerliliğini sürdürmelidir. Zira bu uygulamalar geçerli bir şekilde alınmış ve hukuka uygun bir şekilde uygulanmış bir karara dayanmaktadır. Yürürlükte olan bir EPDK kararının gelecekte iptal edilebileceği ve bu kararın sonucu olarak daha önce yapılmış işlemlerin de kendiliğinden geçerliliğini yitireceği ihtimali göz önüne alınarak piyasada hiçbir işlem yapılamaz. Dolayısıyla, hukuki güvenlik ilkesi gereğince, EPDK kararı boyunca yapılan işlemlerin geçerliliğini sürdürmesi ve kayıp kaçak bedeli dikkate alınmaksızın eksik tahakkuk ettirilen TRT payının, geriye dönük olarak tahsil edilmemesi gerekmektedir[375]. Biz de bu görüşe katılarak bazı eklemelerde bulunmak istiyoruz. Düzenleyici işlemlerin yürürlükten kaldırılmasında önemli iki ilke bulunmaktadır. Bu ilkeler, hukuk güvenliği ve haklı beklentilerin korunması ilkesidir[376]. Hukuki güvenlik ilkesi ile yaratılmış hukuki durumların istikrarının korunması amaçlanırken, haklı beklentilerin korunması ilkesi ile bir hukuk kuralı yoluyla yaratılan hukuki durumların değişmeyeceği yönünde idare edilenlerde oluşan inancın güvence altına alınması hedeflenmektedir. Bu bağlamda, haklı beklentilerin korunması ilkesinin uygulanması için iki koşulun bir arada bulunması gerekmektedir. Bunlardan ilki, düzenlemenin sürekli olacağına ve değişmeyeceğine inanmak için yeterli nedenlerin bulunması; ikincisi ise ilgililerin beklentisinin, önemli ve öngörülmeyen bir değişiklik nedeniyle etkilenmiş olmasıdır[377]. Kanaatimizce, ilgililer, EPDK'nın kararlarına güvenmek ve uymak zorunda olduğundan ilk şart gerçekleşmektedir. Yine, geriye dönük olarak KK bedellerinin tahsil edilmesi halinde, ilgililer aleyhine önemli ve öngörülmeyen bir değişiklik gerçekleşmiş olacaktır. Bahsedilen iki ilkenin amacı, ilgili değişikliklerin

---

375 Doğan, **TRT Payı**, s. 58.
376 Erdoğan Bülbül, **İdari İşlemlerin Yürürlükten Kaldırılması**, İstanbul, 2010, s. 41.
377 **a.g.e.**, s. 42.

yapılırken, kendilerinden önceki düzenlemelerin devamı konusunda beklenti yaratılan kişilerin bu ani, öngörülemeyen değişikliklerden, olağan dışı bir şekilde olumsuz etkilenmelerini önlemektir. Bu nedenle, kanaatimizce, bir geçici madde konularak, geçmişe dönük olarak tahsilât yapılmayacağı belirtilebilir[378]. Bu sayede, ilgililerin haklı beklentileri de korunmuş olacaktır. Bahsedilen düzenlemenin yapılmasının, idarenin, düzenlemeyi yürürlükten kaldırması durumunda, ilgililerin mağdur olmalarını önleyici tedbirler alma yükümlülüğü ile de bağdaştığı düşüncesindeyiz.

TRT Payı'nın elektrik faturası çerçevesinde tüketicilerden tahsil edilmesi eleştirilere uğramıştır. Bizimde katıldığımız bir görüşe göre, TRT Payı'nın EPK ve EPK'nın öngördüğü fiyatlandırma yöntemleriyle ile hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. Her ne kadar TRT'nin giderlerinin bir şekilde karşılanması gerekliliği kabul edilebilirse de, bunun yolu, elektrik tüketimi üzerinde doğrudan bir bedel tesis edilmesi şeklinde olmamalıdır[379]. Gerçekten de, her ne kadar EPDK tarafından hazırlanan tarifeler fonsuz tarifeler olarak hazırlanıp, TRT payı, Enerji Fonu gibi unsurlar daha sonra eklense de, başka bir ifade ile EPTY m. 21 uyarınca[380], ilgili şirketler tarafından yapılan tarife önerilerinde TRT Payı, Enerji Fonu gibi bedeller olmasa da, tüketiciye yansıyan bedel içinde, sayılan bu son unsurlar da olduğundan, bu unsurların, tüketiciye yansıtılmasının EPTY m. 21 ile ne kadar bağdaştığı şüphelidir[381].

b. Enerji Fonu

Enerji fonuna ilişkin esaslar, 3291 sayılı Kanun[382] Ek m. 2 uyarınca belirlenmiştir[383]. Enerji fonu, perakende satış birim fiyatıyla tüketilen bedelin

---

[378] Geçiş hükümlerinin çeşitli uygulamalarına ilişkin örnekler için bkz. **a.g.e.**, s. 46-49.

[379] Hasan Alma, "**Karpuz Faturası ve Elektrik Faturası Üzerine Bir Karşılaştırma**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 19, Ankara, 2012, s. 29-30.

[380] EPTY m. 21 uyarınca, *"Tarife önerisindeki fiyat yapısı içerisinde, tarifeleri düzenlemeye tabi tüzel kişilerin piyasa faaliyetleri ile doğrudan ilişkili olmayan hiçbir unsur yer alamaz."*

[381] Korkutata, **Perakende Satış**, s. 41.

[382] RG: T. 03.06.1986, S. 19126.

[383] 3291 sayılı Kanun Ek m. 2 uyarınca, *"Nihai tüketiciye elektrik enerjisi satışı yapan lisans sahibi tüzel kişilerin sektör altyapı giderlerine katkı paylarını, bunların enerji satış tarifelerinin % 10'unu geçmeyecek şekilde tespite, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yetkilidir. Nihai tüketiciye*

çarpılması sonucunda bulunan enerji bedeli üzerinden alınmaktadır. Dolayısıyla, iletim hizmeti, dağıtım hizmeti ve perakende satış hizmetine ilişkin bedeller enerji fonu hesaplanırken dikkate alınmamaktadır.

c. Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi

Elektrik ve havagazı tüketenler, elektrik ve havagazı tüketim vergisini ödemekle mükelleftirler (BGK m. 35). Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde elektrik ve havagazı tüketimi, elektrik ve havagazı tüketim vergisine tabidir (BGK m. 34). EPK uyarınca elektrik enerjisini tedarik eden kuruluşlar, satış bedeli ile birlikte bu verginin de tahsilinden ve ilgili belediyeye aktarılmasından sorumludur (BGK m. 35). Verginin matrahını düzenleyen BGK m. 37 uyarınca, vergi matrahı; elektriğin iletimi, dağıtımı ve perakende satış hizmetlerine ilişkin bedelleri hariç olmak üzere, elektrik enerjisi satış bedeli ile havagazının satış bedeli üzerinden alınmaktadır. Matraha vergi, fon ve paylar dâhil edilmemektedir.

Elektrik ve havagazı tüketim vergisi farklı oranlarda alınan bir vergidir. BGK m. 38 uyarınca, Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi, imal ve istihsal, taşıma, yükleme boşaltma, soğutma, telli ve telsiz telgraf ve telefon müraselesi işlerinde tüketilen elektriğin satış bedeli üzerinden % 1; bu sayılanların dışındaki amaçlar için tüketilen elektriğin satış bedeli üzerinden ise % 5 oranında alınmaktadır. Başka bir ifade ile belediye sınırları içerisinde kalan sanayi abonelerinden % 1, diğer abonelerden ise % 5 belediye tüketim vergisi tahakkuk ettirildiği söylenebilecektir[384].

---

elektrik enerjisi satışı yapan lisans sahibi tüzel kişilerin sektör altyapı giderlerine katkı payı, iletim, dağıtım ve perakende satış hizmetlerine ilişkin bedeller hariç olmak üzere belirlenir. Tedarikçiler bu bedeli faturalarında ayrıca gösterir ve tahakkuku takip eden ikinci ayın yirmisinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına intikal ettirirler. Organize sanayi bölgeleri tüzel kişilikleri, serbest tüketici olarak tedarikçilerden katılımcıları için temin ettikleri enerjiye ilişkin olarak ayrıca katkı payı yatırmaz."

[384] Doğan, **Tarife.**

d. Katma Değer Vergisi

KDV Kanunu m. 1/1(1) uyarınca, ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslimler KDV'ye tabidir. KDV Kanunu m. 2/3 uyarınca, elektrik ve benzeri şekillerdeki dağıtımlar da mal teslimi sayılmaktadır. KDV Kanunu m. 10/1(g) uyarınca, elektrik ve benzeri enerji dağıtım veya kullanımlarında bunların bedellerinin tahakkuk ettirilmesi vergiyi doğuran olay kabul edilmektedir.

KDV, % 18 oranında alınmakta ve bu oran, enerji tüketim bedeli, iletim ve dağıtım sistemi kullanım bedeli, perakende satış hizmet bedeli, sayaç okuma bedeli, enerji fonu, TRT payı ve elektrik tüketim vergisinin toplamı üzerinden hesaplanmaktadır.

IV. Sözleşme Yapma Zorunluluğu

Özel hukukun en önemli ilkelerden birisi, bireylerin irade serbestîsi ilkesidir. İrade serbestîsi ilkesinin, sözleşmeler açısından yansıması ise sözleşme özgürlüğü olarak ortaya çıkmaktadır[385]. Sözleşme özgürlüğünün çeşitli yönleri bulunmaktadır. Bunlar, sözleşme yapma özgürlüğü, sözleşmenin konusunu belirleme ve düzenleme özgürlüğü, sözleşmenin tarafını seçme özgürlüğü, sözleşmenin şeklini seçme, sözleşmenin içeriğini değiştirme özgürlüğüdür. Buna göre, kural olarak, bir kişi, istediği kimseyle, istediği sözleşmeyi yapıp yapmamakta serbest olduğu gibi, bu sözleşmenin tarafını seçme konusunda da serbesttir. Yine, bir sözleşme yapmak isteyen kişiler, bu sözleşmenin konusu dilediği gibi seçebilir. Kişi, sözleşme yapmaya zorlanamayacağı gibi, sözleşme yapma hakkı elinden de alınamaz[386].

---

[385] Sözleşme özgürlüğü, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m. 48 ve TBK m. 26 ile de güvence altına alınmıştır.

[386] Kemal Oğuzman / Turgut Öz, **Borçlar Hukuku**, Genel Hükümler, Cilt 1, İstanbul, 2013, s. 24; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, 2014, s. 300.

Bununla beraber, bazı hallerde, kural olan sözleşme özgürlüğü ilkesi uygulanmamakta, bunun yerine, istisnai bir durum olan, sözleşme yapma zorunluluğu söz konusu olmaktadır. Bu durumda, sözleşmenin bir tarafının, diğer tarafın sözleşme yapmak istemesi halinde, sözleşme özgürlüğü çerçevesinde sözleşme yapmaktan kaçınma olanağı bulunmamakta ve bu taraf, diğer tarafın talebi üzerine, sözleşme yapmak zorunda kalmaktadır. Bu istisnai durumun bir yansıması da elektrik piyasasında görülmektedir.

Serbest olmayan tüketiciler, tarifeler üzerinden, görevli tedarik şirketinden elektrik temin edeceklerinden, bu tüketicilerin, görevli tedarik şirketi haricindeki bir tedarikçiden ve düzenlemeye tabi perakende elektrik tarifesi dışındaki bir fiyattan elektrik enerjisi temin etmesi mümkün değildir. Bu nedenle, serbest olmayan tüketiciler için sözleşmenin diğer tarafını seçme serbestîsi olduğundan bahsedilemez. Modern dünyanın gereklilikleri göz önünde bulundurulduğunda, dürüstlük kuralının bir yansıması olarak, bu tüketicilere elektrik tedarik edilmemesinin söz konusu olamayacağı ve sözleşmenin bir tarafının hep görevli tedarik olacağı göz önüne alındığında, kanaatimizce, burada kanundan doğan sözleşme yapma zorunluluğu bulunmaktadır[387]. Doktrinde, kamu hukuku kuralları uyarınca, kamu hizmeti görmekte olan kamu idareleri veya müesseseleri veya bunlara bağlı teşekküller ya da imtiyaz yoluyla bu hizmeti yürüten işletmelerin, şartlarına uygun müracaat eden her şahısla sözleşme yapmakla yükümlü olduğu belirtilmektedir[388]. Kanaatimizce, her ne kadar özelleştirmeler yoluyla paylarının tamamı kamuya ait olan dağıtım şirketleri ve bunlardan kısmi bölünme yoluyla doğan tedarik şirketlerinin payları özel sektöre geçiş olsa dahi, bu şirketler de kamu hizmeti gördüklerinden kanundan doğan sözleşme yapma yükümlülükleri devam etmektedir. Mevcut sistemde, iletim, dağıtım ve dağıtım şirketlerinden ayrılan perakende satış faaliyeti doğal tekel olduğundan, bu faaliyeti gerçekleştiren kişiler de tekel addedilmelidir. Bu açıdan değerlendirildiğinde

---

[387] EPTHY m. 10/1'in, "*İkili anlaşma ile elektrik enerjisi ve/veya kapasite satın almakta olan bir serbest tüketicinin ikili anlaşmasının herhangi bir nedenle sonlandırılması halinde, ilgili görevli tedarik şirketi söz konusu tüketiciye son kaynak tedariği kapsamında elektrik enerjisi ve/veya kapasite sağlamakla yükümlüdür*." hükmü de, "*elektrik enerjisi ve/veya kapasite sağlamakla yükümlülüğü*"nden bahsettiğinden, görüşümüzü destekler niteliktedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, EPK m. 10/5 kapsamındaki son kaynak tedariki kurumu, görevli tedarik şirketlerini, serbest tüketici niteliğini haiz olduğu hâlde, başka bir tedarikçiden elektrik enerjisi temin etmeyen tüketicilere, son kaynak tedarikçisi sıfatıyla elektrik enerjisi sağlamakla yükümlü kıldığından, bir tür kanundan doğan sözleşme yapma zorunluluğu kapsamında değerlendirilmelidir. Benzer görüşte, Yavuz, **Anlaşma**, s. 128 vd.

[388] Oğuzman / Öz, **a.g.e.**, s. 190.

de görevli tedarik şirketlerinin, serbest olmayan tüketicilerle sözleşme yapma zorunluluğu olduğu açıktır. EPTHY m. 6/1 hükmü[389] uyarınca da, görevli tedarik şirketlerinin, kendilerine usulüne uygun olarak başvuru yapıldığı takdirde, bunu üç gün içinde sonuçlandırması ve tüketici ile sözleşme imzalaması gerektiği dikkate alındığında, sözleşme yapma zorunluluğunun, mevzuata yansıdığı söylenebilecektir. Söz konusu sözleşme yapma zorunluluğunun sonucunda, görevli tedarik şirketlerinin, serbest olmayan tüketicilerle yapacakları sözleşmeler iltihaki sözleşmeler olacaktır[390].

Sözleşme yapma zorunluluğuna aykırı davranılması halinde bunun sonuçları ne olacaktır? Oğuzman - Öz'e göre, tekel durumundaki işletmeler haklı bir sebep bulunmadıkça sözleşme yapmaktan kaçınamaz[391]. Haklı bir sebep bulunmadıkça, sözleşme yapmaktan kaçınmak, hakkın kötüye kullanılması sonucunu doğuracaktır. Haklı sebebin mevcut olup olmadığı konusunda kesin ölçütler ortaya koymak mümkün değildir ve her bir somut olayda, haklı sebeplerin bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekmektedir. Somut olayın incelenmesinde, hâkim, haklı sebeplerin olup olmadığını hakkaniyet çerçevesinde değerlendirecektir[392]. Bir görüşe göre de, özellikle halk için önemli bazı ihtiyaçların karşılanmasını hedef tutan sözleşmeleri yapmak, bazı özel kurallarla zorunlu kılınmıştır. Ayrıca bu tür işletmeler genellikle tekel durumunda oldukları için, bunlar için, özel hukuk açısından da dürüstlük kuralından kaynaklanan bir sözleşme yapma zorunluluğunun mevcut olduğu kabul edilebilir[393]. Tekel durumundaki bu işletmelerin, haklı bir sebep bulunmadıkça sözleşme yapmaktan kaçınmaları, sözleşme yapmama özgürlüklerini kötüye kullanmak anlamına gelecektir[394]. Hatta bu görüş daha da ileri götürülerek, tekel durumundaki işletmelerin sözleşme yapmaktan kaçınmaları halini, BK m. 41/2 (TBK m. 49/2) anlamında, "ahlaka mugayir bir fiille başka bir kimsenin zarara uğramasına

---

389 EPTHY m. 6/1 uyarınca, "*Görevli tedarik şirketi, usulüne uygun olarak yapılan başvuruları, başvuru tarihini izleyen en geç üç iş günü içerisinde sonuçlandırır. Perakende satış sözleşmesi görevli tedarik şirketi ile başvuru sahibi tüketici arasında imzalanır*."

390 İltihaki sözleşme kavramı için bkz. Bkz. İkinci Bölüm, V., A., 2.. b.

391 **a.g.e.**, s. 192. Aynı yönde, bkz. Haluk Tandoğan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt I/1**, İstanbul, 2008, s. 11; Alparslan Altan, "**Enerji Sağlama Sözleşmeleri Bakımından Sözleşme Özgürlüğü ve Sözleşme Yapma İlkelerinin Uygulanması**", Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 2004, s. 61-89.

392 Yavuz, **Tüketici**, s. 456.

393 Selahattin Sulhi Tekinay / Sermet Akman / Haluk Burcuoğlu / Atilla Altop, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, 1993, s. 365.

394 **a.g.e.**

sebebiyet verme" olarak görmekte ve bir haksız fiil işlendiği sonucuna varmaktadır[395]. Bu görüşte olan Gürzumar, mezkûr hükümlere ek olarak, zarar gören kişinin, iradesini ve talebini, sözleşme yapılması yönünde kullanarak, BK m. 43/1 (TBK m. 51/1) hükmünden faydalanarak, nakden tazmin yerine, sözleşmenin yapılmasına (kurulmasına) yönelik bir aynen tazmin talebinde bulunabileceğini de belirtmektedir[396].

Yükümlü şirket (dolayısıyla görevli tedarik şirketi) bu zorunluluğa uymazsa, kanundan doğan borcuna aykırı davrandığı için, aleyhine bir aynen ifa davası açılabilir. Bu davada, hâkimin yükümlünün irade beyanı yerine geçen kararı ile sözleşme kurulmuş olur. Ayrıca, davacı sözleşmenin geç yapılmasından doğan bir zararı varsa bunun tazminini de isteyebilir[397].

V. Tüketicinin Korunması Bağlamında Perakende Satış Sözleşmesi ile Abonelik Sözleşmesi ve Bu Sözleşmelerin Tarifelerle İlişkisi

A. Tüketicinin Korunması Bağlamında Perakende Satış Sözleşmesi ve Bu Sözleşmenin Tarifelerle İlişkisi

1. Perakende Satış Sözleşmesinin Tanımı ve Tarafları

Perakende satış sözleşmesi, EPTHY m. 4/1(ü)'de, *"Bağlantı anlaşması mevcut olan kullanım yeri için, görevli tedarik şirketi ile tüketiciler arasında ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde, perakende satış tarifesi veya son kaynak tarifesinden elektrik enerjisi ve/veya kapasite temini ile hizmet alımına yönelik olarak yapılan faaliyetlere ilişkin koşul ve hükümleri kapsayan sözleşme"* olarak tanımlanmıştır. Tanım uyarınca, perakende satış sözleşmesiyle amaçlananın, esasen elektrik enerjisi ve/veya kapasitenin satışı olduğu söylenebilecektir.

---

395 **a.g.e.**

396 Osman Berat Gürzumar, **Zorunlu Unsur Doktrinine Dayalı Sözleşme Yapma Yükümlülüğü**, Ankara, 2006, s. 69.

397 Oğuzman / Öz, **a.g.e.**, s. 192; Tandoğan, **a.g.e.**, s. 11; Yavuz, **Tüketici**, s .458.

Perakende satış sözleşmesiyle, görevli tedarik şirketi, tüketicilere, elektrik enerjisi ve/veya kapasitesi satacaktır. Tüketici kapsamına hem serbest tüketiciler, hem de serbest olmayan tüketiciler girmektedir[398]. Yavuz'a göre, perakende satış sözleşmesinde geçen, "hizmet alımı" ifadesiyle, EPK'da bahsedilen "perakende satış hizmeti" kastedilmektedir[399].

2. Perakende Satış Sözleşmesinin Tarifelerle ve İkili Anlaşmalarla İlişkisi

a. Genel Olarak

Perakende satış sözleşmesinin, EPTHY m. 4/1(ü)'de yapılan tanımı göz önüne alındığında[400], bu sözleşmeyle amaçlananın, perakende satış tarifesi[401] veya son kaynak tarifesinden[402], elektrik enerjisi ve/veya kapasite temini olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, bu iki tarifeden herhangi birine tabi olan tüketicilerin, elektrik enerjisi ve/veya kapasite temin edebilmesi için önündeki seçenek perakende satış sözleşmesi yapmaktır. Bu zorunluluğun en önemli sonucu, tarifelere tabi tüketicilerin perakende satış sözleşmesi yapması gerekirken, tarifelere tabi olmayan serbest tüketicilerin, ikili anlaşmalar yapabilmesidir. Bu hususun daha iyi anlaşılabilmesi için, kısaca ikili anlaşmadan bahsedilmesi ve bunun perakende satış sözleşmesi ile karşılaştırılması gerekmektedir.

İkili anlaşma EPK m. 3/1(j) uyarınca, *"Gerçek ve tüzel kişiler arasında özel hukuk hükümlerine tabi olarak, elektrik enerjisi ve/veya kapasitenin alınıp satılmasına dair yapılan ve Kurul onayına tabi olmayan ticari anlaşmalar"* olarak

---

398 Yavuz, **Anlaşma**, s. 210.

399 **a.g.e.**

400 EPTHY m. 4/1(ü) uyarınca, perakende satış sözleşmesi, "*Bağlantı anlaşması mevcut olan kullanım yeri için, görevli tedarik şirketi ile tüketiciler arasında ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde, perakende satış tarifesi veya son kaynak tarifesinden elektrik enerjisi ve/veya kapasite temini ile hizmet alımına yönelik olarak yapılan faaliyetlere ilişkin koşul ve hükümleri kapsayan sözleşme*" olarak tanımlanmaktadır.

401 Bkz. İkinci Bölüm, III., C., 4.

402 Bkz. İkinci Bölüm, III., C., 7.

tanımlanmaktadır[403]. Dolayısıyla, ikili anlaşmayla da, perakende satış sözleşmesinde olduğu gibi, esasen, elektrik enerjisi ve/veya kapasitenin alınıp satılması amaçlanmaktadır.

İkili anlaşmalar, tedarikçi ile tedarikçi veya tedarikçi ile serbest tüketici arasında kurulan sözleşmelerdir. Alıcı, enerjiyi tekrar satmak için sözleşme yapıyorsa toptan satış, kendisi tüketmek için sözleşme yapıyorsa serbest tüketici tarafından yapılan sözleşme söz konusudur. Serbest tüketiciler, ikili anlaşmalarla kendi tedarikçilerini seçebilmektedir[404]. Tedarikçinin elektrik enerjisi veya kapasitesi tedarik etmesi karşısında, tüketicinin bedel ödeme yükümlülüğü doğmaktadır. EPK'nın açık hükmü karşısında, ikili anlaşmaların özel hukuk hükümlerine tabi olacağı açıktır. Serbest olmayan tüketicilerin yaptığı ve tarifeye bağlı perakende satış sözleşmesinin aksine, ikili anlaşmalarda, özel hukuk hükümlerine tabi olarak, başta fiyat olmak üzere, sözleşmenin unsurlarının müzakere edilmesi mümkündür.

Perakende satış sözleşmesi; sözleşmenin konusu, tarafların asli yükümlülükleri gibi bir takım özellikler açısından iki anlaşmalara benzemektedir[405]. Bununla beraber, perakende satış sözleşmelerini, ikili anlaşmalardan ayıran çok temel özellikler de bulunmaktadır.

Her şeyden önce belirtmek gerekir ki, ikili anlaşmaların aksine, perakende satış sözleşmelerinde, tarafların, elektrik fiyatlarını müzakere etmesi söz konusu değildir. Perakende satış sözleşmelerinde, elektrik fiyatı, tarifeler aracılığıyla

---

[403] Geniş bilgi için bkz. Yavuz, **Anlaşma**, s.93 vd. Can, ikili anlaşma deyimiyle, esasen, elektrik enerjisi ve/veya kapasitesinin belli bir bedel karşılığında satımının, başka bir ifadeyle, Borçlar Hukuku anlamında bir satış sözleşmesinin söz konusu olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, haklı olarak, "ikili anlaşma" deyiminin, Türk hukuk sistemine yabancı olduğunu ve "elektrik satış sözleşmesi" ya da yalnızca "sözleşme" tabirini kullanmayı tercih ettiğini belirtmektedir. Bkz. Can, **a.g.e.**, s. 328-329.

[404] Ayrancı, **a.g.e.**, s. 108.

[405] Yavuz, **Anlaşma**, s. 210–211. Yazar, haklı olarak, perakende satış pazarının tümüyle rekabete açılması halinde, ikili anlaşmalarla perakende satış sözleşmeleri arasında bir fark kalmayacağını, perakende satış sözleşmelerinde de sözleşmenin şartları ve hükümlerinin müzakere edilmesinin mümkün olacağını ve iki sözleşme türü arasındaki tek farkın, iki anlaşmaların, elektrik toptan satışını da içermesi olacağını belirtmektedir. Bkz. **a.g.e.**

belirlenmektedir[406]. Gerçekten de EPK'da yapılan "perakende satış tarifesi" tanımı incelendiği takdirde, bu tarifenin, serbest tüketici niteliğini haiz olmayan tüketiciler için uygulanacak fiyatları, hükümleri ve şartları içerdiği görülecektir[407]. Bu açıdan, serbest tüketici olmayan tüketiciler, ikili anlaşmalarla tedarikçisini seçme özgürlüğünü haiz serbest tüketicilerin aksine, perakende satış sözleşmesi ile, düzenlenmiş tarifeler üzerinden, görevli tedarik şirketlerinden elektrik satın almak zorundadır. Yine, esasen serbest tüketici olduğu halde, çeşitli nedenlerle elektrik tedarik edemeyen tüketiciler, EPTHY m. 10 uyarınca, son kaynak tedariki kapsamında elektrik tedarik edebilir. Ancak, bu durumda, yine bu madde uyarınca, son kaynak tedariki kapsamında, perakende satış sözleşmesinin imzalanması gerekmektedir. Bu nedenle, her ne kadar, esasen, bu tüketiciler serbest tüketici olup, ikili anlaşmalarla anlaştığı fiyat üzerinden elektrik tedarik etse de, bu durumda, son kaynak tedariki kapsamında, son kaynak tedariki tarifesine tabi olacağından, EPTHY m. 4/1(ü)'deki tanım ve EPTHY m. 10 uyarınca, perakende satış sözleşmesi imzalamak zorunda kalacak ve bu sözleşme uyarınca, son kaynak tedariki tarifesi kapsamında belirlenen bedel üzerinden ödeme yapacaktır.

Perakende satış sözleşmelerini, ikili anlaşmalardan ayıran bir diğer unsur ise perakende satış sözleşmesinin hüküm ve şartlarının, tip (standart) sözleşme şeklinde belirlenmiş olmasıdır. Tip sözleşmeye ilişkin ilk düzenleme, EPTHY m. 44 uyarınca yürürlükten kalkan EPMHY'ye dayanılarak çıkarılan Perakende Tebliğidir[408]. Tip sözleşmeye ilişkin bir diğer düzenleme ise EPTHY m. 7'dir[409]. Bu hükümlerin ifadesiyle, perakende satış sözleşmesi, tip (standart) olarak hazırlanacağından, bu

---

406 **a.g.e.**, s. 213.

407 Esaslı unsurlarını, perakende satış tarifesinden alan perakende satış sözleşmesi ve buna ilişkin EPTHY'de bulunan tanım da aynı başlık altında, yukarıda incelenmiştir.

408 RG: T. 31.08.2003, S. 25215. Perakende Tebliği, Perakende Tebliği m. 2 uyarınca, EPMHY'ye dayanılarak hazırlanmıştır. Perakende Tebliği m. 5 uyarınca, "*Perakende satış sözleşmesi, perakende satış lisansı sahibi tüzel kişi tarafından bu Tebliğ uyarınca tip sözleşme olarak hazırlanır ve internet sayfasında yayımlanır.*"

409 EPTHY m. 7 uyarınca, "*Perakende satış sözleşmesi, görevli tedarik şirketlerinin görüşleri alınmak suretiyle bu Bölüm hükümleri uyarınca standart sözleşme olarak Kurul tarafından belirlenir ve Kurul onayı alınmaksızın bu sözleşmede değişiklik yapılamaz. Standart sözleşme, görevli tedarik şirketleri ile Kurumun internet sitesinde yayımlanır.*" Bu noktada belirtmek gerekir ki, EPTHY ve Perakende Tebliği incelendiğinde, esasen, hemen hemen aynı konulara ilişkin düzenleme getirdikleri görülebilecektir. Bununla beraber, EPTHY m. 44 uyarınca yürürlükten kaldırılan mevzuat içinde Perakende Tebliği bulunmasa da, Perakende Tebliği'nin dayanağı olan mevzuatın yürürlükten kalkmış olması ve EPTHY hükümlerinin, Perakende Tebliği ile aynı konuları düzenlemesi karşısında, en azından bu konular açısından, kanaatimizce EPTHY hükümlerinin uygulanması gerekecektir.

sözleşmenin hükümlerinin müzakeresi söz konusu olmayacaktır. Başka bir ifade ile tüketiciler, bu sözleşme kapsamında elektrik tedarik etmek istiyorlarsa, ikili anlaşmaların aksine, bu sözleşmeyi müzakere etmeden imzalamak zorunda olduklarından, perakende satış sözleşmesi, nitelik açısından, iltihaki sözleşmedir. Bu bağlamda, ikili anlaşmaların aksine, perakende satış sözleşmelerinde, TBK'nın GİŞ'e ilişkin maddelerinin uygulanabilmesi mümkündür[410]. İltihaki sözleşme ve GİŞ kavramları ile bunların perakende satış sözleşmesine ilişkin unsurları aşağıda daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

b. İltihaki Sözleşmeler

Yukarıda da belirtilmiş olduğu üzere, görevli tedarik şirketlerinin sözleşme yapma zorunluluğu vardır. Sözleşme yapma zorunluluğunun sonucunda, görevli tedarik şirketlerinin, tüketicilerle yapacakları perakende satış sözleşmeleri, iltihaki sözleşme niteliğini haizdir.

İltihaki sözleşmeler, sözleşme özgürlüğü çerçevesinde, tarafların, sözleşmenin her bir şartını, içeriğini, hükümlerini, görüşerek, tartışarak müzakere etmedikleri, aksine, sözleşmenin içeriğinin tamamının veya belli bir kısmının, daha önce taraflardan biri veya üçüncü kişi tarafından belirlendiği sözleşmelerdir. Burada, müşterinin, sözleşmenin diğer tarafı karşısında yapabileceği tek şey ya karşı tarafın şartlarını kabul ederek sözleşmeyi imzalamak ya da edimden vazgeçmektir. Başka bir ifadeyle, bu durumda, sözleşmenin hükümleri önceden tespit edilmekte, diğer tarafın sahip olduğu tek özgürlük, sözleşmeyi müzakere etmek değil, sözleşmeyi yapıp yapmamaktır[411].

---

[410] Yavuz**, Anlaşma,** s. 211–212. TKHK anlamında haksız şartlara ilişkin hükümlerin uygulanıp uygulanmayacağı konusunda bkz. Bkz. İkinci Bölüm, V., A., 2., c.

[411] Yavuz**, Anlaşma,** s. 117; Eren, **a.g.e**., s. 214; Oğuzman / Öz, **a.g.e.**, s. 26. Anglosakson hukukunda, bu durum, "take it or leave it (al veya terk et)" olarak belirtilmektedir (Oğuzman / Öz, **a.g.e.**, s. 26).

Yargıtay'a göre, iltihaki sözleşmeler, önceden bir takım şartlarla hazırlanan ve umuma yöneltilen icabın karşı tarafın kabulüyle kurulan sözleşmelerdir. Abonelik sağlayacak elektrik tedarik sözleşmeleri de bu kapsamdadır[412].

Altan'a göre, uygulamada abonelik sözleşmeleri bakımından, özellikle aboneler tarafından, sözleşme özgürlüğünün gereği gibi kullanıldığını söylemek neredeyse olanaksızdır. Zira, bu sözleşmenin diğer tarafı olan enerji sağlayan kuruluş ve işletmeler, sözleşmenin güçlü tarafıdır ve önceden hazırlayarak aboneye imzalattığı sözleşme ile kendi çıkarlarını dikte ettirmektedir. Genellikle abonenin sözleşmenin şart ve kurallarını tartışma, değiştirme ve yeni kural koyma yetkisi söz konusu olmamaktadır. Bu nedenle, enerji sağlama sözleşmeleri iltihaki sözleşmelerdendir ve sözleşme özgürlüğünün abone yönünden kullanıldığı söylenemez[413]. Yavuz'a göre de, serbest olmayan tüketicilerle imzalanan sözleşmeler iltihaki sözleşme mahiyetindedir ve bu sözleşmelerin bireysel olarak müzakere edilme şansı yoktur. İlgili abone sözleşmeyi imzalayarak ya sözleşmeye katılır ya da imzalamayarak sözleşmeyi reddeder[414].

Bu nedenlerle, perakende satış sözleşmelerinin de, yapısı gereği, iltihaki sözleşmelere özgü mezkûr nitelikleri haiz olduğunu söylemek mümkündür. Bununla beraber, perakende satış sözleşmesinin şartları, içeriği ve hükümleri, yukarıda da belirtilmiş olduğu üzere, bir takım normlara bağlanmıştır. Buna göre, bu sözleşmeye

---

412 *"Muayyen bir bedel mukabilinde ve bazı şartlar altında istifade edilen hizmetlerde umumîlik vasfa olmayıp aktî bir mahiyet vardır, Fertlerin muayyen şartlara intibak etmek ve bir bedel vermek suretiyle istifade ettiği bu nevi akitler iltihakî akittir. Taraflardan biri olan idarenin evvelden bir takım şarttan ihzar ile bunları bir icap şeklinde umuma arz ve ferdin de bu şartları zımnen kabul suretiyle hizmetten istifade etmesi şeklinde tecelli eden ve hususî hukuk sahasında sigorta ve nakliye mukaveleleri gibi emsali bulunan bu akitler de onların tamamen aynidir. Bunlar bilhassa ticarî veya sınaî mahiyeti daha kuvvetli görülen teşebbüsler olup demiryolları, tramvay ve diğer nakli vasıtaları, su, havagazı, telefon ve radyo gibi faaliyetler bu sınıfa dahil bulunmaktadır. (...) Nitekim telefon, gaz ve elektrik gibi faaliyellerde de fert ile idare bir mukavele aktedip abonman mukavelesi denilen bu mukavelename aradaki münasebetin kaide ve hükümlerini ihtiva eder. Bazan amme hizmeti sınaî veya ticarî bir teşebbüs mahiyetini haiz olur. Bu gibi hallerde ekseriyetle ferdin bu hizmetten istifade etmesi bir mukavele ile mümkündür. Bu mukavele umumiyet itibariyle bir hususî hukuk mukavelesi olup bu yüzden çıkan ihtilaflar hususî hukuk prensipleriyle hal olunur."* Yargıtay İBK, E. 1944/4, K. 1944/12, T. 05.04.1944 (www.kazanci.com). Yargıtay'ın bu İBK'yı aldığı dönemde, elektrik arzının kamu tarafından gerçekleştirildiği, tüketicilerin hepsinin abone olduğu ve bunların yaptığı sözleşmelerin abonelik sözleşmesi olduğu, elektrik piyasası açısından perakende satış sözleşmesi diye bir kavramın olmadığına dikkat edilmelidir.

413 Altan, **a.g.e**., s. 80.

414 Yavuz**, Anlaşma,** s. 117.

dair şartlar ve hükümler, EPTHY ve Perakende Tebliğ kapsamında düzenlenmektedir. Gerçekten de bu mevzuat dâhilindeki hükümler uyarınca, perakende sözleşmenin hüküm ve şartları, tip (standart) sözleşme şeklinde belirlenmiştir[415]. O halde, bu tip (standart) sözleşmeyi imzalayacak olan tüketiciler, sözleşmenin tamamını veya belli bir kısmını müzakere etmeyecek, aksine, Perakende Tebliği uyarınca lisans sahibi şirket tarafından hazırlanan, EPTHY uyarınca ise, EPDK tarafından hazırlanan tip (standart) sözleşmeyi imzalamak, başka bir ifade ile önceden hazırlanmış sözleşmeye katılmak zorunda kalacaktır. Bu nedenle, sözleşme hükümlerini müzakere etmek söz konusu olmadığı için, tüketici açısından GİŞ'e ve uygun düştüğü ölçüde haksız şartlara ilişkin hükümlerin uygulanması söz konusu olacağından, bu hususlar aşağıda ayrı bir başlık olarak ele alınmıştır.

c. Genel İşlem Şartları ve Haksız Şartlar

(1) Genel İşlem Şartları ile Haksız Şartların Tanımı ve Unsurları

GİŞ, TBK m. 20 uyarınca, *"bir sözleşme yapılırken, düzenleyenin, ileride çok sayıdaki benzer sözleşmede kullanmak amacıyla, önceden, tek başına hazırlayarak karşı tarafa sunduğu sözleşme hükümleri"* olarak tanımlanmaktadır. Haksız şartlar ise TKHK m. 5 uyarınca, *"tüketiciyle müzakere edilmeden sözleşmeye dâhil edilen ve tarafların sözleşmeden doğan hak ve yükümlülüklerinde dürüstlük kuralına aykırı düşecek biçimde tüketici aleyhine dengesizliğe neden olan sözleşme şartları"* olarak tanımlanmaktadır. TKHK'nın uygulama alanının, TKHK m. 2 uyarınca, yalnızca tüketicilere özgüdür. TBK'da bulunan GİŞ'in uygulama alanı ise, tacir/tüketici

[415] Bu noktada belirtmek gerekir ki, Perakende Tebliği m. 5 ile EPTHY m. 7 arasında bir takım farklılıklar vardır. Şöyle ki; Perakende Tebliğ m. 5 kapsamında, perakende satış sözleşmesinin, tip sözleşme olarak, perakende satış lisansı sahibi tüzel kişi tarafından hazırlanacağı belirtilmişken, EPTHY m. 7'de, "*Perakende satış sözleşmesi, görevli tedarik şirketlerinin görüşleri alınmak suretiyle bu Bölüm hükümleri uyarınca standart sözleşme olarak Kurul tarafından belirlenir ve Kurul onayı alınmaksızın bu sözleşmede değişiklik yapılamaz*." denilerek, sözleşmenin, Perakende Tebliğindeki düzenlemenin aksine, EPDK tarafından hazırlanacağı belirilmiştir.

ayrımı olmaksızın herkesi kapsadığından, GİŞ'e dair hükümlerin TBK'ya eklenmiş olması doktrinde olumlu bir gelişme olarak nitelenmiştir[416].

GİŞ'in, toplu hizmetler (dolayısıyla bunlardan biri olan elektrik tedariki) açısından kullanılması ihtiyacını doğuran gerekçeler olarak rasyonelleşme, standartizasyon ve zaman kazanma gösterilmektedir. Modern ticari hayatta, geniş kitlelere dönük olarak mal ve hizmet arz eden kişilerin, müşterileriyle olan ilişkilerini rasyonelleştirmesi gerekmektedir. GİŞ, esasen bu amaca hizmet etmektedir. Mal ve hizmet sunan kişinin, her gün belki de onlarca defa yapılan bir sözleşmenin, tüm hüküm ve şartlarını, detaylı bir şekilde müzakere etmesi, hem zaman kaybına, hem de aynı konuda, farklı hüküm ve şartlar içeren sözleşmelerin yapılmasına neden olacaktır. GİŞ'in kullanımıyla, standart bir sözleşme metni yaratılmış olduğundan, sözleşmeler basit bir şekilde kurulacak ve bu durumda, hem zaman kazanılacak, hem de benzer konularda, farklı sözleşmeler yapılması önlenmiş olacaktır. Aynı zamanda, metinler standart bir hal aldığından, mal veya hizmet arz eden kişinin çalışanlarının, bu kişiyi temsilen sözleşme yapmak istemesi durumunda ortaya çıkma riski bulunan hatalar da büyük ölçüde azalacaktır[417].

Yukarıda belirtilen gerekçeler doğrultusunda, GİŞ, birden fazla sözleşme ilişkisinde kullanılmak amacıyla düzenlenmekte ve tek yanlı olarak hazırlanmaktadır. GİŞ, soyut nitelikli kurallardır. Başka bir ifade ile somut bir sözleşme ilişkisine özgü şartlar dikkate alınarak düzenlenmemiştir. GİŞ, genel nitelikli kurallardır. Belirli kişiler dikkate alınmaksızın, belirli topluluklara dönük olarak hazırlanmışlardır. Başka bir ifade ile tartışma, müzakere veya pazarlık konusu yapılamazlar. Karşı taraf sözleşmenin içeriğini denetleyemeyeceği için, ya GİŞ'i olduğu kabul eder ya da sözleşmeyi imzalamaktan kaçınır. Böylece, güçlü olan taraf, özellikle bilgi ve

---

[416] Yeşim Atamer, **Yeni Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Uyarınca Genel İşlem Koşullarının Denetlenmesi – TKHK m. 6 ve TTK m. 55, f.1, (f) ile Karşılaştırmalı Olarak, Türk Hukukunda Genel İşlem Şartları Sempozyumu**, **BATIHAE Yayını**, Ankara, 2012, s. 10.

[417] Ayşe Havutçu, **Tüketicinin Genel İşlem Şartlarına Karşı Korunması**, İzmir, 2003, s. 5-7 ve orada bahsedilen yazarlar; Eren, **a.g.e.**, s. 215-216.

ekonomik yönden avantajlı olmasından dolayı, yasaların çeşitli hükümlerini ortadan kaldırarak, kendi çıkarı çerçevesinde düzenlemeler getirmektedir[418].

TKHK kapsamındaki haksız şartları değerlendiren bir görüş ise, kanundaki tanımdan da yola çıkarak, sözleşmedeki bir şartın, haksız şart olarak nitelenebilmesi için, bu şartın, müzakere edilmeden, başka bir ifade ile tek taraflı olarak konulması; bu şart sonucunda, tüketici aleyhine dengesizlik doğması ve bu durumun dürüstlük kuralına aykırı olması gerektiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla, bir şartın, haksız şart olarak kabulü için, bu üç şartın da gerçekleşmesi gerekmektedir. Örneğin, bir şart tek taraflı olarak değil de, tüketiciyle müzakere edilerek konulmuşsa, bu şart, tüketici aleyhine dengesizlik yaratan sonuçlara yol açsa dahi, haksız şart olarak kabul edilmeyecektir[419]. İlhan da, haklı olarak, tüketici ile müzakere edilmeden, tek taraflı olarak sözleşemeye konan tüm şartların, salt bu nedenle haksız şart sayılamayacağını belirtmektedir. İlhan'a göre, bir şartın haksız şart sayılması için, aynı zamanda, tarafların sözleşmeden kaynaklı hak ve yükümlülüklerinde, tüketici aleyhine, dürüstlük kurallarına aykırı olacak şekilde, dengeyi bozması gerekmektedir[420].

TBK'daki GİŞ ve TKHK'daki haksız şartların tanımları dikkate alındığında, aralarında bir takım farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. TKHK'da bulunan haksız şart tanımında, GİŞ'in aksine, "önceden hazırlanma" ve "çok sayıda sözleşmede kullanılma" şartları bulunmamaktadır. Haksız şartlardaki kritik nokta, bu şartların, tüketici ile müzakere edilmiş olup olmadığı ve tüketici aleyhine dengesizlik yaratıp yaratmadığıdır[421].

Kanaatimizce, TKHK m. 83 uyarınca, TKHK'da hüküm bulunmayan hallerde, genel hükümlerin uygulanabilmesi mümkün kılındığından, tüketici lehine olan,

---

[418] Yavuz, **Tüketici**, s. 491; Aydın Zevkliler, **Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun**, Ankara, 2001, s. 44-45; Atamer, **a.g.e.**, s. 13-16; Havutçu, **a.g.e.**, s. 71-85; Eren, **a.g.e.**, s. 218-220.

[419] Aslan, **Tüketici**, s. 317; Ömer Çınar, **Tüketici Hukukunda Haksız Şartlar**, Ankara, 2014, s. 24. TSHŞHY m. 5'te de, haksız şartlara ilişkin unsurlardan bahsedilmiştir.

[420] İlhan, **a.g.e.**, s. 104.

[421] Aslan, **Tüketici**, s. 315. Bununla beraber, TKHK m. 5/3 göz önüne alındığında, "önceden hazırlanma" şartının, bu fıkra kapsamında ele alındığı da ileri sürülebilir.

ancak TKHK kapsamında bulunmayan hükümler açısından, genel hükümlere başvurulabilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, özel hükümlerin, genel hükümlerden önce uygulanması yönündeki temel hukuk ilkesi gereğince, öncelikli olarak TKHK hükümlerinin uygulanması gerekirken, şayet, TKHK kapsamındaki, haksız şarta ilişkin hükümlerle tüketici yeterli derecede korunamıyorsa, TBK kapsamındaki, GİŞ'e dair hükümlerin de, uygun düştüğü ölçüde uygulanmasında bir engel olmamalıdır.

(2) Perakende Satış Sözleşmesinin Genel İşlem Şartları ve Haksız Şartlar Bakımından Değerlendirilmesi

Perakende satış sözleşmesinin, EPTHY ve Perakende Tebliği uyarınca tip (standart) sözleşme şeklinde hazırlandığı; tüketicilerin, bu sözleşmeyi müzakere etme olanaklarının olmadığı, ancak önceden hazırlanmış olan sözleşmeye katılma ya da katılmama olanakları olduğu yukarıda belirtilmişti.

Belirtmek gerekir ki, yukarıdaki başlık altında incelenen, GİŞ'e özgü şartların, perakende satış sözleşmesi yönünden de geçerli olduğunu düşünüyoruz. Zira, gerek Perakende Tebliği m. 5, gerekse de EPTHY m. 7 incelendiğinde, bu maddelerde, sözleşmede yer alması gereken hususların açıkça yazıldığı görülmektedir. Dolayısıyla, Perakende Tebliği uyarınca perakende satış lisansı sahibi tüzel kişi tarafından, EPTHY uyarınca ise EPDK tarafından, tek yanlı olarak hazırlanan sözleşmede, bu maddelerde sayılan hususlar bulunacak ve tüketici sözleşmeyi imzalarken, bunları müzakere edemeyecektir. Tüketicinin tek serbestîsi perakende satış sözleşmesini imzalamak ya da imzalamamak noktasında toplanmaktadır. Tüketicilerin, elektrik gibi hayati bir ihtiyacı tedarik edip etmemek konusunda da, pratik açıdan seçme serbestîleri olmadığı göz önüne alındığında, kanaatimizce, esasen, bu noktada da bir serbestîden bahsedilemeyecektir. Yine, standart sözleşme formatında olan perakende satış sözleşmesinin, birden fazla sözleşme ilişkisinde kullanılmak amacıyla, tek bir tüketiciye özgü değil, fakat elektrik tedarik etmek

isteyen bir topluluğa dönük olarak düzenlendiği dikkate alındığında, bu sözleşme hükümlerinin, GİŞ niteliğinde olduğu görülebilecektir.

Yukarıdaki açıklamalar sonucunda varılan sonuç, perakende satış sözleşmesinin, bu nitelikleri dikkate alındığında, esasen, GİŞ'e dair hükümlere ve mesken aboneleri açısından, ayrıca TKHK hükümlerine tabi olduğudur[422]. Bu sayede, tüketicinin korunmasına dair bir olanak getirilmiş olmaktadır. Doktrinde bir görüşe göre de, Perakende Tebliği m. 5/3 hükmü karşısında[423], sözleşmenin diğer tarafı olan tüketici açısından GİŞ niteliğinde olan perakende satış sözleşmesinde, tüketicinin korunması gerektiği açıklığa kavuşturulmuştur[424].

Her ne kadar, perakende satış sözleşmeleri, Perakende Tebliğ m. 5/1 ve m. 5/3 dışındaki sınırlara tabi olmasa da[425], uygulamada, görevli tedarik şirketlerinin, TEDAŞ tarafından hazırlanmış alçak ve yüksek gerilim sözleşmelerini kullandığı görülmektedir[426]. Bu görüşe ek olarak belirtmek isteriz ki, kanaatimizce, sözleşmenin tip (standart) olması, Perakende Tebliği ve EPTHY'de belirlenen kanuni çerçeveye uyulduktan sonra, her bir görevli tedarik şirketinin aynı sözleşmeyi hazırlamak zorunda kalması demek değildir. Sözleşmeyi standart sözleşme kılan unsur, tüm Türkiye çapında kullanılan standart bir sözleşmenin bulunması değil, fakat, ilgili görevli tedarik şirketinin, sözleşme yapacağı tüm tüketicilerle, aynı standart sözleşmeyi yapacak olmasıdır. Ancak, yine bu noktada belirtmek gerekir ki, Perakende Tebliğinin aksine, EPTHY m. 7 uyarınca, perakende satış sözleşmesinin,

---

[422] TBK kapsamındaki GİŞ'e dair hükümler, tüm sözleşmeler için geçerlidir. Dolayısıyla, perakende satış sözleşmesi yapan tüketicilerin, TBK kapsamındaki GİŞ'e dair hükümlerle korunacağı konusunda bir şüphe yoktur. Haksız şarta ilişkin hükümler ise, ancak TKHK kapsamındaki tüketicilere uygulanabileceğinden ve perakende satış sözleşmesini yapan tüketicilerden, yalnızca mesken abonesi olanlar bu kapsamda olduğundan, TKHK ve haksız şartlar kapsamında korunma ise sadece mesken abonelerine özgü olacaktır. Bu konu, detaylı olarak Bkz. İkinci Bölüm, V., B.'de incelenmiştir.

[423] Perakende Tebliği m. 5/3 uyarınca, "*Perakende satış sözleşmesinde ilgili mevzuata aykırı hükümlere yer verilemez.*" Aynı hüküm EPTHY m. 7/3'te de tekrarlanmıştır.

[424] Özel / Büyüktanır / Özel, **a.g.e.**, s. 2094.

[425] Perakende Tebliği m. 5/1 ve m. 5/3, EPTHY m. 7/1 ve m. 7/3'e tekabül etmektedir.

[426] **a.g.e.** Gerçekten de, gerek Perakende Tebliği, gerekse EPTHY uyarınca, standart perakende satış sözleşmesinin, görevli tedarik şirketinin (Perakende Tebliği uyarınca, perakende satış lisansı sahibi tüzel kişinin) internet sitesinde yayınlanması zorunludur. Bu internet siteleri incelendiğinde de, TEDAŞ tarafından hazırlanmış sözleşmelerinin kullanıldığı görülmektedir. Örneğin; http://www.bepsas.com.tr/UserFiles/File/alcak_gerilim_elektrik_enerjisi_satisina_iliskin_sozlesme.pdf, http://www.sedas.com/CustomerServices/RetailAgreement.aspx, 31.07.2014.

görevli tedarik şirketlerinin görüşleri alınmak suretiyle, standart sözleşme olarak EPDK tarafından belirleneceği göz önüne alınırsa, bundan sonraki süreçte, tüm Türkiye çapında tek bir standart sözleşmenin uygulanması da söz konusu olabilir. Bununla beraber, yine EPTHY m. 7'ye göre, EPDK'nın onay vermesi halinde, bu sözleşme kapsamında değişiklik yapılabileceği gibi, EPTY çerçevesinde, EPDK tarafından yapılan gelir ve/veya fiyat düzenlemesine[427] aykırı olmamak kaydıyla, piyasada rekabeti geliştirecek ve uygulama açısından tüketicilere kolaylık sağlayacak hususlara da yer verilebilecektir.

Sonuç olarak, yukarıda bahsedilen ve EPDK'nın onay verdiği ölçüde sözleşmenin kapsamının değiştirilmesine dair istisnai düzenlemeler hariç tutulursa, tüketicilerin elektrik tedarik etmek istemeleri halinde imzalayacakları perakende satış sözleşmesinin standart olması karşısında, bu sözleşmenin, tüketicinin aleyhine hükümler içermesi karşısında ne yapılabilecektir?

Bu durumu, TKHK ve TBK açısından ayrı ayrı ele almak gerekecektir. TKHK m. 5/2 uyarınca, haksız şartlar kesin olarak hükümsüzdür. Buna göre, perakende satış sözleşmesinde bulunan bir şartın, haksız şart olduğu sonucuna varılırsa[428], bu şart kesin olarak hükümsüz olacaktır.

TBK m. 21'e göre ise, maddede belirtilen durumlarda, GİŞ yazılmamış sayılacaktır. Yine, TBK m. 25 uyarınca, GİŞ'e, dürüstlük kurallarına aykırı olarak, karşı tarafın aleyhine veya onun durumunu ağırlaştırıcı nitelikte hükümler konulamayacaktır. Buna göre, perakende satış sözleşmesinde bulunan bir şartın, TBK m. 21'de kapsamında tüketicinin menfaatine aykırı olduğu veya sözleşmenin niteliğine yahut özelliğine aykırı olduğu sonucuna varılırsa[429], bu şart yazılmamış

[427] Gelir düzenleme, gelir tavanı, fiyat tavanı ve bunların tarifeler üzerindeki etkisi için bkz. İkinci Bölüm, III., B.

[428] Sözleşmedeki şartların haksız olup olmadığında, TKHK m. 5/6 ve m. 5/7'deki ölçütler kullanılacaktır. Haksız şartların denetimi konusunda bkz. Aslan, **Tüketici**, s. 326 vd.; Çınar, **a.g.e.**, s. 119 vd.

[429] GİŞ denetimi konusunda bkz. Atamer, **a.g.e.**, s. 26 vd.; Havutçu, **a.g.e.**, s. 105 vd.

sayılacaktır. TBK'nın gerekçesinde de belirtildiği üzere, TBK m. 25'e aykırılığın yaptırımı ise kesin hükümsüzlüktür.

Dolayısıyla, TKHK ve TBK m. 25 anlamında, esasen hükümlerin mevcut olduğu kabul edilip, bunların hükümsüz olduğu belirtilirken, TBK m. 21 anlamında ise bu hükümlerin hiçbir şekilde sözleşmede mevcut bulunmadığı kabul edilmektedir. Bu nedenle, olmayan bir hükmün geçerliliği de tartışılamaz. Aslan'ın da haklı olarak belirttiği üzere, bu teorik tartışmanın ötesinde, esasen, sonuç olarak, her iki kanun açısından da, bu şartlar, hüküm ve sonuç doğurmayacaktır[430]. Perakende Tebliğ m. 5/3 ve EPTHY m. 7/3'te de, TBK ve TKHK'nın mezkûr hükümlerini destekler nitelikte hükümler konmuştur. Zira, bu hükümler uyarınca, perakende satış sözleşmesinde, ilgili mevzuata[431] aykırı hükümlere yer verilemeyecektir.

TBK ve TKHK anlamında, GİŞ ve haksız şartlar açısından, elektrik tedarik eden tüketicileri özellikle ilgilendiren hükümler de bulunmaktadır. TBK m. 20/5 uyarınca, GİŞ'e dair hükümler, sundukları hizmetleri kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütmekte olan kişi ve kuruluşların hazırladıkları sözleşmelere de, niteliklerine bakılmaksızın uygulanır. Dolayısıyla, yetkili makam olan EPDK tarafından, elektrik piyasasında faaliyet göstermek için gerekli izin olan lisans[432] uyarınca faaliyette bulunan görevli tedarik şirketlerinin hazırladığı perakende satış sözleşmesindeki tüm hükümlerin de GİŞ'e dair hükümlere tabi olduğu söylenebilecektir. Bu nedenle, kanaatimizce, görevli tedarik şirketlerinin, EPK'dan veya lisanslarından aldıkları yetkiye binaen sözleşmeyi hazırladıkları; sözleşmede, tüketicilerin menfaatine aykırı bir hüküm varsa, tüketicilerin, buna yönelik olarak EPK ve lisans temelinde, GİŞ'e dair hükümler dışında, başka bir

---

[430] Aslan, **Tüketici**, s. 324.

[431] Perakende Tebliğ m. 3/1 uyarınca, ilgili mevzuat, "*Elektrik piyasasına ilişkin kanun, yönetmelik, tebliğ, genelge, Kurul kararları ile ilgili tüzel kişilerin sahip oldukları lisans veya lisansları*" ifade eder. EPTHY m. 4/1(m) uyarınca, ilgili mevzuat, "*Elektrik piyasasına ilişkin kanun, yönetmelik, tebliğ, lisans, genelge ve Kurul kararlarını*" ifade eder.

[432] Bkz. Birinci Bölüm, IV.

çözüm aramaları yönündeki savunmalarının kabul edilmemesi gerekecektir[433]. Yine bu noktada, belirtmek gerekir ki, haksız şartlar, ancak bir sözleşmede söz konusu olabileceğinden, başka bir ifade ile yasa, tüzük, yönetmelik, yönerge vb. gibi işlemlerdeki şartlar haksız şart olarak kabul edilemeyeceğinden[434], TKHK kapsamındaki haksız şarta ilişkin talepler, ancak perakende satış sözleşmesinin hükümleri açısından ileri sürülebilecek; bu sözleşmenin hükümlerine temel oluşturan tebliğ, yönetmelik vs. gibi işlemlerdeki hükümlerin, tüketicinin menfaatlerine aykırı olduğu düşünülüyorsa, bunların iptali için, ilgili makamlar nezdinde davaların açılması gerekecektir.

Benzer bir durum, TKHK ve TSHŞHY hükümlerinde de söz konusudur. TKHK m. 5/5 ve TSHŞHY m. 2/2 uyarınca, faaliyetlerini, kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütmekte olan kişi veya kuruluşların hazırladıkları sözleşmelere de niteliklerine bakılmaksızın TKHK m. 5 ve TSHŞHY hükümleri uygulanacaktır. Dolayısıyla, yetkili makam olan EPDK tarafından, elektrik piyasasında faaliyet göstermek için gerekli izin olan lisans uyarınca faaliyette bulunan görevli tedarik şirketlerinin hazırladığı perakende satış sözleşmesindeki tüm hükümlerin de, haksız şart oluşturması halinde, TKHK m. 5'e ve TSHŞHY'e dair hükümlere tabi olduğu söylenebilecektir. Bu nedenle, kanaatimizce, GİŞ'e dair görüşümüze benzer şekilde, görevli tedarik şirketlerinin, EPK'dan veya lisanslarından aldıkları yetkiye binaen sözleşmeyi hazırladıkları; sözleşmede, tüketicilerin menfaatine aykırı bir hüküm varsa, tüketicilerin, buna yönelik olarak EPK ve lisans temelinde, TKHK'daki haksız şartlara dair hükümler dışında, başka bir çözüm aramaları yönündeki savunmalarının kabul edilmemesi gerekecektir.

Daha önce açıklanmış olduğu üzere, Perakende Tebliği hükümlerinin aksine, EPTHY hükümleri uyarınca, standart perakende satış sözleşmesini, perakende satış lisansı sahibi tüzel kişi yerine EPDK hazırlayacak olduğundan, Perakende Tebliği yerine, EPTHY'nin uygulanması halinde, TBK m. 20/5, TKHK m. 5/5 ve TSHŞHY

[433] KK bedellerinin iadesinde, dayanak normun iptalinin mi yoksa tüketicilerin, norm iptal edilmeksizin, bireysel olarak talepte bulunup bulunamayacaklarına ilişkin tartışma için bkz Bkz. İkinci Bölüm, VI., B., 4.

[434] İlhan, **a.g.e.**, s. 103.

m. 2/2 hükümlerinin, perakende satış sözleşmesi açısından doğrudan uygulanıp uygulanamayacağı tartışmalı hale gelebilecektir. Zira, bu durumda, artık, yetkili makamdan izinle faaliyette bulunan görevli tedarik şirketleri söz konusu olmayacaktır. Ancak, aynı maddelerde geçen "sundukları hizmetleri (faaliyetlerini), kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütmekte olan kişi ve kuruluşlar" ifadesindeki, "kanun"a ilişkin kısım, "sundukları hizmetleri (faaliyetlerini), kanun tarafından verilen izinle yürütmekte olan kişi ve kuruluşlar" olarak yorumlanır ve yine bu yorum uyarınca, EPDK'nın faaliyetlerini, EskiEPK ve EPK kapsamında sürdürdüğü şeklinde bir yorum yapılırsa, o halde, EPTHY açısından da, TBK m. 20/5, TKHK m. 5/5 ve TSHŞHY m. 2/2 hükümlerinin, Perakende Tebliği'ne benzer şekilde uygulanabileceği söylenebilecektir.

Perakende satış sözleşmesindeki tüketici menfaatine aykırı olası hükümlere karşı bir korumada TKHK m. 73 ve TSHŞHY m. 8'de öngörülmüştür. Bu hükümler uyarınca, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, genel olarak kullanılmak üzere hazırlanmış sözleşmelerde yer alan haksız şartların, sözleşme metinlerinden çıkarılması veya kullanılmasının önlenmesi için gerekli tedbirleri alacak ve genel olarak kullanılmak üzere hazırlanmış tüketici sözleşmelerinde haksız şartların yer alması durumunda, bu şartların sözleşme metninden çıkarılması için sözleşmeyi düzenleyene otuz gün süre verecektir. Bakanlıkça verilen sürenin bitimine kadar, sözleşmeyi düzenleyen tarafından, haksız şartların sözleşme metninden çıkarılmaması halinde, aykırılığın tespit edildiği her bir sözleşme için, TKHK m. 77 uyarınca idari para cezası uygulanacaktır. Şayet, perakende satış sözleşmelerinde haksız şart olduğu tespit edilirse, sözleşme yapılan mesken abonesinin sayısı ve bu maddeler uyarınca, aykırılığın tespit edildiği her bir sözleşme için idari para cezası uygulanacağı dikkate alındığında, cezaların ciddi boyutlara ulaşabileceği şüphesizdir. Ayrıca TKHK m. 73/6 hükmü ile, tüketici örgütleri ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının, genel olarak tüketicileri ilgilendiren ve TKHK'ya aykırı bir durumun doğma tehlikesi olan hâllerde, bunun önlenmesine veya durdurulmasına ilişkin ihtiyati tedbir kararı alınması veya hukuka aykırı durumun tespiti, önlenmesi veya durdurulması amacıyla tüketici mahkemelerinde dava açabileceği düzenlenmiştir. Bir görüşe göre, tüketici örgütleri ile ilgili kamu kurum ve kuruluşları, maddede sayılan amaçları içeren davayı, tüketicilerin tek başlarına uğraşmaları zor olacağı için, tüm tüketiciler

menfaatine açabilecek ve bu durum, tüketicilerin yararına olacaktır[435]. Bu görüşün dikkate alınıp, maddenin de geniş yorumlanması halinde, perakende satış sözleşmesindeki hükümlerin haksız şart oluşturması halinde, hukuka aykırı bir durumun tespiti ve durdurulması amacıyla, perakende satış sözleşmesindeki haksız şartlara karşı dava açılabileceği düşünülebilir.

B. Tüketicinin Korunması Bağlamında Abonelik Sözleşmesi ve Bu Sözleşmenin Tarifelerle İlişkisi

Elektrik temin eden kişinin, TKHK kapsamına girmesi ve bu kanun kapsamında tüketici sayılması halinde; EPK, buna dayanılarak çıkarılmış yönetmelikler ve elektrikle ilgili mevzuatın yanı sıra, TKHK ve buna dayanılarak çıkarılmış diğer mevzuat da, söz konusu kişi açısından uygulanabilecektir[436].

Bu noktada önemli olan husus, hangi tüketicilerin, EPK ve buna ilişkin mevzuatın yanı sıra, TKHK hükümleri kapsamına gireceğidir. TKHK'nın kapsamı, TKHK m. 2'de belirtilmiştir[437]. Bu madde uyarınca, TKHK, TKHK anlamındaki "tüketici"lere uygulanacağından, her şeyden önce, elektrik tedarik eden tüketicinin, TKHK anlamında "tüketici" olması gerekmektedir. TKHK anlamında "tüketici", TKHK m. 3/1(k)'da tanımlanmıştır[438]. Bu maddenin karşıt anlamından çıkan sonuç, ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden kişilerin, TKHK anlamında "tüketici" sayılamayacağıdır.

Kanaatimizce, TKHK'nın kapsamına girme meselesi, serbest tüketiciler ve serbest olmayan tüketiciler ayrımına gidilerek incelenmelidir. Daha önce açıklanan şartları[439] taşıyan bir tüketici, talep etmesi halinde, serbest tüketici olabilecektir.

---

435 Aslan, **Tüketici**, s. 640.
436 Yavuz, **Anlaşma**, s. 215.
437 TKHK m. 2 uyarınca, *"Bu Kanun, her türlü tüketici işlemi ile tüketiciye yönelik uygulamaları kapsar."*
438 TKHK m. 3/1(k) uyarınca, tüketici, "*Ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi*" ifade eder.
439 Bkz. Birinci Bölüm, V., C..

Örneğin, serbest tüketici olabilme şartlarından biri olan EPDK'nın koyduğu limitlerin üzerinde elektrik tüketme halinde, bu tüketicinin, serbest tüketici olabilmesi için, limiti geçmesi yeterli sayılacak, tüketicinin, elektriği, meskeninde veya sanayi tesisinde tüketmesi önem arz etmeyecektir. Bu durumda, kanaatimizce, meskeninde elektrik tüketen serbest tüketici, ticari veya mesleki amaçlarla hareket etmeyeceğinden, TKHK anlamında, tüketici sayılmalıdır. Buna karşın, sanayi tesisinde elektrik tüketen serbest tüketici, ticari veya mesleki amaçla hareket ettiğinden, TKHK anlamında, tüketici sayılmamalıdır. Bu nedenlerle, meskende elektrik tüketen serbest tüketicilerin, uygun düştüğü ölçüde, TKHK hükümlerinden faydalanması gerektiğini düşünüyoruz.

Bununla beraber, bu noktada dikkat edilmelidir ki, bu serbest tüketicilere, TKHK hükümleri, ancak uygun düştüğü ölçüde uygulanabileceğinden, tüm TKHK hükümlerinin uygulanabileceği söylenemeyecektir. Bu hükümlerden biri de, kanaatimizce, abonelik sözleşmelerine ilişkin hükümlerdir. Tarifeye tabi olan ve perakende satış sözleşmesi yapmak zorunda olan serbest olmayan tüketicilerden bir kısmını, TKHK anlamında, ikili anlaşma yapabilecek serbest tüketicilerden ayıran en önemli hususlardan biri, kanaatimizce, bir kısım serbest olmayan tüketicilerin, abonelik sözleşmesine dair hükümlerle korunabilmesidir.

Abone, EPTHY m. 4/1(a)'da, "*Perakende satış sözleşmesi ile elektrik enerjisi ve/veya kapasite alan gerçek veya tüzel kişi*" olarak tanımlanmıştır. Bu tanım uyarınca, ikili anlaşmalarla elektrik tedarik eden serbest tüketiciler kapsam dışı kalmıştır. Elektrik piyasasındaki aboneler, daha önce bahsedilmiş olduğu üzere, çeşitli gruplara ayrılmıştır. Bu aboneler, elektrik tedarik etmek için, perakende satış sözleşmesi yapmaktadır. Ancak bu abone gruplarının bir kısmı ticari ve mesleki amaçlarla elektrik tedarik ederken, bir kısmı ise bu amaçlarla elektrik tedarik etmemektedir. Yavuz'un haklı olarak belirtmiş olduğu üzere, sanayi ve ticarethane aboneleri TKHK kapsamında olmayacak, ancak mesken aboneleri TKHK kapsamında olacaktır[440]. Zira, mesken abonesi olan tüketiciler, elektriği kullanırken,

[440] Kanaatimizce, aydınlatma ve tarımsal sulama abone gruplarının TKHK kapsamında tüketici sayılmamaları gerekmektedir, zira, tüketicilerin yaptıkları tüketici işlemlerinin esas amacı kişisel bir gereksinimi karşılamaktır. Kişisel gereksinimi karşılama dışında kalan, toplumsal

ticari veya mesleki amaçlarla hareket etmeyecek, elektriği yalnızca kendileri için ve kişisel gereksinimlerini gidermek amaçlı kullanacaktır[441]. TKHK kapsamında tüketiciler için öngörülmüş olan haklar, perakende satış sözleşmesine de, uygun düştüğü ölçüde uygulanacaktır[442].

Mesken abonesi olan tüketiciler, TKHK m. 2 uyarınca, TKHK kapsamında olduğundan, bu tüketicilerin TKHK'nın hükümlerine tabi olacakları açıktır. Bu bağlamda, yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda, TKHK m. 52 vd. düzenlenen "*Abonelik Sözleşmeleri*" hükümlerinin de, TKHK kapsamındaki bu tüketicilere uygulanması gerekmektedir. Gerçekten de, abonelik sözleşmeleri, TKHK m. 52'de,

---

gereksinimleri giderme, belirli bir üretime yönelik faaliyette bulunma, belirli bir üretimde kullanma gibi hallere yönelik yapılan işlemler ve bu işlemi yapanlar, tüketici işlemi ve tüketici kavramı içerisinde değerlendirilemeyecektir. Dolayısıyla, burada belirleyici unsur tüketicinin saikidir. Tarıma dayalı arazilerin sulanması ile yollar, köprüler ve benzeri yerlerin aydınlatılmasına ilişkin faaliyetlerin ve bu kişilerin, tüketici ve tüketici işlemi kapsamında sayılması, açıklanan gerekçelerle mümkün gözükmemektedir. Bkz. Yavuz, **Tüketici**, s. 29; İlhan, **a.g.e.**, s. 19.

441 Yargıtay uygulaması da bu yöndedir. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, E. 2012/11410, K. 2012/15233, T. 14.6.2012 (www.kazanci.com), "*Taraflar arasındaki uyuşmazlık abone sözleşmesinden kaynaklanan enerji tüketim alacağının tahsili istemine ilişkindir. Mahkemece; öncelikle davalıya ait abone dosyası ilgili kurumdan getirtilerek, davanın 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında kalıp kalmadığı araştırılmalıdır. Davalının mesken abonesi olduğu belirlenirse Tüketici Mahkemesinin görevli olduğu gözetilerek…*"; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, E. 2013/19745, K. 2014/4098, T. 17.3.2014 (www.kazanci.com), "*Somut olayda; davacının meskeninin elektrik ihtiyacının karşılanması için abonelik tesisi talep ettiği, bu bağlamda 4077 sayılı yasa kapsamında tüketici olduğu anlaşılmaktadır. Hal böyle olunca mahkemece, 4077 sayılı Kanun'un 23.maddesi gereğince somut uyuşmazlığın çözümünde tüketici mahkemelerinin görevli olduğu gözetilerek…*"; Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, E. 2004/15585, K. 2005/4065, T. 15.3.2005 (www.kazanci.com), "*Bir hukuki işlemin 4077 sayılı yasa kapsamında kaldığının kabul edilmesi için yasanın amacı içerisinde yukarıda tanımları verilen taraflar arasında mal ve hizmet satışına ilişkin bir hukuki işlemin olması gerekir. Somut uyuşmazlıkta aboneliğin bulunduğu taşınmazın cafe-bar ve restaurant olarak işletildiği (...) anlaşılmaktadır. İşyeri aboneliği (...) ile ilgili ihtilaflara tüketici mahkemelerinde bakılma imkanı yoktur.*"; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, E. 2013/4072, K. 2013/5180, T. 27.3.2013 (www.kazanci.com), "*Somut olayda; davacı ile davalı TEDAŞ arasında yapılan abonelik sözleşmesinin davalıya ait meskenin elektrik ihtiyacının karşılanması amacıyla yapıldığı ve davacının 4077 sayılı yasa kapsamında tüketici olduğu anlaşılmaktadır. Bu duruma göre uyuşmazlığın çözümü Tüketici Mahkemelerinin görevi içerisindedir.*"; Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, E. 2005/4104, K. 2005/10147, T. 15.6.2005 (www.kazanci.com), "*Somut olayda davacı ile davalı Tedaş arasında yapılan abonelik sözleşmesinin davalıya ait işyerinin elektirik ihtiyacının karşılanması amacıyla yapıldığı ve 4077 sayılı yasa kapsamında tüketici olmadığı anlaşılmaktadır. Bu duruma göre uyuşmazlığın çözümü genel mahkemelerin görevi içerisindedir.*"; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, E. 2013/3510, K. 2013/5692, T. 3.4.2013 (www.kazanci.com), "*Dosyadaki bilgi ve belgelerden, dava konusu elektirik abone sözleşmesinin davalının ticarethanesi için düzenlendiği, tesisatın kurulu olduğu adresin davalının işyeri olduğu anlaşıldığından, davalı tüketici tanımına uymadığı gibi, olayda 4077 S.K. uygulanması mümkün değildir. Uyuşmazlığın çözümü genel mahkemelerin görevi içerisindedir.*"; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2004/7163, K. 2005/3829, T. 18.4.2005 (www.kazanci.com), "*Somut olayda davacı tüzel kişilik, davalı ile aktetmek istediği elektrik aboneliği sözleşmesi ile mesleki ve ticari faaliyetlerini yürüttüğü fabrikasının elektrik ihtiyacını karşılamak istemektedir. Bu durumda davacı şirketin 4077 sayılı Kanun'da açıklanan tüketici olarak değerlendirilmesi mümkün bulunmadığından mahkemece işin esasına girilmesi gerekir.*"

442 Yavuz**, Anlaşma,** s. 215-216. Abone grupları için bkz. İkinci Bölüm, III., D., 1.

"*tüketicinin, belirli bir mal veya hizmeti sürekli veya düzenli aralıklarla edinmesini sağlayan sözleşmeler*" olarak tanımlanmıştır[443]. TKHK'da herhangi bir ayrıma gidilmemiş olduğundan dolayı, elektrik piyasasındaki her türlü abonelik sözleşmesinde de, eğer abone TKHK m. 3 anlamında tüketici sayılabiliyorsa, TKHK hükümlerinin uygulanması gerekmektedir[444]. Klasik anlamda abonelik sözleşmeleri, elektrik, su, doğalgaz ve telefon aboneliklerine ilişkin olup, bu sözleşmeler iltihaki sözleşmelerdendir ve şartları sağlayan herkesle sözleşme yapma zorunluluğu bulunmaktadır[445].

Abonelik sözleşmelerinde ayırıcı unsur, mal veya hizmeti almak konusundaki devamlılıktır. Yine, abonelik sözleşmelerinin bir diğer ayırıcı unsuru, müzakere edilmeden, satıcı tarafından tek taraflı olarak düzenlenmesi ve bu yönüyle GİŞ ve haksız şart hükümlerine tabi olmasıdır[446]. Abonelik sözleşmelerinin, GİŞ ve haksız şart hükümlerine tabi olmasının bir başka nedeni de, bu sözleşmelerin, TKHK anlamında bir tüketici işlemi olmasıdır[447]. Bu nedenle, bu hususlara ilişkin olarak, GİŞ ve haksız şartlara ilişkin yapılan açıklamalar, abonelik sözleşmeleri açısından da geçerlidir.

Her türlü tip sözleşme, bir abonelik şartı eklenmek suretiyle, abonelik sözleşmesi haline getirilebilir. Abonelik sözleşmeleri, sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmelerden olduklarından, ait oldukları tip sözleşmenin hükümlerinin yetersiz kalması halinde, sürekli borç ilişkilerinin ortak hükümleri ve de bu sözleşmeler, tipik bir tüketici işlemi olmaları sebebiyle, başta TKHK m. 52 olmak üzere, TKHK'nın diğer emredici hükümleri de, bu sözleşmeler yönünden uygulanabilecektir[448].

---

[443] ETKHK'da, abonelik sözleşmeleri, ilk olarak, ETKHK m. 10 kapsamında, süreli yayınlar açısından öngörülmüşken, kanunda 2003 yılında yapılan değişiklik ve m. 11/A'nın eklenmesiyle, abonelik sözleşmeleri, her türlü aboneliğe uygulanabilecek şekilde genişletilmişti. Bununla beraber, kanun koyucu, sözleşmenin niteliklerine dair açıklamalardansa, sözleşmenin nasıl sona ereceğine dair hükümlerle yetinmeyi tercih etmişti.

[444] Ayrancı, **a.g.e.**, s.211.

[445] Yasin Köse, "**Abonelik Sözleşmeleri**", Adalet Bakanlığı Dergisi, S. 41, Ankara, 2011, s. 154-155.

[446] İlhan, **a.g.e.**, s. 229.

[447] Köse, **a.g.e.**, s. 163. TKHK m. 3/1(l) uyarınca, tüketici işlemi, *"Mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlemi"* ifade etmektedir.

[448] Aslan, **Tüketici**, s. 540; Köse, **a.g.e.**, s. 151.

Dolayısıyla, bir tür tip sözleşme olan perakende satış sözleşmesi yapan, tarifeye tabi mesken abonesi tüketicilerin, elektrik piyasasına ilişkin hükümlerle yeterince korunamaması halinde, kendilerine TKHK ile sağlanan fazladan bir güvence söz konusu olmaktadır. Ancak, kanaatimizce, özel hüküm niteliğinde olan EPK ve ondan kaynaklı mevzuat ile genel hüküm niteliğinde olan TKHK hükümlerinin çatışması halinde, genel hukuk ilkesi uyarınca, EPK ve ondan kaynaklı mevzuat dikkate alınmalıdır.

VI. Ulusal Tarife ve Fiyat Eşitleme Mekanizması

A. Genel Olarak

Ulusal tarife, EskiEPK'da Geçici m. 9 kapsamında[449], EPK'da ise Geçici m. 1 kapsamında[450] düzenlenmiştir.

Aşağıdaki bölümlerde de detaylı olarak anlatılacağı üzere, özellikle KK oranlarının bazı bölgelerde yüksek olması ve bu nedenle, o bölgelerdeki dağıtım ve tedarik şirketlerinin öngörülen gelirleri elde edememesi nedeniyle, Strateji

---

[449] EskiEPK Geçici m. 9 uyarınca, *"Düzenlemeye tâbi tarifeler üzerinden elektrik enerjisi satın alan tüketicileri, dağıtım bölgeleri arası maliyet farklılıkları nedeniyle var olan fiyat farklılıklarından kısmen veya tamamen koruyacak şekilde tesis edilmiş ve uygulamaya ilişkin hususları Kurum tarafından hazırlanan tebliğ ile düzenlenmiş fiyat eşitleme mekanizması 31.12.2015 tarihine kadar uygulanır. Tüm kamu ve özel dağıtım şirketleri ile 3 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendinin (3) numaralı alt bendi uyarınca kurulan perakende satış şirketleri fiyat eşitleme mekanizması içerisinde yer alır.*
31.12.2015 tarihine kadar ulusal tarife uygulamasının gerekleri esas alınır ve ulusal tarifede çapraz sübvansiyon uygulanır. Ulusal tarife Kurumca hazırlanır ve Kurul onayıyla yürürlüğe girer.
31.12.2015 tarihine kadar tüm hesaplar ilgili mevzuata göre ayrıştırılarak tutulur.
Bu madde kapsamındaki sürelerin beş yıla kadar uzatılmasına Bakanlar Kurulu yetkilidir."

[450] EPK Geçici m. 1 uyarınca, *"Düzenlemeye tabi tarifeler üzerinden elektrik enerjisi satın alan tüketicileri, dağıtım bölgeleri arası maliyet farklılıkları nedeniyle var olan fiyat farklılıklarından kısmen veya tamamen koruyacak şekilde tesis edilmiş ve uygulamaya ilişkin hususları Kurum tarafından hazırlanan tebliğ ile düzenlenmiş fiyat eşitleme mekanizması, 31.12.2015 tarihine kadar uygulanır. Tüm kamu ve özel dağıtım şirketleri ile görevli tedarik şirketleri fiyat eşitleme mekanizması içerisinde yer alır.*
31.12.2015 tarihine kadar ulusal tarife uygulamasının gerekleri esas alınır ve ulusal tarifede çapraz sübvansiyon uygulanır. Ulusal tarife, Kurumca hazırlanır ve Kurul onayıyla yürürlüğe girer.
31.12.2015 tarihine kadar tüm hesaplar ilgili mevzuata göre ayrıştırılarak tutulur.
Bu madde kapsamındaki sürelerin beş yıla kadar uzatılmasına Bakanlar Kurulu yetkilidir."

Belgelerinde öngörülmüş olmasına rağmen, maliyetlere, ilgili bölgedeki tüketicilerin katılacağı bölgesel tarifelere geçilememiş olup, her bir bölgedeki maliyetlere, tüm Türkiye çapındaki tüketicilerin katıldığı ulusal tarife uygulanmaktadır. Şu an, 2015 yılı sonuna kadar sürmesi öngörülen geçiş döneminde de, ülke çapında adeta tek bir tarifenin uygulanmasına yol açan bu sistemde, ilgili tarifeler, FEM[451] ile belirlenmektedir. FEM ile özellikle KK'nın yüksek olduğu bölgelerdeki dağıtım ve tedarik şirketlerine, bu şirketlerin gelir gereksiniminin karşılanması amacıyla, diğer bölgelerdeki şirketlerden sübvansiyon yapılmaktadır.

EPK Geçici m. 1 uyarınca, 31.12.2015 tarihinde sona erecek geçiş dönemi süresince, elektriğin nihai tüketicilere satış fiyatının tüm dağıtım bölgelerinde eşit olmasını sağlamak amacıyla bir fiyat eşitleme mekanizması uygulanacaktır. Bu dönem süresince abone grupları arasında çapraz sübvansiyon da öngörülmüştür. Ancak bu tarihten sonra, ulusal tarife yöntemi terk edilerek bölgesel tarife yöntemine geçilecek ve böylece farklı elektrik dağıtım bölgelerindeki nihai tüketiciler, elektriği farklı fiyatlardan satın alacaktır[452].

Söz konusu mekanizmanın anlaşılması amacıyla, önce KK elektrikten ve etkilerinden bahsedilip, daha sonra ulusal tarife ile amaçlananlar ve FEM'in işleyişi incelenecektir.

B. Kayıp - Kaçak Elektrik Tüketimi

1. Genel Olarak Kayıp - Kaçak Elektrik Tüketimi ve Çeşitli Tanımlar

a. Genel Olarak

KK elektrik, genel olarak, dağıtım sistemine giren enerji ile dağıtım sisteminde tüketicilere tahakkuk ettirilen enerji miktarı arasındaki farkı göstermektedir. Dağıtım

[451] Keza, FEM, FEM Tebliği m. 4/1(c)'de, *"Tüketicilerin dağıtım bölgeleri arasındaki maliyet farklılıklarından kısmen veya tamamen korunmasını sağlayan mekanizma"* olarak tanımlanmıştır.
[452] Ergün, **a.g.e.**, s. 190.

sistemine giren enerji ile tahakkuk ettirilen enerji arasında oluşan bu fark, elektriğin dağıtımı için gerekli olan hat, trafo ile sayaçlarda meydana gelen teknik kayıp miktarı ve yasal olmayan bir şekilde (kaçak) elektriğin kullanılması sonucunda oluşan miktarın toplamından oluşmaktadır. Başka bir ifade ile KK enerji ifadesinin içerisinde hem kayıp enerji hem de kaçak enerji bulunmaktadır[453].

b. Kayıp - Kaçak Elektriğe Dair Çeşitli Tanımlar ve Nitelikler

Kayıp elektrik, elektriğin ve enerji hatlarının doğasından dolayı, elektriğin üretildiği tesisten, tüketildiği noktaya kadar nakli sırasında enerji hatları üzerinde gerçekleşen ve teknik olarak sıfırlanması mümkün olmayan kayıptır[454]. Kaçak elektrik tamamen ortadan kaldırılsa bile elektriğin üretildiği noktadan tüketildiği noktaya kadar nakli sırasında teknik kayıplar söz konusu olacaktır[455]. Teknik kayıplar, elektrik sisteminin doğasından kaynaklanmakta olup, elektrik sisteminin niteliğine (uzun / kısa mesafe, sistemin eski / yeni oluşu vb.) göre oranı değişebilmektedir. İletim sisteminde % 1 - 3 arasında bir teknik kayıp normal kabul edilebilirken; bu oran dağıtım sistemi için % 5 - 8 gibi bir aralıktır[456]. Söz konusu kayıp elektriğin bedeli de nihai tüketiciler tarafından karşılanmaktadır.

Kaçak elektrik ise çeşitli yollarla mevzuata aykırı bir şekilde elektriğin tüketilmesi olarak tanımlanabilir. Köstekçi-Köstekçi, kaçağı, "çalıntı" elektrik olarak nitelemekte ve suçun tanımını "hırsızlık" olarak yapmaktadır[457]. Köstekçi-Köstekçi'ye göre, Türkiye'de, ortak bir hata olarak, kayıp - kaçak kelimeleri birlikte kullanılmakta ve sayılar bu şekilde ifade edilmektedir. Yurtdışında kullanılan tablolarda ise ayrıma gidilmektedir. Yazarlar, Türkiye'deki kayıp oranının dünya

---

453 www.epdk.gov.tr/documents/tarifeler/duyuru/kayipkacak/kayip_kacak.doc, 05.07.2014.

454 Doğan, **Kayıp-Kaçak.**, s. 77.

455 Ercüment Camadan, "**Türkiye Elektrik Piyasasında Kayıp-Kaçağın Analizi**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 12, Ankara, 2010, s. 4, (**Analiz**).

456 Demir, **Fiyat**, s. 15.

457 Kaçak elektrik kullanımı, TCK m. 141 kapsamında "hırsızlık" suçu iken, daha sonra yapılan bir değişiklikle, artık TCK m. 163 kapsamında "karşılıksız yararlanma" suçu olarak değerlendirilmektedir. Yargıtay'ın söz konusu değişiklik yapılana kadar, kaçak elektrik suçunu hırsızlık kapsamında değerlendirdiği pek çok içtihadı bulunmaktadır. Örneğin; Yargıtay 6. Ceza Dairesi, E. 2005/18243, K. 2006/5471, T. 1.6.2006 (www.kazanci.com), Yargıtay 6. Ceza Dairesi, E. 2005/13884, K. 2005/13388, T. 16.06.2008 (www.kazanci.com).

ortalamasına yakın olduğunu, ancak kaçak, yani çalıntı kısmının dünya ortalamasından yüksek olduğunu belirtmektedir[458].

Demir'e göre, kaçak, ülkenin gelişmişlik düzeyi, kişilerin sosyal ve ekonomik durumları ve değer yargıları gibi birçok sebepten kaynaklanabilen bir olgudur. Yazara göre, kaçak enerji kullanımı bir tür "hırsızlık"tır[459].

Mevzuatta da, hangi durumların kaçak elektrik tüketimi olarak kabul edileceği EPTHY m. 26/1'de sayılmıştır[460].

2. Kaçak Elektrik Kullanımının Sonuçları

Kaçak kullanımın en önemli mağdurları faturalarını düzenli olarak ödeyen dürüst tüketicilerdir. Zira, kaçak kullanım bedeli, bir maliyet unsuru olarak, bu tüketicilerin ödediği bedel içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla, kaçak kullanımın tüketiciler arasında adaletsizlik meydana getirdiği açıktır. Kaçak elektrik kullanım oranı arttıkça, faturalarını ödeyen dürüst tüketicilerin aleyhine olan adaletsizliğin düzeyi de artmaktadır[461]. Kaçak kullanım sonucunda ortaya çıkan değişken tüketim, voltaj değişikliklerine, elektriğin kesilmesine vb. sonuçlara yol açarak arz kalitesinde de sorunlar meydana getirmektedir. Yine bu bağlamda, kaçak kullanımın kaynağının tam olarak tespit edilememesi ve / veya kaçağı önlemede sosyal yapıdaki problemler

---

458 Yaşar Köstekçi / Özge Köstekçi, **Hukuk ve Ceza Davaları Boyutlarıyla Elektrik Enerjisi Hukuku**, İstanbul, 2012, s. 129.

459 Demir, **Fiyat**, s. 15.

460 EPTHY m. 26/1 uyarınca, *"1) Gerçek veya tüzel kişinin;*
a) Kullanım yerine ilişkin olarak; perakende satış sözleşmesi veya ikili anlaşma olmaksızın dağıtım sistemine müdahale ederek elektrik enerjisi tüketmesi,
b) Dağıtım sistemine veya sayaçlara veya ölçü sistemine ya da yapı bina giriş noktasından sayaca kadar olan tesisata müdahale ederek, tüketimin doğru tespit edilmesini engellemek suretiyle, eksik veya hatalı ölçüm yapılması veya hiç ölçülmeden veya yasal şekilde tesis edilmemiş sayaçtan geçirilerek, mevzuata aykırı bir şekilde elektrik enerjisi tüketmesi,
c) Dağıtım lisansı sahibi tüzel kişinin ilgili mevzuata uygun olarak kestiği elektrik enerjisini, mücbir sebep halleri dışında; yükümlülüklerini yerine getirmeden dağıtım lisansı sahibi tüzel kişinin izni dışında açması,
kaçak elektrik enerjisi tüketimi olarak kabul edilir."

461 Camadan, **Analiz**, s. 5.

nedeniyle yeterli çabanın gösterilmemesi, sorunu daha da arttırmaktadır[462]. Artan kaçak kullanımla beraber, tüketim tahminlerini düzgün bir şekilde yapabilmek zorlaşmaktadır. Zira, kaçak elektrik kullanan bir tüketici, maliyet unsuru ile ilgilemediği için, hangi durumlarda nasıl davranacağı ihtiyari bir hal almakta, bu durum da talep tahmini yapmayı çok zorlaştırmaktadır. Ayrıca, talep değişikliklerinin düzeyi de yüksek olmakta; artan talebi karşılamakta, zaman zaman, ne üretim ne de hat / trafo kapasitesi yeterli olmaktadır. Bu durum, arz güvenliğinde de sıkıntı yaratmakta, başka bir ifade ile kaçak kullanım sonucu herhangi bir maliyet doğmadığından, talep oranı belirsiz ve ihtiyari bir şekilde artmakta, bununla beraber, bu talebi sağlayabilecek yeterli arzın sunulamama ihtimali gündeme gelmektedir[463]. Kaçak kullanım sonucunda ortaya çıkan kalitesiz elektrik ve kesintiler, sadece elektriği kaçak kullananları etkilememekte, faturasını düzenli şekilde ödeyen tüketicileri de olumsuz etkilemektedir. Bu tüketiciler, kaçak elektrik kullananları finanse etmenin yüküne katlanmak yanında aynı zamanda, kaçak kullanım sonucunda ortaya çıkan kalite sorunlarında da mağdur olmaktadır[464].

Kaçak elektrik tüketiminin sonucu olarak uygulanacak yaptırım EPTHY m. 26'da düzenlenmiştir. Buna göre, kaçak elektrik kullanmanın yaptırımı, *"Dağıtım lisansı sahibi tüzel kişi, kaçak tespit süreci sonucunda kaçak elektrik enerjisi tüketimi tespit edilen gerçek veya tüzel kişilerin elektrik enerjisini keserek sayacı mühürler ve Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunur."* şeklinde ifade edilmiştir. Yine, KUEUE uyarınca, kaçak elektrik kullanıldığının tespit edilmesi halinde kaçak tespit tutanağı düzenlenmesi gerekmesi halinde sayaçların sökülmesi, ne kadar kaçak elektrik kullanıldığının hesaplanması ve hesaplama sonucunda tahakkuk ettirilen bedelin ödettirilmesi söz konusu olmaktadır[465].

---

462 **a.g.e**

463 **a.g.e.**

464 **a.g.e.**, s .6.

465 Kaçak elektrik kullanımının tespiti, hesaplanması ve ödettirilmesine ilişkin diğer hükümler ise EPTHY'de bulunmaktadır. EPTHY m. 27 hükmü kapsamında kaçak elektrik kullanıldığı tespit edildikten sonra, EPTHY m. 28 – 31 hükümleri uyarınca bu bedel hesaplanmakta ve ilgilisine ödettirilmektedir. Kaçak elektrik kullanımının faturalandırılmasına ilişkin hükümlerde geçen tek terimli tarife, tek zamanlı tarife ve reaktif enerji kavramları ve bunlara ilişkin açıklamalar için bkz. İkinci Bölüm, III., D.

Kaçak elektrik kullanımı, sözleşme çerçevesinde veya sözleşme olmaksızın söz konusu olabilecektir. Şayet, elektrik tedarikine ilişkin bir sözleşme varken ve bu sözleşmenin varlığına rağmen kaçak elektrik kullanımı söz konusu ise bu durumda hem sözleşmeye aykırılık hem de EPTHY ile KUEUE'de bahsedilen cezai sonuçlar gerçekleşecektir. Ancak abone ile tedarikçi arasında herhangi bir sözleşme mevcut değilse, bir HGK kararına göre[466], böyle bir sözleşme yapmaksızın (ve belki de bunu istemeksizin) karşılıksız ve kaçak olarak elektrik enerjisinden yararlanılmış bulunulması halinde, taraflar arasında dürüstlük ilkesine uygun olarak, sözleşme benzeri bir borç ilişkisinin kurulduğu kabul edilmeli ve davacı idarenin, bu gibi durumlara ilişkin olarak belirlediği kurallara uygun bedelin, davalı tarafından ödenmesi gerekir. Bu sonuç için, sunulan edimden davalının sadece yararlanmış olması gerekli ve yeterli görülmelidir. Yargıtay'ın bu içtihatlarıyla fiili borç ilişkisi teorisini benimsediği görülmektedir.

Bir görüşe göre, fiili borç ilişkisinde, taraflar arasında geçerli bir borç ilişkisi bulunmamasına rağmen, onların objektif bazı eylemlerinden, fiili bir borç ilişkisi doğmaktadır. Bu durumda, geçersiz olan sözleşmeye rağmen ifa edilen edimlerin iadesi konusunda sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulamanın yetersizliği ancak fiili sözleşme ilişkilerinin varlığıyla giderilebilmektedir. Bu teori uyarınca, sözleşme yapmak ve böylece bir karşı edim borçlanmak şartıyla kamuya sunulan hizmetlerden yararlanan kişi, gerçekte böyle bir sözleşme yapmak istemeksizin, karşılıksız olarak bu hizmetten yararlanmış olsa bile, dürüstlük kuralı uyarınca fiilen kurulmuş olan bir borç ilişkisi ile bunun bedelini borçlanmış sayılacaktır. Bu sonuç için, sunulan edimden yararlanılmış olması yeterli görülmektedir[467]. Yine, örneğin, sözleşme yapmadan evinde elektrik kullanan bir kimsede, çoğu zaman sözleşme yapma iradesi mevcut olmamasına rağmen, bu teori uyarınca, işlem yapma iradesinden bağımsız olarak, yalnızca bir fiili davranış vasıtasıyla, sözleşme kurulmuş sayılabilir ve böylece, irade beyanı bulunmaksızın da hukuki işlem meydana gelebilir[468].

---

[466] HGK, E. 2000/3-1803, K. 2000/1813, T. 20.12.2000 (www.kazanci.com). Aynı yönde bkz. HGK, E. 2002/3-100, K. 2002/68, T. 13.02.2002 (www.kazanci.com); Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2004/1971, K. 2004/3104, T. 25.02.2004 (www.kazanci.com).

[467] Ahmet Kılıçoğlu, "**Fiili Sözleşme İlişkileri**", Ankara Barosu Dergisi, S. 5-6, 1985, s. 743.

[468] Eren, **a.g.e.**, s. 137 ve orada bahsedilen yazarlar.

Bir başka görüşe göre ise, bir irade açıklamasında bulunmadan, hatta böyle bir açıklama yapmak dahi istenilmeden, sırf "toplumsal tipteki bir hareket" ile, sözleşme kurulmadan borçlu olunacaktır. Toplumsal tipteki bir hareket ile anlatılmak istenen, belli bir tarife uyarınca topluma sunulmuş olan bir olanaktan fiilen yararlanmaktır. Fiili sözleşme ilişkisi teorisi uyarınca, hukuki işlem ehliyetine ihtiyaç olmadığı gibi, bu teori kapsamında hareket edenler, şayet yaptıkları hareketlerin niteliğini anlayacak bilinçte iseler, borç altına girmek için, bu bilinç hali yeterli sayılmaktadır[469].

Bu teori sayesinde, örneğin, elektrik kullanan tüketici, bundan yarar sağlarken hiçbir hukuki işlem yapma düşüncesi bulunmasa (kaçak olarak kullanmak istemiş olsa) ve hatta karşı taraf da onun bu sözleşme yapmama niyetini biliyor olsa, gene de sözleşme kurulmuş gibi bu hizmetlerin bedelini ödeyecektir. Fiili sözleşme teorisi sayesinde, sunduğu hizmetten yararlanılan kişi, sözleşme yapılsaydı isteyebileceği bedeli talep edebilecektir[470]. Bununla beraber, ortada şeklen bile bir irade beyanı bulunmaksızın sözleşme kurulmasının, dürüstlük kuralına dayanılarak da savunulamayacağı ve fiili borç ilişkisi teorisinin tutarlı bir teori olmadığı belirtilmektedir[471]. Eren de, bu teoriye, TBK anlamında bir dayanak bulunamayacağı; bu teorinin, hukuki sonuca yönelik irade beyanları ve hukuki işlem (sözleşme) temeline aykırı olduğu, zira sözleşmenin, TBK m. 1 uyarınca, öneri ve kabulün birbirine uygun olması halinde kurulabileceği; sırf fiili bir davranışın kabul beyanı yerine geçemeyeceği görüşündedir[472]. Teoriyi eleştiren diğer fikirlere göre, fiili sözleşme ilişkisi kavramına gerek yoktur, zira bu kavrama başvurulması gerektiği ileri sürülen noktalarda, ilgili uyuşmazlıklar, somut olayın niteliğine göre, zımni irade açıklaması, iradelerin yorumu, dürüstlük kuralı, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme gibi diğer kavramlarla çözülebilecektir. Böyle durumlarda yorum kurallarına başvurularak ilgili kişinin gerçek iradesi araştırılmalı ve bu yorum sonunda, ilgili davranışta bulunan kişinin, sözleşme yapmak istemediği kanaatine varılması halinde, ortada sözleşme olmadığı kabul edilmelidir. Bu durumda, sebepsiz

---

469 Tekinay / Akman / Burcuoğlu / Altop, **a.g.e**, s. 68-69.
470 Oğuzman / Öz, **a.g.e.,** s. 42.
471 **a.g.e.**
472 Eren, **a.g.e**., s. 137.

zenginleşmeye dayalı talep hakları kullanılabilir[473]. Sebepsiz zenginleşmeye dayanma hariç bizim de katıldığımız bu fikirlere göre, fiili sözleşme teorisine hukuk sistemimizde dayanak bulunamaz. Kanımızca, aşağıda da inceleneceği üzere, Yargıtay'ın kaçak elektrik kullanımının haksız fiil olduğu yönündeki içtihatları daha isabetlidir.

Fiili sözleşme teorisini benimsemeyen Yavuz'a göre, sözleşmenin bulunmaması halinde, sorumluluk haksız fiilden doğmaktadır. Zira, bu durumda, ortada bir sözleşme bulunmadığı gibi, kusur sorumluluğun temelinde, kusurlu bir hareketle verilen zararın giderilmesi bulunduğundan ve söz konusu durumda da, hukuka aykırı kusurlu bir davranış söz konusu olduğundan, haksız fiile ilişkin hükümlerin uygulaması gerekmektedir[474]. Yargıtay'ın da benzer yönde kararları bulunmaktadır[475]. Bu kararlar uyarınca, kaçak elektrik kullanımı haksız fiil niteliğindedir. Keza, bir Yargıtay kararında[476], açık bir ifade ile *"...Dava konusu somut olayda ise davacı ile davalı arasında abone sözleşmesi bulunmamaktadır. Davalı, davacı ile bir sözleşme yapmadan elektrik tükettiğine göre sorumluluğu, BK 41 vd. maddelerinde düzenlenmiş olan haksız eylem hükümlerden doğmaktadır."* denilerek, taraflar arasında sözleşme bulunmaması halinde, kaçak elektrik kullanmaktan kaynaklı sorumluluğun haksız fiilden doğacağı belirtilmiştir.

3. Kayıp - Kaçak Elektrik Bedelinin Hesaplanması

KK bedellerinin tüketicilerden tahsil edilmesi karşısında, bu bedellerin yasal dayanakları ve hangi oranlarda tahsil edilebileceği konusunda, tüketiciler nezdinde şüpheler oluşabilmektedir. Bu nedenlerle, bu başlıkta, KK bedellerinin hesaplanması ve oranlarının hangi mevzuat kapsamında yapıldığı, dolayısıyla bunların yasal

---

[473] Kılıçoğlu**, a.g.e.,** s. 749-750 ve orada bahsedilen yazarlar.
[474] Yavuz, **Anlaşma**, s. 227-228.
[475] Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, E. 2010/13030, K. 2010/16130, T. 11.10.2010 (www.kazanci.com), HGK, E. 2012/3-54, K. 2012/350, T. 6.6.2012 (www.kazanci.com); Yargıtay 19. Hukuk Dairesi, E. 2009/2742, K. 2010/895, T. 2.2.2010 (www.kazanci.com); Yargıtay 19. Hukuk Dairesi, E. 2011/9264, K. 2011/12471, T. 12.10.2011 (www.kazanci.com).
[476] Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, E. 2005/14960, K. 2005/14063, T. 26.12.2015 (www.kazanci.com).

dayanakları, hesaplanan bu bedelleri kimin temin ve ödemekle yükümlü olduğu incelenecektir.

Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde belirtmek gerekir ki, gerek kayıp gerekse kaçak elektrik kullanımından olsun, sonuçta şebekeye verilen enerjinin tamamı faturasını düzenli ödeyen nihai tüketiciye ulaşmamaktadır. Örneğin, santralde üretilip sisteme verilen 100 birimlik enerjinin ancak 85-90 birimlik kısmı nihai tüketiciye ulaşabilmektedir. Ancak, bu durumda enerji üretim maliyeti 100 birim üzerinden olacak ve KK nedeniyle 85-90 birimlik tüketim, sanki 100 birim enerji tüketilmiş gibi fiyatlandırılacaktır. Dolayısıyla KK elektrik tüketiminin yüksek olması elektrik enerjisine ödenen birim fiyatı da yükseltecektir[477].

Bu bağlamda, KK bedeli, Raporlama Tebliği m. 19/1(b)'de, KK hedeflerine ilişkin olarak, lisans sahibi tüzel kişiler tarafından, kendi faaliyetleri ile ilgili olması şartıyla, düzenlemeye esas işletme gideri ve yatırım harcamalarına temel teşkil eden ve sağlanmak zorunda olan veriler arasında sayılmıştır. Bu nedenle, KK bedelinin, tarifelerin hesaplanmasına da esas teşkil eden işletme gideri ve yatırım harcamalarına temel teşkil eden verilerden olduğu kanunen belirtilmiş olmaktadır.

KK elektrik bedeli, EPTY m. 9/4 atfıyla, DGT Ek m. 2 uyarınca hesaplanmaktadır. DGT Ek m. 2'de bulunan formül gereği, KK bedelini dağıtım seviyesinden elektrik şebekesine bağlı olan tüm elektrik tüketicileri ödemektedir. Usul ve Esaslar m. 8/2(f) uyarınca da, KK bedeli, dağıtım sistemi kullanıcısı tüm tüketicilere uygulanmaktadır.

Türkiye genelinde geçiş döneminde ulusal tarife uygulandığından, tüm bölgelerde tüketicilerden aynı miktarda KK bedeli tahsil edilmektedir. 16.12.2010 tarihli ve 2932 sayılı EPDK kararı ile 2011-2015 uygulama dönemine ilişkin dağıtım faaliyeti kayıp kaçak hedefi oranları, her bir dağıtım şirketi açısından ayrı ayrı

[477] Demir, **Fiyat**, s. 15.

belirlenmiştir. Ayrı ayrı hesaplanan bu oranların ortalaması, 2011 yılı için % 15 civarında iken, 2014 yılı için % 10.7 civarındadır. Dolayısıyla, ilgili formüller uyarınca, her bir tüketici açısından, 2014 yılında % 10.7 civarında KK bedeli üzerinden hesaplama yapılacak ve faturaya yansıtılacaktır. Eski EPK Geçici m. 9 ve de EPK Geçici m. 1 uyarınca, farklı bölgelerde gerçekleşen farklı KK oranlarına rağmen, FEM sebebiyle bütün dağıtım bölgelerinde aynı oranda KK bedeli tahsili öngörülmektedir. Bu sebeple bütün bölgelerde tüketicilerin faturalarına yansıyan kayıp-kaçak oranı aynıdır[478].

EPTY m. 9/4 uyarınca, *"Kayıp ve kaçak enerji miktarı dağıtım lisansı sahibi tüzel kişiler tarafından temin edilir."* Başka bir ifade ile KK bedeli dağıtım şirketleri bakımından yüklenilmesi zorunlu bir giderdir. Dağıtım şirketlerinin mali sürdürülebilirliklerini sağlamak için bu giderin tarifeye yansıtılması gerekir. Zira, EPTY m. 12/1(e)'ye göre, *"tarifeleri düzenlemeye tabi tüzel kişilerin mali açıdan sürdürülebilirliklerinin sağlanması"* esastır. Bu nedenle, dağıtım şirketleri açısından bir maliyet unsuru olan KK bedelinin tarife içerisinde yer alması, bu şirketlerin mali açıdan sürdürülebilirliklerinin sağlanması bakımından bir zorunluluktur. Aksi takdirde bu maliyeti karşılayamayan dağıtım şirketi, lisans konusu faaliyetleri yürütemez duruma gelir[479]. Keza, EPTY m. 25/1(d) uyarınca da, perakende satış fiyatı belirlenirken mevcut ve gelecekteki maliyetlerin dikkate alınması gerektiğinden ve KK miktarları da önemli bir maliyet unsuru olduğundan, KK bedelleri, tarife önerilerinin hazırlanmasında dikkate alınması ve tarifede bulunması gereken bir unsurdur[480].

4. Kayıp - Kaçak Elektrik Bedelinin Faturalara Yansıması ve Hukuka Uygunluğu Konusunda Görüşler

Perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketleri, uzun yıllardır elektrik faturalarında "birim fiyat" içerisinde yer alan ve tüketiciye yansıtılan KK bedelini, şeffaflaşma adına, 28.12.2010 tarihli EPDK Kararı ile 01.01.2011 yılından itibaren,

---

[478] Doğan, **Kayıp-Kaçak**, s. 78.
[479] **a.g.e.**, s. 84.
[480] **a.g.e.**, s. 85.

faturalarda KK bedeli olarak ayrıca göstermeye başlamıştır[481]. Oysa, KK bedeli, 2011 yılı öncesinde de, FEM sebebiyle, bütün dağıtım bölgelerinde perakende satış tarifesi içerisinde yer almakta ve birim fiyat içerisinde tahsil edilmekteydi[482]. Şöyle ki, 01.01.2011 öncesindeki tarife dönemlerinde, EPTY m. 4/35 uyarınca, perakende satış fiyatı, "*Perakende satışa ilişkin tavan fiyat, hedef kayıp - kaçak oranı ve brüt kar marjı dikkate alınarak hesaplanan fiyat*" olarak tanımlanmıştı. Ancak bu maddede yapılan değişiklikle[483], KK bedeli, perakende satış fiyatı içinden çıkarılmış ve sonraki düzenlemelerle dağıtım sistemi gideri olarak belirlenmiştir.

Doğan'a göre, 2011 yılından itibaren gerçekleşen bu yeni durumun sebebi tüketiciler açısından şeffaf bir uygulamanın gerçekleşmesini sağlamaktır. Nitekim, EPTY ve EPMHY'nin tüketicilerin bilgilendirilmesine yönelik düzenlemeleri, faturalarda şeffaflığı gerekli kılmaktaydı[484]. Bununla beraber, 2012 yılından itibaren, faturalarda KK bedeli kaldırılmış ve bu bedel, ulusal tarife birim fiyatlarına eklenmiştir. Dolayısıyla, KK bedelinin kaldırılması değil, farklı bir adla sunulması söz konusudur.

Köstekçi-Köstekçi'ye göre, "kayıp-kaçak bedeli" içerisinde yer alan (teknik) kayıp bedelinin tüketiciden talep edilmesinin hukuksal yönden izahı mümkünse de, ülke çapında gerçekleşen tüm kaçak bedelinin tüketicilere yansıtılmasının hukuka uygun olduğunun ileri sürülmesi mümkün değildir. Yazarlar, mevzuatın, tüketici haklarına, satış sözleşmesinin amacına ve kapsamına, satın alınmayan şeyin bedelinin talep edilemeyeceği ve tahsil olunamayacağı kuralına ve sair diğer tüm hukuki disiplin ve kurallara açık bir şekilde aykırı olduğunu belirtmektedir. Yazarlar, uygulamada, her ne kadar usulüne uygun yönetmeliklerin çıktığını ve hukuka aykırılığın yönetmeliğin iptali davası ile ortadan kaldırılması mümkün olsa da, yönetmeliğin iptalinin sağlanamaması durumunda, hâkimin yasa koyucu gibi değerlendirme yaparak ve hukuka aykırı yönetmeliği dikkate almadan hüküm kurması gerektiğini ileri sürmektedir[485]. Yine, Köstekçi-Köstekçi'ye göre, dağıtım

---

[481] **a.g.e**., s. 76-77.
[482] **a.g.e.**, s. 78.
[483] RG: T. 31.12.2010, S. 27802.
[484] **a.g.e.**
[485] Köstekçi-Köstekçi, **a.g.e.**, s. 133.

şirketlerinin mükerrer tahsilât yapması söz konusudur ve bu durum açıkça hukuka aykırıdır. Buna göre, kaçak elektrik kullanmak Ceza Kanunu kapsamında suç olduğu için, dağıtım şirketleri, kaçak elektrik kullananları saptayıp derhal elektriklerini kesmekte, Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunmakta, yoksun kalınan bedel için tüketici aleyhine icra takibine başlatmaktadır. Dolayısıyla, hem bu kapsamda kaçak kullanan tüketicilerden tahsilât yapılmakta (üstelik çeşitli durumlarda icra hukuku kapsamındaki tazminatlarla beraber), hem de çeşitli maliyetler faturalara yansıtılarak kaçak elektrik kullanmayan tüketiciler faturalandırılmaktadır. Bu nedenle, aslında iki kez, başka bir ifade ile mükerrer tahsilât söz konusudur. Yazarlar, bu durum karşısında, tahsil olunan kaçak elektrik bedellerinin bir havuzda toplanmasını ve toplanan ölçüde önümüzdeki yıl tarife bedellerinden mahsup edilerek tüketicinin yükünün hafifletilmesini önermektedir[486].

KK bedeline karşı, bu bedelin haksız olduğu iddiasıyla, tüketicilerin pek çok dava açması karşısında, KK bedelinin hukuka uygun olup olmadığı ve kanuni dayanakları konusunda ileri sürülen bir görüşe göre[487], tüketicilerin, Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri Yönetmeliği[488] uyarınca, KK bedellerinin haksız olduğunu ileri sürmeleri hukuki açından isabetli değildir. Zira, bu yönetmeliğin 5. maddesi[489] hakem heyetlerine yetki veriyor gibi gözükse de, dağıtım şirketleri, ilgili tarifeleri kendi iradeleri ile belirleyemediklerinden, bu konuda bir inisiyatifleri olmadığından ve EPDK tarafından düzenlemeye tabi olduklarından, serbest iradeleri bulunmamakta ve aksine, tarifelerle ilgili bedellerin uygulanması kanuni bir zorunluluk olmaktadır. Bu sebeple şirketler, tarifeyi değiştiremeyeceği gibi, tarifede yer almayan bir bedeli de tahsil edemez. Aksine, bu şirketler, bu bedelleri tahsil etmek zorundadır. Zira, kanuni temeli olan bu bedellerin tahsil edilmemesi, kanuna aykırılık teşkil edeceğinden, tahsil etmeyen şirketlerin, çeşitli yaptırımlara maruz kalması söz konusu olabilecktir. Bu bedeller, düzenleyici bir işlem niteliğinde olan tarifelere dayandığından, şayet düzenleyici işlemin hukuka aykırı olduğu

---

[486] **a.g.e**, s. 133-134.

[487] Doğan, **Kayıp-Kaçak**, s. 86-87; Beşir Fatih Doğan (Hakan Tokbaş (Editör) / Fehim Üçışık (Editör)), **Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları**, Ankara, 2014, s. 128.

[488] RG: T. 01.08.2003, S. 25186. Bu yönetmelik, bu yönetmelik m. 3 uyarınca, ETKHK m. 22, m. 29 ve m. 31'e dayanılarak hazırlanmıştır.

[489] *"Tüketiciler ile satıcı ve sağlayıcılar arasında çıkan uyuşmazlıkları çözümlemek amacıyla veya tüketici mahkemelerinde delil olarak ileri sürülebilecek kararları almak üzere il ve ilçe merkezlerinde hakem heyetleri kurulur."*

düşünülüyorsa, bu durumda, tarifelerin iptali için dava açılması gerekmektedir. Bu dava da Danıştay'da açılmalıdır. Bu nedenle, tüketici hakem heyetleri görevli değildir.

Bir diğer görüşe göre[490], KK bedelinin hukuka uygun olmadığı ve bu bedellerin Devlet bütçesinden karşılanması gerektiğinin ileri sürülmesi, mevcut durumdan daha da adaletsiz bir durumdur. Zira, Devlet bütçesi de vergilerden oluşmakta ve vergilerle karşılanan giderlere bir yenisi daha eklenmektedir. Aynı görüşe göre, bu bedellerin tamamen dağıtım şirketleri üzerinde kalmasını ileri süren fikrin ise dağıtım faaliyetinin sürdürülebilirliğini dikkate almadığını, söz konusu maliyetlerin dağıtım şirketine yansıması halinde, dağıtım şirketinin temel görevi olan sürekli ve kaliteli elektrik sağlanması hizmetine aracılık etme faaliyetini gereği gibi yerine getiremeyeceğinin göz ardı edildiğini belirtmektedir.

Benzer bir görüşe göre de[491], KK elektriğin maliyetinin tüketicilere yansıtılmayıp, diğer yollarla finanse edilmesi halinde adaletsizlik yine ortadan kalkmamaktadır. Zira, bu durumda da kaçak kullanımın bedeli ya değişik şekillerde tüketicilere ya da devletin gelir kaynaklarıyla (vergi vb.) tüm topluma yansıtılmaktadır.

Kanaatimizce tüm görüşlerde haklı yönler bulunmaktadır. Öncelikle belirtmek gerekir ki, kaçak elektrik bedellerinin, faturalarını hukuka uygun bir biçimde ödeyen tüketicilere yükletilmesinin hiçbir hukuki yönü olmadığı düşüncesindeyiz. Gerçekten de yaptırım güçleri olan devlet ve dağıtım şirketlerinin alması gereken önlemleri almayıp, ilgili yaptırımları gereği gibi uygulamaması karşısında, sorunun çözümünün, hiçbir yaptırım gücü olmayan ve borçlu olduğu bedellerin ötesinde bedeller ödemesi beklenen dürüst tüketiciler nezdinde çözülmeye çalışılmasının adalet duygusu ve hukukla bağdaştığını söylemek çok güçtür.

---

[490] Alma, **a.g.e.**, s. 29.
[491] Camadan, **Analiz**, s. 5.

Kanımızca, KK ile mücadele etmek esasen dağıtım şirketlerine düşen bir görev olmalıdır. EPDK'nın da dağıtım şirketlerine her sene ulaşmaları gereken belli bir KK oranı koyduğu göz önüne alındığında, söz konusu oranlara ulaşmak için dağıtım şirketlerinin azami çaba sarf etmesi gerekmektedir. Söz konusu çabaya devletin kolluk kuvvetlerinin de azami ölçüde destek olması gerekmektedir. Ancak nihai aşamada, KK bedellerine tüketicilerin değil, dağıtım şirketlerinin katlanması gerektiğini düşünüyoruz. Zira, özelleştirmelerin temel sebeplerinden birinin, ilgili şirketleri, devletin özel sektör kadar verimli ve etkin işletmemesi olduğu göz önüne alındığında, özelleştirmeler sonucu şirket hisselerinin tamamını alan kişilerin, basiretli tacir olarak, KK ile etkin ve verimli şekilde mücadele etmesi gerekmektedir[492]. Yine bu bağlamda, bölgesel tarifeye geçilmesinin de nispi olarak faydası olabileceğini düşünüyoruz. Zira, KK'dan kaynaklı bedellerin tüm ülke çapındaki değil de, belli bir bölgedeki tüketicilerden tahsil edilmesi halinde, söz konusu bölgelerdeki tüketicilerin tespit etmiş oldukları KK elektrik kullanımını daha çok ihbar edebilecekleri düşünülebilir[493]. Her ne kadar esas mücadele etmesi

---

[492] Gerçekten de TTK m. 18/2'ye göre, "*Her tacirin, ticaretine ait bütün faaliyetlerinde basiretli bir iş adamı gibi hareket etmesi gerekir*." Bu hüküm uyarınca, tacirlerin, ticari işletmelerine ilişkin tüm faaliyetlerinde, objektif bir özen ile hareket etmesi gerekmektedir. Bu özenin belirlenmesinde, tedbirli ve tecrübeli bir iş adamı esas alınacaktır. Bu kapsam belirlenirken, bahsedilen iş adamının kişisel durumu ve yetenekleri değil, işin niteliği dikkate alınacaktır. Tacirin, tedbirli, sağduyulu, ileriyi makul ve olağan bir şekilde görmesi beklenmektedir. Basiretli bir iş adamı gibi hareket etmek zorunda olan tacirin, ticari işletmesini ilgilendiren faaliyetler söz konusu olduğunda, düşüncesizliği veya deneyimsizliğini ileri sürmesi mümkün değildir. Bu özene aykırı davranılması halinde doğan zarara, tacirin kendisi katlanmalıdır. Bkz. N. Füsun Nomer Ertan (Hüseyin Ülgen / Ömer Teoman / Mehmet Helvacı / Abuzer Kendigelen / Arslan Kaya), **Ticari İşletme Hukuku**, İstanbul, 2009, s. 235; Sami, Karahan, **Ticari İşletme Hukuku**, Konya, 2013, s. 98-101. Yargıtay uygulamasında da, mutad olarak öngörülmesi mümkün olan hususların, öngörülmemiş veya tahmin edilmemiş veya bilinemeyecek olduğu iddiası; ilgili ihaleye girerken, ihale ve sonuçlarına ilişkin gerçeklerin gözetilmemiş ve gerekli tedbirlerin alınmamış olması, basiretli tacir kavramıyla bağdaşmaz olarak sayılmıştır. Bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 1978/11-773, K. 1980/2310, T. 17.10.1980 (www.kazanci.com); Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, E. 1981/2749, K. 1981/3786, T. 14.5.1981 (www.kazanci.com). Yine Yargıtay'a göre (Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, E. 1983/3155, K. 1984/380, T. 14.2.1984 (www.kazanci.com)), "*Tedbirli bir tacir gibi hareket etmeyen bir kimsenin basiretsizliği sonunda meydana çıkan aşırı güçlük "tahmin olunamayan" bir hal de sayılamaz."* Kanaatimizce, doktrindeki bu görüşler ve Yargıtay kararları, görüşümüzü destekler niteliktedir. Zira, dağıtım şirketi özelleştirmelerinden önce, dağıtım şirketlerinin karşılaşabilecekleri güçlükler ve KK oranları, Türkiye'deki elektrik piyasası ve bölgesel koşullar, yani işin niteliği gereği bellidir. Basiretli iş adamı özeni göstermesi beklenen dağıtım şirketlerinin, mevcut bölgesel koşullar ve KK oranları karşısında, özelleştirme ihaleleri ve bu süreci takiben şirket hisselerini devralması sonucunda, ileride karşılaşacağı KK oranlarını, makul ve olağan bir şekilde öngörmesi gerektiği açıktır. Dağıtım şirketleri alenen belli olan bu hususu düşünemediğini de iddia edemez. Bunların sonucu olarak, basiretli bir tacir olmanın getirdiği özen yükümlülüğü çerçevesinde, KK ile mücadele edilmemesi halinde doğacak zararlara dağıtım şirketlerinin katlanması gerektiği açıktır. Yine bu durum, açıkça öngörülebilir ve tahmin edilebilir olduğundan, tahmin olunamayan aşırı bir güçlük olduğu iddiası kabul edilmemelidir.

[493] EPTHY m. 18/4'ün, "*Kaçak ve usulsüz elektrik enerjisi kullanımına ilişkin ihbarları yapan kişilerin kimlikleri gizli tutulur*." hükmü de, ihbarda bulunmak isteyen tüketicileri destekler niteliktedir.

gerekenlerin dağıtım şirketleri olduğunu belirtsek de, KK elektrik tüketiminin esasen pek çok sosyal ve politik yönü de olduğu göz önüne alındığında, muhtemelen devlet politikalarında etkili değişiklikler olmadıkça çözüm çok mümkün gözükmemektedir. Bu açıdan, dağıtım şirketlerinin, mevcut konjonktürde fiilen hukuka aykırı davrandıkları söylenemeyecektir. Zira bu şirketler, kanunlar ve EPDK'nın almış olduğu kararları uygulamaktadır. Normlar hiyerarşisi göz önüne alındığında, EPK değişmediği müddetçe sorunun çözümüne imkân bulunmamaktadır. EPK Geçici m. 1'in, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m. 2'de tanımlanan hukuk devletiyle bağdaşmadığından, Anayasaya aykırılığı da ileri sürülebilecektir[494].

KK bedellerinin tüketicilerden tahsil edilmesinin hukuka aykırı olduğu iddiasıyla TSHH'ye götürülen uyuşmazlıklarda ve buradan çıkan kararlara itiraz sonucu ilk derece mahkemelerinde görülen davalarda, KK bedellerinin; dağıtım şirketlerinin mevzuat gereği uygulamak zorunda oldukları bedeller olduğundan, hukuka aykırı bir durum olmadığı ve tüketicilere, KK bedellerinin geri ödenmesinin mümkün olmadığı yönünde kararlar çıktığı gibi; bunun tam tersi yönde, KK bedellerinin, tüketicilerden haksız şekilde tahsil edildiği ve tüketicilerin aslen bu bedelleri ödemekle yükümlü olmadıkları yönünde kararlar da çıkmaktadır[495].

---

[494] Yargıtay'ın yakın tarihli bir kararı bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Yargıtay, bu kararında, KK bedellerinin, kurallara uyan abonelerden tahsilinin, hukuk devleti ve adalet düşüncesiyle bağdaşmadığını; bu durumun, parasını her halükarda tahsil eden dağıtım şirketlerinin, çağın teknik gelişmelerine ayak uydurmasını zorlaştıracağını, başka bir ifade ile kendi teknik alt ve üst yapısını yenileme ihtiyacını duymayacağını, bunun da ötesinde, elektrik hırsızlığı yapan kişilere karşı önlem alma ve takip etmek için gerekli girişimlerde bulunmasını engelleyeceğini; oysa elektrik kaybını önleme ve hırsızlıkları engelleme veya hırsızı takip edip bedeli ondan tahsil etme görevinin bizzat enerjinin sahibi bulunan dağıtım şirketlerine ait olduğunu belirtmiştir. YARGITAY HGK, E. 2013/7-2454, K. 2014/679, T. 21.05.2014 (http://www.erzin.gov.tr/ortak_icerik/erzin/TEDA%C5%9E%20YARGITAY%20HUKUK%20GENEL%20KURULU%20KARARI.pdf, 18.07.2014).

[495] Bir TSHH kararında (http://www.oepsas.com.tr/uploadFiles/HakemHeyetiKarar%C4%B1.pdf, 18.07.2014), tarifeleri belirleme yetkisi EPDK'ya ait olduğundan, TSHH'nin, KK bedelleri konusunda karar alma yetkisi olmadığı yönünde karar alınmıştır. Ancak bir diğer TSHH kararında, (http://www.erzin.gov.tr/ortak_icerik/erzin/29.07.2013%20TAR%C4%B0HL%C4%B0%20KARARLAR.docx/, 17.07.2014), KK bedellerinin tüketicilerden haksız yere alındığı belirtilerek iadesine karar verilmiştir.

Yargıtay'ın yakın tarihli kararlarına bakıldığında ise[496], genel olarak, dağıtım şirketlerinin başta EPDK'nın yayınladığı mevzuat olmak üzere, mevzuat ile bağlı olduğu, bu bağlamda, KK bedelini de içeren tarifelerin uygulanmasının yasal zorunluluk olduğu, bu yönde bir inisiyatif yetkisinin bulunmadığı, KK bedelinin de, EPDK'nın, kanunun kendisine verdiği yetki çerçevesinde çıkarılan düzenlemelerle tahsil edildiği, söz konusu bedellerin yasal dayanağı olduğundan, ilgili yasal dayanakların iptali yönünde Danıştay'da iptal davası açılması gerektiği yönünde kararlar verildiği görülmektedir. Ancak, yukarıda belirtilen kararda da görülebileceği gibi[497], Yargıtay'ın tam aksi yönde verdiği kararlar da bulunmaktadır.

Kanaatimizce, Yargıtay'ın bahsedilen ilk içtihatları isabetlidir. Zira, dağıtım şirketlerinin KK bedellerini tahsil etmesi, mevcut hukuki düzende, EPK, yönetmelikler, EPDK tebliğleri gibi hukuki dayanakları olan uygulamalardır. Bu bağlamda, şayet KK bedeli tahsillerinin hukuka aykırı olduğu düşünülüyorsa, yapılması gereken, her bir tüketicinin dava açması değil, hukuka aykırı normun iptal edilmesidir. Hukuka aykırı olarak KK bedeli ödediği iddiasıyla dava açan tüketicilerin bir kısmının talepleri haklı bulunurken, diğerlerinin haksız bulunması da hukuk güvenliğiyle bağdaşmamaktadır. Bu durum, yürürlükte olan normların, adeta, hem hukuka uygun hem de hukuka aykırı olduğunun kabul edilmesidir. Bu nedenle, bize göre, hukuk güvenliği ve sistemin işleyebilmesi açısından, yürürlükte olan normların hukuka uygun olduğunun kabul edilmesi gerektiğinden, hukuka aykırı olduğu düşünülen KK bedellerinin tüketicilerden tahsil edilmesine dayanak sağlayan normların iptali için ilgili makamlara başvurulması gerekir.

KK bedellerinin iadesi yanında incelenmesi gereken bir diğer önemli husus da, faturaya yansıyan ve KK bedeli dışında kalan çeşitli bedellerin de iadesine yönelik alınan TSHH kararlarıdır[498]. Zaman zaman, örnek olarak verilen TSHH kararında

---

[496] Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, E. 2013/8934, K. 2013/11666, T. 4.7.2013 (www.kazanci.com), Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, E. 2013/8509, K. 2013/11750, T. 8.7.2013 (www.kazanci.com), Yargıtay 7. Hukuk Dairesi, E. 2013/628, K. 2013/14409, T. 12.9.2013 (www.kazanci.com).

[497] Yargıtay HGK, E. 2013/7-2454, K. 2014/679, T. 21.05.2014 (http://www.erzin.gov.tr/ortak_icerik/erzin/TEDA%C5%9E%20YARGITAY%20HUKUK%20GENEL%20KURULU%20KARARI.pdf), 18.07.2014.

[498] Yine yukarıda verilen örnekten yola çıkılacak olursak, bu karara konu olan şikâyette, KK Kullanım Bedeli, Dağıtım Bedeli, Per. Sat. Hizmet Bedeli, PSH Sayaç Okuma Bedeli ve İlet. Sis.

olduğu gibi, bazı TSHH kararlarında, KK bedelinin yanında, dağıtım bedeli ve iletim sistemi kullanım bedeli gibi çeşitli diğer giderlerin de tüketicilere iadesi yönünde karar verildiği de görülmektedir. Her ne kadar KK bedellerinin, tüketicilerden haksız olarak alındığı fikrine katılsak da[499], KK bedeli dışındaki, iletim ve dağıtım bedelleri gibi, esasen, elektriğin tüketildiği yere nakli ile tüketicilerin bundan faydalanmasını sağlayan ve bunlar olmaksızın, elektriğin tüketicilere arzının mümkün olmadığı hizmetlerin bedellerinin, tüketicilerin aleyhine ve haksız olduğu fikrine katılmak mümkün değildir. Zira, belirtilmiş olduğu üzere[500], elektriğin üretildiği andan, tüketicilerin hizmetine sunulduğu ana kadar, iletim, dağıtım gibi pek çok aşamadan geçtiği göz önüne alındığında, buradaki maliyetlerin de karşılanması gerektiği[501] ve kanaatimizce, bir tür mal olan elektriğe dair nihai bedellerde de, diğer tüm mallarda olduğu gibi, nakle ilişkin masraflara katlanılması gerektiği açıktır[502]. Düzenlemeye tabi tarifelere ilişkin yapılan açıklamalar incelendiğinde, iletim, dağıtım ve perakende satış hizmet gibi tarifelerin, esasen, gelir tavanına tabi olduğu[503] ve bu gelir tavanı kapsamında, işletme ve yatırım giderlerinin karşılanmasının hedeflendiği ve ilgili şirketlerin belli bir kar amacının olmadığı belirtilmişti. Dolayısıyla, herhangi bir malın üretilmesi, nakli ve arzı için bir takım faaliyetler gerektiğinden ve bu faaliyetlerin bir takım maliyetler yaratması kaçınılmaz olduğundan, bu maliyetlerin, nihai tüketicilere yansıtılmasında hakkaniyete aykırı bir durum yoktur. Zira, bu faaliyetler hiç mevcut olmazsa, elektrik tüketicilere hiçbir şekilde arz edilemeyecek[504]; gereği gibi olmazsa, başka bir ifade ile faaliyetlerin devamlılığı için şirketlerin yaptığı harcamaları tüketiciden tahsili söz konusu olmaz ve bu harcamalar

---

Kullanım Bedelinin, hukuka aykırı bir şekilde tüketiciden tahsil edildiği iddia edilerek, bu bedellerin iadesine karar verilmesi talep edilmiş ve TSHH tarafından tüketici talebinin kabulü ile tüketiciden haksız yere tahsil edilen KK Kullanım Bedeli, Dağıtım Bedeli, Per. Sat. Hizmet Bedeli, PSH Sayaç Okuma Bedeli, İlet.Sis.Kullanım Bedelinin tüketiciye iadesine karar verilmiştir (http://www.erzin.gov.tr/ortak_icerik/erzin/29.07.2013%20TAR%C4%B0HL%C4%B0%20KARARLAR.docx, 17.07.2014).

499 Bununla beraber, bu sorunun çözümünün TSHH vasıtasıyla olmaması gerektiğini bu başlık altında belirtmiştik.

500 Faturaya yansıyan bedellere temel oluşturan faaliyetler için bkz. Birinci Bölüm, III., B.

501 Faturaya yansıyan ve tarifeye tabi maliyetler, bunların hesaplanması ve varlık sebepleri için bkz. Birinci Bölüm, III., C.

502 Benzer yönde, bkz. Alma, **a.g.e.**, s. 25 vd., Doğan (Tokbaş / Üçışık), **a.g.e.**, s. 128.

503 Gelir tavanı için bkz. İkinci Bölüm, III., B., 2.

504 Elektriğin hiç iletilmemesi ayıp olarak nitelendirilemez, zira bu durumda ürün ulaşmamıştır. Aydos, **a.g.e.**, s. 133 ve orada bahsedilen yazarlar.

finanse edilemediğinden, faaliyetler gereği gibi ifa edilemez ve elektrik teknik olarak sunulması gerektiği şekilde sunulamaz ise, ayıplı ifa söz konusu olabilecektir[505].

C. Ulusal Tarife Kavramı ve Ulusal Tarife ile Amaçlananlar

1. Bölgesel Tarife - Ulusal Tarife Kavramları

Aşağıda detaylı olarak anlatıldığı üzere, yukarıdaki bölümde incelenen KK elektrik ve bunun sonuçları yüzünden, şu an ulusal tarife uygulanmakta ve bölgesel tarifeye geçilememektedir. Bu nedenle, bu başlıkta, bu iki tarifenin nitelikleri, bu tarifeler arasındaki farklar ve bunların, tüketicilerin lehine veya aleyhine yarattığı durumlar ele alınacaktır.

Ulusal tarife uygulanması, tüm Türkiye çapında tek tarife uygulanması anlamına gelmektedir. Ulusal tarife uygulanması sonucunda, bölgeler arasında yahut belli bir bölgedeki piyasa aktörleri arasındaki fiyat farkı uygulanmayacaktır. Böylece, geçiş dönemi süresince elektriğin nihai tüketicilere satış fiyatının tüm dağıtım bölgelerinde eşit olmasını sağlamak hedeflenmiştir. EPK Geçici m. 1 uyarınca, 2015 yılı sonuna kadar aynı abone grubuna giren elektrik enerjisi tüketicilerine Türkiye genelinde aynı şebeke fiyatları uygulanacaktır. Bu madde uyarınca, 2015 yılı sonuna kadar ulusal tarife uygulanması zorunludur. Böylece, Türkiye genelinde aynı abone grubuna giren müşterilerin aynı fiyatlara maruz kalması söz konusu olmaktadır[506]. Başka bir ifade ile aynı abone grubuna giren dağıtım sistemi kullanıcıları Türkiye'nin neresinde olurlarsa olsunlar aynı iletim, dağıtım, perakende satış hizmeti ve KK bedelini ödemektedir. Bu kullanıcılar

---

[505] Hatta bu durumda, kanaatimizce, EPK m. 17/8 ve Elektrik Dağıtımı Ve Perakende Satışına İlişkin Hizmet Kalitesi Yönetmeliği (RG: T. 21.12.2012, S. 28504) uyarınca, tüketicilerin tazmin edilmesi dahi gündeme gelebilecektir. Yine bu durumda, elektriğin hukuki niteliğine ilişkin yapılan çerçevesinde (bkz. Birinci Bölüm, I., A., 2), TKHK kapsamında olan mesken aboneleri için TKHK m. 8 vd. hükümlerin uygulanması da söz konusu olabilecektir.

[506] Ercüment Camadan, "**Elektrik Tarifeleri ve Fiyat Eşitleme Mekanizması**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 22, Ankara, 2012, s. 9, (**Mekanizma**).

düzenlenen tarifeler üzerinden elektrik enerjisi satın alıyorlarsa, yine tüm ülkede aynı bedelleri ödemektedirler[507].

Tarifenin ulusal tarife değil, fakat bölgesel tarife olması durumunda, ilgili KK miktarı da dâhil olmak üzere, o bölgedeki dağıtım şirketi ve tedarik şirketinin katlandığı ve tüketicilere yansıtmak zorunda olduğu masrafların, tüm ülke tarafından değil, yalnızca ilgili bölgedeki tüketiciler tarafından ödenmesi söz konusu olacaktır. Dolayısıyla, dağıtım şirketlerinin gelir tavanını, görevli tedarik şirketlerinin BKM'yi elde etmesini ve diğer unsurları sağlayacak bedeller, tüm Türkiye'deki abonelerden değil, fakat yalnızca ilgili dağıtım bölgesindeki tüketicilerden alınacaktır. Bu durumda da, KK oranının yüksek olduğu bir bölgede, öngörülmüş KK bedelinin karşılanabilmesi için, bölgedeki tüketicilerin, KK oranı düşük bölgelere göre çok daha yüksek fatura bedelleri ödemesi gerekecektir. Türkiye'de KK oranının çok yüksek olduğu bölgeler mevcut olduğu için, henüz bölgesel tarifeye geçilmesi mümkün olmamıştır.

Bizim de katıldığımız bir görüşe göre, bölgesel tarife uygulaması özünde makul bir uygulamadır. Zira, her bölgede şebeke özelliklerinin farklılık göstermesi sebebiyle yatırım ve şebeke işletim maliyetleri de farklılaşabilmektedir. Örneğin, nüfus yoğunluğunun daha yüksek olduğu bir bölgede tüketici ve birim enerji başına hat maliyeti daha düşük olurken nüfus yoğunluğu düşük olan bir bölgede bu oran daha yüksek olabilecektir. Diğer yandan, yerleşim ve iklim bazı bölgelerde yer altı hat uzunluğunun daha fazla olmasını zorunlu kılarak maliyeti artırıcı bir rol üstlenebilecektir. Dolayısıyla sunulan dağıtım hizmetinin maliyeti bölgeden bölgeye farklılık gösterebilecektir. Nasıl ki ulaşım, kira, yiyecek vb. giderler bölgeden bölgeye farklılaşabiliyorsa dağıtım hizmetinin maliyeti ve dağıtım bedeli de bölgeden bölgeye değişiklik gösterebilecektir. Bu anlamda, bölgesel tarife uygulaması, hukuka aykırı bir uygulama değil, aksine hukuka uygun bir uygulamadır[508].

---

[507] Camadan, **Yeni Dönem**, s. 30.

[508] Ercüment Camadan / Ali Rıza Dinç, "**Ulusal Elektrik Tarifesi: Tamam mı Devam mı**?", Enerji Piyasası Bülteni, S. 19, Ankara, 2012, (**Ulusal Tarife**), s. 14-15.

Ancak, yine aynı görüşe göre, bölgesel tarifeye dair yapılan bu açıklamaların, teknik ve bölgesel özellikler dikkate alınarak yapıldığına ve bölgesel tarifenin bu kapsamda makul kabul edilebileceğine dikkat edilmesi gerekmektedir. Başka bir ifade ile bölgesel tarife uygulamasında, o bölgedeki herkes kendisine sunulan hizmetin maliyetine aynı oranda katıldığından, KK bedeline ilişkin bölgesel bir tarifeye geçilmesi halinde, mevcut durumda, KK oranları özellikle bölgeler arasında ciddi değişkenlik göstereceğinden, bölgesel tarifeyi makul kılacak olan şartlar ortadan kalkmaktadır. Zira, KK elektriğin maliyeti de şu anda ulusal perakende tarife altında karşılanmakta, diğer bir deyişle, KK oranı düşük bölgelerden, KK oranı yüksek bölgelere çapraz sübvansiyon yapılmaktadır[509]. Her bir bölge için ayrı KK bedeli belirlenmesi halinde, her bölge kendi içerisindeki KK maliyetini karşılamakla yükümlü hale gelmektedir. Böylelikle, bölgesel tarifelendirmenin uygulanması halinde, bir bölgedeki kaçak elektrik kullanmayan tüketicilerin, o bölgedeki kaçak elektrik maliyetinin tamamına katlanarak kaçağı sübvanse eder hale gelmeleri gibi bir durum oluşacaktır. KK maliyetine ilişkin böyle bir uygulamanın hukuka ne kadar uygun olduğu tartışmalıdır[510]. Kanaatimizce, KK elektrik sorunu çözülmeden bölgesel tarifeye geçilmesinin olası dezavantajları, avantajlarından daha fazla gibi gözükmektedir. Bizce, nihai amaç, dürüst tüketicileri korumak ve KK bedellerinin bu tüketicilerden tahsil edilmesini önlemektir. Bu bağlamda, KK elektrik tüketiminin, yukarıda önerilen ya da başka bir yöntemle çözülmesi halinde, bölgesel tarifeye geçilmesi katıldığımız görüş uyarınca lehe olacaktır. Ancak sorunun çözülememesi halinde, şu an dahi ulusal çapta çeşitli sosyal huzursuzluklara yol açan KK bedellerinin, mevcut durumda bölgesel tarifeye geçilmesi halinde, KK'nın yüksek olduğu bölgelerde muhtemelen üç dört kat artacak olması, sosyal düzeni daha da bozabilecektir. Mevcut durumda bölgesel tarifeye geçilmesinin belki de olası tek avantajı, bölgesel tarife yüzünden fazla bedel ödemek zorunda kalan dürüst tüketicilerin, vakıf oldukları KK elektrik tüketimlerini ihbar etmeye kendilerini mecbur hissedip, en azından KK elektrik tüketenlerin tespitinde süreci hızlandırarak, sorunun çözümüne katkı da bulunmaları ihtimalidir.

---

[509] Atiyas, **Reform**, s. 96.
[510] Camadan / Dinç, **Ulusal Tarife**, s. 15.

2. Geçiş Dönemi ve Tarifelere Etkisi

2006 - 2010 arası dönemin geçiş dönemi olarak geçirilmesi, bu sürenin sonunda tamamen maliyete dayalı tarife yapısına geçilmesi öngörülmüşken, geçiş döneminin EskiEPK Geçici m. 9 ve EPK Geçici m. 1 uyarınca en son 2015 yılına kadar uzaması sonucunda, maliyet tabanlı olmayan mevcut ulusal tarife sisteminden, hedeflenen maliyet tabanlı bölgesel yapıya geçilmesi henüz mümkün olmamıştır[511]. Mevcut durumda, bölgesel tarifeye geçilememesinin ve ulusal tarifenin devam etmesinin en önemli nedeni, bazı bölgelerdeki yüksek KK oranlarıdır. Her ne kadar, özellikle de dağıtım şirketi özelleştirmeleri sonucunda, KK oranının azaltılması hedeflenmiş olsa da, mevcut durumda beklenilen hedeflere tam olarak ulaşılamamış olduğundan, bölgesel tarifelerde ciddi farklılıklar oluşacağı için geçiş dönemi 2015'e kadar uzatılmıştır[512].

2006 yılında EskiEPK'ya eklenen Geçici m. 9[513] ile geçiş dönemi olması öngörülen 2006 - 2010 arası dönemde, uygulanacak tarifeler TEDAŞ tarafından teklif edilecek ve teklif edildiği şekilde EPDK tarafından onaylanacaktı. Tarife tekliflerinde, ulusal tarife uygulamasının gerekleri esas alınacak ve bu dönem süresince abone grupları arasında çapraz sübvansiyon uygulanacaktı. Keza, bu dönemde FEM'in de uygulanması öngörülmüş olup, geçiş döneminin 31.12.2010'da sona ermesi öngörülmüştü.

Ancak daha sonra, 2007 / 13032 sayılı Bakanlar Kurulu kararı[514] ile 1.9.2006 - 31.12.2010 dönemin her bir yılı ve her bir faaliyet (perakende net enerji, kayıp enerji, dağıtım, iletim ve perakende satış hizmet bedeli) için abone grubu bazında

---

511 **Tanıtım Dokümanı**, s. 4.
512 Camadan / Dinç, **Ulusal Tarife**, s. 13.
513 RG: 24.05.2006, S. 26177.
514 RG: 30.12.2007, S. 26742. Bu karar uyarınca, *"4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanununun geçici 9 uncu maddesi çerçevesinde, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu tarafından onaylanmış geçiş dönemi "TEDAŞ Geneli 2007 Yılı Fonsuz Tarifesi" tablosunda yer alan tek zamanlı nihai tüketici fiyatlarında sanayi, tarımsal sulama ve aydınlatma abone gruplarında % 10, mesken ve ticarethane abone gruplarında % 15 oranında artışa tekabül edecek şekilde belirlenen ekli perakende satış tarifeleri 1.1.2008 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere uygulanacaktır."*

uygulanması beklenen çapraz sübvansiyonlara, bu karar ile müdahale edilmiş ve yeni oranlar uygulanmıştır[515].

2008 değişikliği[516] ile geçiş dönemi 31.12.2012'ye kadar uzamıştır. Yine bu süre boyunca ulusal tarife ve çapraz sübvansiyon uygulanması ve söz konusu tarifelerin EPDK tarafından hazırlanması öngörülmüştü. 2013 Değişikliği[517] ile geçiş dönemi 31.12.2015'e kadar uzamıştır. Yine bu süre boyunca ulusal tarife ve çapraz sübvansiyon uygulanması ve söz konusu tarifelerin EPDK tarafından hazırlanması öngörülmüştü. Şu an ki durumda ise yukarıda bahsedilmiş olan EPK Geçici m. 1 ile ulusal tarife uygulaması gerçekleştirilmektedir.

Mamafih, geçiş dönemi konusunda eleştiriler mevcuttur. Camadan-Dinç'e göre, geçiş dönemi içerisinde KK oranlarında istenen düşüş gerçekleştirilememiş, hatta bazı bölgelerde artışlar görülmüştür. Bu nedenle, mevcut yapıyla devam edilmesi halinde, bundan sonraki süreçte de istenilen KK oranlarına ulaşılamama ihtimali mevcuttur. Yazarlar yerinde bir şekilde, sistemin mantık silsilesinin mevcut durumdaki gibi devam etmesi halinde, ulusal tarife uygulamasının sonsuza kadar sürmesi mümkündür[518].

Bir başka görüşe göre ise toplam bedellerde önemli farklılıklar olmayan on sekiz bölgede, bölgesel tarife uygulamasına geçilmesi mümkündür. KK oranı çok yüksek olan üç bölgede ise bölgesel tarife uygulamasına geçilmeyerek alternatif bir uygulama yürürlüğe sokulabilir[519].

---

[515] Nedim Korkutata, "**Elektrik Tarifeleri ve Çapraz Sübvansiyonlar**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 18, Ankara, 2011, (**Çapraz Sübvansiyonlar**), s. 22.
[516] RG: 26.07.2008, S. 26948.
[517] RG: 31.01.2013, S. 28545.
[518] Camadan / Dinç, **Ulusal Tarife**, s. 17-18.
[519] Camadan, **Yeni Dönem**, s. 31.

3. Çapraz Sübvansiyonlar

a. Kavram ve Çapraz Sübvansiyonların Gerekçeleri

Bu başlıkta, çapraz sübvansiyon kavramı ve bunun elektrik piyasasındaki uygulamaları ele alınarak, bu uygulamaların, tüketicilerin lehine veya aleyhine sonuç doğurup doğurmadığı irdelenecektir.

Yapılan bir tanıma göre, bir şirket, bir pazarda doğan maliyetleri, başka bir alandaki faaliyetlerine yüklüyorsa veya elde ettiği geliri aynı şekilde başka bir pazardaki faaliyetlerini finanse etmek için kullanıyorsa çapraz sübvansiyon söz konusudur[520]. Bununla beraber, elektrik piyasası incelendiğinde, sadece faaliyetler açısından değil, dağıtım bölgeleri ve abone grupları arasında da, bu sayılanların her biri içerisindeki unsurlar açısından doğan maliyetlerin, bir diğer unsura yüklenebildiği görülmektedir.

Bir piyasanın gerçek maliyetlere dayanılarak oluşabilmesi için her piyasa faaliyeti kendi içinde yer alan maliyet kalemlerinden oluşmalıdır[521]. Aksi takdirde, ilgili faaliyeti gerçekleştiren kişiler arasındaki rekabette, rekabeti bozucu unsurlar doğacağından, EskiEPK ve EPK'da öngörülen rekabetçi yapının engellenmesi söz konusu olacaktır. Örneğin, tekel olunan dağıtım sektöründen elde edilen gelirlerin, perakende satış faaliyetinde kullanılması halinde, sadece perakende satış faaliyetinden kar / zarar elde eden şirketlere göre, finansal açıdan daha güçlü hale gelinebilecek ve diğer şirketleri perakende satış faaliyeti açısından saf dışı bırakarak, bu faaliyet açısından öngörülen rekabet ortamının bozulmasına yol açabilecektir.

Bu nedenlerle, çapraz sübvansiyon, arzulanan bir durum değildir ve mevzuatta çeşitli hükümlerde yasaklanması yönünde hükümler getirilmiştir. EPTY m. 12/1(i) uyarınca, faaliyetler arasında çapraz sübvansiyona yer verilmemesi, gelir

---

[520] İrfan Akın, "**Enerji Direktiflerinde Ayrışma**", FMR, C. 8, S. 2008/1, Ankara, 2008, s. 13.

[521] Mustafa Yavuz, "**Elektrik Piyasasında Piyasa Faaliyetleri, Ayrıştırma ve Çapraz Sübvansiyon Yasağı**", FMR, C. 8, S. 2008/4, Ankara 2008, s. 39-77**, (Sübvansiyon)**, s. 69.

düzenlemesinde esas alınan hususlardandır. Yine EPTY m. 15/3 uyarınca[522], çapraz sübvansiyonu engelleyici bir hüküm getirilmiştir.

EPLY m. 44'te de çapraz sübvansiyon yasağı çeşitli yönlerden ele alınmıştır. Bu maddeye göre, öncelikle, görevli tedarik şirketlerine özgü bir hüküm getirilerek, bu şirketlerin, perakende satış faaliyeti ile perakende satış hizmeti için ayrı hesap tutacağı ve bu hesaplar arasında çapraz sübvansiyon yapamayacağı hükme bağlanmıştır.

Daha genel bir düzenleme ise EPLY m. 44/4'te bulunmaktadır. Bu hükme göre, tarifesi düzenlemeye tabi faaliyet yürüten lisans sahibi; müessesesi, bağlı ortaklığı, iştiraki veya ortağının kendisi ile aynı holding ya da şirketler topluluğu çatısı altında yer alan başka bir şirketle, piyasa faaliyetleri arasında, piyasa faaliyetleri ile piyasa dışı faaliyetleri arasında çapraz sübvansiyon tesis edemez.

Bununla beraber, yukarıdaki bölümlerde ayrıntılı olarak anlatılmış olduğu üzere, Türkiye'de henüz bölgesel tarife yerine ulusal tarife uygulandığından, çapraz sübvansiyon da uygulanmaktadır. 2006 yılında EskiEPK'ya eklenen Geçici m. 9 ile başlayan çapraz sübvansiyon süreci, yukarıdaki bölümlerde bahsedilen Bakanlar Kurulu kararı, EskiEPK Geçici m. 9'da yapılan değişiklikler ve son EPK Geçici m. 1 ile devam etmektedir. EPK Geçici m. 1 uyarınca, 2015 yılı sonuna kadar ulusal tarifeye ve ulusal tarifede çapraz sübvansiyona izin verilmiştir. Ulusal tarife uygulaması da bir çeşit çapraz sübvansiyon sayılabilir[523].

[522] EPTY m. 15/3 uyarınca, "*Gelir düzenlemesi kapsamında hiçbir surette tarife dışı ve/veya tarife altı uygulamaya ya da herhangi bir tüketici grubunun sübvansiyonuna ilişkin gelir/gider kalemi öngörülemez.*"

[523] Camadan, **Yeni Dönem**, s. 31.

b. Çapraz Sübvansiyonların Çeşitleri, Etkileri ve Sonuçları

EPK kapsamında, çapraz sübvansiyon, dağıtım bölgeleri ve abone grupları arasında yapılmaktadır[524]. Yine, EPK Geçici m. 1'de ve gerekçesinde, dağıtım bölgeleri, abone grupları, elektrik piyasası faaliyetleri veya diğer hangi konular arasında çapraz sübvansiyon yapılabileceği belirtilmediğinden, çapraz sübvansiyonun hangi durumlarda uygulanacağı konusunda bir belirsizlik söz konusudur. Camadan'a göre de, EPK Geçici m. 1'de belirtilen çapraz sübvansiyon ile ne amaçlandığı ve yukarıda bahsedilen hangi konularda çapraz sübvansiyon uygulanabileceği çok açık değildir. Çapraz sübvansiyon ile belirtilmek istenenin abone grupları arasında sübvansiyon mu, yoksa sadece bölgeler arası sübvansiyon mu olduğu tam olarak bilinmemektedir. Bu nedenle, ifade edilmek istenenin tam olarak tanımlanması gerekir[525].

Yukarıdaki açıklamalar uyarınca, EPK'da belli bir tanım olmadığından, abone grupları arasında çapraz sübvansiyon yapılabileceği ileri sürülebilecektir. Bu olası durumun, aleyhine çapraz sübvansiyon gerçekleştirilen tüketicilerin menfaatine olmadığı açıktır. Örneğin, genel olarak serbest tüketici niteliği bulunan sanayi aboneleri ile serbest olmayan tüketici niteliğindeki mesken aboneleri arasında çapraz sübvansiyon yapılması mümkündür. Bu durumun uygulamada yaratabileceği sorunlara EskiEPK döneminde şöyle bir örnek verilmiştir: dağıtım şirketleri, açıklarını kapatmak için maliyetlerin önemli bir bölümünü rekabete kapalı olan mesken ve ticarethane abonelerine koyarak, rekabete açık olan sanayi abonelerinin fiyatını düşürebilirler. Bu durum ise, önemli rekabet avantajı yaratarak diğer tedarikçilerin rekabet gücünü ortadan kaldırabilir[526]. Bu nedenle, zaten perakende satış sözleşmesini müzakere etme şansı bulunmayan ve ancak, uygun düştüğü ölçüde GİŞ'e ve haksız şartlara dair hükümlerle korunabilen tüketicilerin aleyhine (özellikle bunların mesken abonesi olması halinde), bir de çapraz sübvansiyonla çeşitli yükümlülüklerin yüklenmesi gibi bir külfet ortaya çıkabilecektir.

---

[524] Yavuz, **Sübvansiyon,** s. 56, s. 69.
[525] Camadan, **Yeni Dönem**, s. 33.
[526] Yavuz, **Çapraz Sübvansiyon**, s. 75.

Bu tartışmaların yanında, her ne kadar, faaliyetler arasında ve abone grupları arasında da çapraz sübvansiyonların yapılması teorik olarak mümkün olsa da, abone grupları arasındaki çapraz sübvansiyon oranları 2011 yılı son dönemi tarifeleri ve sonrasında önemli ölçüde azaltılmış olduğundan, pratik açıdan önem arz etmediği ifade edilmektedir[527]. Dolayısıyla, çapraz sübvansiyonun esas önemli olduğu nokta dağıtım bölgeleri arasındaki çapraz sübvansiyondur. Zira, belirtilmiş olduğu üzere, KK oranlarının yüksek olduğu bölgelerdeki şirketlerin gereksinimlerinin karşılanabilmesi için diğer bölgelerdeki tüketicilerden, FEM ile ödemeleri gerekenden fazla bedeller toplandığından, şirketlerin ilgili gereksinimlerinin karşılanabilmesi amacıyla, KK oranı düşük bölgelerinden toplanan bedellerle, KK oranı düşük bölgelere çapraz sübvansiyon yapıldığı görülmektedir.

Çapraz sübvansiyon sayesinde bazı tüketiciler elektriği daha ucuza kullanırken, bazı tüketiciler ise ödemeleri gereken bedelin üzerinde bedel ödemek zorunda kalmaktadırlar. Bazı tüketicilerin ödemeleri gereken bedelin üzerinde bir bedel ödemesi yüzünden, ilgili dağıtım veya tedarik şirketleri de gereksinimlerinden fazla bedel tahsil etmektedir. Bölgeler arasındaki maliyet farklılıklarından ve ulusal tarife uygulamasından kaynaklanacak öngörülenden fazla gelir elde eden bu şirketler, bu fazla geliri, FEM aracılığıyla öngörülenden düşük gelir elde eden dağıtım şirketlerine aktarmaktadır[528].

Yavuz'a göre, rekabet içinde yürütülen bir faaliyetin, rekabete açık olmayan bir faaliyetten elde edilen gelirle desteklenmesi, rekabete dayalı serbest piyasanın oluşumu açısından arzu edilen bir durum değildir. Enerji sektörü açısından, özellikle doğal tekel özelliği arz eden faaliyetlerle rekabete açık faaliyetler arasında yapılacak olan çapraz sübvansiyon, rekabete dayalı piyasa yapısını bozacak niteliktedir[529]. Biz de bu görüşe katılıyoruz. Ancak, daha önce de ifade edilmiş olduğu üzere, çapraz sübvansiyondan kaynaklı esas önemli konu, dağıtım bölgeleri arasındaki çapraz sübvansiyondur. Bu bağlamda, KK elektrik tüketimi sona ermeden bölgeler arası çapraz sübvansiyonun önüne geçmek çok mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla,

---

527 Camadan, **Yeni Dönem**, s. 31.
528 Camadan, **Mekanizma**, s. 9; FEM için bkz. İkinci Bölüm, VI., D.
529 Yavuz, **Sübvansiyon**, s. 55.

daha önce önerilen yöntemlerle KK elektrik tüketiminin önüne geçilmesi halinde, çapraz sübvansiyonun buna bağlı olarak azalacağını veya kalkacağını düşünüyoruz.

4. Tüketicilerin Korunması Meselesinin Kaçak Elektrik Kullanımı ve Ulusal Tarife Kapsamında İncelenmesi

Yukarıdaki bölümlerde de belirtilmiş olduğu üzere, Türkiye'de ulusal tarife uygulanmasının en önemli nedeni KK oranının yüksek olmasıdır. Yine yukarıda açıklanmış olduğu üzere, ulusal tarife sonucunda çapraz sübvansiyonlar uygulanmakta, bu da faturalarını düzenli biçimde ödeyen tüketiciler açısından haksızlık oluşturmaktadır. Bu nedenle, KK hususunun ve ulusal tarife meselesinin çözülmesi ve bunun tüketicilere olası yansımaları yönünde çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Bu fikirlerin temel amacı, elektrik piyasasındaki tüketicilerin korunmasına yönelik görüşler içermesidir.

Kaçak elektrik kullanımının önemli nedenlerinden birinin ekonomik olması ve ekonomik nedenlerin insanları kaçak elektrik kullanıma itmesi nedeniyle, bu sorunun çözümü için bir öneri olarak, EskiEPK m. 13'te, EPK m. 17/7'de yer alan "*Tüketicilerin Desteklenmesi*"ne dair hükümlerden yararlanabilineceği ileri sürülmüştür[530]. Dolayısıyla, bu hükmün uygulanması halinde, tarifelere müdahale etmeksizin, KK oranının yüksek olduğu bölgelerde, KK oranının azaltılması amacıyla, ekonomik yönden tüketicilerin desteklenmesi amacıyla çeşitli sübvansiyonların yapılması mümkün olabilecektir.

[530] Camadan, **Analiz**, s. 8. EPK m. 17/7 uyarınca, "*Belirli bölgelere veya belirli amaçlara yönelik olarak tüketicilerin desteklenmesi amacıyla sübvansiyon yapılması gerektiğinde, sübvansiyon fiyatlara müdahale edilmeksizin yapılır. Sübvansiyonun tutarı ile usul ve esasları ilgili bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenir ve ilgili kurumun bütçesinden ödenir*." Bu maddenin EskiEPK m. 13/1(c)(1)'deki hali ise *"Belirli bölgelere ve/veya belirli amaçlara yönelik olarak tüketicilerin desteklenmesi amacıyla sübvansiyon yapılması gerektiğinde, bu sübvansiyon fiyatlara müdahale edilmeksizin, miktarı ile esas ve usulleri Bakanlığın teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenmek üzere söz konusu tüketicilere geri ödeme şeklinde yapılır."* şeklindeydi. Aynı husus EPTY m. 21'de de tekrarlanmıştır.

Yavuz'a göre de, KK oranının yüksek olduğu dağıtım bölgelerinin sosyal nedenlerle sübvanse edilmesi gerektiğinde, bu husus bugüne kadar tüketicilere ve üreticilere yüklenerek giderilmeye çalışılmıştır. Ancak, bu hususun, tüketiciler ve üreticiler tarafından değil, EPK m. 17/7 hükmü çerçevesinde, Devlet tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir[531].

Aslan, bu hükmün KK elektriğin ötesinde de uygulanabileceğine dair şu örneği vermektedir: çok uzak yerlerde bulunan tüketicilerin de uygun koşullarla elektrik enerjisinden faydalanması sosyal devletin gereği olduğu için, uzaklıktan kaynaklanan ek maliyetlerin devlet tarafından sübvanse gerekebilir. Bunun gibi, belirli bölgelere veya belirli amaçlara yönelik olarak tüketicilerin desteklenmesi amacıyla sübvansiyon yapılabilecektir. Ancak, bu sübvansiyon, tarifelere müdahale etme veya oynama suretiyle değil, devletin maliyetlerin tamamını veya bir kısmını doğrudan üstlenmesi suretiyle olmalıdır. Bu sayede hem piyasanın rekabetçi yapısına müdahale edilmeyecek, hem de sosyal devletin gereği olarak tüketiciler desteklenecektir[532].

Camadan - Dinç de, haklı olarak, ulusal tarifelerin uygulanması ek politikalarla desteklenmediği sürece, çözüm üretmeye katkı olasılığı olmadığı gibi, olan sorunları daha da ötelemesi, ertelemesi ve büyütmesi ihtimali söz konusudur. Yazarlar, tüketicilerin korunması açısından bir kısım ek düzenlemelerle birlikte bölgesel tarife uygulamasına geçilmesinin, ulusal tarife uygulamasının devamından daha makul bir yaklaşım olacağını düşünmektedirler. Yine yazarlara göre, toplam bedellerde çok ciddi sapmalar gözükmeyen 18 bölgede bölgesel tarife uygulamasına geçilebilir. Geriye kalan KK oranı yüksek üç bölgede ise bölgesel tarife uygulamasına geçilmeyerek alternatif bir uygulama yürürlüğe sokulabilir. Bu bölgelerde KK oranını azaltmak için değişik tarife yöntemleri dâhilinde (etkin bir sosyal tarife, ek teknolojik yatırımlar gibi) kayıtlı müşteri sayısı artırılarak KK oranları azaltılmaya çalışılabilir. Ortaya çıkacak ek maliyet, oluşturulacak ek fonlarla, doğrudan Bakanlık (veya Hazine Müsteşarlığı, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı vb.) tarafından veya tüm tüketicilere yansıtılan yıldan yıla azalan bir fon içerisinde desteklenebilir[533].

---

[531] Yavuz, **Sübvansiyon**, s.73.
[532] Aslan / Katırcıoğlu / Altınay / Ardıyok / Ilıcak / Gültekin / Önal / Akçaoğlu**, a.g.e.**, s. 367.
[533] Camadan/Dinç, **Ulusal Tarife**, s. 18.

D. Fiyat Eşitleme Mekanizması

1. Genel Olarak

Yüksek KK oranlarından dolayı, bölgesel tarifeler yerine ulusal tarife uygulandığından, güncel durumun, tüketicilerin aleyhine olduğu ve bu durum nedeniyle, tüketicilerin, ödemeleri gerekenden fazla bedeller ödediği, bunun da hakkaniyete aykırı olduğu detayları ile yukarda belirtilmişti. Bu başlıkta, tüketiciler açısından hakkaniyete aykırı olan bu sistemin, temel olarak işleyişi anlatılarak, tüketicilerin hangi sistem ve mekanizma ile ödemeleri gerekenden fazla bedel ödediği ve hakkaniyete aykırı bu durumun nasıl işlediği ele alınacaktır.

EskiEPK Geçici m. 9 uyarınca EPDK tarafından DFEM Tebliği[534] düzenlenmişken, daha sonra FEM Tebliği[535] yürürlüğe konarak eşitleme mekanizmasının nasıl uygulanacağı açıklığa kavuşturulmuştur. FEM Tebliği m. 4/1(c) uyarınca, FEM, *"Tüketicilerin dağıtım bölgeleri arasındaki maliyet farklılıklarından kısmen veya tamamen korunmasını sağlayan mekanizma"* olarak tanımlanmıştır.

Ulusal tarife uygulanması nedeniyle, dağıtım ve tedarik şirketleri için öngörülmüş olan miktarlarla toplanan miktarlar arasında fark oluşacağından, elde etmesi gerekenden daha fazla gelir elde eden dağıtım ve tedarik şirketleri, bu fazla geliri, TETAŞ aracılığıyla, elde etmesi gerekenden daha az gelir elde eden dağıtım ve tedarik şirketlerine transfer etmektedir. Dağıtım şirketlerinin ve görevli tedarik şirketlerinin, dağıtım, PSH, perakende satış ve KK'ya ilişkin maliyetleri ve/veya onaylanmış gelir tavanları dikkate alınarak elde edilen toplam maliyet/tavan tüm Türkiye'deki tüketicilere FEM çerçevesinde yansıtılmaktadır. Böylelikle, örneğin,

---

[534] RG: 21.12.2006, S.26383. DFEM, DFEM m. 1 uyarınca, EskiEPK Geçici m.9'a dayanılarak hazırlanmıştır.

[535] RG: 06.03.2013, S.28579. FEM, FEM m. 1 uyarınca, EskiEPK Geçici m.9'a dayanılarak hazırlanmıştır.

tüm Türkiye'deki dağıtım sistemi kullanıcısı meskenler aynı dağıtım, iletim, PSH ve enerji bedelini ödemektedir[536].

FEM Tebliğ m. 1'de, tebliğin amacının tüketicilerin; dağıtım şirketleri arasındaki ve düzenlemeye tabi faaliyetleri açısından, görevli perakende satış şirketleri arasındaki, maliyet farklılıkları nedeniyle var olan fiyat farklılıklarından kısmen veya tamamen korunmasına ilişkin fiyat eşitleme mekanizmasının düzenlenmesi olduğu belirtilmiştir. FEM Tebliği m. 2 uyarınca, FEM Tebliği kapsamında değerlendirilecek olan fiyat eşitlemesine esas maliyetler; dağıtım şirketlerinin görev bölgelerinde elektrik dağıtım faaliyetinden kaynaklanan maliyetler, dağıtım şirketlerine iletim sisteminin kullanılmasından dolayı uygulanan tarifelerden kaynaklanan maliyetler ve hedef KK oranları esas alınarak ortaya çıkan KK enerji maliyetleri ile görevli perakende satış şirketlerine ilişkin düzenlemeye tabi perakende satışa esas enerji maliyetleri ve perakende satış hizmeti faaliyetlerinden kaynaklanan maliyetlerdir.

2. Destek Tutarlarının Hesaplanması

a. Dağıtım Şirketleri İçin Destek Tutarının Hesaplanması

FEM Tebliğ m. 7-8-9-10'da dağıtım şirketleri için toplam destek tutarının hesaplanması düzenlenmiştir[537].

FEM Tebliğ m. 7 uyarınca, dağıtım şirketlerine yapılacak toplam destek tutarı; dağıtım faaliyetine özgü destek tutarı, iletim faaliyetlerine özgü destek tutarı ve kayıp-kaçağa esas enerji miktarına özgü destek tutarından oluşmaktadır. Toplam

---

[536] Camadan/Dinç, **Ulusal Tarife**, s. 18.

[537] Bu bağlamda, toplam destek tutarı, FEM Tebliğ m. 4/1(h)'de, "*Dağıtım şirketleri için onaylı tarifeleri kapsamında bu şirketlerin dağıtım, iletim ve kayıp-kaçak kapsamında elde etmeleri öngörülen gelir ile ulusal tarife uygulaması sonucu elde ettikleri gelir arasındaki farkı; görevli perakende satış şirketleri için ise; perakende enerji satışı ve perakende satış hizmeti faaliyetlerinden elde etmeleri öngörülen gelir ile ulusal tarife uygulaması sonucu elde ettikleri gelir arasındaki fark*" olarak belirtilmiştir.

destek tutarının bileşenlerinin her birinin hesaplanmasında benzer bir yöntem kullanılmaktadır (m. 8, m. 9, m. 10). Buna göre, her bir bileşene özgü destek tutarı, ilgili gelir tavanından veya gelir gereksiniminden, ulusal birim bedeller esas alınarak tüketicilerden elde edilmesi öngörülen gelirin çıkarılması ile bulunmaktadır.

b. Tedarik Şirketleri İçin Destek Tutarının Hesaplanması

FEM Tebliğ m. 11-12-13'de ise görevli perakende satış şirketleri[538] için toplam destek tutarının hesaplanması düzenlenmiştir. Perakende satış şirketlerine ilişkin uygulama da dağıtım şirketlerine ilişkin uygulamaya benzemektedir[539]. FEM Tebliğ m.11 uyarınca, görevli perakende satış şirketlerine yapılacak toplam destek tutarı; perakende enerji satış faaliyetine özgü destek tutarı ve perakende satış hizmeti faaliyetine özgü destek tutarından oluşmaktadır. Toplam destek tutarının bileşenlerinin her birinin hesaplanmasında benzer bir yöntem kullanılmaktadır (m. 12, m. 13). Buna göre, her bir bileşene özgü destek tutarı, ilgili gelir tavanından veya gelir gereksiniminden, ulusal birim bedeller esas alınarak tüketicilerden elde edilmesi öngörülen gelirin çıkarılması ile bulunmaktadır.

3. Fiyat Eşitleme Mekanizmasının İşleyişi

Yukarıda verilen bilgiler uyarınca hesaplanan destek tutarları, FEM Tebliği m. 15 uyarınca, TETAŞ üzerinden ilgili dağıtım ve tedarik şirketlerine aktarılmaktadır. Başka bir ifade ile yukarıda da ifade edilmiş olduğu üzere, ulusal tarife uygulanması nedeniyle, dağıtım ve tedarik şirketleri için öngörülmüş olan miktarlarla toplanan miktarlar arasında fark oluşacağından, elde etmesi gerekenden daha fazla gelir elde eden dağıtım ve tedarik şirketleri, bu fazla geliri, TETAŞ aracılığıyla, elde etmesi gerekenden daha az gelir elde eden dağıtım ve tedarik şirketlerine transfer etmektedir.

---

[538] EPK uyarınca tedarik şirketleri olarak anlaşılmalıdır.
[539] Camadan/Dinç, **Ulusal Tarife**, s. 14.

Camadan, FEM ve ulusal tarifenin uygulamada zaman zaman yanlış anlaşılabildiği ve bazı şirketlerin, sanki kendi hak ve gelirlerini, haksız bir şekilde diğer şirketlere transfer ediyormuş gibi düşündüklerini belirtmektedir. Oysa transfer edilen bu gelirler, şirketlerin değil, fakat diğer şirketlerin gelir gereksinimi içinde yer alan, fakat ulusal tarife uygulanması nedeniyle diğer bölgelerdeki tüketicilerden toplanan gelirlerdir[540]. Camadan, piyasadaki şirketlerin aslında bir gelir kaybı olmadığını şu örnekle açıklamaktadır[541]. Buna göre;

Tablo 1.1 Üç Şirketli Tek Faaliyetli Bir Ulusal Tarife Hesaplaması Örneği

Şirket	Gelir Gereksinimi (TL)	Dağıtılan Enerji (MWh)	Birim Maliyet (TL/MWh)
A	1000	1000	1
B	1500	1000	1,5
C	1200	1000	1,2
TOPLAM	3700	3000	1,23

(Kaynak: Camadan, Mekanizma, s. 10-11.)

Şirketlerin maliyetlerini karşılayabilme adına belli bir gelir gereksinimi vardır. Bu gereksinim de yapılan maliyetler oranında ve ifa edilen edimler karşılığında belli bir gereksinim elde edilmesi halinde karşılanmaktadır. Tablo 1'de, örneğin, A şirketinin bir dağıtım şirketi olduğunu ve gelir gereksiniminin 1000 TL olduğunu farz edelim. A şirketi 1000 MWh elektrik dağıtacaktır. Dolayısıyla, bu gelirini elde edilmesi için yapılan harcamaların tüketicilere maliyeti, şayet bölgesel tarife uygulanırsa, 1 TL/MWh olacaktır. Bu durum, B ve C şirketleri için de geçerlidir.

Şayet bölgesel tarife geçerli olsaydı, bu birim maliyetler, her bir dağıtım bölgesindeki tüketicilere, bölgesindeki birim maliyet oranında yansıyacaktı (Örneğin

[540] Camadan, **Mekanizma**, s. 10.
[541] **a.g.e.**, s. 10-11.

A bölgesindeki tüketiciler için birim maliyet 1 TL/MWh olacaktır.). Ancak Türkiye'de henüz bölgesel tarife değil, ulusal tarife uygulandığından, bölge bazında değil, fakat tüm ülkede tek bir tarife varmış gibi düşünülmesi gerekmektedir. Bu nedenle tüm bölgelerin gelir gereksinimleri ve enerji miktarları dikkate alınarak tek bir birim maliyet elde edilmektedir (Bu nedenle A, B ve C bölgeleri toplanarak 1,23 TL/MWh birim maliyet bulunmuştur.).

Tablo 1.2. Örnek Durumdaki Destek Tutarlarının Hesaplanması

Şirket	Gelir Gereksinimi (TL)	Toplanan Gelir (TL)	Destek Tutarı (TL)
A	1000	1233,33	233,33
B	1500	1233,33	-266,67
C	1200	1233,33	33,33
TOPLAM	3700	3700	0

(Kaynak: Camadan, Mekanizma, s. 10-11.)

Ulusal tarife dolayısıyla tek bir birim maliyet olduğundan, tüm işlemler, bölge ayrılmaksızın aynı birim maliyet üzerinden yapılmaktadır. Bu nedenle, her üç şirket de 1000 MWh elektrik dağıttığından, 1.23 TL/MWh birim maliyet üzerinden aynı geliri elde etmektedir (1233,33 TL). Oysa, her üç şirketin de gelir gereksinimi birbirinden farklıdır. Dolayısıyla, şirketler elde ettikleri fazla miktarı destek tutarı olarak diğer şirketlere göndermektedir. Ulusal tarife dolayısıyla eksik gelir elde eden şirketler de (örneğin B şirketi) kendisine verilen destek tutarları ile gelir gereksinimini sağlamış olmaktadır. Dolayısıyla, bu örnekte de görülebileceği üzere, aslında amaç, her bir şirketin gelir gereksinimini sağlamak olduğundan, aslında şirketlerin kendi gelirlerini transfer etmesi söz konusu değildir. Ancak bu durumda, bazı bölgelerde yaşayan tüketicilerin (örneğin A ve C) gelir gereksinimi miktarından daha fazla fatura bedeli ödemesi söz konusudur.

SONUÇ

Uzun bir süre kamunun tekelinde olan elektrik piyasası, 1980 sonrası çıkarılan kanunlarla özel sektöre açıldıktan sonra, çeşitli ayrışmalara uğramış, doğal tekel niteliğinde olan sektörler kamunun elinde kalırken, yapısı gereği rekabete açılabilecek olan sektörler rekabete açılarak özel sektörün de elektrik piyasasına dâhil olması sağlanmıştır. İletim ve dağıtım faaliyetleri, genel olarak, doğal tekel niteliğinde kabul edilmektedir. 2004 ve 2009 Strateji belgeleri ile liberal hedefler konmuş olup, hızlı bir şekilde, kamunun elindeki dağıtım ve üretim şirketleri ile varlıklarının özelleştirilmesi ve uzun vadede serbest olmayan tüketicilerin, serbest tüketici olması gibi amaçlar edinilmiştir. Reform addedilen EskiEPK'nın yürürlüğe girmesinden sonraki süreçte, bir denetleyici ve düzenleyici kurum olan EPDK kurularak, elektrik piyasasını regüle etme görevi EPDK'ya verilmiştir.

1980'li yıllarda başlayan süreç çerçevesinde, dikey bütünleşik yapı ayrıştırılmış, bunun sonucunda, elektrik piyasasında; üretim, iletim, dağıtım, arz, ithalat – ihracat ve piyasa işletim faaliyetleri ortaya çıkmıştır. Dikey bütünleşik yapı mevcutken, doktrin ve yargı içtihatlarında kamu hizmeti niteliğinde görülen bu faaliyetlerin, ayrışmadan sonra, hala kamu hizmeti olup olmadığı tartışılmıştır. Doktrindeki bir takım fikirlere göre, bu hizmetlerin tamamı kamu hizmeti iken, diğer fikirlere göre, iletim ve dağıtım kamu hizmeti niteliğini haiz iken, diğer faaliyetler açısından, kamu hizmeti söz konusu değildir.

Elektrik piyasasının, EPK ile verilmiş mevcut yapısında, üretim faaliyeti çerçevesinde, kamu ve özel sektör tarafından elektrik üretilmekte; üretilen bu elektrik, TEİAŞ ile iletilmekte; her biri bölgesinde tek olan dağıtım şirketleri tarafından dağıtılmakta ve arz faaliyeti ile tüketicilere ulaşmaktadır. Üretimde,

mevcut sözleşmeler ve EÜAŞ'ın ağırlığı bulunsa da, mevcut sözleşmelerin süresi sona erdikten ve EÜAŞ portföyündeki santraller özelleştikten sonra, bu faaliyeti, esasen özel sektörün götüreceği söylenebilir. İletim faaliyeti ise doğal tekel niteliği göstermekte ve TEİAŞ tarafından yürütülmektedir. Bununla beraber, TEİAŞ'ın tek görevi elektriğin iletimini sağlamak olmayıp, sistemdeki elektrik arz ve talebini, gün öncesi ve gerçek zamanlı olarak dengelenmesi de TEİAŞ'ın görevleri arasındadır. Dağıtım faaliyeti de doğal tekel niteliği göstermekte ve 21 bölgeye ayrılan Türkiye'de her bir bölgede tek bir dağıtım şirketi faaliyet göstermektedir. Yakın zamana kadar, aldıkları lisans çerçevesinde, perakende satış faaliyeti de yürüten bu şirketler, yakın dönemdeki mevzuat değişikliği uyarınca, bu görevi, görevli tedarik şirketine devretmek zorunda kalmıştır.

Tüketicilerin korunması ve haklarına ilişkin temel mevzuat TKHK ve bundan kaynaklı olan ikincil mevzuattır. Tüketicinin tanımı da burada yapılmıştır. Bununla beraber, tüketicilerin korunması ve haklarına ilişkin tek mevzuat, TKHK ve bundan kaynaklı ikincil mevzuat değildir. EPK ve bundan kaynaklı ikincil mevzuatta da, elektrik piyasasındaki tüketicilere ilişkin tanımlar bulunmakta olup, yine bu tüketicilerin hak ve yükümlülüklerine ilişkin hükümler getirilmiştir. EPK anlamındaki tüketiciler, serbest ve serbest olmayan tüketicilerdir. Bu bağlamda, iki kanun arasında, tüketicilerin niteliklerine ilişkin farklılıklar bulunmaktadır. Gerçekten de, TKHK anlamında tüketici kabul edilebilmek için, ticari ve mesleki amaçlarla hareket etmemek gerekirken, EPK anlamında böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır. EPK anlamındaki ayrım olan serbest – serbest olmayan tüketici ayrımında, en önemli unsur, belirli limitlerin üzerinde elektrik tüketmektir. Bu limitlerin üzerinde elektrik tükettikten sonra, tüketen kişinin, mesleki veya ticari amaçlarla hareket edip etmemesi önem arz etmeyecektir. Bu nedenle, EPK'daki tüketici tanımının daha geniş olduğu iddia edilebilecektir, zira bu tanım, ticari ve mesleki amaçlarla hareket edenleri de kapsamaktadır.

Söz konusu yapıda, sistemdeki çeşitli faaliyet, işlem ve sözleşmelerdeki bedeller, tarafların serbest iradesi ile belirlenebildiği gibi, bazı faaliyet, işlem ve sözleşmelerdeki bedeller ise maliyetlerin karşılanması, belirlilik ve standart

sağlanması, tüketicilerin korunması gibi nedenlerle düzenlemeye tabi tutulmuştur. Bu düzenleme sonucunda, ödenmesi gereken bedeller, özellikle doğal tekeller açısından tarifelere bağlanmıştır.

Düzenlemeye tabi tarife türleri çeşitlilik arz etmekle birlikte, bu tarifelerin her birinde bulunan ortak unsurlar da mevcuttur. Buna göre, tarifeler, tarifenin türüne göre, ilgili şirket tarafından hazırlanıp, EPDK tarafından onaylanmaktadır. Başka bir ifade ile, tarifelerin EPDK tarafından resen hazırlanması söz konusu olmayıp, EPDK'nın görevi, tarifelerin tabi olacağı genel esasları belirleyerek, bu tarifeleri onaylamaktır. Tarifeler, eşitler arasında ayrım gözetilmeksizin, uygulanır. Bununla beraber, eşitlik kavramından ne anlaşılması gerektiği doktrinde tartışma yaratmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin içtihatlarıyla esasları belirlenen bu ilkenin, mutlak olarak değil, fakat benzer durumda olanlar arasında uygulanmaması halinde, beklenen sonuçlar vermeyeceği doktrinde belirtilmektedir. Tarifeler, bu tarifeye tabi olan tüm gerçek ve tüzel kişileri bağlamaktadır. Tarifeler hazırlanırken, fiyat yapısı içine piyasa faaliyetleri ile doğrudan ilişkisi olmayan hiçbir unsur konulamaz. Tarifeler gelecek yılın tarifesidir. Tarifeler, bu tarifeleri düzenleyen tüzel kişilerin maliyetlerini karşılamalıdır. Bu maliyetlerin karşılanması için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir.

Tarifelerin belirlenmesinde kullanılan temel yöntemler gelir ve fiyat tavanı yöntemleridir. Gelir tavanı yönteminde, esasen maliyetler karşılanırken, fiyat tavanında, kar edilmesine yönelik olarak brüt kar marjı da söz konusu olmaktadır.

Düzenlemeye tabi tarife türleri, iletim, dağıtım, bağlantı, perakende satış, perakende satış hizmet, toptan satış, piyasa işletim ve son kaynak tedariki tarifesi olarak belirlenmiştir. İletim tarifesi kapsamında, kullanıcılar, iletim tesislerinden yararlandıkları için bir bedel ödemekle yükümlü olup, iletim tarifesi ile iletim sistemine yapılan harcama ve yatırımların karşılanması amaçlanmaktadır. Yine, piyasanın işletilmesinden sorumlu olan PMUM, TEİAŞ bünyesinde olduğundan, bu kurumun giderleri de iletim tarifesiyle karşılanmaktadır. Dağıtım tarifesi

kapsamında, kullanıcılar, dağıtım tesislerinden yararlandıkları için bir bedel ödemekle yükümlü olup, dağıtım tarifesi ile dağıtm sistemine yapılan harcama ve yatırımların karşılanması amaçlanmaktadır. Üretim tesislerinde üretilen elektriğin, sistem üzerinde nakli için, iletim - üretim, iletim - dağıtım şebekeleri arasında ve dağıtım şirketi ile tüketici arasında bağlantı olması gerekmektedir. Bu nedenle, bağlantı tarifesi kapsamında, ilgili kişinin, ilgili sisteme bağlanması ve erişmesi, ücretlendirilmek istenmiş ve bu ücret de tarifeye bağlanmıştır. Perakende satış tarifesi ile görevli tedarik şirketlerinin temin etmiş oldukları elektrik enerjisini serbest olmayan tüketicilere satabilecekleri miktarın belirlenmesi hedeflenmiştir. Söz konusu tüketiciler, tükettikleri elektrik enerjisi karşılığında bir bedel ödemekle yükümlü olduklarından, tüketecekleri elektrik enerjisi bedelinin birim fiyatlarının bu tarife ile karşılanması öngörülmüştür. Yine, perakende satış faaliyeti için BKM öngörüldüğünden, bu faaliyet sonucunda, görevli tedarik şirketleri tarafından elde edilecek BKM'nin bedelinin belirlenmesi ve tüketiciye yansıtılması da bu tarifenin amaçları arasındadır. Perakende satış hizmet tarifesi ile elektrik enerjisinin satımından sonra tahsil edilmesi gereken bedellere ilişkin olarak sunulan faturalama, sayaç okuma gibi hizmetlerin bedellerinin tahsili hedeflenmiştir. TETAŞ'ın ikili anlaşma ile sattığı elektrik dışındaki satışları tarife kapsamında olduğundan, TETAŞ'ın elektrik enerjisi satma yükümlülüğü altında bulunduğu kişilere uygulayacağı fiyatlar, şartlar ve bu ilişkiye dair hükümler, TETAŞ'ın toptan satış tarifesi içinde düzenlenmektedir. Piyasa işletim tarifesi, EPK m. 17/6(e)'de tanımlanmış olsa da, EPİAŞ henüz kurulmamış olduğundan, EPİAŞ'ın yapması gereken faaliyetler halihazırda PMUM tarafından yürütülmekte olduğu için, PMUM'a ilişkin iletim tarifesi kapsamındaki düzenlemeler geçerlidir. Son kaynak tedariki tarifesi ise son kaynak tedariki kapsamında kalan tüketicilere uygulanan tarifedir.

Söz konusu tarifeler kapsamında, aboneler çeşitli gruplara ve bazı durumlarda alt gruplara ayrılarak, farklı bedellere tabi kılınmıştır. Abone grupları, temel olarak mesken, sanayi, ticarethane, tarımsal sulama ve aydınlatma gruplarından oluşmaktadır. Tarifeler kapsamında, tüketicilere çeşitli olanaklar sunulmuş olup, tüketicilerin elektrikten faydalandıkları zaman dilimi, elektrik

sistemine bağlı oldukları hat vs. gibi nedenlerle, tabi oldukları tarife türlerinde değişik alternatiflere sahip olması sağlanmıştır. Buna göre, tüketiciler, talep etmeleri halinde, sisteme farklı hatlardan bağlanarak, farklı tarifelere tabi olabileceği gibi; elektriği kullandıkları zaman dilimine göre, kendileri için uygun zaman dilimini seçerek, tek zamanlı veya çok zamanlı tarife kapsamında da olabilecektir. Yine, sistem için zararlı olan reaktif enerjinin engellenmesi amacıyla, tüketiciler, fazla reaktif enerji kullanmamaları adına, reaktif enerji tarifesine tabi olduğu gibi; dağıtım sistemini kullanmadan, doğrudan üreticilerinden elektrik tedarik etmeleri halinde de, çeşitli olumsuz olasılıklara karşı, kendilerine dağıtım sisteminde yer ayrılmış olmasından dolayı, emre amade kapasite bedeline tabidir. Ayrıca, nihai olarak tüketiciye yansıtılan bedellerde ve faturalarda, elektrik piyasası ile bağdaşmayan bir takım fon ve vergilerin de olduğu bazı yazarlarca ifade edilmektedir. Bunlardan özellikle TRT Payı'nın tahsilinin, EPK ve EPK'nın öngördüğü fiyatlandırma yöntemleriyle ile hiçbir ilgisi bulunmadığı gerekçesiyle doktrinde eleştiriye uğramıştır. TRT Payı matrahından KK bedelinin çıkarılması yönünde yapılan değişiklik üzerine açılan davada yürütmenin durdurulması kararı verilmesi üzerine, geçmişe dönük olarak KK bedeli tahsil edilip edilemeyeceği yönündeki tartışmalarda, hukuk güvenliği ve kazanılmış hakların korunması ilkeleri çerçevesinde, geçmişe dönük olarak tahsilât yapılmaması gerektiği ileri sürülmüştür.

Serbest tüketicilerin, tedarikçisini belirleyebilme ve yapacağı ikili anlaşmanın unsurlarını müzakere etme şansı bulunmasına rağmen, serbest olmayan tüketicilerin, elektrik tedarik edecekleri şirketi seçme hakları bulunmamaktadır. Bu tüketiciler, ancak bulundukları bölgedeki görevli tedarik şirketinden elektrik tedarik edebilmektedir. Elektriğin günlük hayattaki önemi dikkate alındığında, hiç kimse elektriksiz kalamayacağından, tüm tüketicilerin elektrik tedarik etmek isteyecekleri açıktır. Ancak sözleşme yapmak isteyen tüketicilerin seçim hakları yoktur, zira karşılarında sözleşmenin tarafı olabilecek tek bir kişi, yani görevli tedarik şirketi bulunmaktadır. Bu nedenle, tüketicilerin elektriksiz kalmaması adına, bu şirketlerin, serbest olmayan tüketicilerle (ve de ilgili şartları haiz olduğu takdirde, ikili anlaşmayla tedarikçisini seçmiş olmasına rağmen, çeşitli nedenlerle elektrik tedarik edemeyen son kaynak tedariki kapsamındaki serbest tüketicilerle) perakende satış sözleşmesi yapması zorunludur. Dolayısıyla, bu durumda, TBK anlamındaki önemli

ilkelerden biri olan sözleşme serbestîsi ilkesine önemli bir istisna getirilmiş olmaktadır. Görevli tedarik şirketleri, haklı bir sebepleri olmadığı müddetçe, başvuru yapan ve ilgili kapsamda olan herkesle perakende satış sözleşmesi yapmak zorunda olup, bu yükümlülüklerini yerine getirmemeleri halinde, yaptırım olarak, aynen ifa ile ve buna ek olarak, doğacak zararları karşılamakla yükümlü olacaktır.

Perakende satış sözleşmelerinde, bedel unsuru, ikili anlaşmaların aksine, tarifeler yoluyla belirlenmektedir. Başka bir ifade ile tüketici ve tedarikçinin müzakere ederek bedeli belirleyebilmeleri mümkün değildir. Bu sözleşmeyi imzalayan tüketicinin ödeyeceği bedel, tarifeler kapsamında belirlenecektir. Ayrıca, perakende satış sözleşmesi iltihaki sözleşme niteliğinde olup, bu sözleşmeyi yapmak isteyen tüketicinin, sözleşmenin hükümlerini müzakere etme şansı bulunmayıp, bu tüketicinin yapabileceği tek şey, önceden, tek taraflı, olarak, standart (tip) sözleşme şeklinde hazırlanmış olan sözleşmeyi yapmak veya sözleşmeyi yapmaktan vazgeçmektir. Bu nedenle, bu sözleşmeyi, ikili anlaşmalardan ayıran unsur, sözleşmenin standart (tip) sözleşme olarak hazırlanması ve bu yönüyle, GİŞ ve TKHK kapsamındaki tüketiciler açısından haksız şartlara ilişkin hükümlere tabi olmasıdır. GİŞ, birden fazla sözleşme ilişkisinde kullanılmak amacıyla düzenlenen, tek yanlı olarak hazırlanan, soyut ve genel nitelikli, belirli kişiler dikkate alınmaksızın, belirli topluluklara dönük olarak hazırlanan kurallardır. Haksız şartlar ise müzakere edilmeden, başka bir ifade ile tek taraflı olarak konulan; tüketici aleyhine dengesizlik doğuran ve dürüstlük kuralına aykırı olan şartlardır. Perakende satış sözleşmesi hükümleri de, GİŞ'in tanımı dikkate alındığında, GİŞ'e dair hükümlere tabidir. Buna karşın, TKHK kapsamındaki haksız şartlara ilişkin hükümler ancak mesken abonesi niteliğinde olan serbest olmayan tüketicilere uygulanabilecektir. Zira, TKHK anlamındaki tüketicinin, ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket etmesi gerektiği dikkate alındığında, sanayi ve ticarethane aboneleri açısından bu unsurun gerçekleşmediği söylenebilecektir. Tüketici aleyhine olan GİŞ yazılmamış sayılacak, TKHK anlamındaki haksız şartlar ise kesin hükümsüz olacaktır. Yine belirtmek gerekir ki, kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütmekte olan kişi veya kuruluşların hazırladıkları sözleşmelere de niteliklerine bakılmaksızın GİŞ ve haksız şartlara dair hükümlerin uygulanması gerekeceğinden, elektrik piyasasındaki perakende satış

sözleşmesi hükümleri de bu kapsamda olacaktır. Mesken abonesi niteliğindeki serbest olmayan tüketiciler, aynı zamanda TKHK hükümlerine tabi olduğundan, bunlara başta abonelik sözleşmesi hükümleri olmak üzere, TKHK'nın tüm hükümleri, uygun düştüğü ölçüde uygulanacaktır.

Elektrik piyasasındaki en önemli sorunlardan biri yüksek KK oranlarıdır. Kayıp elektrik, esasen, elektriğin doğasından kaynaklanan ve gerekli önlemler alınsa dahi, tam olarak engellenmesi mümkün olmayan kayıptır. Buna karşın, kaçak elektrik, esasen, hukuka aykırı bir şekilde elektrik tüketmektir. Kaçak elektrik kullanımı mevzuatta çeşitli yaptırımlara tabi kılınmıştır. Aynı zamanda, kaçak elektrik kullanımı, bir kısım Yargıtay içtihatları ve doktrinde ileri sürülen görüşler çerçevesinde, fiili borç ilişkisi teorisi kapsamında ele alınmıştır. Bu teori uyarınca, sözleşme yapmak ve böylece bir karşı edim borçlanmak şartıyla kamuya sunulan hizmetlerden yararlanan kişi, gerçekte böyle bir sözleşme yapmak istemeksizin, karşılıksız olarak bu hizmetten yararlanmış olsa bile, dürüstlük kuralı uyarınca fiilen kurulmuş olan bir borç ilişkisi ile bunun bedelini borçlanmış sayılacaktır. Bu sonuç için, sunulan edimden yararlanılmış olması yeterli görülmektedir. Dolayısıyla, elektrik kullanan tüketici, bundan yarar sağlarken hiçbir hukuki işlem yapma düşüncesi bulunmasa (kaçak olarak kullanmak istemiş olsa) ve hatta karşı taraf da onun bu sözleşme yapmama niyetini biliyor olsa, gene de sözleşme kurulmuş gibi bu hizmetlerin bedelini ödeyecektir. Fiili sözleşme teorisi sayesinde, sunduğu hizmetten yararlanılan kişi, sözleşme yapılsaydı isteyebileceği bedeli talep edebilecektir. Buna karşın, yine bir kısım Yargıtay içtihatları ve doktrinde ileri sürülen görüşler çerçevesinde, bu teori eleştirilmiş ve kaçak elektrik kullanımı haksız fiil olarak nitelendirilmiştir.

KK bedellerinin tüketicilerden tahsilinin hukuka uygun olup olmadığı konusunda çeşitli öneriler ileri sürülmüştür. İleri sürülen görüşler uyarınca, KK bedellerinin, aslında bu bedeli ödemekle yükümlü olmaması gereken tüketicilerden tahsil edilmesinin hukuka aykırı olduğu belirtilse de, bu bedellerin tüketicilere TSHH veya mahkeme kararları yoluyla iade edilip edilemeyeceği konusunda farklı fikirler mevcuttur. Bir kısım Yargıtay içtihatları ve doktrinde ileri sürülen görüşlere göre, bu

bedelin tahsil edilmesinde, şirketlerin inisiyatif yetkisinin bulunmadığından, zira bu tahsilatlar, düzenleyici işlem niteliği bulunan tarifelere dayanılarak yapıldığından, TSHH ve mahkemelerin, tüketicilere, KK bedellerini iade etme yetkileri yoktur. Şayet bu yönde bir talep varsa, yapılması gereken, düzenleyici işlemin iptali için dava açılmasıdır. Buna karşın, diğer görüşler ve bir takım TSHH ile mahkeme kararları uyarınca, tüketicilerden haksız olarak alınan bu bedellerin, tarifeler veya benzeri işlemler gözetilmeksizin, tüketicilere iadesi gerekmektedir.

Türkiye'de tamamen rekabete ve de maliyetleri yansıtmaya dayalı bir yapıya geçilmesi öngörülmüş olsa da, piyasadaki şartların henüz istenen seviyede olmaması, arz güvenliği açısından yaşanan sorunlar ve de özellikle kayıp – kaçak oranının bazı bölgelerde çok yüksek olması dolayısıyla, çeşitli geçiş dönemleri öngörülmüştür. EPK ile en son öngörülen geçiş dönemi 2015 yılına kadar uzatılmıştır. Bu süre boyunca ulusal tarife uygulanması gerekecektir. Ulusal tarife uygulanmasıyla, tüm Türkiye çapında tek bir tarife uygulanmaktadır. Dolayısıyla, EPK'nın esas hedefi olan bölgesel tarifelerin, geçiş dönemi sonuna kadar uygulanması mümkün değildir. Oysa, bu hedef gerçekleşmiş ve bölgesel tarifeler uygulanmış olsa, her bir dağıtım bölgesindeki giderlere, KK bedelleri de dahil olmak üzere, o bölgedeki tüketiciler katlanacaktır. Geçiş dönemi sona erene kadar çapraz sübvansiyon uygulamasına devam edilecek, bölgeler arasındaki eşitsizlik, fiyat eşitleme mekanizması ile giderilecektir. Çapraz sübvansiyon, esasen, bölgeler arasında yapılacak, bu sayede, KK oranı yüksek olan bazı bölgelerdeki dağıtım ve tedarik şirketlerinin, elde etmeleri gereken geliri elde edememesi yüzünden, KK oranı düşük bölgelerdeki tüketiciler, ödemeleri gerekenden fazla bedel ödeyerek, bu şirketlerin açıklarını kapayacak, başka bir ifade ile bu şirketleri sübvanse edecektir. Bu durumun sonucu olarak, bazı tüketiciler, ödemeleri gerekenden daha yüksek bedeller ödemek zorunda kalacaktır. Pek çok yazar tarafından hukuka aykırı addedilen bu durum için tüketicilerin değil, fakat devletin bu bedellere katlanması; bazı bölgelerde bölgesel tarifelere geçilirken, diğer bölgelerde devletin sübvansiyonlarda bulunması; ihalelere, yüksek KK oranlarını bilerek giren, TTK uyarınca basiretli tacir olması gereken şirketlerin, bu duruma, dolayısıyla, kaçak elektrik kullanımı yüzünden eksik gelir elde etme riskine kendilerinin katlanması gibi çeşitli öneriler getirilmiştir.

KAYNAKÇA

Akcollu, Yeşim, **Elektrik Sektöründe Rekabet ve Regülasyon**, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2003.

Akın, İrfan, "**Enerji Direktiflerinde Ayrışma**", FMR, C. 8, S. 2008/1, Ankara, 2008, s. 12-34.

Akipek, Jale / Akıntürk, Turgut, **Eşya Hukuku,** İstanbul, 2009.

Alma, Hasan, "**Karpuz Faturası ve Elektrik Faturası Üzerine Bir Karşılaştırma**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 19, Ankara, 2012, s. 25-33.

Altan, Alparslan, **"Enerji Sağlama Sözleşmeleri Bakımından Sözleşme Özgürlüğü ve Sözleşme Yapma Zorunluluğu İlkelerinin Uygulanması"**, Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 2004, s. 61-89.

Arslan, Said, **Elektrik Enerjisi Sektöründe Serbestleşme, Yeniden Yapılanma, Özelleştirme Uygulamaları ve Dünya Örnekleri**, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara, 2008.

Aslan, İsmail Yılmaz /Altınay, Galip / Ilıcak, Ali / Önal, Emre / Katırcıoğlu, Erol / Ardıyok, Şahin / Gültekin, Banu / Akçaoğlu, Can, **Enerji Hukuku, Cilt 1 / Elektrik Piyasasında Rekabet ve Regülasyon**, Bursa, 2007.

Aslan, İsmail Yılmaz, **6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku,** Bursa, 2014, (**Tüketici**).

Atamer, Yeşim, **Yeni Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Uyarınca Genel İşlem Koşullarının Denetlenmesi – TKHK m. 6 ve TTK m. 55, f.1, (f) ile Karşılaştırmalı Olarak**, Türk Hukukunda Genel İşlem Şartları Sempozyumu, BATIHAE Yayını, Ankara, 2012, s. 9-73, (**Denetleme**).

Atiyas, İzak, **Elektrik Sektöründe Serbestleşme ve Düzenleyici Reform**, İstanbul, 2006, (**Reform**).

Atiyas, İzak, "**Regülasyon ve Rekabet**", Rekabet Kurumu Yayını, S. 0081, Ankara 2001, s. 31-55.

Ayanoğlu, Taner, "**Elektrik Kamu Hizmetinden Elektrik Piyasasının Düzenlenmesine Doğru**", İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, C. 13, S. 1, İstanbul, 2000, s. 66-86.

Aydos, Oğuz Sadık, **Ürün Sorumluluğu**, Ankara, 2009.

Ayrancı, Hasan, **Enerji Sözleşmeleri**, Ankara, 2010.

Başçıl, Aykut, **Elektrik Dağıtım Şirketlerinin Özelleştirilmesi Öncesi ve Sonrası Yükümlülükleri,** İstanbul, 2008.

Baykan, Renan, **Tüketici Hukuku, Mevzuata İlişkin Yorum – Eleştiri - Öneri,** İstanbul, 2005.

Baytan, İlhan**, Özelleştirme Hukuku ve Uygulamaları,** Ankara, 2009.

Bülbül, Erdoğan, **İdari İşlemlerin Yürürlükten Kaldırılması,** İstanbul, 2010.

Camadan, Ercüment / Dinç, Ali Rıza, "**Ulusal Elektrik Tarifesi: Tamam mı Devam mı?**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 19, Ankara, 2012, s. 12-19, (**Ulusal Tarife**).

Camadan, Ercüment / Erten, İbrahim Eten, **"Üretim Özelleştirmeleri Öncesinde Türkiye Elektrik Piyasasında Piyasa Gücünün Değerlendirilmesi"**, Enerji, Piyasa ve Düzenleme Dergisi, C. 1, S. 1, Ankara, 2010, s. 51-75.

Camadan, Ercüment / Kayabaş, Çetin, "**2011-2015 Dönemi Elektrik Dağıtım Tarifeleri**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 16, Ankara, 2011, s. 4-10.

Camadan, Ercüment, "**Dengesizlik Maliyetleri ve Perakende Enerji Satış Tarifeleri**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 8, Ankara, 2009, s. 7-10, (**Dengesizlik**).

Camadan, Ercüment, "**Elektrik Piyasasında Yeni Dönem ve Tarifeler**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 21, Ankara, 2012, s. 30-34, (**Yeni Dönem**).

Camadan, Ercüment, "**Elektrik Tarifeleri ve Gelir Farkı Düzeltme Bileşeni Uygulaması**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 23, Ankara, 2012, s. 36-41, (**Düzeltme Bileşeni**).

Camadan, Ercüment, "**Türkiye Elektrik Piyasasında Kayıp-Kaçağın Analizi**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 12, Ankara, 2010, s. 4-13, (**Analiz**).

Camadan, Ercüment, "**Elektrik Tarifeleri ve Fiyat Eşitleme Mekanizması**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 22, Ankara, 2012, s. 9-12, (**Mekanizma**).

Can, Mustafa Erdem, **Hukuki Açıdan Elektrik Piyasasında Rekabet**, Ankara, 2006.

Cengiz, Sibel, "**Türkiye'nin Elektrik Enerjisi Piyasasında Yeniden Yapılanma**", Yönetim Bilimleri Dergisi, C. 4, S. 1, Çanakkale, 2006, s. 125-147.

Ceylan, Murat, **Elektrik Enerjisi Santralleri ve Elektrik Enerjisi İletimi ve Dağıtımı**, Denizli, 2012.

Çınar, Ömer**, Tüketici Hukukunda Haksız Şartlar,** Ankara, 2009.

Dede, Aydın, "**Muhasebe Verilerinden Yararlanarak İşletmeyi Yönetmenin Önemi**",http://www.itimatymm.com/uploads/201292018535356Muhesebe%20Verilerinden%20Yararlanarak%20%C5%9Eirket%20Y%C3%B6netmenin%20%C3%96nemi.pdf, 25.11.2013.

Demir, Muhammed, "**Perakende Elektrik Satış Fiyatları**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 25-26, Ankara, 2013, s. 11-19, (**Fiyat**).

Demir, Muhammed, "**Perakende Elektrik Satışında Rekabet Üzerine**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 24, Ankara, 2012, s. 14-19, (**Rekabet**).

Doğan, Beşir Fatih, **"Elektrik Piyasasında Tüketicilerden Kayıp-Kaçak ve Sayaç Okuma Bedeli Alınmasının Hukuka Uygun Olup Olmadığı ve Tüketici Sorunları Hakem Heyetinin Görev Alanına Girip Girmediği"**, Enerji, Piyasa ve Düzenleme Dergisi, C. 2, S. 1, Ankara, 2011, s. 74-88, (**Kayıp-Kaçak**).

Doğan, Beşir Fatih, **"Elektrik Piyasasında TRT Payı Ödenmesi Konusunda Hukuki Gelişmeler"**, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 1, Malatya, 2013, s. 35-60, (**TRT Payı**).

Doğan, Osman Nuri, "**Elektrik Enerjisi Tarifesi**", http://www.eud.org.tr, 02.10.2013, (**Tarife**).

Doğru, Cem, "**Türkiye'de Elektrik Piyasasının Yeniden Yapılanması Sürecine Bir Bakış**", Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Metinleri, S. 2010/1, 2010, s. 1-31.

Elektrik Piyasası Düzenleme Kurumu, **Elektrik Piyasası Uygulama El Kitabı**, 2003, http://www.epdk.gov.tr, 14.12.2013.

Elektrik Üretim Anonim Şirketi, **Elektrik Üretim Sektör Raporu**, 2012, http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/SektorRaporuEUAS2012.pdf, 09.11.2013.

Eren, Fikret**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** Ankara, 2014.

Ergün, Çağdaş Evrim, **Elektrik Piyasasında Kamu Hizmeti**, Ankara, 2010.

Eroğlu, Muzaffer, **"Enerji Sektöründe Ayrıştırma Uygulamaları"**, Rekabet Dergisi, C. 11, S. 1, Ankara, 2010, s. 109-148.

Giritli, İsmet / Bilgen, Pertev / Akgüner, Tayfun / Berk, Kahraman, **İdare Hukuku,** İstanbul, 2013.

Gönen, Yakup, **Türkiye'de Elektrik Kamu Hizmetinin Yürütülmesi ve Lisans Usulü**, Ankara, 2011.

Günday, Metin**, İdare Hukuku,** Ankara, 2013.

Güneş, Cengiz**, Tüm Yönleriyle Elektrik Piyasası Yorum ve Açıklamaları,** Ankara, 2003.

Gürbüz, Ali Uygar, **Elektrik Sektöründe Özelleştirme ve Türkiye'de Serbest Tüketici Uygulaması**, İstanbul Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.

Gürzumar, Osman Berat**, Zorunlu Unsur Doktrinine Dayalı Sözleşme Yapma Yükümlülüğü,** Ankara, 2006.

Havutçu, Ayşe**, Tüketicinin Genel İşlem Şartlarına Karşı Korunması,** İzmir, 2003.

Hınç, Agah, "**Elektrik Üretim Yatırımlarında Karar Verme**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 8, Ankara, 2009, s. 15-17.

İlhan, Cengiz, **Tüketicilerin Korunması Hakkında Kanun Şerhi**, Ankara, 2006.

Karahan, Sami, **Ticari İşletme Hukuku**, Konya, 2012.

Karakılıç, Hasan, **Hukuki Açıdan Elektrik Piyasası**, İzmir, 2006.

Karamustafaoğlu, Mert, **Elektrik Üretimi Pazarındaki Mevcut Sözleşmelerin Pazarın Rekabetçi Yapısı Üzerindeki Etkileri**, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2007.

Kent, Bülent, **Türk ve Alman Hukukunda Elektrik Piyasasının Düzenlenmesi ve Düzenleyici Kurumlar**, Ankara, 2012.

Kılıçoğlu, Ahmet, **"Fiili Sözleşme İlişkileri"**, Ankara Barosu Dergisi, S. 5-6, 1985, s. 738-752.

Kır, Atıf, **Kamu Hizmetinin Görülme Usullerinden Ruhsat Usulü ve Elektrik Piyasası Örneği**, Ankara, 2013.

Korkutata, Nedim, "**Elektrik Perakende Satış Tarifeleri**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 23, Ankara, 2012, s. 41-48, (**Perakende Satış**).

Korkutata, Nedim, "**Elektrik Tarifeleri ve Çapraz Sübvansiyonlar**", Enerji Piyasası Bülteni, S. 18, Ankara, 2011, s. 21-28, (**Çapraz Sübvansiyonlar**).

Köse, Yasin, **"Abonelik Sözleşmeleri"**, Adalet Bakanlığı Dergisi, S. 41, Ankara, 2011, s. 149-171.

Köstekçi, Yaşar / Köstekçi, Özge, **Hukuk ve Ceza Davaları Boyutlarıyla Elektrik Enerjisi Hukuku**, İstanbul, 2012.

Kulalı, İhsan, **Elektrik Sektöründe Özelleştirme ve Türkiye Uygulaması**, Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezi, Ankara, 1997.

Oğuzman, Kemal / Seliçi, Özer / Özdemir, Saibe Oktay**, Eşya Hukuku**, İstanbul, 2013.

Oğuzman, Kemal / Turgut Öz**, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt 1,** İstanbul, 2013.

Özcan, Elvin Evrim, **İdare Hukuku Açısından Türkiye'de Elektrik Sektörünün Regülasyonu ve Avrupa Birliği, Rusya, Çin ve Güney Amerika Uygulamaları**, Ankara, 2010.

Özdamar, Mehmet, **Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketi**, http://www.icci.com.tr/2013/sunumlar/OT17_Mehmet_Ozdamar.pdf, 16.11.2013.

Özel, Çağlar / Özcan Büyüktanır Burcu G. / Özel Fatma, "**Elektrik Piyasalarında Elektrik Sağlama Amaçlı Sözleşmeler**", Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, Özel Sayı Vol. 8 (Armağan), C. 2, 2013, s. 2075-2126.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, **"Tanıtım Dokümanı–Türkiye Elektrik Dağıtım Sektörü Özelleştirmesi"**, http://www.oib.gov.tr/2010/dosyalar/TEDAS%207e%2-comments%20removed.pdf, 04.09.2013, (**Tanıtım Dokümanı**).

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, **"Türkiye'de Enerji Sektöründe Özelleştirme"**, http://www.oib.gov.tr/2010/dosyalar/TEDAS%20Teaser%20T%C3%BCrk%C3%A7e%20v05-comments%20removed.pdf, 04.12.2013.

Özercan, Müge, **Elektrik Endüstrisinin Yeniden Yapılandırılması ve Deregülasyon Sürecinde Perakende Satış Rekabeti**, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2007.

Pekgüçlü Karabulut, Güzin, **Türk Özel Hukukunda Yap-İşlet-Devret Sözleşmesi**, Ankara, 2007.

Poyraz, Mehtap, "**Geçiş Dönemi Sözleşmeleri Ve Serbest Piyasa Sisteminde TETAŞ ve EÜAŞ**", http://www.dektmk.org.tr/upresimler/enerjikongresi12/28-MehtapPoyraz.pdf, 13.11.2013.

Sancaktar, Oğuz, **"İdare Hukuku Yönüyle Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun Kısa Bir Değerlendirmesi"**, Amme İdaresi Dergisi, C. 34, S. 4, İzmir, 2001, s. 100.

Sevaioğlu, Osman, "**Elektrik Sektöründe Rekabet ve Yeni Elektrik Piyasası Kanunu**", Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları Dergisi, C. 13, S. Şubat-Mart 2001, Ankara, 2001, s. 53-89.

Şahin, Selen Yersu, **Elektrik Sektöründe Ayrıştırma**, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2012.

Tandoğan, Haluk**, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt I/1,** İstanbul, 2008**.**

Ulusoy, Ali, **Bağımsız İdari Otoriteler**, Ankara, 2003.

Tekinay, Selahattin Sulhi / Akman, Sermet / Burcuoğlu, Haluk **/** Altop, Atilla**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, 1993.

Tokbaş, Hakan (Editör) / Üçışık, Fehim (Editör) / Doğan, Beşir Fatih**, Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları,** Ankara, 2014**.**

Ülgen, Hüseyin / Teoman, Ömer / Helvacı, Mehmet / Kendigelen, Abuzer / Kaya, Arslan / Nomer Ertan, N. Füsun**, Ticari İşletme Hukuku,** İstanbul, 2009.

Ünal, Onur, **"Elektrik Piyasası Oluşumu"**, Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 2007, s. 83-98.

Yaman, Yücel, **Türkiye ile Texas Eyaleti (ERCOT Bölgesi) Dengeleme ve Uzlaştırma Sistemlerinin Hukuksal Açıdan Karşılaştırılması**, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara, 2006.

Yavuz, Nihat, **Öğretinin ve Uygulamanın Işığında Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi,** Ankara, 2010, (**Tüketici**).

Yavuz, Mustafa, **Elektrik Piyasası Kanunu'nun Öngördüğü Hukuki Rejim ve Elektrik Tedarik Sözleşmeleri –Özellikle İkili Anlaşma-,** İstanbul, 2011, (**Anlaşma**).

Yavuz, Mustafa, **"Elektrik Piyasasında Piyasa Faaliyetleri, Ayrıştırma ve Çapraz Sübvansiyon Yasağı"**, FMR, C. 8, S. 2008/4, Ankara, 2008, s. 39-77, (**Sübvansiyon**).

Yayla, Yıldızhan**, İdare Hukuku,** İstanbul, 2010.

Yerlikaya, Gökhan Kürşat, "**Elektrik Enerjisi Yatırımlarında Hazine Garantisi",** http://www.eakademi.org/incele.asp?konu=ELEKTR%C4%B0K%20ENERJ%C4%B0S%C4%B0%20YATIRIMLARINDA%20HAZ%C4%B0NE%20GARANT%C4%B0S%C4%B0&kimlik=59992903&url=makaleler/gkyerlikaya-3.htm, 12.12.2013.

Yücel, Cemal Ökmen, **Elektrik Üretiminde Hakim Durumun Tespiti**, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2012.

Zenginobuz, Ünal, "**Elektrik Sektöründe Özelleştirme, Rekabet ve Regülasyon**", Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları Dergisi, C. 5, S. Şubat 2000, Ankara, 2000, s. 101-147.

Zevkliler, Aydın**, Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun,** Ankara, 2001.

http://www.bepsas.com.tr/UserFiles/File/alcak_gerilim_elektrik_enerjisi_satisina_ilis kin_sozlesme.pdf, 31.07.2014.

http://www.enerjidergisi.com.tr/haber/2012/11/enerji-borsasi-seffaf-ve-rekabetci-bir-akim-yaratacak, 26.10.2013.

http://www.epdk.gov.tr/documents/tarifeler/duyuru/kayipkacak/kayip_kacak.doc, 05.07.2014.

http://www.epdk.gov.tr/index.php/elektrik-piyasasi/tarifeler?id=133, 20.01.2014.

http://www.erzin.gov.tr/ortak_icerik/erzin/29.07.2013%20TAR%C4%B0HL%C4%B0%20KARARLAR.docx/, 17.07.2014

http://www.erzin.gov.tr/ortak_icerik/erzin/TEDA%C5%9E%20YARGITAY%20HUKUK%20GENEL%20KURULU%20KARARI.pdf, 18.07.2014.

http://www.euas.gov.tr/Sayfalar/AnaStatu.aspx, 18.08.2013.

http://www.kazanci.com.

http://www.oepsas.com.tr/uploadFiles/HakemHeyetiKarar%C4%B1.pdf, 18.07.2014.

http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2fDocuments%2fGerek%25c3%25a7eli%2bKurul%2bKarar%25c4%25b1%2fkarar429.pdf, 13.08.2013.

http://www.sedas.com/CustomerServices/RetailAgreement.aspx, 31.07.2014.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.51ffb29500fc58.70118365, 03.08.2013.

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında İzmit'te doğdu. 2005 yılında Bornova Anadolu Lisesi'nden, 2010 yılında Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 2011 yılında avukatlık stajını tamamladı. 2011 yılında Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalında, Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans programında yüksek lisansa başladı. 2014 yılında "Elektrik Piyasası ve Tarifeler" başlıklı tezle öğrenimini tamamladı.

TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite	T.C. GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
Enstitü	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ, ÖZEL HUKUK A.B.D.
Adı Soyadı	EFE TÜRKMEN
Tez Başlığı	ELEKTRİK PİYASASI VE TARİFELER
Savunma Tarihi	23 EYLÜL 2014
Danışmanı	DOÇ. DR. MEHMET ERDEM

JÜRİ ÜYELERİ

Ünvanı, Adı, Soyadı	İmza
DOÇ. DR. MEHMET ERDEM	
DOÇ. DR. ANLAM ALTAY	
YRD. DOÇ. DR. ÇAĞLA TANSUĞ	

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Mehmet Yaman ÖZTEK